

**ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ
V AGENTURNÍM ROZPRACOVÁNÍ STB**

Peter Dinuš

© Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004

ISBN 80-86621-08-1

OBSAH

Předmluva.....	7
Úvod.....	9
1. SITUACE ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ PO ROCE 1948 A ZA NORMALIZACE.....	11
2. STB – NÁSTROJE A PROSTŘEDKY BOJE PROTI ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVI EVANGELICKÉ	19
3. AGENTURNÍ ROZPRACOVÁNÍ ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ	28
Období vymezené lety 1949–1960	28
Období vymezené lety 1961–1970	31
Období vymezené lety 1971–1979	31
Období vymezené lety 1980–1989	36
4. SITUACE ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ V KRAJÍCH	48
Severočeský kraj	49
Jihočeský kraj	56
Jihomoravský kraj	60
Západočeský kraj	61
Východočeský kraj	68
Severomoravský kraj	75
5. VYBRANÉ SVAZKY ROZPRACOVÁVANÝCH OSOB A SPOLUPRACOVNÍKŮ STB	81
Závěr	101
Příloha 1 SEZNAM TAJNÝCH SPOLUPRACOVNÍKŮ, DŮVĚRNÍKŮ A KANDIDÁTŮ TAJNÉ SPOLUPRÁCE STB (podle chronologického uvedení)	103
Příloha 2 PŘEHLED SVAZKŮ A SPISŮ ROZPRACOVÁVANÝCH OSOB STB (SS, SPO, OS)	106
Příloha 3 SEZNAM PŘÍSLUŠNÍKŮ STB (procházejících publikací)	108
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	114
SEZNAM UŽITÝCH ZKRATEK	116
JMENNÝ REJSTRÍK	120
REJSTRÍK AKCÍ A KRYCÍCH JMEN	124
RESUMÉ / SUMMARY / RESŮMEE.....	127
Ediční poznámka	134

ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ V AGENTURNÍM ROZPRACOVÁNÍ STB

Obsahem předkládané studie je dokumentační zpracování boje komunistické tajné policie proti největší protestantské církvi na území tehdejší České socialistické republiky – proti Českobratrské církvi evangelické (ČCE) – v rozmezí 50.–80. let dvacátého století.

Agenturní rozpracování¹ ČCE Státní bezpečností (StB) bylo namířeno především proti činnosti Nové orientace (NO, církevní proud působící uvnitř ČCE), proti farářům a laikům, kteří ji reprezentovali nebo s ní byli spojeni.

Do vedení církve i do vedení jednotlivých seniorátů dosazovala StB v zájmu „paralyzace a usměrňování“ ČCE na cestě k její faktické likvidaci své tajné spolupracovníky, kteří v církvi vytvářeli tzv. vlivovou agenturu.

Vliv Nové orientace, která vůči vedení ČCE působila opozičně na celocírkevní i seniorátní úrovni, byl v církvi znatelný především v Praze a Středočeském kraji, dále v kraji Západočeském, Severočeském a Východočeském.

Naopak poměrně minimální byl vliv NO v krajích Jihočeském, Severomoravském a Jihomoravském. Tento vliv se Státní bezpečnosti nepodařilo zcela omezit ani po XX. Synodu ČCE v roce 1977. Šířil se zvláště mezi laiky a studenty Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze (KEBF) veřejně se angažujícími v posledních letech komunistického systému před rokem 1989. Českobratrská církev evangelická tím kladla režimu odpor ze všech nekatolických církví nejsilnější. Nepřekvapuje proto její hodnocení ze strany StB a KSČ jako církve „nejreakčnější“.

Autorovým záměrem bylo podat co možná nejucelenější obraz agenturního rozpracování ČCE tak, jak ho odrážejí materiály StB. Při zpracovávání studie vycházel jednak z diplomových prací absolventů Fakulty StB Vysoké školy Sboru národní bezpečnosti a z materiálů vzniklých činnostmi složek KSČ zabývajících se církevní politikou, především však z pramenných materiálů uložených v Archivech Ministerstva vnitra ČR v Praze a v Brně-Kanicích. Přehled vývoje uvnitř církve je uveden převážně tak, jak je obsažen v materiálech z provenience StB a komunistické státní správy.

Ve studii jsou uváděni spolupracovníci Státní bezpečnosti (TS – tajný spolupracovník, D – důvěrník, KTS – kandidát tajné spolupráce) pod svými krycími jmény.

Pravá jména spolupracovníků, které se podařilo ztotožnit, jsou spolu s příslušným registračním číslem svazku (č. sv.) uvedena v Příloze 1 v takovém chronologickém pořadí, jak touto studií procházejí. Všichni tajní spolupracovníci (TS) patří do kategorie agent.

Přehled svazků a spisů rozpracovávaných osob je podle druhu:

SS – signální svazek,

SPO – spis prověřované osoby,

OS – osobní svazek uváděn v Příloze 2.

V případech, že rozpracování osoby bylo prováděno pod stejným krycím jménem a druh svazku se v průběhu rozpracování měnil, je uváděn jen časově poslední druh svazku.

¹ Úplné objasnění a zdokumentování tzv. podvatné činnosti konkrétních osob a operativní opatření nutná k jejímu zamezení.

V Příloze 3 jsou podle abecedního pořádku uvedena jména těch příslušníků StB (se stručnou charakteristikou průběhu služby v MV), kteří se vyskytují v textu.

Dokumentace tématu byla komplikována absencí řady relevantních archivních materiálů. Většina objektových svazků vedených v krajích byla (s výjimkou objektových svazků Správy StB Ústí nad Labem, Hradec Králové a Brno) zničena, objektové svazky vedené na centrálních správách MV, FMV resp. SNB byly skartovány v průběhu listopadu a prosince 1989.

Ze svazků rozpracování a svazků spolupracovníků StB se v Archivu Ministerstva vnitra ČR Praha (A MV ČR) zachovala jenom část, přičemž se v mnoha případech jedná o materiál čítající pouze několik stránek, často z hlediska našeho problému málo důležitých. Proto mimo analytických a hodnotících materiálů „církevních“ odborů centrálních správ byl autor odkázán na materiály krajských správ StB, především pak na zprávy o činnosti, plány práce, plnění a vyhodnocování těchto plánů, pracovních výsledků a operativních činností na II. odborech za jednotlivé roky, které jsou uloženy v Archivu Ministerstva vnitra ČR Brno-Kanice.

Absence archivních materiálů (která je zřejmá i z předkládané studie) se týká převážně 50. a zvláště 60. let. Z této doby se k problematice nekatolických církví a náboženských společností podařilo dohledat pouze informační zprávy, různá hodnocení a analýzy tzv. církevně-politické situace v ČSSR.

Těžiště této studie proto spočívá ve zpracování problematiky – i když pochopitelně zdaleka ne ucelené – 70. a 80. let. Věřím, že i přesto se předkládaná práce stane podnětným příspěvkem k poznání represivní činnosti tajné politické policie proti Českobratrské církvi evangelické a církvím obecně v tehdejším Československu.

Závěrem bych na tomto místě chtěl poděkovat Prokopu Tomkovi z oddělení dokumentace ÚDV za cenné připomínky při závěrečném koncipování studie.

Prokop Dimas

ÚVOD

Českobratrská církev evangelická (ČCE) je nejpočetnější nekatolickou církví na území České republiky a představuje typ unionované protestantské náboženské společnosti s převládajícími kalvínskými (reformovanými) prvky ve věrouce a kultu.

Charakteristickým rysem ČCE zůstává značná teologická vyspělost kazatelů i části laiků, důkladná organizační výstavba, zdůrazňování reformačních tradic a vysoký stupeň aktivity sborového i celocírkevního života.

Základní jednotku církevní struktury představuje farní sbor (sbor), střední článek seniorátní sbor (seniorát), celá církev pak je označována jako povšechný sbor.

V rámci vedení a správy církve rozeznává ČCE různé druhy církevních orgánů. V širším smyslu k nim patří:

shromáždění (sboru, seniorátu – konvent, celocírkevní – synod),
správní orgány (staršovstvo, seniorátní výbory, Synodní rada) a
představitelé sboru (kazatel, kurátor),
seniorátu (senior a seniorátní kurátor),
církevního ústředí (synodní senior a synodní kurátor).

V čele církve stojí synodní rada, která je zastoupena synodním seniorem a synodním kurátorem. Složení šestičlenné synodní rady je tvořeno z řad duchovních i laiků.

Českobratrská církev evangelická, která působila jen na území bývalé České socialistické republiky (ústředí: Synodní rada ČCE, Jungmannova 9, Praha 1), v roce 1989 měla:

276 duchovních,

119 laických (výpomocných) kazatelů,

271 sborů a

13 seniorátů (Pražský, Poděbradský, Jihočeský, Západočeský, Ústecký, Liberecký, Královéhradecký, Chrudimský, Poličský, Horácký, Brněnský, Východomoravský a Moravskoslezský).

Vzhledem k tomu, že jediné sčítání lidu zahrnující také příslušnost k náboženskému vyznání se za dobu komunistické vlády konalo pouze v roce 1950 (k ČCE se přihlásilo cca 400 000 osob), nemáme o počtu členů jednotlivých církví a náboženských společností oficiální údaje. Českobratrská církev evangelická si však vedla svou vlastní statistiku, podle níž klesl v roce 1960 počet členů církve na cca 360 000, v roce 1970 na cca 300 000 a v roce 1989 registrovala ČCE cca 210 000 členů.

Základní vnitrocírkevní problémy řešily synody, jichž se v období 1948–1989 sešlo sedmnáct:

X. Synod ČCE	– 1950	XIX. Synod ČCE	– 1975
XI. Synod ČCE	– 1953	XX. Synod ČCE	– 1977
XII. Synod ČCE	– 1956	XXI. Synod ČCE	– 1979
XIII. Synod ČCE	– 1959	XXII. Synod ČCE	– 1981
XIV. Synod ČCE	– 1963	XXIII. Synod ČCE	– 1983
XV. Synod ČCE	– 1966	XXIV. Synod ČCE	– 1985
XVI. Synod ČCE	– 1969	XXV. Synod ČCE	– 1987
XVII. Synod ČCE	– 1971	XXVI. Synod ČCE	– začal 16. 11. 1989
XVIII. Synod ČCE	– 1973		a 17. 11. 1989 byl přerušen.

Vztah církví ke státu byl legislativně upraven zákonem o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem (č. 218/1949 Sb.) Na zákon pak navazovaly další vládní nařízení a výnosy. Svobodnou existenci církví významně omezily zejména vládní nařízení o bohosloveckých fakultách z července 1950, výnosy o dozoru nad vyučováním náboženství z roku 1950 a výnosy o vydání pastýřských listů, oběžníků, instrukcí, pastoračních dopisů a jiných projevů z června 1952. Prováděním církevní politiky pověřil stát po roce 1949 Státní úřad pro věci církevní (SÚC), po roce 1969 Sekretariáty pro věci církevní při federální a české vládě, při krajských a okresních národních výborech. Rozhodnutí církevních sekretariátů byla ovlivňována Státní bezpečností.

Totalitní režim nad církvemi vykonával tzv. státní dozor centrálním úřadem, příslušným krajským národním výborem a okresními národními výbory prostřednictvím církevních tajemníků. V popředí pozornosti těchto tajemníků bylo zejména udělování státního souhlasu pro výkon duchovenské služby (pro každé ustanovení i přemístění faráře bylo třeba předem získat státní souhlas) a výběr posluchačů na bohosloveckou fakultu. Podrobnosti o provádění státního dozoru nebyly však zákonem č. 218 z října 1949 stanoveny, výklad a aplikace byly ponechány na vůli státních institucí. Například tím, že nebyly definovány podmínky pro udělení státního souhlasu, jeho udělení nebo odmítnutí spočívalo na blahovůli církevních tajemníků a vyplývalo především z politického posouzení osoby, pro kterou byl souhlas žádán. Církev neměla na udělení státního souhlasu vliv a nemohly se pro absenci právní opory účinně bránit.

1.

SITUACE ČESKOBRASTRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ PO ROCE 1948 A ZA NORMALIZACE

Českobratská církev evangelická ve své současné podobě vznikla na generálním sněmu (synodu) českých evangelických církví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku ve dnech 17.–18. 12. 1918, jehož svolavateli byli superintendenti a senioři českých evangelických církví augsburského (luteráni) a helvetského (kalvinisté) vyznání. Veškeré zásadní záležitosti teologické, věroučné, organizační aj. byly řešeny synody, jichž proběhlo do roku 1939 celkem deset, přičemž generální sněm není v rámci církevní historie číslován a synod konaný v provincii 1939 je označován jako mimořádný. V době německé okupace za druhé světové války synody svolávány nebyly, konala se pouze sborová shromáždění.

Už za první československé republiky byly základní dokumenty přijaté synody schvalovány vládou a prezidentem republiky a kazatelé podepisovali revers, ve kterém bylo mj. požadováno, aby nenáleželi k žádné cizí politické nepřátelské společnosti.²

Po roce 1945 bylo třeba nejen řešit vnitrocírkevní problémy vzniklé po odsunu Němců, kdy bylo nutno reorganizovat sborovou a seniorátní práci, ale též hledat novou koncepci církve.

„V dalším vývoji českého protestantismu, konkrétně ČCE po skončení II. světové války, je zřetelně patrná přizpůsobivost této církve novým socialistickým poměrům, a to zejména díky svým historickým tradicím. Přes veškeré komplikace, které nastaly ve vnitropolitické situaci po osvobození Československa Sovětskou armádou v roce 1945 (nástup reakčních zahraničních i domácích sil), nepřijala ČCE žádná konkrétní a jasná stanoviska, nezapojila se jako celek do příprav ani průběhu únorových událostí a zaujala vyčkávací stanovisko, jak to charakterizoval prof. J. L. Hromádka: Po roce 1945, a zvláště po únoru 1948, octl se (myšleno věřící ČCE) politicky, sociálně i kulturně mimo proud těch vrstev, které budovaly socialistický stát.“³

Souhlas tří zástupců ČCE s vydáním tzv. církevních zákonů (1949), který byl vyjádřen na půdě církevní komise Ústředního akčního výboru Národní fronty, měl vytvořit „zdání, že vedení, kultový aparát i věřící ČCE se díky svým reformačním tradicím adaptovali daleko lépe než katolicismus novým socialistickým poměrům, kvalitativně se měnící sociální struktury i nové situaci v oblasti ideologie a kultury.“⁴

XI. Synod ČCE v roce 1953 přijal upravené nové církevní zřízení, které komunisté pokládali za projev loajality vůči režimu.

Naopak zintenzivnění snah o prohloubení náboženského života věřících, modernizaci a přizpůsobování náboženství současnému světu a prohlubování ekumenického hnutí reprezentovaného především činností Světové rady církví pokládali komunisté za „zneužití“ církve proti státu.

Kladný postoj k režimu v rámci církve reprezentoval především děkan KEBF Josef Lukl Hromádka; jím redigovaná „Křesťanská revue“ tento postoj výrazně projevovала, např. podporou oficiálního boje proti Vatikánu. Hromádka hlásal ve své teologicko-politické koncepci možnost

² Věstník synodního výboru ČCE, č. 2, září 1919, str. 20.

³ Kříšťál Miroslav: Podíl orgánů StB na zamezování nepřátelské činnosti v Českobratské církvi evangelické a na jejím zneužívání politickou i církevní opozicí v ČSSR, jakož i zahraničním protivníkem. A MV ČR Praha, VŠ SNB, Fakulta StB, diplomová práce, 1980, str. 20.

⁴ Černý Pavel: Církev a náboženské společnosti v ČSSR. Sekretariát vlády ČSR pro věci církevní, Praha 1989, str. 108.

vzájemné koexistence, resp. konvergence komunismu a křesťanství. Podstatou jeho argumentace byla myšlenka, že komunistický socialismus se po vyřešení základních ekonomických a společenských problémů neobejde bez křesťanství jako nezbytného činitele v oblasti mravního rozvoje člověka. Pro komunisty šlo samozřejmě o nepřijatelnou tezi, protože zpomalovala rozchod věřících s náboženstvím, ale v mezinárodním měřítku pro ně působila pozitivně a rovněž na domácí půdě umožňovala řadě věřících získat pozitivní vztah k režimu. Na Hromádkovy iniciativy v oblasti tzv. mírové práce navazovali a k jeho odkazu se hlásili i pozdější představitelé Nové orientace jako např. Alfréd Kocáb, Jan Šimsa a Jakub S. Trojan.

S „táním“ spojeným s kritikou a odsouzením kultu osobnosti v roce 1956 souvisel vzestup aktivit církví, který podle názoru Karla Kaplana⁵ zostřil napětí mezi církvemi a státem. Církev usilovaly o větší autonomii, přechodně a částečně prosadily uvolnění tuhé podřízenosti státním institucím, neboť poklesl respekt církví vůči platným církevním zákonům a nařízením.

Činnost církví podněcovaly a povzbuzovaly mezinárodní vlivy (zahraniční náboženská centra, události v Polsku a Maďarsku), které pronikaly do naší společnosti snadněji než dříve (rozhlasem, zvýšeným počtem písemných materiálů tajně dopravovaných do ČSR, osobním stykem se západními diplomaty a cestami československých občanů na Západ).

Československá církev evangelická se zaměřila na upevnění a rozšíření náboženství mezi dospělými a mládeží, o čemž měl svědčit růst tradiční zbožnosti ve většině evangelických rodin. Podle K. Kaplana⁶ značně stoupl počet evangelických duchovních, kteří projevovali neochotu k aktivní spolupráci s režimem, a naopak vliv zastánců aktivní spolupráce (reprezentovaný J. L. Hromádkou) velice poklesl.

V dopise ministru školství Františku Kahudovi a přednostovi odboru pro věci církevní Karlu Hružovi vyslovilo v roce 1956 padesát kazatelů a laiků ČCE znepokojení nad tím, že vládní činitelé nedoceňují otřesení důvěry ve všech vrstvách společnosti. Autoři dopisu vyzývali mimo jiné ke zrušení trestu smrti, umožnění náboženské péče ze strany církve mezi vězni, trpělivost při provádění kolektivizace a umožnění práce mezi mládeží. Dopis podepsalo poměrně reprezentativní spektrum členů ČCE.

V návaznosti na zrušení instituce filiálních sborů ČCE po XI. Synodu ČCE v roce 1953, a v důsledku sekularizačních trendů, se začíná vytvářet volné sdružení evangelických farářů a laiků pod názvem Nová orientace (NO), založené v červenci 1962. Seskupení NO se začalo formovat uvnitř ČCE v období let 1960–1961 z duchovních a laiků propagujících tzv. nově teologické hnutí, resp. teologickou angažovanost, a později se začali nazývat Nová orientace.

Vzorem pro Novou orientaci se podle materiálů ministerstva vnitra stala tzv. vyznačká církev v Německu, která vznikla v německé evangelické církvi v době nástupu fašismu a Hitlera k moci, již kladla odpor. V NO se výrazněji angažovali farář v Chodově u Karlových Varů Alfréd Kocáb, farář ve Kdyni a tajemník NO Jakub S. Trojan, farář v Klášteře nad Dědinou Jan Šimsa, farář v Radotíně Milan Balabán, farář v Kutné Hoře Ctirad Novák, farář v Šumperku Jiří Veber, farář v Chotíněvi Jan Dus, farář v Litoměřicích a předseda Svazu československého evangelického duchovenstva (SČED) Vlastimil Sláma a laik Ladislav Hejdlánek z Prahy.

Za nejaktivnější a „nejreakčnější“ aktéry v Nové orientaci považovala Státní bezpečnost Jakuba Trojana, Alfréda Kocába a Jana Šimsu. Z počátku se NO začala projevovat kritikou v oblasti přizpůsobování názorů vedení církve tehdejší politické situaci. Později přešla na kritiku vedení církve a jejího seniora. Vytýkala jim pohodlnost, nepružnost a obviňovala je

⁵ Kaplan K.: Stát a církev v Československu v letech 1948–1953. Doplněk, Brno 1993, str. 178.

⁶ Tamtéž, str. 179.

z „kolaborace pro pohodlí“. Pro svou činnost našla NO podporu na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě v profesorech Janu Milíči Lochmanovi a Josefu Smolíkovi.

Prostřednictvím Milana Balabána zaslala NO začátkem roku 1965 do Západního Berlína k církevnímu schválení svůj teologický program, který vypracovala na podzim roku 1964. V září 1967 zkoncipoval Jakub Trojan i politický program „Autoreflexe Nové orientace“, v němž je obsažen požadavek obnovení pluralitní společnosti. Nová orientace upevnila i svou organizaci založením „Bratrstva Nové orientace“ se stanovami, v nichž bylo mimo jiné uvedeno doporučení, jaký postoj mají mít členové bratrstva ke Státní bezpečnosti.

V nedatovaném materiálu 9. odboru II. správy HS-StB s názvem „Informace o situaci v československé církvi evangelické“ náčelník tohoto odboru pplk. Václav Pulec uvádí:

„Zároveň s nastupující aktivitou Nové orientace se u některých čelných představitelů československé církve evangelické projevuje vnitřní deprese, pramenící z toho, že nejsou schopni zamezit nepříznivým a škodlivým vlivům nové orientace [NO]. Zvláště depresivně se to projevuje u synodního seniora ThDr. Viktora Hájka z Prahy, a do určité míry to nepříznivě působí i na seniora pražského seniorátu ThDr. Bohuše Hrejsu, kteří jsou seznámeni s tím, že v rámci církve vyvíjí činnost ‚Bratrstvo nové orientace‘ Hájek je v současné době na rozpacích, jak situaci řešit. Jak se ukazuje, na synodní radě je pokrokové křídlo v čele s Hájkem v menšině, a proto vyvstává u Hájka otázka, zda je možno tuto složitou situaci řešit za přímé zainteresovanosti ministerstva kultury a informací. Podle získaných poznatků má však Hájek obavy, aby nenastal v církvi chaos. [...] Tyto problémy, které vlivem aktivní nepřátelské činnosti duchovních nové orientace narůstají v rámci církve, je nutno řešit za účasti státní správy.“⁷

V „nejreakčnější“ institucionalizovanou složku členů Nové orientace však měl postupně vykrystalizovat Svaz československého evangelického duchovenstva (SČED), v protíváze k Synodní radě (SR), a působit jako „nátlaková skupina“: „[...] základnu našli ve SČED, a to v jeho mírovém odboru, který postupem doby plně ovládli a jeho jménem vystupovali.“⁸

Činnost NO se zaměřovala na organizování schůzek svých členů a na vydávání různých prohlášení, memorand, rezolucí a dopisů zaměřených proti praktikám StB a církevních tajemníků, proti ateismu, proti monopolnímu postavení Komunistické strany Československa, církevním zákonům, proti přerušení diplomatických styků s Izraelem, sovětské okupaci, diskreditaci nevinných osob, zatýkání, politickým čistkám po roce 1970 apod.

Před XV. Synodem ČCE v únoru 1966 přicházely ze seniorátů požadavky, které zdůrazňovaly potřebu zvýšit aktivitu církve a podstatně zvětšit její podíl na veřejném životě. Režim se obával, že tyto požadavky, jež v mnoha bodech odpovídaly návrhům Nové orientace, převezme XV. Synod ČCE do svého usnesení. Navrhovaná opatření církevního odboru ministerstva školství a StB se proto týkala podpory Hromádkova směru a možnosti jeho využití k zajištění pro režim příznivého průběhu tohoto synodu. Snaha, aby Hromádkova koncepce převládla, stejně jako vytváření podmínek k posílení jeho vlivu ve SČED, byla neúspěšná. Hromádkův vliv v církvi dále slábl a jeho koncepci kritizovali nejen činitelé v církvi.

V roce 1966 obvinili Jan Šimsa z Kláštera nad Dědinou, Jan Dus z Chotiněvsi, Jakub Trojan ze Kdyně a další členové NO příslušníky Státní bezpečnosti, že donucují evangelické duchovní ke spolupráci psychickým nátlakem a pohrůzkami použití zbraně. Alfréd Kocáb z Chodova u Karlových Varů se zaměřil na odhalení všech tajných spolupracovníků politické

⁷ Informace o situaci v československé církvi evangelické. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z přírůstků Hradec Králové z roku 1996, bal.1, II. odbor, str. 5–6.

⁸ Štícha František: Boj orgánů Státní bezpečnosti s antisocialistickými tendencemi v československé církvi evangelické na teritoriu Středočeského kraje a hlavního města Prahy. A MV ČR Praha, VŠ SNB, Fakulta StB, diplomová práce, 1980, str. 29.

policie z řad farářů. V lednu 1967 na schůzi SČED vyzval přítomné, aby odmítli styk se Státní bezpečností. V září téhož roku Nová orientace veřejně vyhláší, že „[...] církev jako instituce předkládá návrhy palčivých problémů společnosti, případně jí prokazuje kontrolní a názorovou službu, což musí být samozřejmé v pluralitní společnosti socialistické, kde moc přestává být v monopolní držbě.“⁹

Státní bezpečnost hodnotila tyto události jako první akci oficiální organizace proti StB na území ČSSR dávno před rokem 1968.

V únoru 1968 na zasedání SČED oznámil Jan Šimsa, že Západočeský seniorát navrhuje A. Kocába za poslance Národního shromáždění (NS). Na základě toho byl Kocáb většinou přítomných zvolen kandidátem na poslance NS za Českobratrskou církev evangelickou.

V období let 1968–1969 představitelé Nové orientace ovládli SČED (odborový spolek evangelických duchovních čítající kolem 300 členů). Jeho prostřednictvím vydali řadu výzev, prohlášení, rezolucí a memorand, ve kterých opakovaně odsuzovali činnost a existenci StB (nazývali ji brzdou socialismu) a politické poměry v ČSSR (některé z nich zveřejnili v roce 1968 v církevním časopise „Kostnické jiskry“). Navázali spolupráci s představiteli tehdejší kulturní fronty – Václavem Havlem, Antonínem J. Liehmem, Jiřím Hochmanem, Karlem Kynclem – a po 21. srpnu 1968 se jednoznačně postavili proti okupaci Československa.

Na zasedání SČED v lednu roku 1969 byla vypracována prohlášení k politické situaci a odeslána ÚV KSČ, vládě ČSSR a dalším třiceti institucím. Obsahovala požadavky urychleného svolání XIV. sjezdu KSČ, vyjadřovala nespokojenost s odkladem voleb, s cenzurou svobody slova a s tím, že nebyl stanoven termín odchodu sovětských vojsk. Nová orientace ovlivnila obsah „Poselství XVI. Synodu ČCE veřejnosti“ vydaného 21. 2. 1969, které je projevem nesouhlasu církve s okupací.

Na schůzi Mírového odboru SČED dne 28. 1. 1971 byl pod předsednictvím Alfréda Kocába odsouzen stranický dokument „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ“.

Zatčení evangelického laika Ladislava Hejdánka, evangelického duchovního z Prahy-Vršovic Jaromíra Duse, kurátora vršovického sboru Jana Nováka a dalších osob pro rozšiřování „nepřátelských protivolebních letáků a vnášení nedůvěry a chaosu mezi věřící“ téhož roku bylo představiteli NO označeno za odvetný akt režimu za jejich postoj v letech 1968–1969.

Na XVII. Synodu ČCE ve dnech 27.–30. 10. 1971 odmítla Nová orientace revizi dokumentů XVI. Synodu ČCE.

V ústředí ČCE v Praze byla připomínána osobnost studenta Jana Palacha, rozšiřovány jeho fotografie, propagován jeho život apod.¹⁰ Studenti bohoslovecké fakulty uspořádali v kostele U Martina ve zdi v Praze 1 za Jana Palacha vzpomínkovou tryznu a veřejně akci plakátovali. Jak uvádí mjr. Jaroslav Brejník z analytického odboru II. správy FMV ve své „Informaci o současné situaci v církvi Českobratrské evangelické“ ze dne 25. 2. 1972:

⁹ Informace o současné situaci v církvi českobratrské evangelické ze dne 25. 2. 1972, II. správa FMV, Analytický odbor. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, 5. odbor, inv. j. 3219, str. 3.

¹⁰ Jan Palach (1948) byl členem Českobratrské církve evangelické. Jakub Trojan, který měl po Palachově smrti jako jeho farář v Libiši nad jeho hrobem promluvu (zveřejněnou v roce 1969 v „Církevních aktualitách ČCE“) se s J. Palachem osobně setkal při pohřbu jeho strýce několik dnů před Palachovým upálením.

„[...] ve spojitosti se studentem Palachem převládá v ústředí ČCE psychóza hluboké masarykovské demokracie. Uvedeným způsobem je v ČCE neustále živena zaujatost proti marxistickému světovému názoru a proti současnému společenskému zřízení v ČSSR.“¹¹

V roce 1972 byla činnost SČED zakázána; ve smyslu § 21 zákona č. 71/67 Sb. byl ke dni 17. 7. 1974 svaz oficiálně rozpuštěn. Alfréd Kocáb však organizoval zasedání jeho Mírového odboru i v roce 1973 a 1974. V roce 1973 byli Kocáb, Trojan a Šimsa vedením církve vyloučeni z Mírového odboru Synodní rady.

Československá církev evangelická, jak už bylo uvedeno výše, oficiálně odsoudila na XVI. Synodu ČCE okupaci Československa vojsky pěti států Varšavské smlouvy a posrpnový politický vývoj. Tento synod konaný v době po okupaci Československa (18.–22. 2. 1969), který přijal zvláštní „Poselství XVI. Synodu ČCE veřejnosti“ nazvané „Synod svému národu“ (ČCE je nikdy neodvolala, i když k tomu byla úkolována veškerá vlivová agentura StB¹²), značně ovlivnil celkovou činnost církve i po nástupu normalizace. Jeho závěry se totiž řídila převážná část duchovních a laiků ČCE, kteří se navíc snažili působit i na další nekatolické církve nejen v Čechách, ale i na Slovensku. Celková linie v církvi měla být ovlivňována především z vedoucích pozic v SČED jako prakticky druhého řídicího centra s větším vlivem než samotná Synodní rada.

V usnesení uváděného synodu byl mimo jiné požadavek na ministerstvo školství, aby předložilo návrh na úpravu a rozšíření vyučování náboženství na školách, dále návrhy na zrušení trestu smrti, umožnění návštěv osob vykonávajících trest ve věznicích církevními pracovníky, zavedení bohoslužeb v těchto zařízeních, zavedení náhradní služby pro osoby, jež pro svou víru odmítaly sloužit se zbraní, revize nebo zrušení církevních zákonů z roku 1949 o zavedení státního dozoru nad církvemi, a zejména pak zrušení čl. 16 Ústavy o výlučnosti ideologie marxismu-leninismu.

„Český protestantismus tak sehrál díky ČCE i v období srpna 1968 až dubna 1969 roli významného ideologického nástroje antisocialistických sil a svou činností znovu prokázal neudržitelnost teze o ‚pokrokovější‘ úloze církvi a náboženských sil společností odvozujících svou věrouku a kult z protikatolické reformace.“¹³

Ve dnech 28.–31. 10. 1971 se konal XVII. Synod ČCE, který svým duchem navazoval na synod z roku 1969. Přes maximální úsilí se StB a dalším mocenským institucím režimu nepodařilo tuto pro režim nepohodlnou situaci změnit, usměrnit ani výrazněji ovlivnit průběh synodního jednání. Naopak, XVII. Synod ČCE nejenže pokračoval v konkretizaci už vyslovených požadavků, jakými byly volná pastorační ve vězeňských ústavech a nemocnicích nebo výuka náboženství, ale navíc požadoval i zavedení veřejného vysílání bohoslužeb v rozhlasu a televizi a vyhlášení zvláštní amnestie, kterou měly být zrušeny výsledky všech pracovně-politických pohovorů. StB se však podařilo polarizovat přítomné delegáty, kteří se rozdělili na dvě skupiny – jednu početně slabší, ovlivněnou duchovními NO, a druhou silnější, která podpořila Synodní radu. Při diskusi o návrhu NO, který vzešel z plenárního zasedání SČED, zda má církev vystoupit z Křesťanské mírové konference (mezinárodní organizace křesťanů podporující tzv. mírovou politiku SSSR, založena 1958 v Praze, KMK), utrpěla první skupina porážku, když v této otázce nebyli exponenti NO jednotní.

¹¹ Informace o současné situaci v církvi československé evangelické z 25. 2. 1972, II. správa FMV, Analytický odbor. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, inv. j. 3219.

¹² Ovlivňuje dění v prostředí podle pokynů StB.

¹³ Černý Pavel: Církev a náboženské společnosti v ČSSR. Sekretariát vlády ČR pro věci církevní, Praha 1989, str. 110.

V únoru roku 1972 dosáhla tajná policie dalšího „úspěchu“, když po rozhovoru se Synodní radou na Sekretariátu pro věci církevní Úřadu předsednictva vlády ČSSR byl vedením církve zaslán všem sborům zvláštní dopis, který poukazoval na nutnost změn celkové orientace a činnosti církve v jejích vztazích k „socialistickému“ státu. Proces normalizace byl tak zahájen i v Českobratrské církvi evangelické.

Ve dnech 26.–28. 4. 1973 probíhal XVIII. Synod ČCE. Na programu jednání byla volba nové Synodní rady a předložení nové koncepce pro další činnost církve. Nová orientace vystoupila s požadavkem, aby program synodu nebyl schválen, čímž se snažila zabránit nebo odsunout projednávání změn, které navrhovala Synodní rada. StB zjistila, že NO pořádala před zahájením synodu schůzky se zvolenými delegáty synodu (např. na Mělnicku). Na zasedání synodu se vytvořila výrazná skupina ze západočeské a středočeské oblasti, reprezentovaná faráři Pavlem Pellarem a Jakubem Trojanem, kteří zásadně hlasovali proti Synodní radě. Nové orientaci se podařilo prosadit přečtení dopisů zaslanych synodu duchovními bez státního souhlasu – Milošem Rejchrtem, Vladimírem Kalusem a Janem Šimsou. Do nové Synodní rady byli opětovně zvoleni Václav Kejř, Jan Pokorný, Jirí Ruml, laickým členem rady se stal ekonom Miloš Lešikar. Na závěr svého rokování přijal synod prohlášení, v němž ČCE zdůraznila, že nesleduje žádné antisocialistické, antikomunistické ani antisovětské cíle.

Přes tento úspěch „reálně uvažující“ části duchovních a laiků ČCE pokračovala Nová orientace – po odmítnutí teologického dokumentu o poslání církve v současnosti schváleného na XVIII. Synodu ČCE – na přelomu roku 1974 a v prvním pololetí 1975 ve své činnosti. Organizovala schůzky, vystoupení na pastorálních konferencích a na slavnostních bohoslužbách ke 30. výročí osvobození Československa v pražském chrámu sv. Salvátora¹⁴, zasílala dopisy sborům atd. Synodní rada tuto činnost NO odsoudila, avšak v praxi realizovala myšlenku o jednotě církve.

XIX. Synod ČCE Z 20.–22. 11. 1975 sice odmítl kandidáty Nové orientace a zvolil dva „přijatelné“ laické členy Synodní rady (Františka Škarvana a Jara Křivohlavého), na druhé straně však s novými návrhy důsledně vystupovali laičtí členové Nové orientace. Synod nakonec přijal poukaz na diskriminaci věřících v ČSSR a výzvu ke komunistickým státním institucím, aby preventivně předcházely dalšímu odnímání státních souhlasů k výkonu duchovenské činnosti v církvi. Všem kazatelům, jimž byl odebrán státní souhlas k výkonu funkce, současně adresoval zvláštní pozdrav.

Synod se pod vlivem NO usnesl na zásadě, že duchovní bez udělení státního souhlasu jsou volitelní do staršovstva jako laici, a zároveň jim bylo přiznáno právo být voleni jako delegáti příštích konventů a synodů církve. Přijaté rozhodnutí znamenalo určitou náhradu za SČED, jehož činnost byla „pro porušování stanov“ roku 1972 zastavena, a následně byl svaz rozpuštěn.

Průběh jednání ukázal, že neexistuje skupina, v jejímž programu by byla proklamována teze spolupráce křesťanů s komunistickým státem, čím se zhroutila koncepce J. L. Hromádky. Myšlenky Nové orientace se šířily mezi bohoslovci na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě a mezi mladými lidmi ve sborech ČCE.

¹⁴ Dne 10. 4. 1975 došlo k „narušení“ oslav 30. výročí osvobození Československa sovětskou armádou při slavnostních bohoslužbách v kostele sv. Salvátora v Praze 1. Michael Kocáb (syn Alfréda Kocába) a Martin Zlatohlávek (syn faráře ČCE Jana Zlatohlávka z Velimi, který podle StB vedl v roce 1975 na pastorální schůzi Poděbradského seniorátu „provokační řeči“, načež mu byl odňat státní souhlas a několika dalším zúčastněným duchovním pak vyslovena „důtka s výstrahou“) položili na řečnický stůl dvě hesla: „Dvěma pánům nelze sloužit“ a „Tak hluboce jste klesli, že tyranům posloužíte“. Případ řešila StB v součinnosti s prokuraturou.

V době příprav XX. Synodu ČCE (říjen 1977) došlo 1. 1. 1977 ke zveřejnění prohlášení Charty 77, které podepsalo i šest duchovních ČCE bez státního souhlasu. K nim se později připojilo jedenáct kazatelů v činné službě a tři laičtí členové církve. Nová orientace začala přesouvat svou aktivitu i do prostředí Charty 77 a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS). Za nejaktivnější představitele NO, kteří podepsali Chartu, pokládala Státní bezpečnost L. Hejdánka, M. Rejchrt, J. Šimsu, B. Komárkovou, P. Brodského, J. Trojana, T. Bíska, M. Balabána a J. Dusa.

Ladislav Hejdánek (1927),

filosof protestantské orientace; ideový žák profesora Emanuela Rádla. V dobách normalizace organizoval „bytové“ filozofické semináře. Signatář a do roku 1979 mluvčí Charty 77.

Miloš Rejchrt (1946),

státní souhlas mu byl odebrán v roce 1972, pak byl zaměstnán jako topič. Státní bezpečnost pokládala M. Rejchrtu za jednoho z „duchovních vůdců“ československé opozice. Měl se podílet na formulování dokumentů Charty 77, přičemž se veřejných akcí pořádaných Chartou neúčastnil. Udržoval písemné i osobní styky s Ladislavem Hejdánkem, Janem Šimsem, Tomášem Bískem, Boženou Komárkovou, Janem a Miroslavem Litomiskými.

Jan Šimsa (1929),

po zbavení státního souhlasu v roce 1973 byl zaměstnán jako pomocný laboratorní dělník. Podle materiálů StB udržoval široké kontakty se signatáři Charty 77 a podílel se na vydávání chartistických dokumentů.

Božena Komárková (1903),

„duchovní vůdce“ brněnské skupiny signatářů Charty 77 i členů NO, signatářka Charty 77, udržovala kontakty se členy Charty i Nové orientace.

Petr Brodský (1947),

v roce 1984 mu byl odebrán státní souhlas. Udržoval kontakty se signatáři Charty a členy NO.

Jakub Trojan (1927),

byl zaměstnán jako ekonom stavebního družstva na Praze 4. Měl se podílet na organizování filosoficko-teologických seminářů a za tím účelem udržovat kontakty se signatáři Charty. Společně s Janem Dusem připravoval různé písemné elaboráty pro potřeby Charty 77.

Tomáš Bísek (1939),

lesní dělník, rovněž duchovní bez státního souhlasu. Účastnil se schůzek u Boženy Komárkové. Mimo signatářů Charty a členy NO udržoval aktivní kontakt s Petrem Uhlem, Jaroslavem Šabatou, Annou Šabatovou, plnil funkci koordinátora činnosti opozice mezi Prahou a Brnem.

Milan Balabán (1929),

pracovník podatelny Státní knihovny v Praze 1. Měl udržovat kontakty s účastníky a organizátory filosofických seminářů, které se uskutečňovaly v jeho bytě, a podílet se na přípravě chartistických materiálů.

Jan Dus (1931),

bez pracovního poměru, stipendista univerzity v Leydenu (Holandsko). Udržoval mimo jiné kontakty se signatáři Charty 77 Jakubem Trojanem a Milošem Rejchrtem.

U všech jmenovaných, kromě M. Balabána, zjistila StB pomocí agentury nebo technickými prostředky (odposlechem, tajnou technickou prohlídkou, skrytým pozorováním a fotografováním, kontrolou korespondence) kontakty do zahraničí. Prostřednictvím těchto kontaktů měli dostávat finanční podporu, v případě zaslání důležitých informací měli využívat vlastních ilegálních cest, které se StB nepodařilo odhalit. Rovněž dle informací StB docházelo k jednorázovým kontaktům se „zahraničními emisary“, jako např. u M. Rejcherta, a to prostřednictvím zastupitelských úřadů (ZÚ) nebo osobně v místě bydliště.

Dne 7. května 1977 zaslala skupina 31 duchovních a laiků ČCE Federálnímu shromáždění ČSSR dokument „Rozbor z oblasti církevně politických vztahů“ (pracovně nazývaný „Petice 31“), v němž podrobila kritice církevní politiku komunistického Československa. Synodní rada řešila situaci zřízením zvláštního výboru, jehož úkolem bylo „zjednat nápravu“ v duchu církevního zřízení a kázně.

Nejvýznamnější reakcí na „Petici 31“ však bylo vydání písemného elaborátu učitelského sboru Komenského evangelické bohoslovecké fakulty s názvem „Teologické teze učitelů Komenského fakulty“ ze dne 24. 5. 1977. Tehdejší profesori KEBF v něm v osmi bodech odmítli ideovou i praktickou činnost Nové orientace. Synodní rada přijala oficiální rozhodnutí, ve kterém odmítla možnost projednávání této problematiky na úrovni Světové rady církví v Ženevě, prohlášení přijímaly i jednotlivé sbory (staršovstva) a senioráty.

Vyvrcholením této anti-nové orientace bylo synodní jednání ve dnech 20.–22. 1. 1977. XX. Synod zvolil novou Synodní radu a přijal „pozitivní“ dokumenty, zejména „Řád pastýřské služby, péče a kázně“, na jehož základě mohlo nové vedení ČCE postihovat opozičně jednající duchovní, presbytery a laické členy církve. Vliv NO se však XX. Synodem ČCE nepodařilo likvidovat. Naopak. Skupina mladé generace ČCE zaslala synodu „Manifest mladé generace“ odmítající „stalinské deformace“, za které považuje loajalitu vedení církve k režimu.

Měsíc po skončení následujícího XXI. Synodu ČCE v roce 1979 se ve „Zprávě Sekretariátu pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR“ ze dne 29. 12. 1979 uvádí, že:

*„[...] v zásadě tedy musíme i v následujícím období počítat s existencí cca 50 členné skupiny antisocialistických elementů v této církvi, jejichž přímá vazba na politickou pravici v ČSSR a propojení do zahraničí vytváří nebezpečí potencionálního střetu s orgány státní správy. XXI. Synod potvrdil, že tato skupina sice ztratila v ČCE širší sociální základnu, snaží se však, a bude se snažit, udržet pozice mezi věkově mladšími členy církve (duchovními i laiky), zbytkem disidentů, a uplatnit vliv na bohoslovce.“*¹⁵

Další normalizační synody proběhly v roce 1981 (XXII.), 1983 (XXIII.), 1985 (XXIV.) a 1987 (XXV.). Ke třem posledním synodům se vrátíme ve třetí kapitole, pojednávající o agenturním rozpracování Českobratrské církve evangelické.

¹⁵ Zpráva Sekretariátu pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR ze dne 29. 12. 1979, str. 9. A MV ČR Praha, cit. z diplomové práce V. Kosové „Boj orgánů StB s antisocialistickými tendencemi v Českobratrské církvi evangelické“, VŠ SNB, Fakulta StB, 1980, str. 80.

2.

STB – NÁSTROJE A PROSTŘEDKY BOJE PROTI ČESKOBRASTRSKÉ CÍRKVI EVANGELICKÉ

Problematikou církví se ve smyslu Organizačního řádu odboru BA Státní bezpečnosti (souběžně též označovaného jako odbor StB či Velitelství StB) z 1. 12. 1948 zabýval referát 50 (4. oddělení; v roce 1950 pak 2. oddělení) II. sektoru (politické zpravodajství).

Na úrovni krajů to byl v roce 1950 3. referát 2. oddělení krajských velitelství StB.

V roce 1951 se problematikou katolické církve zabýval 1. referát 3. oddělení II. sektoru Velitelství StB (V-StB) a problematikou nekatolických církví, sekt a svobodných zednářů 2. referát téhož oddělení.

Po organizační reformě v roce 1953 se II. sektor V-StB změnil na III. správu Ministerstva vnitra (vnitřní zpravodajství). Církvemi se zabýval její 3. odbor (církvní), přičemž 1. oddělení rozpracovávalo katolickou církev a 2. oddělení církve nekatolické. V krajích to byl 3. odbor krajských správ Ministerstva vnitra (KS-MV).

Na základě „Rozkazu ministra vnitra č. 46 z 28. 12. 1963“ došlo k 1. 1. 1964 ke sloučení dosavadní II., III. a IV. správy MV v jednu Hlavní správu kontrarozvědky, v jejímž rámci problematiku církví, sekt a náboženských společností rozpracovával 9. odbor.

Katolickou církev rozpracovávalo 1. oddělení tohoto odboru, církve nekatolické 2. oddělení.

K další změně došlo v březnu roku 1966, kdy byla znovu zřízena Hlavní správa StB a byla do ní zařazena i kontrarozvědná správa MV s krycím označením II. správa MV.

Ke dni 1. 3. 1969 byly nově zorganizovány státobezpečnostní složky Federálního ministerstva vnitra. Název změnila II. správa – na Hlavní správu kontrarozvědky s krycím označením II. správa FS-ZS (Federální správy zpravodajské služby).

Ke 30. 6. 1974 byla Hlavní správa kontrarozvědky zrušena a k 1. 7. 1974 zřízena mj. Správa kontrarozvědky pro boj proti vnějšímu nepříteli (II. správa FMV) a Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (X. správa FMV), které řídil první náměstek ministra vnitra.

Problematika církví organizačně spadala pod 5. odbor X. S-FMV (náčelník plk. Albín Kožuch, od roku 1983 kpt. Josef Češelský).

Problematika nekatolických církví, sekt a náboženských společností pak spadala pod 2. oddělení téhož odboru. Na úrovni krajů to byly 2. kontrarozvědné odbory, číslování oddělení nekatolických církví nebylo v každém kraji stejné.

„Rozkaz ministra vnitra ČSSR č. 43 ze dne 21. 11. 1980“ stanovil pro 5. odbor tyto úkoly:

„a) vyhledává, odhaluje a dokumentuje protistátní činnost osob v oblasti náboženských společností, církví a sekt,

b) organizuje opatření k zamezení vlivu činnosti světových církevních centrál, církevní emigrace a jejich vnitřních pomahačů,

c) provádí kontrarozvědnou ochranu vymezených církevních mírových organizací před negativními vlivy vnitřních a zahraničních nepřátel,

d) odhaluje a zamezuje nelegálnímu dovozu, rozmnožování a rozšiřování nepřátelské náboženské literatury.“

5. odbor X. správy FMV (od roku 1979 podle „Rozkazu ministra vnitra ČSSR č. 13 ze dne 4. 7. 1979“ SNB) pravidelně zpracovával analýzu vývoje tzv. operativní situace v jednotlivých protestantských církvích a vydával metodické pokyny pro zaměření a úkolování vlivové agentury. Současně ve spolupráci s I. a II. správou FMV koordinoval využívání agenturních prostředků v zahraničí s cílem proniknout do tzv. ideodiverzních center¹⁶ (IDC), a to zejména pomocí různých dezinformací.

Při poslední organizační reformě StB před rokem 1989 federální ministr vnitra Vratislav Vajnar mimo jiné k 31. 7. 1988 zrušil X. S-SNB, která byla 1. 8. 1988 opět sloučena s II. správou SNB pod názvem Hlavní správa kontrarozvědky SNB.

„Státobezpečnostní“ úkoly na úseku církví plnil 9. odbor této správy (náčelník mjr. Josef Češelský), jehož 2. oddělení zahrnovalo nekatolické církve, sekty a náboženské společnosti. Podle „Rozkazu náčelníka II. správy SNB plk. Karla Vykypěla č. 18 ze dne 15. 3. 1989“ zabezpečoval 9. odbor tzv. kontrarozvědnou kontrolu církví a náboženských společností a kontrarozvědné rozpracování nepovolených sekt. Pro odbor byly ve smyslu tohoto rozkazu stanoveny stejné úkoly jako pro 5. odbor X. správy s tím rozdílem, že 9. odbor měl navíc zabezpečovat tzv. kontrarozvědnou ochranu židovských náboženských obcí, zejména před pronikáním sionismu.

Státní bezpečnost řadila Českobratrskou církev evangelickou mezi tzv. nejreakčnější a nejnebezpečnější církve:

*„Českobratrská církev evangelická svou tradiční ortodoxnost, vypjatou v některých momentech až do extrémních protisocialistických forem, nepřestává uplatňovat ani v současné době. Je stále baštou odporu proti socialistickému zřízení v Československé socialistické republice, spojuje se s pravicovými a antisocialistickými elementy s cílem ve společné frontě podněcovat a podporovat negativní vnitropolitické a protistranické kampaně. Ze všech směrů, které existují v Českobratrské církvi evangelické, je stoupencem, nositelem a propagátorem nepřátelských postojů vůči státu seskupení duchovních a laiků, tzv. Nová orientace.“*¹⁷

Činnost opozice, kterou v Českobratrské církvi evangelické reprezentovali příslušníci Nové orientace, pokládala Státní bezpečnost za jeden z významných aspektů bezpečnostní situace v ČSSR. Aktivní boj StB proti tzv. antisocialistickým tendencím a jejich projevům v církvi „[...] je, a zákonitě musí být, i součástí naplňování perspektivního poslání postupné likvidace těchto přežitků kapitalismu, jinak by totiž nebylo možno hovořit o jakékoliv efektivnosti a perspektivnosti práce v uvedené oblasti.“¹⁸

Úkoly, způsoby a cíle tohoto „perspektivního poslání“ postupné likvidace ČCE definovala por. Vlasta Kosová ve své diplomové práci, vypracované v roce 1980 na Fakultě StB Vysoké školy SNB v Praze, takto:

„K perspektivním, obecným a dlouhodobým úkolům příslušných orgánů a složek státního mechanismu v ČSSR patří i postupné, co nejméně násilné, ale o to systematictější

¹⁶ Ideologické centrum (ideocentrum, IDC) – organizace či uskupení osob (zpravidla v zahraničí), jež svou činností narušuje ideový (myšlenkový) monopol vládnoucích složek totalitní společnosti. Patřily sem především redakce exilových časopisů (zasílaných do totalitní země) a zahraniční rozhlasové stanice, jejichž vysílání bylo určeno občanům zemí s komunistickou vládou. Činnost těchto center bývá dobovou propagandou označována jako ideodiverze.

¹⁷ Štícha František: Boj orgánů Státní bezpečnosti s antisocialistickými tendencemi v Českobratrské církvi evangelické na teritoriu Středočeského kraje a hlavního města Prahy. A MV ČR Praha, VŠ SNB, Fakulta StB, diplomová práce, 1980, str. 27–28.

¹⁸ Kosová Vlasta: Boj orgánů StB s antisocialistickými tendencemi v Českobratrské církvi evangelické. A MV ČR Praha, VŠ SNB, Fakulta StB, diplomová práce, 1980, str. 86.

a důslednější vytváření podmínek a předpokladů oslabování náboženského přesvědčení a vědomí členů ČCE, vnitřního oslabování církve, zmenšování jejího významu ve vnitřním životě společnosti a zmenšování členské základny věřících. I v tomto dlouhodobém celospolečenském úkolu by měla sehrát svou nezastupitelnou roli kontrarozvědňá činnost orgánů Státní bezpečnosti.

Z druhé strany by měla být ČCE postupně přetvořena v důležitý a ofensivní nástroj boje s nepřátelskou činností Světové rady církví a ostatních mezinárodních protestantských centrál.

[...] Složitou otázkou v tomto směru je sám charakter protestantismu, prioritizující individuální vztah věřícího jedinice k bohu před vztahem institucionálně zprostředkovaným církví. [...] Proto by v komplexu takových opatření, včetně agenturně-operativních, měla být kladena na přední místo především stránka vysoce taktního psychologicko-ideologického působení, jež by vedlo právě k oslabování citové a rozumové přivázanosti nejenom vůči církvi, ale především k samotné víře v boha. Možným přístupem v uvedeném směru je sladění výše uvedeného ‚podsouvání‘ marxismu-leninismu blízkého výkladu některých filosofických kategorií, zákonů a zákonitostí atd., s citlivým problematizováním tzv. ‚neotřesitelných‘ náboženských dogmat.

Při odpovídajícím stupni a úrovni pronikání orgánů StB do výchovně-vzdělávací oblasti vnitrocírkevního života v ČCE a obsazení naší agenturou klíčových pozic ve zmíněné sféře vztahů, by pak bylo možno výukou a výkladem dosáhnout situace pozvolného vykrystalizování jakéhosi ‚protestantismu uvnitř protestantismu‘, u něhož by bylo značně dále, zesvětšeno ‚nejenom vnější, – (církev a církevní obřady) – ale především vnitřní pouto řadového věřícího k ideji boha.“¹⁹

Státní bezpečnost formálně prováděla operativní rozpracování Českobratrské církve evangelické na základě politických trestních činů:

podvracení republiky (§ 98),
pobuřování (§ 100),
zneužívání náboženské funkce (§ 101),
poškození zájmů republiky v cizině (§ 112),
maření dozoru nad církevními a náboženskými společnostmi (§ 178).

Zajistit dosažení stanovených cílů a záměrů vycházejících z tzv. bezpečnostní politiky KSČ na úseku nekatolických církví bylo svěřeno v první řadě agenturní síti StB:

„Abychom mohli zabraňovat páchání nepřátelské činnosti nebo ji přerušovat, eventuálně postihovat, musíme vědět, znát a mít dostatek kvalitních a objektivních informací. Tento požadavek může splnit jen agentura²⁰, která má možnost pronikat do středu rozpracovávaného prostředí, k význačným exponentům, organizátorům nepřátelské činnosti. Jde o kvalitní agenturu, a ne takovou, která má pouze okrajové, poziční možnosti a z jejichž zpráv nelze dělat seriózní závěry o formách a metodách protivníka.

Kvalitní agentura musí řešit úkoly při vyhledávání, rozpracování a dokumentování činnosti protistátního charakteru, musí plnit úkoly spojené s odhalováním, předcházením a zamezováním protistátní činnosti po linii církve Českobratrské evangelické. Navíc vystupuje do popředí úkol zabraňovat především agenturními prostředky organizované nepřátelské

¹⁹ Tamtéž, str. 92–94.

²⁰ Celek spolupracovníků zpravodajských služeb, kteří se navzájem neznají; získávají je a řídí pracovníci zpravodajských služeb.

*činnosti, znemožňovat a odvádět iniciátory nepřátelské činnosti od realizace jejich záměrů. Tuto úlohu může plnit jen taková agentura, která je získána především na ideologickém základě“.*²¹

Pomocí vlivové agentury StB zasahovala do vývoje situace ve sboru, seniorátu nebo do činnosti jednotlivých osob a různých seskupení v „zájmovém prostředí“ ČCE. Prostřednictvím své agentury mohla Státní bezpečnost plnit následující úkoly:

- zjišťovat vnitrocírkevní situaci ve sborech a seniorátech ČCE a její perspektivní vývoj,
- získávat informace o konkrétní činnosti členů a příznivců Nové orientace,
- včas zjišťovat tzv. signály o schůzkách církevní opozice,
- získávat a dokumentovat spojení představitelů Nové orientace na podzemní část římskokatolické církve a představitele politické opozice,
- zjišťovat způsoby a formy spojení s nezávislými skupinami v PLR, NDR, MLR,
- získávat informace o návštěvách tzv. vízových cizinců (VC) – misionářů – ze západních států a o podstatě jejich činnosti na území ČSSR,
- při výjezdech do západních zemí získávat informace o činnosti mezinárodních církevních center,
- dokumentovat „trestnou činnost“ v rámci ČCE,
- zabezpečovat vytypované osoby pro agenturně-operativní využití,
- zjišťovat reagence „zájmových osob“ z prostředí ČCE na tzv. preventivně výchovná a rozkladná opatření StB.

„Vzhledem ke specifčnosti, rozsahu a náročnosti úkolů boje proti podvratné činnosti Českobratrské církve evangelické, je nutné provádět neustále vyhodnocování stávající agentury, zejména z hlediska jejího dalšího využití. [...] Prostřednictvím vybudované vlivové agentury budeme zejména realizovat:

- *přes kvalitní agenturu zajistit větší informovanost v Českobratrské církvi evangelické o nepřátelské a rozbiječské činnosti Nové orientace, která vedle útoků proti státní správě sleduje rozštěpení samotné církve,*
- *přes vybranou agenturu vytvořit skupinu duchovních, která postupně vytvoří opozici vůči Nové orientaci.*

*Cílem této skupiny bude teologicky dokázat neopodstatněnost Nové orientace a bezperspektivnost jejího jednání vůči synodní radě a celé Českobratrské církvi evangelické.“*²²

Vzhledem ke složení a struktuře členské základny ČCE bylo pro StB nutností budovat a využívat kvalifikovanou agenturu, neboť ČCE se v mnoha případech prezentovala vysoce teoreticky a odborně kvalifikovanými osobami. Tuto skutečnost často znásobovalo silné náboženské citění a přesvědčení.

„Agentura čs. kontrarozvědky pohybující se v církevním prostředí musí dokonale splynout s prostředím, vyvolat zájem o svou osobu v církvi a stát se pro své okolí zajímavou. Z toho vyplývají i určité zvláštnosti kontrarozvědné práce s agenturou z řad duchovních a laiků. Osoby z řad duchovních a laiků jsou většinou fanaticky věřící, neboť jsou od dětství vychovávány v náboženském duchu. Vzhledem k zásadovosti a věrnosti v otázce rodinného života se jen výjimečně získává v tomto směru kompromateriál na duchovního či laika. Výjimečně jdou duchovní na spolupráci proto, aby zabránili odlivu věřících ze své církve a jsou ochotni spolupracovat v boji proti náboženským sektám [...] Operativní pracovník

²¹ Radikovský Zdeněk: Boj orgánů StB s antisocialistickými tendencemi v Českobratrské církvi evangelické církevního seniorátu Poděbrady. A MV ČR Praha, VŠ SNB, Fakulta StB, diplomová práce, 1980, str. 55.

²² Štícha František: Boj orgánů Státní bezpečnosti s antisocialistickými tendencemi v Českobratrské církvi evangelické na teritoriu Středočeského kraje a hlavního města Prahy. A MV ČR Praha, VŠ SNB, Fakulta StB, diplomová práce, 1980, str. 44–45.

musí řídit a úkolovat agenturní síť takovým způsobem, aby agentura přesně plnila úkoly, které jsou jí zadávány, aby nedošlo k její dekonspiraci.“²³

Při výběru kandidáta tajné spolupráce (KTS) do prostředí Českobratrské církve evangelické brala StB v úvahu speciální kritéria daná presbyterně-synodním principem uspořádání, což v praxi znamenalo dominantní roli laiků v církevním životě.

Při výběru KTS „do báze“ laiků se StB jevilo jako nejvhodnější vytypovat vhodné osoby přímo z prostředí konkrétního sboru nebo seniorátu. Kromě osobního vztahu k některým z uvedených forem organizačního církevního uspořádání měla vytypovaná osoba splňovat předpoklady určitých teologických znalostí, schopnosti navazovat kontakty s nábožensky založenými lidmi. Důležitý byl rovněž fyzický věk KTS a jeho vztah k režimu.

Při výběru kandidátů tajné spolupráce z řad duchovních ČCE kladla StB, mimo již uvedená hlediska, důraz na charakterové a morální vlastnosti i na celkové postavení vytypované osoby mezi ostatními duchovními a laiky církve:

„Při výběru tajného spolupracovníka do problematiky vedení seniorátů, rad, sdružení nebo diecézí se jeví jako nejvýhodnější vytypování vhodné osoby přímo z tohoto prostředí. Při stanovování dlouhodobých perspektivních cílů je nutno se zaměřit na osoby, které mají zájem a perspektivu dosáhnout daných církevních hodnot. Tato okolnost je však podmíněna tím, že osoba tajného spolupracovníka z řad vedoucích funkcionářů musí mít požadované teologické vzdělání a znalosti, morální a charakterové vlastnosti, ale i přiměřený věk.“

Stejně tak při výběru kandidátů tajné spolupráce z prostředí laiků jednotlivých církví musí vytypovaná osoba splňovat předpoklady určitých základních teologických znalostí dané církve, odpovídající fyzický věk a schopnosti navazovat kontakty se stejně smýšlejícími, nábožensky založenými osobami.“²⁴

Na základě uceleného komplexu informací a zjištěných skutečností k vytypované osobě mohl operativní příslušník StB stanovit postup, a zejména pak motiv, na jehož podkladě byl KTS získán k tajné spolupráci. Nejvýhodnějším motivem pro získání ke spolupráci se StB jevily „ideové a vlastenecké pohnutky“ a dobrovolný souhlas, přičemž určitou roli měla sehrávat i motivace na základě hmotných výhod, např. zvýšení různých příplatků, umožnění výjezdu do západních zemí a zajištění devizových prostředků.

U duchovních bez státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti bylo takovým motivem opětné udělení tohoto souhlasu a u mladých laiků se mohlo jednat o umožnění studia na bohoslovecké fakultě doma nebo v zahraničí, případně o řadu dalších výhod souvisejících s jejich životními cíli, se zlepšením životních podmínek apod.

Při získávání tajných spolupracovníků ke spolupráci uplatňovala StB rovněž metodu donucení s využíváním kompromitujících skutečností. U KTS z řad duchovních vykonávajících duchovenskou činnost využívala jejich porušování různých směrnic a nařízení pro duchovní a pastorační působení, směrnic upravujících způsob hospodaření s majetkem církve apod.

Po zadokumentování a prověrce osoby KTS, při které byla využívána stávající agenturní a důvěrnická síť, zpravodajská technika a útvary sledování, rozhodl operativní příslušník StB o způsobu a místě konspirativního kontaktu (např. speciálně zřízené propůjčené

²³ Chovanec Josef: Nepřátelská činnost antisocialistických elementů v protestantských církvích a využití agentury čs. kontrarozvědky v boji s touto činností. Sborník prací VŠ SNB, Fakulta StB, řada B, 1987, str. 90.

²⁴ Tuček Karel: Proces budování a formování vlivové agentury k působení v protestantských církvích. A MV ČR Praha, VŠ SNB, Fakulta StB, diplomová práce, 1983, str. 28.

byty, farní úřady, pohovorové místnosti mimo budovy MV, referentská vozidla nebo restaurace a motoresty).

Vlastní vázací akt (tzv. verbovka²⁵) byl prováděn formou jednorázového nebo postupného vázání. Rovněž souhlas KTS se spoluprací mohl mít dvojí formu; a to konkrétně vyjádřený písemný závazek nebo souhlas ústní formou (skrytě se zaznamenával na magnetofonový pás).

Ve smyslu „Rozkazu ministra vnitra ČSSR č. 3 ze dne 25. 1. 1978“ je tajným spolupracovníkem (TS) osoba, která „[...] byla získána ke spolupráci způsobem stanoveným těmito směrnici, udržuje s pracovníky kontrarozvědky konspirativní styk, plní uložené úkoly, podává nebo předává poznatky a informace, nebo poskytuje kontrarozvědce pomoc nebo služby, které je nezbytné utajovat.“

Rozkaz rozlišuje tyto kategorie tajných spolupracovníků²⁶:

- a) rezident,
- b) agent,
- c) držitel propůjčeného bytu.

Důvěrník (D) je naproti tomu definován jako spolupracovník, který na rozdíl od TS pouze pomáhá kontrarozvědce plnit dílčí úkoly, především pomocné, orientační a prověřkové, v souvislosti s odhalováním nebo objasňováním „protistátní“ činnosti.

V průběhu spolupráce s tajným spolupracovníkem a při jeho řízení bylo pro StB nutné dosáhnout žádoucího vztahu k řídicímu orgánu (ŘO), a to na základě oboustranného respektování zájmů a dodržování stanovených zásad spolupráce. Při úkolování TS z prostředí ČCE se StB neosvědčil striktní přístup ŘO při ukládání úkolů. Pokud se mělo v této činnosti dosáhnout žádaných výsledků, bylo třeba ze strany ŘO respektovat náboženské přesvědčení TS a nesnižovat jeho důstojnost.

Jednu z dalších forem kontroly, ovlivňování a perzekuce opoziční činnosti představovaly tzv. operativní pohovory s vytypovanými „zájmovými osobami“ před výjezdem a po návratu ze západních států. V souvislosti s tím byly udržovány úzké kontakty a spolupráce s odděleními pasové kontroly (OPK), neboť touto cestou byla do ČSSR mimo jiné dovážena náboženská literatura. Jednotlivá OPK hlásila na operativní součásti StB příjezdy zahraničních návštěv z protestantských církví, které pak byly po dobu pobytu na území ČSSR pod agenturně-operativní kontrolou.

Úzká spolupráce a součinnost byla udržována i s krajskými odbory pasů a víz (měly přehled o plánech „zájmových osob“ vycestovat a získat cestovní doklady), s Vojenskou kontrarozvědkou (VKR) a zpravodajskou správou Hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany státních hranic (HSPSOSH). Společná opatření se týkala „zájmových osob“, které žily a působily v blízkosti státních hranic, odmítaly nastoupit základní vojenskou službu apod.

²⁵ Ve slangu StB získání osoby za TS.

²⁶ Rezident (StB) – zpravodajsky velmi zkušený TS, který pod vedením svého operativního pracovníka řídí práci jemu svěřených agentů.

Agent – osoba, která podle pokynů řídicích důstojníků plní pro zpravodajské služby informační, dokumentační, dezinformační a vlivové úkoly. V pojetí StB je agentem „TS, který plní úkoly při odhalování, rozpracování a dokumentování protistátní trestné činnosti a úkoly směřující k předcházení a zabránění této trestné činnosti“.

Držitel propůjčeného bytu – je TS zvláště získaný za účelem propůjčování vlastního bytu či místnosti k uskutečňování konspirativních (tajných) schůzek operativních pracovníků s TS.

Specifickou formu agenturních opatření StB představovaly tzv. vynucené operativní pohovory. Při nich se sledovaly následující cíle a záměry:

- upřesnit rozsahu opoziční činnosti „zájmové osoby“, doplnit nebo rozšířit již dříve získané informace,
- vyvolat nedůvěru v „zájmovém prostředí“,
- kompromitovat další „zájmové osoby“,
- zanášet rozpory a dezinformace do prostředí členů Nové orientace a signatářů Charty 77 v rámci Českobratrské církve evangelické,
- zabránit opozičnímu vystoupení nebo uskutečnění důležité schůzky.

Pro splnění účelu vynucených pohovorů se pro StB jevilo důležité je uskutečňovat v pravidelných intervalech, neměnit osobu příslušníka StB a zpracovat dlouhodobý plán neustálého intenzivního působení na „zájmovou osobu“. Zásadou mělo být „agenturní obsazení objektu“, aby se mohla zjišťovat jeho následná reageance na pohovory a stanovit taktika při dalších vynucených pohovorech.

K rozpracování pro StB závažných případů a důležitých osob byly využívány i operativní a technické prostředky odboru sledování, jakož i spolupráce se složkami VB (kontrola osobních vozidel, prohlídka těchto vozidel včetně perlustrace osob, kontrola evidovaných osob se zaměřením na zjišťování opoziční činnosti a ovlivňování dalších občanů). Dále též spolupráce s motorizovanými hlídkami Městské správy SNB (zejména v nočních hodinách při kontrole „zájmových osob“, církevních objektů, apod.).

V systému perzekuce příslušelo jedno z nejdůležitějších míst zpravodajské technice.

Při rozpracování důležitých akcí a objektů bylo využíváno tzv. zpravodajsko-technických úkonů (ZTÚ):

DIAGRAM (dlouhodobý prostorový odposlech; v letech 1972–1980 krycí značka TA-111, v letech 1967–1972 C-7),

STATISTIKA (krátkodobý prostorový odposlech; v letech 1972–1980 krycí značka TA-122, v letech 1967–1972 H-8),

PŘESTAVBA, (telefonní odposlech a kontrola dálkopisného spojení; v letech 1972–1980 krycí značka TA-133, v letech 1964–1972 E-4); využívána v širším rozsahu.

Uvedených ZTÚ bylo využíváno zejména v těch případech, kdy se předpokládalo, že zavedením tohoto druhu zpravodajské techniky budou získány hodnotné tzv. státobezpečnostní poznatky především při zjišťování termínů a míst konání schůzek, rozkrývání „stykové báze objektu“ apod.

Žádaných výsledků StB dosahovala i využíváním dalších ZTÚ:

NÁKUP (úkolová prověrka korespondence; byla zavedena jen proti osobám a objektům, které již byly rozpracovávány a vedeny v operativních svazcích; 1972–1980 krycí značka TA-211, v letech 1964–1972 K-3).

DOVOZ (zájmová prověrka korespondence; vyhledávání vlastní tajné korespondence StB zasílané od agentů ze zahraničí; TA-222, K-4),

KRYSTAL (skupinová prověrka korespondence, jejímž úkolem byl výběr typů osob v zahraničí se zaměřením na určitou oblast, město, čtvrť, blok nebo ulici podle požadavků StB; TO-233, K-5).

Jejich prostřednictvím byl v rámci jednotlivých akcí zjišťován a kontrolován písemný styk „zájmových osob“ s představiteli československého církevního exilu, zahraničních církevních center, odkud byla do ČSSR zasílána náboženská literatura, tiskoviny a finanční prostředky určené pro představitele Nové orientace a signatáře Charty 77 z řad ČCE. Například S-StB Brno konkrétně zadokumentovala, že „objekt“ akce IDEOLOG Jan Šimsa obdržel v průběhu let 1979 až 1981 prostřednictvím firmy Palatinus finanční obnos v tuzexových korunách (bonech).

V praxi StB byl dále poměrně v širokém rozsahu využíván ZTÚ:

APARÁT (skryté pozorování a fotografování; TA-155, F-5 foto, F-6 pozorování). Jím byla získávána fotodokumentace při „rozkrývání stykové báze“, organizování schůzek, používání motorových vozidel a kontrole jejich průjezdu v „zájmovém prostoru“ apod.

StB se rovněž osvědčil ZTÚ:

ANALÝZA (tajná technická prohlídka; TA-144, G-9), kterého využívaly její operativní součásti v součinnosti s odbory sledování a zpravodajské techniky. Tímto způsobem byl získáván dokumentační materiál, který StB následně legalizovala např. domovní prohlídkou. Dále se takto do rukou StB dostaly např. adresáře, čísla telefonních stanic či kontakty „zájmových osob“, čehož se pak využívalo k vytyčení úkolů při dalším rozpracování a dokumentaci činnosti opozice v rámci Českobratrské církve evangelické.

Činnost Státní bezpečnosti proti Českobratrské církvi evangelické, jak ji popsala ve své diplomové práci s názvem „Boj orgánů StB s antisocialistickými tendencemi v Československé církvi evangelické“ por. Vlasta Kosová, byla zaměřena především na:

- 1) pronikání do vedení církve, seniorátů, vedení sborů i církevních zařízení, za účelem vyhledávání opozičních tendencí a jejich představitelů v ČCE a znemožnění jejich činnosti, jakož i ovlivňování vnitrocírkevní situace v souladu s církevní politikou KSČ. V tomto směru šlo zejména o následující „agenturně-operativní opatření“:
 - a) soustavné sledování Nové orientace, zabraňování vzniku dalších opozičních skupin,
 - b) vytváření podmínek pro vnitřní polarizaci a názorové neshody v NO, vyvolávání ovzduší vzájemné nedůvěry a podezíravosti uvnitř NO, vnášení různých dezinformací a nedůvěry do řad členů NO, jejich orientování na cíle, které byly v rozporu s evidentními zájmy církve jako celku a mohly být ostatními členy církve odsuzovány,
 - c) osobní diskreditace aktivních představitelů církevní opozice v očích ostatních členů církve, dosažení jejich izolace v rámci ČCE i mimo ni, ztráty jejich vlivu až po všeobecné odmítání jejich názorů,
 - d) přijímání agenturně-operativních opatření k odstraňování osob s opozičními názory a tendencemi ze správních a jiných funkcí v organizaci ČCE a znemožňování jejich nové volby do vnitrocírkevních funkcí,
 - e) ovlivňování průběhu synodních a dalších důležitých vnitrocírkevních jednání, aby se zabránilo uplatnění opozičních požadavků, vystoupení apod.,
 - f) ovlivňování činnosti církevních zařízení, především Komenského evangelické bohoslovecké fakulty, s cílem zajistit personální obsazení vedoucích funkcí tajnými spolupracovníky nebo dalšími osobami s obecně uznávaným vlivem v řadách církve a v ekumenickém hnutí a s loajálními postoji k režimu; na tomto základě pak rozvíjet úsilí o aktivní ovlivňování jejich teologické činnosti i pedagogického procesu – zejména ideologicko-psychologického působení na posluchače a jejich výchovu k „aktivně pozitivním“ postojům vůči režimu,

g) agenturně-operativní ovlivňování obsahu církevních časopisů a činnosti jejich redakcí ve výše uvedeném duchu,

h) omezování možnosti a vytváření situací k negování náboženské aktivity členů církve v mimocírkevním prostředí,

i) tzv. aktivní operativní rozpracování (AOR) a represivní zásah proti opozičním skupinám v ČCE v případě, že jejich činnost naplňovala skutkovou podstatu politické trestné činnosti podle první hlavy trestního zákona; provádění agenturně-operativních opatření, aby výsledky likvidace těchto skupin měly preventivně-výchovný dopad na ostatní členy církve, rozvíjení úsilí o jejich morální odsouzení vedením a ostatními členy církve atd.,

j) aktivní ovlivňování vedení církve, aby přijímalo vlastní administrativní opatření a postihovalo představitele opozičních tendencí a preventivně-výchovně působilo v uvedeném směru na ostatní členy ČCE,

k) soustavné doplňování komplexních znalostí církevní otázky, studium věrouky ČCE a jejích základních principů, analýza a vyhodnocování všech stránek tzv. operativní situace, přizpůsobování a zdokonalování činnosti StB v boji s opozicí v ČCE, včetně zamezování vzniku dalších opozičních směrů v řadách církve,

l) včasné informování složek KSČ a navrhování společných a koordinovaných opatření ke „zdokonalování dělby úkolů“.

2) V rámci kontroly, ovlivňování a zamezování vztahů ČCE a jejích představitelů v rovině ekumenického hnutí i vztahů členů církve s necírkevním prostředím v ČSSR a v zahraničí šlo o následující skupiny opatření StB:

a) využití agenturní sítě a její neustálé zkvalitňování zaměřené k hlubšímu agenturnímu pronikání StB do Světové rady církví a ostatních mezinárodních protestantských center a institucí, za účelem předcházet, oslabovat a zamezovat vlivům ohrožujících totalitní režim, a zejména pak odhalovat a mařit jejich vzájemné neoficiální styky s ČCE,

b) vytváření ovzduší nedůvěry a rozdílných zájmů mezi opozičními skupinami v ČCE a Světovou radou církví a ostatními mezinárodními protestantskými centry a institucemi,

c) vytváření atmosféry nedůvěry a rozdílných zájmů ve vztazích mezi opozicí v ČCE a disidentským hnutím v ČSSR, narušování těchto vztahů, vnášení dezinformací a vzájemné dezorientace, aby došlo k oslabení koordinace československé opozice, znemožňování společných akcí apod.,

d) soustavné a systematické provádění komplexu opatření majících za cíl odhalování přímého agenturního pronikání a ovlivňování činnosti ČCE i jejích jednotlivých funkcionářů v opozičním duchu ze strany západních zpravodajských služeb a zamezení jejich získávání k opozičním akcím (mimo kontakty v ekumenickém hnutí).

3.

AGENTURNÍ ROZPRACOVÁNÍ ČESKOBRASTRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ

Agenturní rozpracování Českobratské církve evangelické je v „Rozkazu ministra vnitra ČSSR č. 2 ze dne 25. 1. 1978“ definováno následovně:

„Kontrarozvědné rozpracování (dále jen ‚rozpracování‘) je aktivní, cílevědomá, plánovitá konspirativní činnost kontrarozvědky. Důvodem pro zahájení rozpracování je ověřený konkrétní poznatek (popřípadě souhrnné zhodnocení poznatků), jehož obsah svědčí o tom, že působením vnějšího nebo vnitřního nepřítele došlo, nebo může dojít, k porušení právních norem chránících státní a společenské zřízení Československé socialistické republiky.“

Rozpracování ČCE jako vnitřního nepřítele státu začíná po únoru 1948 a končí pádem režimu koncem roku 1989. Tento časový úsek v závislosti na dochování, dohledání a zpracování archivních materiálů rozdělujeme do následujících období.

Období vymezené lety 1949–1960

Při rozpracování Českobratské církve evangelické koncem 40. a začátkem 50. let získávala Státní bezpečnost materiály o dislokaci církve, seznamy členstva a farářů. Dále byly rozpracovány některé osoby a získáván materiál o činnosti duchovních ze „státobezpečnostního“ hlediska.

Dominantní postavení v ovlivňování církvi a náboženských společností měl však v prvních letech po převzetí moci Komunistickou stranou Československa Státní úřad pro věci církevní (SÚC). Návrh postupu SÚC v Českobratské církvi evangelické byl v roce 1949 rozdělen ve smyslu materiálu SÚC „Návrh postupu v církvi českobratské evangelické“ ze dne 28. 12. 1949 do tří okruhů:

1. Synod a jeho ovlivnění.
2. Příprava předpokladů politické práce v církvi.
3. Rozvinutí politické práce.

1. Plán ovlivnění programu X. Synodu ČCE, který se konal ve dnech 13.–16. 2. 1950 v Praze, představoval:

a) Působení, aby do referátu o hospodaření církve byla zařazena stať o poměru církve k novým církevním zákonům, aby do programu X. Synodu byl zařazen referát o postavení Českobratské církve evangelické doma i v zahraničí, který by obsahoval „jasné pozitivní stanovisko k lidové demokracii“. Dále, aby představitel SÚC Josef Plíhal měl při zahájení synodu pozdravný projev, v němž by tlumočil kladný postoj státu k církvi a připomněl závazky vyplývající z toho pro církvev.

V případě, že by se podařilo prosadit tyto body do programu synodu, bylo třeba na ně evangelickou veřejnost připravit. Propagační kampaň v listech „Kostnické jiskry“ a „Český bratr“ měl připravit František Hub za SÚC s redaktorem Vladimírem Eidernou a vlivnými činiteli českobratské církve v lednu a únoru 1950.

b) Prosazování Viktora Hájka do funkce synodního seniora a jednoho „spolehlivého“ faráře do Synodní rady. Představitelé SÚC (Jaroslav Havelka, Josef Plíhal a Vladimír Ekart) měli se zástupci církve uskutečnit ovlivňovací rozhovory – s každým činitelem alespoň jeden. Kádrový odbor SÚC měl vybrat vhodného faráře, církevní tajemníci KNV zjistit volitele v sídlech

seniorátů (k tomu využít evangelíků, kteří byli členy KSČ, národních výborů, akčních výborů nebo zaměstnanci státních úřadů), vyhledat vhodné osoby, které by se mohly přiblížit k volitelům, a tyto osoby usměrnit. Kvůli tomuto cíli byli církevní tajemníci KNV dne 4. 1. 1950 podrobně instruováni.

2. Příprava předpokladů politické práce se zaměřovala na:

a) organizační složky (synodní rada a senioráty)

Zjišťování personální situace v aparátu a u volených členů prováděl II. odbor SÚC. Jeho I. odbor a tajemníci KNV měli vejít ve styk s laickými členy Synodní rady a seniorátů, kteří byli známi jako „pokrokoví“. Po zjištění situace měli zajistit alespoň jednoho „pokrokového“ laika v seniorátních výborech k pravidelnému kontaktu a postupně pracovat na izolování a případné výměně „reakčních činitelů“.

V staršovstvech měli církevní tajemníci ONV zjistit u vlivných členů politickou situaci a zajistit ve staršovstvu alespoň jednoho „pokrokového“ laika.

b) Výchovu duchovenského dorostu

Kádrový odbor „vykádřoval“ vhodného spirituála pro bohosloveckou kolej v Jirchářích, výměnu spirituála měl projednat s představiteli církve Plíhal, Havelka a Ekart ze SÚC.

„Prokádřování“ profesorského sboru Husovy bohoslovecké fakulty (českobratrská sekce) zajišťoval II. odbor, zjištění možnosti „vykádřování“ nových „pokrokových“ docentů (přes „pokrokové“ duchovní v církvi) I. a II. odbor, umístění těchto nových docentů zabezpečoval I. odbor.

c) Propagační aparát církve

SÚC vykonával soustavný vliv na redaktory „Kostnických jisker“ a vyhledával nové přispěvatele mezi „pokrokovými“ duchovními a laiky.

d) Nedělní školy

Zjišťování personální situace laických učitelů nedělních škol prováděli církevní tajemníci ONV.

3. V církevních složkách měl být zajištěn:

a) pravidelný kontakt s církví – navazování pravidelných styků se členy Synodní rady, získávání zpráv z jednání Synodní rady;

b) školení duchovních a funkcionářů církve – SÚC věnoval trvalou pozornost školení organizovaných „Kostnickou jednotou“, kontrolu programu a referentů vykonával referent pro evangelické církve;

c) zjišťování situace v „Evangelickém díle“, „Kostnické jednotě“, YMCA, YWCA a jiných institucích prováděl referent pro evangelické církve SÚC za pomoci II. odboru SÚC.

Po zajištění „kádrových předpokladů“ a orientování se v organizačních složkách a nejznámějších evangelických orgánech měl I. odbor SÚC vypracovat do 15. 4. 1950 plán tzv. politické práce v církvi.

Na X. Synodu ČCE byl zvolen nový synodní senior Viktor Hájek, farář z Brna²⁷. Stejně tak i další kandidatury (zejména Jaromíra Klimeckého na funkci člena Synodní rady

²⁷ V říjnu 1954 byl 2. oddělením 3. odboru III. správy MV registrován Viktor Hájek (1900) jako osoba, u které byly neprovedené náznaky „nepřátelské protistátní činnosti“, v evidenčním svazku, reg. č. 179 (11. 6. 1958 převedeno na reg. č. 219). V červnu 1963 byl na V. Hájka 2. oddělením 9. odboru II. správy MV zaveden pozorovací svazek, archivováno 13. 7. 1968.

z řad duchovenstva) podporoval a prosazoval SÚC. V materiálu SÚC „Další postup v česko-bratrské církvi evangelické“ ze dne 28. 2. 1950 se uvádí:

„Odmítavý postoj, který vedoucí osobnosti církve měly dříve k lidově demokratickému zřízení, se dnes podstatně změnil hlavně vlivem SÚCu. Dnes už mnozí z nich se snaží být skutečně loyálními, jak to sami vyjádřili při různých příležitostech [...] Ovšem ještě ani zdaleka není naše práce v této církvi u konce. Proto musíme v nejbližší době věnovat pozornost vedení církve, které je pokrokovější než masy věřících. Z věřících pak je třeba vychovávat skutečně loyální občany našeho lidově demokratického státu. Kromě toho je třeba církev diferencovat od katolíků a zaměřovat proti Vatikánu.“²⁸

SÚC si v tomto směru stanovil následující hlavní úkoly:

1) vytvořit trvalý kontakt s novou Synodní radou, hlavně se synodním seniorem Viktorem Hájkem, členy Synodní rady Jaromírem Klimeckým a Lubomírem Jelenem, a jejich prostřednictvím se snažit vést církev k „lidově demokratickému zaměření“;

2) pomocí církevních tajemníků navázat kontakt se seniory a ovlivňovat volby do seniorátu a volby synodálů, prosazovat zejména dělníky a ženy;

3) věnovat pozornost Husově bohoslovecké fakultě, a to jak profesorskému sboru, tak i studentstvu, podporovat „pokrokové lidově demokratické živly“ na fakultě a zatlačovat „reakčníky“;

4) zvýšenou pozornost věnovat tisku („Kostnickým jiskrák“) a ediční činnosti a usměrňovat ji v duchu „lidově demokratickém“;

5) věnovat pozornost mládeži Českobratrské církve evangelické a Ústředí žen;

6) snažit se církev podchytit hospodářsky a učinit ji závislou na státu;

7) zabezpečovat občanskou výchovu duchovních prostřednictvím jejich církevních, respektive stavovských institucí („Spolek českobratrských evangelických duchovních“, „Kostnická jednota“).

Ve dnech 8.–10. 12. 1959 se v Praze konal XIII. řádný synod Českobratrské církve evangelické. Hlavním předmětem synodního jednání bylo projednávání řádu členství v církvi, zpráva o stavu církve, projednání návrhů ze seniorátů, schválení prohlášení a volba synodního kurátora.

Náčelník 3. odboru III. správy MV kpt. Václav Pulec žádal v reakci na synod začátkem roku 1960 jednotlivé krajské správy MV (přesněji jejich 3. odbory), aby agenturně-operativní činnost StB byla prováděna s cílem získat celkovou kontrolu nad církví, odhalit a zadokumentovat „nepřátelské“ tendence, dále přes schopnou agenturu organizovat rozkladnou činnost v církvi a usměrňovat činnost církve v zájmu státu.

Jednotlivé zjištěné případy kompromitující církev a její funkcionáře měly být využívány k tzv. profylaktickému opatření a současně podle podmínek měla být vykonávána prevence, zvláště pak u mládeže.

Na základě toho se StB zaměřovala v rámci krajů přednostně na rozpracování těchto „bází“ v Českobratrské církvi evangelické:

1. senioři a seniorátní výbory,
2. reakčně založené duchovenstvo,
3. laičtí pracovníci.

Současně se StB snažila zjistit, v jakém směru a jakými formami a metodami působila církev na mládež.

²⁸ Opatření k Českobratrské církvi evangelické. VÚA Praha, fond A. Čepičky 100/52, sv. 16, arch. j. 108, str. 1.

Období vymezené lety 1961–1970

Z důvodu nedohledání operativních materiálů StB, na základě kterých by bylo možno uceleněji popsat agenturní rozpracování ČCE v tomto období, je situace církve uvedena jen ve všeobecném přehledu v rámci první kapitoly. Dílčí skutečnosti jsou pak obsaženy ve čtvrté a páté kapitole této studie.

Období vymezené lety 1971–1979

Na základě rozboru tzv. operativní situace začátkem 70. let byl vedením II. správy FMV stanoven úkol využít stávající agenturní síť k zabránění dalšího „negativního“ vývoje a budovat novou vlivovou agenturu schopnou prosadit „pozitivní“ trendy ve vztazích církve a státu, dosáhnout názorové diferenciaci mezi duchovními a věřícími, a tak omezit vliv Nové orientace. Současně byla realizována rozkladná opatření, včetně represe vůči čelným představitelům NO.²⁹

Ve své „Informaci o současné situaci v církvi Českobratrské evangelické“, kterou analytický odbor II. správy FMV předložil vedení Federálního ministerstva vnitra koncem února 1972, odbor doporučil „v zájmu pomoci zdravým silám v církvi a konečného vyřešení krizové situace v ČCE“ následující opatření: „[...]“

1. K vedení církve:

- a) s přihlédnutím k labilitě stanovisek synodního seniora Dr. Václava Kejře doporučit, aby s ním státní správa provedla důrazný pohovor a upozornila jej, pro případ další vážavosti zákroku proti reakčním silám v církvi, na možnost odebrání státního souhlasu;
- b) vzít do vazby faráře Jana Šimsu, a podle místní příslušnosti proti němu vznést příslušnou prokuraturou obvinění z trestného činu dle § 100 tr. zákona pro rozšiřování ilegální tiskoviny ‚Fakta, připomínky, události‘, zadokumentované výpověďmi obviněných L. Hejdánka, H. Hejdánkové a JUDr. Jiráska;
- c) duchovní Rejchrt, Trojana a Kocába řešit důrazným prokurátorským pohovorem a dalším profylaktickým pohovorem a odebráním státního souhlasu k výkonu kněžské funkce;
- d) s ostatními členy NO provést podle předem vypracovaného plánu profylaktické pohovory.

2. Ke Svazu českobratrského evangelického duchovenstva:

Vzhledem k tomu, že činnost organizace SČED i přes důrazné varování nadále pokračuje ve své reakční a státu nepřátelské činnosti, mající značný dopad i na samotnou činnost církve, tuto organizaci s okamžitou platností rozpustit, a tím dát plnou pravomoc vedení ČCE k ovlivňování duchovních za aktivní podpory státních orgánů. Rozpuštěním SČEDu dojde současně k zamezení oficiální nepřátelské činnosti NO.

²⁹ V listopadu 1971, v období příprav konání „voleb do zastupitelských orgánů“, se podle StB Nová orientace (členové vršovického sboru ČCE) zapojila do protivolební letákové akce. Jaromír Dus, farář v Praze-Vršovcích, navštívil s letáky svého kurátora sboru Jana Nováka a Ladislava Hejdánka. Byl sledován StB, která u nich zmíněné letáky našla. Z tohoto důvodu byli všichni tři zatčeni, kromě nich také manželka Ladislava Hejdánka a později Vlastimil Sláma (předseda SČED) a další. Dne 25. 7. 1972 skončil u Městského soudu v Praze proces, ve kterém byl Jaromír Dus odsouzen podle § 98 (podvracení republiky) k 15 měsícům, Ladislav Hejdánek podle § 100 (pobuřování) k 9 měsícům, oba nepodmíněně, Hedvika Hejdánková a Jiří Jirásek k nižším podmíněným trestům též podle § 100. Před zahájením procesu s účastníky letákové akce byl za vyvěšení dvou oficiálních a v denním tisku publikovaných stanovisek ČCE odsouzen Okresním soudem v Plzni farář Jan Dus za pobuřování k jednomu roku odnětí svobody podmíněně.

3. Ke Komenského evangelické bohoslovecké fakultě:

Vzhledem k tomu, že i nadále pokračují nežádoucí akce studentů na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě, které jsou vedením fakulty tolerovány a někdy i kryty, navrhuje doporučit Sekretariátu pro věci církevní MK ČSR provedení následujících opatření:

- a) provést s profesorským sborem na příslušné úrovni pohovor a důrazně jej upozornit na všechny akce studentů s tím, aby proti nim vyvodili závěry;
- b) učinit vedení církve Českobratrské evangelické a Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu odpovědnými za veškeré akce konané v semináři v Jirchářích s tím, že každá akce bude SVC předem ohlášena a vyžádán k ní příslušný souhlas. V případě nerespektování tohoto pokynu volat k odpovědnosti především vedení fakulty;
- c) s přihlédnutím k současnému stavu na fakultě zvážit únosnost prof. Dobiáše ve funkci děkana a provedení jeho případné výměny. Jako nejvhodnější typ z dosavadního prof. sboru se jeví prof. Dr. Amedeo Molnár, který jako jediný svými reálnými a přijatelnými postoji je schopen situaci na této fakultě konsolidovat a udržet její chod v mezích našich zákonů.³⁰

V průběhu roku 1972 se ve spolupráci se Sekretariátem pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR podařilo StB částečně rozrušit názorovou jednotu duchovních církve a ovlivnit stanoviska vedení ČCE. Všem sborům byl zaslán dopis Synodní rady poukazující na nutnost změn celkové orientace církve ve vztahu k režimu.

Vedením ministerstva vnitra byl dán úkol všem součastem StB v krajích, aby prostřednictvím vlivové agentury a za spolupráce s tajemníky pro věci církevní zajistily důslednou interpretaci tohoto dopisu na všech seniorátech a sborech.

Touto koordinací se StB podařilo urychlit tzv. konsolidační proces v církvi.

Současně byly stanoveny úkoly pro vlivovou agenturu na další období zaměřené na prosazování spolupráce církve s režimem, respektování církevních zákonů z roku 1949 a omezování vlivu jednotlivých členů NO v seniorátech a sborech.

Částečnou účinnost realizovaných kroků StB potvrzovaly již výsledky XVIII. Synodu ČCE z dubna 1973, kde se vedení církve postavilo za „socialistické zřízení“.

Další vývoj však ukázal, že pozice Nové orientace byly i nadále silné. Platné církevní zřízení, prosazovaný demokratismus a jednotu umožňovaly, že dále přetrvával její vliv nejen na řadu duchovních, ale především na laiky, studenty bohoslovecké fakulty a mládež. Potvrzoval to průběh a závěry XIX. Synodu ČCE v listopadu 1975, kde se NO dařilo ovlivňovat průběh zasedání synodu a prosadit přijetí řady dokumentů.

Ve smyslu „Prováděcího plánu práce 2a a 2b odboru S-StB řízených X. správou FMV na rok 1976“ měla S-StB Praha

„[...] odhalovat a dokumentovat činnost nepřátelských elementů, které působí negativně na mládež. Odhalovat pokusy nebo snahy o protistátní činnost a provádět preventivně výchovná a rozkladná opatření. Cílem opatření bude narušit a zamezit další činnost nepřátelských osob působících v církvích a sektách na naše občany, zejména na mládež. [...] Pozornost věnovat osobám, které organizují nepřátelskou činnost mezi mládeží. Tyto osoby

³⁰ Informace o současné situaci v církvi Českobratrské evangelické z 25. února 1972, II. správa FMV, Analytický odbor. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, inv. j. 3219, str. 15–16.

přednostně rozpracovávat a řešit profylakticko-rozkladnými opatřeními, s cílem zamezení další činnosti. Toto provádět jak po řím. kat., tak evangelické linii i sektách.“³¹

Ve „Vyhodnocení výsledků kontrarozvědné práce v oblasti boje proti vnitřním nepřítelům a ideologické diverzi“³² za rok 1977“ se např. konstatuje, že O-StB Mladá Boleslav věnovalo pomocí důvěrnické sítě pozornost mládeži na školách II. cyklu, aby se zabránilo jejímu ovlivňování ze strany ČCE. Přímé působení církve na mládež StB nezjistila, pouze v jednom případě získala informaci o tom, že někteří studenti se zúčastňovali jak biblických hodin, tak i akcí pořádaných ČCE. Konkrétně šlo o setkání u táborového ohně uspořádané při příležitosti ukončení svatodušních svátků v červnu 1977. Zúčastnilo se ho včetně Alfréda Kocába a jeho rodinných příslušníků i několik studentů ze škol II. cyklu v Mladé Boleslavi.

Podle „Vyhodnocení prováděcího plánu práce S-StB Praha za rok 1976 po problematikách X. S-FMV“ ze dne 11. 1. 1977 se politická situace v ČCE – jak měl ukázat průběh a závěr XIX. Synodu ČCE z roku 1975 – výrazně zhoršila a v církvi se začal projevovat silnější vliv Nové orientace, která nebyla na synodu ideově poražena. Synodní rada zaujímalá vůči NO nevyhraněné stanovisko a taktizováním s komunistickými institucemi umožňovala NO získávat nové pozice. V ČCE se takto měly veřejně formovat „antisocialistické síly“.

Vzhledem ke složitosti celého církevního zřízení a volebního systému církve se totiž StB nedařilo prosadit své tajné spolupracovníky do funkcí v synodní radě, seniorátech, staršovstvech ani mezi delegáty na synod. Ukázalo se, že členové Nové orientace, zejména její mluvčí, i když byli zbaveni funkcí duchovních, prosazovali cestou administrativních opatření svá stanoviska na synodu prostřednictvím delegátů z řad laiků.

Po analýze tzv. operativní situace konkretizovala StB úkol k budování vlivové agentury v nižších člancích církve zaměřené i na laiky, aby prosadila „*pozitivně a realisticky*“ smýšlející osoby nejen do církevních funkcí, ale i mezi delegáty příštího synodu. Další vývoj situace měl ukázat oprávněnost zadání takového úkolu.

V lednu 1977 se jedenáct duchovních v činné službě a tři laici stali signatáři Charty 77 a řada dalších, včetně laiků, se zapojila do akcí československé opozice, když v návaznosti na Chartu 77 zpracovali „Petici 31“. Na tuto situaci reagovalo svým prohlášením i vedení církve, které dále ustavilo výbor ke sjednání kázně ve smyslu církevního zřízení. Významnou úlohu zde však mělo sehrát stanovisko profesorů Komenského evangelické bohoslovecké fakulty, kteří ve svých „Teologických tezích učitelů Komenského fakulty“ jednání a postup Nové orientace z teologického hlediska odsoudili.

Církev po rozsáhlé „diskusi“ zaujala prorežimní stanovisko a poté došlo k „uklidnění situace“. Prostřednictvím vlivové agentury působící na KEBF se StB podařilo uvedené teze profesorů zpracovat, rozšířit, a zároveň vyvolat kladné reakce v církvi. Rovněž se podařilo zabránit Nové orientaci, aby její stanoviska byla projednána na zasedání Světové rady církví.

Všechna tato opatření Státní bezpečnosti měla pak dopad na průběh XX. Synodu ČCE, který se konal 20.–22. listopadu 1977. Jednání synodu StB pečlivě připravovala od roku 1976 ve spolupráci s okresními a krajskými národními výbory, přičemž bylo informováno oddělení agitace a propagandy ÚV KSČ. Synodní rada „[...] měla situaci v rukou a nebylo třeba provádět nějaká předběžná opatření proti představitelům NO.“³³

³¹ Prováděcí plán práce 2a a 2b odboru S-StB řízených X. správou FMV na rok 1976, S-StB Praha. A MV ČR Brno-Kanice, fond B 1/II, inv. j. 56, str. 59–60.

³² Ideologická diverze (ideodiverze) – pronikání nekontrolovaných a necenzurovaných politických, kulturních či náboženských myšlenek mezi občany totalitní společnosti.

³³ Kosová Vlasta: Boj orgánů StB s antisocialistickými tendencemi v Českobratrské církvi evangelické. A MV ČR Praha, VŠ SNB, Fakulta StB, diplomová práce, 1980, str. 75.

Do funkce synodního seniora byl místo odstupujícího Václava Kejře³⁴ zvolen gottwaldovský farář a odpůrce NO Miloslav Hájek, a volbou prošli i další kandidáti, jejichž kandidatura byla předem odsouhlasena StB: Josef Hlaváč (náměstek seniora), Jan Pokorný a laickým členem byl zvolen Vladimír Chadim.

V otázce 31 signatářů „Petice“ přijal synod stanovisko Synodní rady a synodního seniora. K „pozitivnímu“ výsledku přispěli především předsedající Jaroslav Ondra a seniori Dalibor Molnár, Bedřich Bašus, Miroslav Brož, Zbyněk Laštovka a laický delegát Elizeus Falátek. Mluvčími NO zde byli delegáti Pavel Tůma z Kostelce nad Labem a Radomír Žárský, seniorátní kurátor ze Vsetína.

Mezi 28 různými návrhy ze Synodní rady a konventů bylo i ustanovení Komise pro dialog se státem (návrh č. 22), upozornění na diskriminaci členů ČCE v ČSSR (návrh č. 23) a žádost vládě a parlamentu o přezkoumání způsobu přijímání dětí na střední a vysoké školy (návrh č. 24). Tyto návrhy byly působením vlivové agentury v podstatě odmítnuty.

Významným aktem z pohledu StB bylo závěrečné slovo nového synodního seniora a taktéž závěr bývalého seniora. V církvi se tak prosadily prorežimní proudy, došlo k omezení vlivu Nové orientace, jejímu izolování od činnosti církve a NO bylo zabráněno působit nadále na bohoslovce.

Ve „Vyhodnocení prováděcího plánu práce S-StB Praha za I. pololetí 1979 po problematikách X. správy FMV“ se uvádí, že:

„Aktivita reakčních duchovních a laiků z řad protestantů působících v hnutí CH-77 byla sledována v akci NOVÁ ORIENTACE (Ing. Jakub Trojan). Plánované úkoly byly splněny, profylaktická opatření se minula účinkem.

Ve spolupráci s X. S-FMV bude stanoven další postup v rozpracování akce SENIOR (Miloš Rejchrt), ke kterému byla provedena v minulém roce rozkladná opatření, a který i nadále dopisuje do samizdatů a rozesílá dopisy na obranu členů VONSu.

O-StB Mělník rozpracovává v akci EDA závadovou činnost evangelického faráře Edmunda Bauera, člena tzv. Nové orientace. Jmenovaný je podezřelý z provádění tr. činnosti dle § 98 tr. zákona. Rozpracování je vedeno v součinnosti s akcemi IDEOLOG a NOVÁ ORIENTACE.

V akci IDEOLOG byla sledována činnost evangelického laika Ladislava Hejdánka, signatáře CH-77, u kterého bylo docíleno profylaktickým opatřením, že se vzdal funkce mluvčího CH-77. Počátkem června 1979 byla akce předána k dalšímu rozpracování X. S-FMV.“³⁵

XXI. Synod ČCE se konal v Praze za účasti zahraničních hostů ve dnech 23.–24. 11. 1979. Zasedání synodu bylo StB komplexně a cílevědomě připravováno od počátku roku 1978. Těsně před zahájením synodu se na Krajskou prokuraturu v Hradci Králové dostavil vikář sboru v Telecím Tomáš Bísek a odevzdal různé součástky technického zařízení k odposlechu instalované v jeho bytě.

Průběh jednání synodu potvrdil předpoklad StB, že většina delegátů synodu, ať již duchovních, nebo laiků, zcela souhlasí s linií nového vedení ČCE nastoupenou XX. Synodem ČCE v roce 1977. Kromě volby předsednictva synodu byli v doplňující volbě dvou laických

³⁴ V březnu 1960 byl OO-MV Žďár nad Sázavou zaveden na Václava Kejře (1904) jako na osobu, u které byly neprovedené signály „nepřátelské protistátní činnosti“, evidenční svazek, kr. jméno PASTOR, reg. č. 6882, archivováno 12. 2. 1964. V únoru 1964 registrovalo OO-MV Žďár nad Sázavou V. Kejře jako kandidáta tajné spolupráce (KTS), reg. č. 12178, archivováno 23. 11. 1964.

³⁵ Vyhodnocení prováděcího plánu práce S-StB Praha za I. pololetí 1979 po problematikách X. správy FMV. A MV ČR Brno-Kanice, přírůstky S-StB Praha z roku 1989, balík č. 30, str. 11.

funkcionářů Synodní rady zvolení prorežimní kandidáti: Miloš Lešikar (do funkce synodního kurátora) a Jaro Křivohlavý (do funkce jeho náměstka). Naproti tomu se představitelům opozice nepodařilo prosadit zvolení do jedné z těchto funkcí Pavla Šimka.

Synodem zvolená forma projednávání jednotlivých návrhů v komisích (rozdílná od předchozích synodů) výrazně omezila možnost představitelů Nové orientace působit na všechny delegáty synodu najednou, a jejich vliv tak byl Státní bezpečností negován již v průběhu jednání komisí.

Průběh synodu byl především výsledkem agenturně-operativní činnosti StB. Podařilo se jí ovlivnit jak přípravu a průběh plenárního zasedání, tak i práci jednotlivých komisí. Dále zabránila volbě delegátů z řad NO a také znemožnila diskusi jednak o případu vikáře Biska, iniciovanou studenty KEBF, jednak o dopisu tří signatářů Charty 77 – Milana Balabána, Jana Kozlíka a Petra Krejčího, v němž požadovali od synodu solidaritu s perzekvovanými.

Tím, že se na XXI. Synodu ČCE podařilo do nejvyšších církevních orgánů zvolit i vlivovou agenturu, mohla StB účinněji prosazovat stanovené záměry a udržovat „pozitivní trendy“ činnosti církve i v dalším období.

Režim usiloval využít svých „úspěchů“ na poli boje s ČCE i za hranicemi ČSSR. Vlivem přetrvávající „antisocialistické a antisovětské propagandy“ z let 1968–1969 a působením různých „ideodiverzních centrál“ a emigrantských spolků měla být evangelická církev diskreditována i v zahraničí a odsuzován „konsolidační proces“ v ní probíhající.

„Na tomto měla svůj podíl i Nová orientace, která prostřednictvím svých kontaktů na představitele jednotlivých církevních center tendenčně informovala o vnitřní situaci církve, a chtěla tak dosáhnout zvýšení nátlaku na vedení církve ze zahraničí, aby upustilo od spolupráce se státem.

K postupnému zamezení tohoto vlivu bylo využito i vyjíždějící vlivové agentury, která byla úkolována, aby při svých stycích v zahraničí pravdivě informovala církevní představitele o situaci v církvi, tlumila negativní názory. Současně byly vytvářeny kontakty na realisticky uvažující představitele jednotlivých církví zvaním na návštěvu ČSSR, aby se přesvědčili o skutečné situaci. Takto byly úspěšně navázány styky s řadou protestantských církví NSR, Švýcarska a dalších.“³⁶

³⁶ Tuček Karel: Proces budování a formování vlivové agentury k působení v protestantských církvích. A MV ČR Praha, VŠ SNB, Fakulta StB, diplomová práce, 1983, str. 61–62.

Období vymezené lety 1980–1989

Nástup Nové orientace začátkem 80. let, reprezentované předními signatáři Charty 77 (Rejchrt, Hejdlánek), byl pro StB varovným signálem. Informace, které StB získávala agenturně-operativními prostředky, vyžadovaly urychlené rozpracování. Bylo třeba zvýšit pozornost, jak působí signatáři dovnitř církve, zejména mezi mládeží a na bohoslovecké fakultě. Narůstání tohoto vlivu představovalo pro StB nebezpečí, že platforma církve bude „zneužita“ jako odrazový můstek pro „realizaci podvratných záměrů protivníka“ v podmínkách ČSSR. Státní bezpečnost proto věnovala pozornost i takovým okrajovým jevům, jakými byla skutečnost, že se absolvent Vysoké školy ekonomické v Praze Petr Teuchman, zaměstnaný jako telefonista Komenského evangelické bohoslovecké fakulty, orientoval na církevní mládež, kterou organizoval, a pro sebe se snažil získat státní souhlas k výkonu kazatelské činnosti.

První konstatování „úspěchu“ v boji s Novou orientací se objevují již v „Hodnocení pracovních výsledků na úseku boje proti vnitřnímu nepříteli a ideologické diverzi za rok 1981 a Zpráve o bezpečnostní situaci v ČSSR“ ze dne 26. 1. 1982:

„Na úseku nekatolických církví bylo v souladu s dlouhodobým plánem u ČCE pokračováno cestou vlivové agentury v zamezení činnosti reakčního seskupení Nové orientace (NO) a v dalším prohlubování rozporů mezi Synodní radou ČCE a představiteli NO. Vlivovými opatřeními bylo do současné doby docíleno, že NO ztratila v církvi pozici a vliv. Byly ukončeny rozhovory mezi NO a Synodní radou ČCE. Hlavní stoupenci NO přešli výhradně na politickou platformu v rámci CH-77 a VONS.

Hlavní akcí v I. pololetí bylo zajištění klidného průběhu jarního zastupitelstva ČCE. Na základě předem získaných signálů o snaze jednotlivců toto jednání narušit, byly tyto snahy, ve spolupráci s S-StB v ČSR, a zjištěné záměry paralyzovány. Jednání zastupitelstva veřejně potvrdilo rozpor církve s Novou orientací.“³⁷

Pasivitu, rezignaci a izolaci představitelů Nové orientace uvnitř církve potvrdil i průběh jarního a podzimního Synodního zastupitelstva v roce 1982, kdy StB nezaznamenala snahu ovlivnit výsledek jednání ve prospěch opozice.

V listopadu 1983 se konal XXIII. Synod ČCE, na kterém nebyly z pohledu StB výrazněji prezentované opoziční snahy. V akci SYNOD usiloval 5. odbor X. S-SNB o tlumení pacifistické tendence v církvi. Na rozdíl od předcházejících synodů byl totiž XXIII. Synod ČCE charakteristický zájmem účastníků o řešení mírových otázek a postavení církví v úsilí o mír.

Podle „Vyhodnocení plnění ročního plánu práce 5. odboru“ z roku 1984 bylo dosaženo faktického izolování členů Nové orientace od členské základny věřících. Synodní rada zaujala k praktické činnosti i názorům NO odmítavý postoj. Agenturně-operativní pozornost StB byla proto zaměřena především na přípravu XXIV. Synodu ČCE. Dále omezovala vliv NO na bohoslovce KEBF a zabraňovala dalšímu pronikání pacifismu mezi evangelickou mládež; StB i nadále v součinnosti s vojenskou kontrarozvědkou (III. S-SNB) pokračovala v dohledu nad výkonem základní vojenské služby bohoslovců.

V nedatovaném materiálu s názvem „Analýza současné aktivity nepřátelských sil v oblasti náboženských církví, sekt a církevních organizací“ (1985) se uvádí:

„Do budoucna lze předpokládat, že se v církvi bude NO těžce prosazovat. Dochází k postupné izolaci jejích členů. Nelze vyloučit, že využijí problémů souvisejících s katolicizmem, smíšené sňatky apod. Předpokladem pozitivního vývoje v církvi je zaměřit rozpracování mezi laiky a mládež. Vzrůstající aktivitu, jak v souvislosti s antisocialistickým zaměřením

³⁷ Hodnocení pracovních výsledků na úseku boje proti vnitřnímu nepříteli a ideologické diverzi za rok 1981 a Zpráva o bezpečnostní situaci v ČSSR. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, inv. j. 344, str. 30.

*těchto osob, tak z důvodu materiálních vazeb na kapitalistické zahraničí, lze u jmenovaných očekávat v prostředí CH-77 a VONSu.“*³⁸

V nedatovaném „Rozboru výsledků činnosti orgánů SNB v boji proti nepřátelské činnosti reakční církevní hierarchie, včetně nelegálních struktur římské církve, usilujících se narušovat státní církevní politiku“ (1985) se konstatuje:

„Na úseku Českobratrské církve evangelické byla za úzké součinnosti s MK ČSR realizována řada vlivových opatření, s cílem zcela oddělit od církve signatáře CH-77 a členy tzv. Nové orientace (Rejchrt, Hejdánek, Kozlík, Šimsa, Dus atd.), a dále eliminovat snahy o proniknutí mezi věřící, především mezi mládež této církve. Jeden z nejaktivnějších členů, signatář CH-77 Bísek, realizoval neperspektivní situaci vystěhováním do KS, a proti faráři Kellerovi bylo zahájeno trestní stíhání pro nepovolenou činnost s mládeží.

*Splnění cíle bylo dosaženo i na vrcholných zasedáních církve, kde byly řešeny pouze vnitrocírkevní otázky bez politicky závadových projevů. Naopak byly oproti minulosti paralyzovány pacifistické tendence v církvi a docíleno přijetí pozitivních dokumentů k významným politickým událostem a výročím, včetně podpory zavedení obranných jaderných systémů na našem území.“*³⁹

Znepokojivým faktem na úseku Českobratrské církve evangelické zůstávala pro StB otázka bohoslovců na KEBF. Jejich postoje se projevovaly striktním odmítáním jakékoliv spolupráce se státními institucemi, přičemž argumentovali svým náboženským a osobním svědomím. Podporu pro takové chování nacházeli u samotného vedení církve, konkrétně u synodního seniora Hájka. Pro absenci agentury StB mezi studenty, byla úkolem ovlivňovat, usměrňovat a přímo ve studentském prostředí kontrolovat mládež, pověřována i nadále agentura z pedagogického prostředí.⁴⁰

V letech 1983 a 1984 nezískala StB žádného studenta za tajného spolupracovníka, když pohovory jak se stávajícími studenty, tak i s uchazeči nebyly úspěšné. Potvrdily se informace, že bohoslovci byli předem instruováni, jak se mají při pohovorech chovat. Státní bezpečnost zjistila, že uchazeči byli v dostatečném časovém předstihu přímo úkolováni synodním seniorem v tom smyslu, že je jejich povinností o každém pohovoru na StB informovat synodního seniora nebo profesory na fakultě či pracovníky Synodní rady. Tato skutečnost vážně narušila oblast konspirativních kontaktů StB se studenty KEBF. Zahraniční kontakty fakulty měla StB pod agenturně-operativní kontrolou. Kontrarozvědná činnost StB na úseku KEBF se rozvíjela i nadále.⁴¹

V „Informaci o bezpečnostní situaci a aktuálních otázkách práce za 4. čtvrtletí 1985“, kterou zpracoval 5. odbor X. S-SNB, se uvádí:

³⁸ Analýza současné aktivity nepřátelských sil v oblasti náboženských církví, sekt a církevních organizací. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, inv. j. 922, kart. 103, str. 4.

³⁹ Rozbor výsledků činnosti orgánů SNB v boji proti nepřátelské činnosti reakční církevní hierarchie, včetně nelegálních struktur římské církve, usilujících se narušovat státní církevní politiku. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, inv. j. 923, kart. 103, str. 11.

⁴⁰ V roce 1985 získal 5. odbor X. S-SNB do Českobratrské církve evangelické a Komenského evangelické bohoslovecké fakulty TS MILANA, v roce 1987 TS DANIELU, 1988 TS KALVÍNA.

⁴¹ V říjnu 1986 odstoupil dlouholetý tajemník KEBF Dušan Čapek. Ve spolupráci se státní správou „zajistil“ 5. odbor X. S-SNB „výměnu tajemníka za pozitivní osobu“. Novým tajemníkem KEBF se stala Hana Macková (1956), se kterou Státní bezpečnost zahájila konspirativní kontakt. Dne 26. 6. 1987 byla 2. oddělením 5. odboru X. S-SNB získána na „ideovém základě“ ke spolupráci jako TS DANIELA.

„[...] po linii protestantských církví bylo nadále pokračováno v řízení špičkové agentury, která byla úspěšně úkolována k akceptování státní církevní politiky celou hierarchií a členskou základnou. Tímto způsobem se podařilo předcházet negativním tendencím jednotlivých duchovních a členů protestantských církví, zejména pokud jde o snahy katolizace, pacifismu a zanášení sektářských aspektů do jejich činnosti. Lze konstatovat, že vlivové působení v protestantských církvích (kromě ČCE) je postačující formou činnosti orgánů československé kontrarozvědky na tomto úseku.“⁴²

Ve dnech 20.–23. 11. 1985 se konal XXIV. Synod ČCE. Na něm se příznivci Nové orientace měli zaměřit na kritiku státní církevní politiky a na vyjadřování nesouhlasu s rozhodnutím státních, zákonodárných i justičních institucí, a měli se pokusit tato stanoviska prosadit do závěrečných dokumentů synodu. Nové orientaci se volbou podařilo prosadit do funkce laického člena Synodní rady Miroslava Litomiského.

Dalšímu „zneužití“ XXIV. Synodu ČCE měla StB zabránit kvalitním řízením agentury 5. odboru X. S-SNB a 2. odboru S-StB Ostrava. Jiné S-StB ČSR „negativním jevům“ v církvi nezabránily. Státní bezpečnost zhodnotila situaci konstatováním, že opozice uvnitř církve aktivizuje svou činnost ke zpolitizování Českobratrské církve evangelické a navrácení jejího programu do období před XX. Synodem ČCE.

Aby tomu zabránila a připravila podmínky pro agenturní obsazení vrcholného vedení církve, vypracovala po analýze průběhu a výsledků XXIV. Synodu ČCE metodický pokyn pro všechny S-StB ČSR, jak postupovat v období do XXV. Synodu ČCE. Obsahoval konkrétní úkoly v oblasti personální (volba nového synodního seniora), dezinformační (eliminace vlivu členů a příznivců NO) a organizační (příprava delegátů na XXV. Synod ČCE). Plnění metodického pokynu mělo ve dvouletém období vést k izolaci „antisocialistických sil“ uvnitř církve a k vytvoření předpokladů pro přímé ovlivňování veškeré činnosti ČCE do budoucna.

Prvořadým úkolem pro Státní bezpečnost bylo prosadit do funkce synodního seniora TS JOHNA, od roku 1974 řízeného II. odborem 4. oddělení, později 1. oddělením S-StB Ostrava. Subsidiárním cílem opatření bylo obsazení XXV. Synodu ČCE (cestou synodálů) agenturou a izolace Miroslava Litomiského uvnitř Synodní rady i směrem k členské základně církve.

V „Podkladech pro poradu náčelníků správ“ předložených 14. 1. 1986 prvnímu náměstkovi ministra vnitra ČSSR náčelníkem X. správy SNB plk. Zdeňkem Wiederlechnerem, které obsahují hodnocení tzv. operativní situace v nekatolických církvích 5. odborem 2. oddělení X. správy SNB, se konstatuje pokračování „odumírajících tendencí“ v Církvi československé husitské, starokatolické, metodistické, Církvi a Jednotě bratrské, a nežádoucí aktivizace Českobratrské církve evangelické a Svědků Jehovových.

Stoupenci Nové orientace v ČCE se mají podle těchto podkladů pokoušet zpolitizovat celou církev a navrátit tak její program do období před XX. Synodem ČCE, kdy měla být celá církev jako výjimka mezi ostatními protestantskými církvemi otevřenou tribunou protisocialistických útoků, záštitou signatářů Charty 77 apod.

Tato situace uvnitř ČCE měla být vedle příčin uvedených výše zapříčiněna do jisté míry i netaktickým postupem součástí StB na jednotlivých teritoriích ČSR. Například před XXIV. Synodem ČCE byl uskutečněn pohovor se synem synodního seniora Miloslava Hájka, při kterém bylo synovi hlavy církve Státní bezpečností sděleno, že mu nebude udělen státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti. V jiném případě StB přikročila k trestnímu postihu faráře Jana Kellera s tím, že soudní řízení započalo těsně před konáním XXIV. Synodu ČCE.

⁴² Informace o bezpečnostní situaci a aktuálních otázkách práce za 4. čtvrtletí 1985 ze dne 23. 12. 1985. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, inv. j. 378, str. 3.

Výsledkem byla řada podpisových a dopisových akcí, jejímiž iniciátory byli členové a příznivci Nové orientace, kteří tak mohli získat konkrétní sympatie řady věřících, jež se potom odrazilily v samotném průběhu XXIV. Synodu ČCE.

Pro StB situace vyžadovala soustředění maximálního množství sil a prostředků na „rozpracování, předcházení a zamezování nepřátelské činnosti“ uvnitř ČCE. Přetrvávajícím problémem zůstávalo „negativní“ ovlivňování mládeže.⁴³

Dne 19. 12. 1985 vydal náčelník 5. odboru X. S-SNB mjr. Josef Češelský „Metodický pokyn k zajištění příprav a průběhu voleb duchovenských členů synodní rady Českobratrské církve evangelické v roce 1987“ určený všem S-StB ČSR a 2b odboru S-StB Praha.

Ve smyslu tohoto materiálu měla být veškerá agentura v ČCE úkolována k aktivnímu potlačování vlivu členů a příznivců Nové orientace v denním životě církve, při církevních konventech a celocírkevních akcích. Tato agentura byla zaměřena na Miroslava Litomiského, Radomíra Žárského, Jana Trusinu, Zdeňka Susu, Valentina Chamráda, Jana Blahoslava Šourka, Jana Čapka a další příznivce NO. Agentura měla být doplňována a aktivizována, aby bylo zajištěno její delegování na XXV. Synod ČCE v roce 1987.

„Pokyn“ předepisoval nenásilně, a jen cestou spolehlivé a prověřené agentury, prosazovat v jednotlivých seniorátech názor, že jediným možným kandidátem na funkci synodního seniora je Josef Hromádka.⁴⁴ Typování a dosazení protikandidáta k Hromádkovi měl, dle jmenovaného pokynu, provést výhradně 5. odbor X. S-SNB ve spolupráci se S-StB Ostrava.

Ve vztahu k Synodní radě měla být agentura úkolována poukazovat na neschopnost Miroslava Litomiského prosazovat jakékoli rozumné návrhy. Již v době vydání „Pokynu“ měly být vytvářeny předpoklady, aby byli na XXV. Synod ČCE vysláni jako synodálové spolehliví TS a lidé akceptující linii StB. Zkvalitňování a získávání nové agentury do Českobratrské církve evangelické mělo být základní zárukou splnění vytčeného závěru.

V průběhu listopadu a prosince 1986 byly na jednotlivých S-StB provedeny součinnostní porady, na kterých se stanovily konkrétní úkoly a byla zdůrazněna nutnost zvýšené koordinace a součinnosti při plnění cílů stanovených výše jmenovaným metodickým pokynem. Tyto porady pak měly prokázat, že přijatá a prováděná agenturně-operativní opatření se „pozitivně“ odrazila zejména v návrzích převážné většiny seniorátů na obsazení funkce synodního seniora Josefem Hromádkou. Rovněž další „vhodný kandidát“ Cyril Horák měl opatřeními StB získat potřebnou podporu. Státní bezpečnosti se však nedařil záměr týkající se

⁴³ StB v roce 1986 registrovala zvýšenou činnost mladých věřících ČCE; konkrétně duchovní sborů v Praze 7 a 8 Dan Drápal a Pavel Smetana se podíleli na organizování skupin mladých věřících, které chtěli získat pro misijní činnost. Na intenzitu Smetanovy aktivity měli vliv misionáři z USA, kteří pod vedením Roberta Collmana uskutečnili v modlitebně sboru ČCE v Praze-Libni tři schůzky, na nichž seznamovali vedoucí jednotlivých skupin se zásadami misijní činnosti v podmínkách ČSSR. Tato aktivita byla S-StB Praha rámcově rozpracována v akci DOUPĚ.

⁴⁴ Z registru svazků vyplývá, že farář ČCE Josef Hromádka (1936) byl dne 11. 3. 1974 zapsán v Ostravě, II. odbor, 4. oddělení – problematika nekatolických církví a sekt – jako kandidát tajné spolupráce (KTS) pod kr. jménem JOHN. Dne 19. 8. 1974 byl přeregistrován na agenta (TS) reg. č. 16333. V ročním vyhodnocení pracovních výsledků II. odboru, 1. oddělení KS-SNB Ostrava ze dne 31. 10. 1974 je uvedeno, že 8. 8. 1974 byl na podkladě dobrovolnosti získán ke spolupráci TS JOHN ke kontrole činnosti opozičních farářů v Českobratrské církvi evangelické a příznivců Nové orientace.

Dne 22. 11. 1987 byl Josef Hromádka předán do Prahy na X. S-SNB 5. odbor, 2. oddělení – Nekatolické církve a sekty – a 30. 11. 1987 zapsán do registru svazků pod kr. jménem JOHN, které mu bylo 21. 1. 1988 změněno na CASTUS, reg. č. 34817.

Z dochovaných archivních materiálů KS-SNB S-StB Ostrava – zpracování ročních plánů práce na rok 1986 a 1987 – vyplývá, že TS JOHN měl být využíván i k pronikání do tzv. ideodiverzních center (IDC) a k posilování vlivu mírové politiky socialistických států při výjezdech na křesťanské kongresy v kapitalistických státech.

prosazení Zbyňka Laštovky jako kandidáta do Synodní rady. V tomto smyslu byl 5. odborem X. S-SNB zpracován další metodický pokyn, jehož cílem bylo dosáhnout potřebné podpory jedné třetiny seniorátů.

„Plnění soudobých opatření směřuje k prosazení této kandidátky na synodu, a zároveň k diskreditaci osob, které se snaží preferovat požadavky reakčních sil v církvi, prezentované na zasedání chrudimského seniorátu.“⁴⁵

Agenturně-operativní cestou StB zjistila, že členové a příznivci NO vytvářeli podmínky pro kandidaturu svých zástupců do funkce synodního seniora. Těmito zástupci byli Jan Čapek a Jan Trusina. V listě náčelníka 5. odboru X. S-SNB mjr. Josefa Češelského ze dne 24. 4. 1986 adresovanému všem S-StB ČSR a 2b odboru S-StB Praha se uvádí, že:

„[...] vzhledem k tomu, že shora jmenovaní získávají stále širší zázemí u antisocialisticky zaměřených duchovních, je nutné v souladu s metodickým pokynem k zajištění příprav a průběhu voleb duchovenských členů synodní rady Českobratrské církve evangelické v roce 1987, provést dle místních znalostí opatření směřující ke zpochybnění oprávněnosti jejich kandidatury. Zároveň s prováděním uvedených opatření zjistěte názory duchovních a laiků v jednotlivých seniorátech na tyto kandidáty. Názory a ohlasy z jednotlivých seniorátů zašlete 5. odboru X. S-SNB do 30. 6. 1986.“⁴⁶

Z celkového počtu 46 delegátů Synodního zastupitelstva ČCE, které zpracovávalo konkrétní kandidátku duchovních na obsazení funkcí v Synodní radě pro jednání XXV. Synodu ČCE, předpokládala StB, že celkem 23 delegátů je na její straně (z toho 7 TS). Musela ovšem konstatovat, že:

„[...] postupně realizovanými agenturně-operativními opatřeními se nedaří v současné době plně uplatňovat záměry stanovené metodickými pokyny. Pozitivní síly v církvi dosud nejsou zaktivizovány natolik, aby byly schopny se vypořádat se stoupenci NO, což pramení i z očekávání, že funkci konečného selektora vykoná státní správa neudělením státních souhlasů pro dané funkce (zejména v případě J. Čapka a J. Trusiny) [...] Pro zabezpečení vytýčených úkolů bude nutné za stávající situace agenturně-operativní cestou zajistit především zdárný průběh jarního zastupitelstva a na základě jeho výsledků rozpracovat další konkrétní úkoly pro jednotlivé S-StB.“⁴⁷

K zabezpečení „pozitivního“ průběhu zastupitelstva provedla StB zpravodajský pohovor s tehdejším synodním seniorem Miloslavem Hájkem, za účelem jeho aktivizace a využití jeho vlivu na přípravách a průběhu zastupitelstva i XXV. Synodu ČCE – k podpoře „pozitivních“ kandidátů do Synodní rady.

Při ovlivňování člena Synodní rady a synodního kurátora Miloše Lešikara, který měl dominantní postavení v zabezpečování příprav a řízení zastupitelstva, Státní bezpečnost úkolovala TS MIRKA, JOHNA, PROFESORA a DUŠKA. Rovněž aktivizaci „pozitivních“ delegátů zastupitelstva StB zabezpečovala cestou tajných spolupracovníků, kteří se měli jednání zúčastnit. Za účelem kontroly průběhu jednání byl v součinnosti s 2b odborem S-StB Praha zaveden ZTÚ STATISTIKA (krátkodobý odposlech).

K zabezpečení příprav a vlastního průběhu Synodního zastupitelstva ČCE byla realizována akce JARO. Cílem agenturně-operativních opatření prováděných StB v průběhu roku 1986 a 1987 bylo nepřipustit, aby do kandidátky Synodní rady byli navrženi duchovní z řad Nové orientace (Jan Čapek, farář v Sázavě, Jan B. Šourek, farář ve Vsetíně a Jan Trusina,

⁴⁵ Průběžné hodnocení operativní situace a výslednosti prováděných opatření v problematice 5. odboru X. S-SNB za III. čtvrtletí 1987. A MV ČR Praha, fond X. správy SNB, inv. j. 380, str. 6.

⁴⁶ A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, kart. 104, inv. j. 980.

⁴⁷ Informace z 3. 2. 1987. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, kart. 104, inv. j. 974, str. 4–5.

farář v Třebíči), a dále „[...] zamezit, předejít zneužívání vrcholných funkcí v uvedené církvi proti československému socialistickému společenskému zřízení, rozkolu církve se státní správou a státem a znemožnit šíření negativních trendů uvnitř církve prostřednictvím vrcholných funkcionářů.“⁴⁸

Státní bezpečnost vůči jmenovaným duchovním použila dezinformace k jejich diskreditaci, úkolovala vlivovou agenturu při prosazování kandidátů režimu, popularizovala prorežimní členy církve, vedla pohovory s vytypovanými duchovními. Kvůli těmto opatřením nebyli J. Čapek a J. B. Šourek zvoleni za kandidáty do Synodní rady.

Ve dnech 18.–21. 11. 1987 zasedal v Praze XXV. Synod Českobratrské církve evangelické. Pro StB byl významný tím, že se jednalo o synod volební (byla volena duchovenská část Synodní rady) a dále, že zde byly prezentovány postoje a požadavky představitelů Nové orientace, kteří se snažili argumentovat nutností reagovat na vnitropolitickou situaci v ČSSR.

Vzhledem k tomu, jak bylo uvedeno výše, věnovala StB přípravě a vlastnímu průběhu XXV. Synodu ČCE dlouhodobě zvýšenou agenturně-operativní pozornost jak z hlediska metodického řízení všech S-StB ČSR, tak i ve směru realizace „aktivních agenturně-operativních, vlivových a preventivních opatření“ (akce PODZIM XXV.). Jejich součástí byly i tzv. preventivně-výchovné pohovory s vytypovanými delegáty synodu a jednotlivými autoritami církve. Cílem těchto pohovorů bylo ovlivnit jejich postoje do té míry, aby nejenom obhajovali názory StB na Novou orientaci, ale přenášeli je i na své okolí a na vlastním jednání XXV. Synodu ČCE vystupovali v „pozitivním“ duchu.

Z tohoto důvodu, a za účelem získání podpory prorežimních kandidátů do Synodní rady, uskutečnila StB tzv. zpravodajský kontakt s představitelem Libereckého seniorátu Richardem Firbasem. V uvedeném záměru byl R. Firbas ovlivněn, aby vystoupil v intencích církevní politiky KSČ a změnil pohled na jednotlivé kandidáty, a především aby získal další synodály ze svého seniorátu pro stanoviska StB a KSČ. Agenturně-operativní cestou měla StB získat (ve smyslu materiálu X. správy SNB „Výkaz preventivních opatření provedených útvarem čs. kontrarozvědky“ ze dne 28. 10. 1987) poznatky o kladném výsledku jednání s Firbasem, které se měly mj. odrážet ve stanovisku na složení Synodní rady – Hromádka, Firbas, Horák – u všech synodálů Libereckého seniorátu.

Prioritním cílem StB bylo zvolit do čela církve předem vytypovaného, režimu oddaného člověka, což se jí v osobě Josefa Hromádky zvoleného do funkce synodního seniora podařilo.

Jinak to bylo v případě volby náměstka synodního seniora a třetího člena Synodní rady. Opozice v církvi využila skutečnosti, že jejich kandidáti Jan Trusina a Pavel Smetana získali předběžný státní souhlas k výkonu funkcí v Synodní radě od Ministerstva kultury ČSR a Jan Čapek získal souhlas k výkonu funkce seniora Horáckého seniorátu. Postup ministerstva Státní bezpečnost překvapil, neboť byl opakem předem dohodnuté linie mezi představiteli X. S-SNB a náměstkem ministra kultury Františkem Jelínkem. Pokus opozice prosadit do Synodní rady Jana Čapka se působením agentury podařilo StB odrazit.

Poté, co se bezprostředně před volbou neočekávaně vzdal kandidatury do Synodní rady režimu pozitivně nakloněný Cyril Horák, a po vystoupení J. Trusiny s prohlášením, že míní kandidovat pouze jako třetí člen, došlo při volbě k obratu ve prospěch „negativních kandidátů“ opozice. Náměstkem byl zvolen Pavel Smetana a jako třetí člen Synodní rady Jan Čapek z NO, i když neměl pro funkci státní souhlas (volba J. Čapka nevstoupila v platnost).

⁴⁸ Výkaz preventivních opatření provedených útvarem čs. kontrarozvědky, červen 1987 (adresát Analyticko-informační, plánovací a kontrolní odbor, AIPKO). A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, inv. j. 987, kart. 105, str. 2.

Na pořad jednání synodu se Nové orientaci podařilo prosadit a plénem projednat návrhy o amnestii pro politické vězně, o úpravě zákonodárství, udělování státních souhlasů, zrušení trestu smrti a jiné. StB uvádí mezi hlavními iniciátory těchto požadavků J. Dusa, J. Šimsu, M. Rejchrt, M. Litomiského, L. Hejdánka, J. Čapka a další. Úkolováním vlivové agentury a za podpory „realisticky uvažujících synodálů“ tyto požadavky nebyly schváleny:

„V dalším průběhu jednání synodu byla organizována vlivová opatření k eliminaci opozičních sil, které usilovaly prosadit nepřátelské požadavky. Jednalo se o snahu odeslat prezidentu republiky žádost o všeobecnou amnestii, žádost o změnu čs. právních norem (především v I. hlavě tr. zákona), dále o připomínky v otázkách ingerence státu do církve, požadavky na změnu branného zákona a řada dalších. Cílem těchto akcí bylo prezentovat uvedené iniciativy do kapitalistického zahraničí jako postoj celé církve k současné politické situaci v ČSSR. Aktivním úkolováním naší agenturní sítě se podařilo zamezit jak schválení, tak odeslání dopisů prezidentu republiky. Nepřátelským silám se nepodařilo zakotvit své připomínky do závěrečných dokumentů synodu.“⁴⁹

Průběh a výsledky XXV. Synodu ČCE považovala StB za „negativní“, protože na synodu přítomná agenturní síť neprokázala dostatečnou akceschopnost a otevřeně nevystupovala proti tlaku opozice v církvi. Naopak StB kladně hodnotila prezentaci postojů synodálů Pavla Pellara, Miloše Lešikara, Vladimíra Rejchrt, Elizeuse Falátka, Miroslava Rozbořila, Zbyňka Laštovky.

Jako protiopatření vůči vlivu opozice v církvi stanovila:

- podrobně vytěžit z řad synodálů vlastní agenturní síť StB k jednání pléna XXV. Synodu ČCE a k zasedání jednotlivých komisí,
- zaslat získané informace vedení X. S-SNB,
- orientovat další agenturně-operativní činnost zejména na věkově mladší osoby, se záměrem budovat perspektivní agenturní síť z řad duchovních i laiků pro obsazení klíčových funkcí jak na úrovni celé církve, tak i jednotlivých seniorátů ČCE,
- v uvedeném smyslu se zaměřit i na mladé laiky s perspektivou studia na KEBF a v zahraničí, s cílem získat personální zálohu „pozitivního“, teologicky a jazykově fundovaného „aktivu“ pro činnost v mezinárodních církevních organizacích,
- pro XXVII. Synod ČCE v roce 1991, na němž měla být volena část laických členů Synodní rady, vytypovat a připravovat potencionální kandidáty, a nepřipustit, aby byli do vedení církve zvoleni další zástupci opozičních sil,
- aktivizovat agenturně-operativní činnost v jednotlivých seniorátech, aby se dařilo utlumit aktivity „nepřátelských elementů“ v církvi a nepřipustilo se přenášení jejich požadavků na vedení církve a státní instituce,
- zaměřovat agenturní síť k nově zvoleným funkcionářům SR a odhalovat jejich záměry ve vedení církve (zejména Trusina, Smetana),
- sledovat další záměry opozice v ČCE, aby se zabránilo „negativnímu“ ovlivňování věřících, jakož i zvyšování autority jejich představitelů z jednotlivých seniorátů.

Dále přijalo vedení X. S-SNB následující opatření: „[...]

- vedení 5. odboru X. správy SNB projedná na MK ČSR stanovisko k neudělení státního souhlasu pro Jana Čapka,

⁴⁹ Rozbor výsledků činnosti orgánů SNB v boji proti nepřátelské činnosti reakční církevní hierarchie, včetně nelegálních struktur římskokatolické církve usilujících narušovat státní církevní politiku, za II. pololetí 1987. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, inv. j. 976, kart.104, str. 7–8.

- cestou agenturní sítě X. S-SNB a všech S-StB ČSR bude podporována činnost synodního seniora při realizaci těch závěrů XXV. synodu, které jsou v souladu se současnou církevně-politickou situací v ČSSR,
- v součinnosti s jednotlivými 2. odbory S-StB ČSR a 2b odb. S-StB Praha bude aktivizována agenturně-operativní činnost v jednotlivých seniorátech, se zaměřením na utlumení aktivit nepřátelských elementů v církvi, s cílem nepřipustit přenášení jejich požadavků na vedení církve a státní orgány,
- cestou špičkové agentury budou sledovány další záměry opozice v ČCE, s cílem nepřipustit jejich negativní ovlivňování široké základny věřících,
- agenturní síť bude zaměřována k nově zvoleným funkcionářům SR, s cílem odhalovat jejich nepřátelské záměry ve vedení církve; na tomto základě organizovat aktivní opatření s cílem jejich eliminace ve spolupráci s orgány MK ČSR,
- agenturně-operativní činnost zaměřit na Synod ČCE v roce 1991, na němž bude volena část laických členů SR, s cílem nepřipustit, aby do vedení církve byli zvoleni další zástupci opozičních sil v ČCE; v tomto směru budou [v součinnosti] s jednotlivými S-StB již nyní připravováni potencionální kandidáti,
- cestou S-StB České Budějovice bude ověřen uváděný důvod odstoupení Cyrila Horáka z kandidátky do SR a přijata další opatření k jeho osobě,
- do aktivního rozpracování 5. odborem X. S-SNB bude z 2b odboru S-StB Praha převzat Pavel Smetana jako nový člen Synodní rady,
- aktivizovat rozpracování ČCE na všech S-StB ČSR, s cílem zajistit jednotný koordinovaný postup při izolaci nepřátelských sil v církvi. “⁵⁰

Největším „úspěchem“ agenturní činnosti StB bylo prosazení J. Hromádky do funkce synodního seniora: „Přijetím komplexu agenturních opatření bylo dosaženo zvolení našeho kvalitního tajného spolupracovníka JOHNA do funkce synodního seniora.“⁵¹

Na základě „Rozboru výsledků činnosti orgánů SNB v boji proti nepřátelské činnosti reakční církevní hierarchie, včetně nelegálních struktur římskokatolické církve usilujících narušovat státní církevní politiku za II. pololetí 1987“ bylo navrženo zabezpečit na celém území ČSSR agenturní podporu novému synodnímu seniorovi církve, dále cestou TS JOHN a DUŠEK odhalovat záměry duchovních z řad Nové orientace v Synodní radě a soustřeďovat k nim kompromitující materiál, z důvodu jejich diskreditace v očích věřících.

Vzhledem k tomu, že Sekretariát pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR neakceptoval návrhy StB v oblasti udělování státních souhlasů k výkonu funkcí v seniorátech a Synodní radě, se podařilo přívržencům Nové orientace ovlivnit volbu dvou členů Synodní rady – náměstka synodního seniora (Pavel Smetana) a funkci třetího člena SR (Jan Čapek).

V souvislosti s volbami do Synodní rady konstatovala StB nestejnorodou „operativní situaci“ v jednotlivých krajích. Zatímco kraje Západočeský, Středočeský, Severočeský a Severomoravský měly plněním koncepce a metodických pokynů 5. odboru X. S-SNB průběžně zabezpečovat „linií“ boje proti vlivu NO, ostatní S-StB (především brněnská) nedisponovaly „vhodnými kandidáty“, ani nezabránilly prosazení a další podpoře „negativních duchovních“ do Synodní rady.

⁵⁰ Informace (pro I. NMV ČSSR). A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, kart. 104, inv. j. 974, str. 5–6.

⁵¹ Rozbor výsledků činnosti orgánů SNB v boji proti nepřátelské činnosti reakční církevní hierarchie, včetně nelegálních struktur řím.kat. církve usilujících narušovat státní církevní politiku, za II. pololetí 1987. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, inv. j. 976, kart. 104, str. 7.

Npor. Josef Chovanec ve své studii „Negativní vliv opozičního seskupení v Českobratrské církvi evangelické na vývoj a činnost této církve“ uveřejněné v roce 1988 ve Sborníku prací Vysoké školy SNB uvádí:

„Lze očekávat další nátlakové akce souběžně na vedení církve a na orgány státní správy, i ovlivňování ostatních protestantských denominací se záměrem koordinace nepřátelské činnosti. Eliminace této činnosti vyžaduje od orgánů čs. kontrarozvědky zaměřovat se na mladé členy církve, u nichž je předpoklad studia teologie na Komenského evangelické teologické fakultě, a budovat perspektivní agenturu z řad mladých duchovních a připravovat ji k převzetí vedoucích funkcí jak v jednotlivých seniorátech, tak i ve vedení českobratrské církve evangelické.

Před následujícími volebními synody v letech 1989 a 1991 bude třeba vytypovat perspektivní kandidáty s cílem nepřipustit, aby do vedení církve byli zvoleni další představitelé opozičních sil.

Utlumovat již v zárodku aktivitu opozice, a tím zabránit přenášení jejích požadavků cestou vedení církve na státní správu. Nedovolit opozici v českobratrské církvi evangelické, sdružené kolem Nové orientace, negativně ovlivňovat široké vrstvy věřících, jakož i popularizační činnosti a zvyšování autority jejich představitelů.“⁵²

V prvním čtvrtletí 1988 byla hlavní pozornost StB zaměřena na eliminaci úsilí Nové orientace prosadit svolání mimořádného volebního synodu. Za tím účelem byla organizována skrytá tzv. preventivní profylaktická opatření za využití TS DUŠKA, CASTUSE a JESTŘÁBA. Pomocí vlivového působení se StB podařilo zabránit aktivitě studentů KEBF v souvislosti s výročním úmrtím Jana Palacha. U Českobratrské církve evangelické rovněž předpokládala, že se po vzoru katolické církve bude snažit aktivizovat svoji činnost v „nežádoucím směru“, zejména v oblasti uvolnění státního dozoru.

V „Informaci o bezpečnostní situaci a aktuálních otázkách práce po linii 5. odboru X. S-SNB“ z června roku 1988 se uvádí:

„V souvislosti s probíhajícím demokratizačním procesem ve společnosti lze odvodit posuny v operativní situaci i v oblasti aktivizace antisocialistických sil uvnitř protestantských církví. Nejmarkantněji se tato situace promítá do Českobratrské církve evangelické, kde aktivně působí především křídlo reprezentantů tzv. Nové orientace, která soustřeďuje signatáře CH-77 nebo sympatizující s tímto uskupením.

Jedná se především o duchovní zbavené státního souhlasu k výkonu činnosti – Rejchrt, Trojana, Dusa, Kellera a další. Uvedené osoby vyvíjejí iniciativu především za účelem získání co nejširší základny věřících na platformu podpory iniciativ římskokatolické církve v oblasti nátlaku na státní, správní i stranické orgány ve známých 31 bodech shrnutých požadavcích.

Další tlak je směřován na ústřední orgány církve, synodní radu, synody a synodní zastupitelstva, s cílem diskreditovat současné vedení a nahradit je vlastními kandidáty známými svými antisocialistickými postoji (Čapek a další). V uvedených oblastech stanovují dlouhodobé, koncepční programy k dosažení těchto cílů.“⁵³

Státní bezpečnost situaci ovlivňovala především těmi agenturními prostředky, které operovaly v klíčových funkcích církve. Úvahy duchovních zbavených státního souhlasu nebo

⁵² Chovanec Josef: Negativní vliv opozičního seskupení v Českobratrské církvi evangelické na vývoj a činnost této církve. Sborník prací VŠ SNB, Fakulta StB, řada B, 1988, str. 63–64.

⁵³ Informace o bezpečnostní situaci a aktuálních otázkách práce po linii 5. odboru X. S-SNB, červen 1988, str. 9. A MV ČR Praha, fond X. S-SNB, dosud neuspořádáno.

těch, kterým nebyl povolen výkon stěžejních funkcí v Synodní radě ČCE, se podle StB ubíraly směrem k vytvoření nelegální Synodní rady, složené z takto postižených osob. V této době 5. odbor přijímal konkrétní opatření za účelem posílení autority tehdejšího vedení církve a zabránění „zneužití“ podzimního Synodního zastupitelstva ČCE. Toto „zneužití“ mělo spočívat v možné prezentaci uvedených záměrů opozice na zastupitelstvu.

Se střídavým „úspěchem“ se StB dařilo agenturně rozkládat narůstající aktivitu studentů bohoslovecké fakulty. V závěru roku 1988 získal 9. odbor II. S-SNB agenturní cestou informaci, že studenti KEBF obnovili tzv. jirchářské čtvrtky, aby aktivizovali náboženský život obdobně jako v závěru 60. let, kdy byly tyto čtvrtky na fakultě zavedeny.⁵⁴ Jejich iniciátory byli především studenti Jiří Šimsa, Petr Sláma, Lydie Šmidtová, Anna Hlaváčová a Daniel Pfann. V průběhu listopadu 1988 se uskutečnila tři setkání s duchovními Alfrédem Kocábem, prof. Milošem Bičem a prof. Pavlem Filipim. Vlivovým působením agenturní sítě na fakultě koncem roku 1988 provedla StB skryté „preventivní opatření“, v jehož důsledku se jí podařilo dalšímu pořádání „čtvrtků v Jirchářích“ zabránit.

Po zákroku příslušníků Sboru národní bezpečnosti a Lidových milicí na Václavském náměstí v lednu 1989 napsal kardinál František Tomášek dva protestní dopisy předsedovi vlády Ladislavu Adamcovi. Našly odezvu i v prostředí nekatolických církví. Studenti Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze zaslali dopis poslancům Federálního shromáždění ČSSR, ve kterém proti zákroku příslušníků SNB protestovali. Dopis podepsalo 42 bohoslovců. Z jejich strany byl rovněž vyvíjen tlak na vedení Českobratrské církve evangelické, aby Tomáškovy dopisy účinně podpořilo.

K eliminaci této situace přijala StB vlivová opatření, která permanentně realizovala prostřednictvím pedagogického sboru fakulty (TS JESTŘÁB, MILAN, PROFESOR, KALVÍN, JAN). Státní bezpečnost dosáhla toho, že k iniciativě se nepřipojili věřící jednotlivých sborů církve. Tomášek byl však podporován Novou orientací. Pod tímto tlakem napsal synodní senior ČCE J. Hromádka dopis L. Adamcovi. Vlivovým působením se však StB podařilo obsah dopisu ovlivnit tak, že neměl „provokativní“, ale naopak „konstruktivní“ charakter.

K vystupňování opoziční aktivity přispěla i situace ve Východočeském kraji, kde koncem roku 1988 krajský církevní tajemník odebral státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti evangelickým farářům Pavlovi Hlaváčovi, Zvonimíru Šormovi a Pavlovi Pokornému v souvislosti s jejich aktivitou v nezávislých sdruženích. Přestože výkon rozhodnutí byl pozastaven, pokračovaly iniciativy na jejich obranu vedené Novou orientací. Čelnými postavami těchto iniciativ byli signatáři Charty 77, duchovní ČCE bez státního souhlasu Miloš Rejchrt a Jan Dus, společně s Janem Kellerem. V souvislosti s odebráním státního souhlasu Hlaváčovi, Šormovi a Pokornému proběhlo několik podpisových akcí ve sborech ČCE. Mezi jejich organizátory patřili vedle Dusa a Rejchrtu i Martin Litomiský, Petr Payne, Václav Hurt, Tomáš Trusina a Zdeněk Šorm. Opatření k tlumení těchto iniciativ prováděl 9. odbor II. S-SNB v součinnosti s 2. odborem S-StB Hradec Králové. Státní bezpečnost rovněž přijala vlivová opatření, aby zabránila informovat o podpisových akcích na evropské konvokaci „Spravedlnost, mír a integrita stvoření“ v Basileji.

⁵⁴ V polovině 60. let se z podnětu NO a se souhlasem některých funkcionářů Komenského evangelické bohoslovecké fakulty, zejména tehdejšího tajemníka fakulty Dušana Čapka, uskutečňovaly v Husově bohosloveckém semináři v Jirchářích semináře a přednášky s teologickým i politickým obsahem. Zúčastňovali se jich např. prof. Milan Machovec, Julius Tomin a další. Koncem roku 1967 byly tyto přednášky zakázány. Začátkem roku 1968 došlo k založení „Bratrstva Nové orientace“, duchovně vedeného Ladislavem Hejdánkem. Do čela bratrstva byl zvolen děkan KEBF Josef Souček a do vedení též i tehdejší tajemník fakulty Dušan Čapek. Činnost bratrstva měla být pokračováním zakázaných teologických seminářů v Jirchářích.

Vzhledem k tomu, že Nová orientace měla v řadě případů větší vliv na bohoslovce KEBF než pedagogický sbor, přistoupila StB k neúspěšné realizaci agenturních opatření, jejichž cílem bylo „odčerpat“ věřící mládež z nezávislých uskupení typu Nezávislého mírového sdružení (NMS) a Demokratické iniciativy (DI), a zároveň do těchto iniciativ zanést rozkol s využitím argumentace, že jsou opomíjeny požadavky věřících. Podstata těchto opatření spočívala v založení „nekonformní iniciativy Klub křesťanské mládeže“, která měla působit pod agenturní kontrolou StB.⁵⁵

V „Rozboru výsledků činnosti orgánů SNB v boji proti nepřátelské činnosti reakční církevní hierarchie, včetně nelegálních struktur římskokatolické církve usilujících narušovat státní církevní politiku“ za 1. pololetí 1989 se konstatuje:

*„Výslednost opatření po linii ČCE je vzhledem k úzkému propojení řady jejích členů, především bývalých duchovních zbavených státních souhlasů, problematická. Na jedné straně se sice daří, zásluhou ofenzivního úkolování agentury zajmající čelné funkce v církvi, nepripustit zpolitizování členské základny, ale na druhé straně protivník získává stále širší počet, zejména studentů fakulty a mladých duchovních, na svou stranu. Většina agenturního aparátu sice zůstává na loajálních pozicích ke státu, ale vzhledem ke svému věku (průměr přes 60 let) věnuje maximální energii tomu, aby se udržela ve finančně i společensky zajímavých církevních funkcích. Tím ztrácí postupně jak kredit u mladých, ambiciózních duchovních, tak možnosti jejich ovlivňování a formování.“*⁵⁶

Ve dnech 18.–19. 11. 1988 proběhlo rokování Synodního zastupitelstva Českobratrské církve evangelické před zasedáním XXVI. Synodu ČCE v roce 1989.⁵⁷ Na základě výsledků

⁵⁵ Podle Rozboru výsledků činnosti orgánů SNB v boji proti nepřátelské činnosti reakční církevní hierarchie, včetně nelegálních struktur římskokatolické církve usilujících narušovat státní církevní politiku – za I. pololetí 1989 (červen 1989) se v souladu se schváleným návrhem tzv. agenturně-operativní kombinace (AOK) měly agenturně-operativní cestou vytvořit v součinnosti s 10. a 11. odborem II. S-SNB podmínky ke vzniku nekonformní církevní organizace „Klub křesťanské mládeže“, přičemž měla být zabezpečena důsledná agenturní kontrola jejího personálního složení a ovlivňování její činnosti.

⁵⁶ Rozbor výsledků činnosti orgánů SNB v boji proti nepřátelské činnosti reakční církevní hierarchie, včetně nelegálních struktur římskokatolické církve usilujících narušovat státní církevní politiku, červen 1989, str. 8. A MV ČR Praha, fond II. S-SNB, dosud neuspořádáno.

⁵⁷ Ve dnech 16.–18. 11. 1989 se konal XXVI. Synod ČCE, který zvolil třetího člena Synodní rady. Tím byl těsným rozdílem hlasů zvolen Jan Trusina před Janem Čapkem. Podle Denní situační zprávy (DSZ) č. 253/89, kterou za 15. a 16. 11. 1989 zpracoval analytický odbor II. S-SNB (publikovaná ve sborníku ÚDV Securitas Imperii 6/I, str. 23–24), byla synodní diskuse, respektive rozprava synodálů podle očekávání StB „v souladu s antisocialistickým zaměřením velkého množství reprezentantů uvedené církve“. Laický synodál Jan Sláma z Brna podle uvedené DSZ informoval přítomné, že byl před zahájením synodu vyslýchán StB, která od něj požadovala informace k programu synodu. Sláma pak vyžadoval, aby synod zjistil, o kolik případů vyslýchání synodálů šlo, zda to je ze strany StB zákonný postup, a dále chtěl, aby byl o této skutečnosti informován generální prokurátor ČSSR. V DSZ se v závěru konstatuje, že „jsou prováděna opatření, směřující k otupení ostří útoků proti základům soc. zřízení, které budou zpracovány v závěrečných zprávách a poselství synodu“.

Dne 17. 11. 1989 bylo ve 21.40 hod. jednání XXVI. Synodu z důvodů událostí v centru Prahy přerušeno. Na základě informací o jejich průběhu byl synodní senior Josef Hromádka pověřen, aby se telefonicky spojil s „kompetentními místy“, vyjádřil nesouhlas synodu se zásahem SNB proti studentům na Národní třídě a požádal o zastavení násilných akcí ze strany bezpečnosti. Krátce poté informoval Hromádka synodály o tom, že se mu nepodařilo s těmito místy telefonicky hovořit. V diskusi mezi synodály vznikl požadavek okamžitě odeslat telegram předsedovi vlády ČSSR, Federálnímu shromáždění a dalším státním institucím.

Vzhledem k tomu, že 18. 11. 1989 podalo osobní svědectví deset přímých účastníků manifestace, došlo k radikalizaci požadavků předložených synodu a k aktivizaci Nové orientace. Vojen Syrovátka podal návrh, aby XXVI. Synod ČCE oficiálně vnesl požadavek vyzývající vládu ČSSR k odstoupení a vypsání svobodných voleb. Po diskusi byl Syrovátkův návrh v tajném hlasování zamítnut.

V dalším průběhu odsouhlasil synod prohlášení ve formě protestu proti zásahům jednotek SNB při demonstraci, s požadavkem na potrestání a odvolání odpovědných funkcionářů. V návaznosti na toto prohlášení byl přijat doplněk k poselství XXVI. Synodu ČCE týkající se veřejného života a společnosti. Současně byly odsouhlaseny následující návrhy:

tohoto zasedání StB pozitivně hodnotila působení přítomné vlivové agentury (informace získala cestou ZTÚ), neboť přijatá opatření StB k jednání měla zamezit opozičním silám v ČCE „zneužit“ hlavní téma zastupitelstva: „Církev a společnost“. V tom smyslu StB kladně hodnotila „preventivní projednání“ případu Jana Trusiny (případ spočíval ve vyslovení zákazu vstupu na Václavské a Staroměstské náměstí dne 28. 10. 1988 složkami VB) s vlivovou agenturou, neboť StB předpokládala možnost „zneužití“ tohoto případu k otevřenému vystoupení opozice ČCE i na zastupitelstvu. Výsledkem bylo, že se tato otázka nedostala na pořad jednání.

Na závěr hodnocení průběhu a výsledků synodního zastupitelstva konstatuje náčelník 9. odboru II. S-SNB mjr. Josef Češelský v „Informaci o průběhu a výsledcích podzimního synodního zastupitelstva ČCE“ ze dne 2. 12. 1988, že „[...] lze činnost současného vedení ČCE označit jako loajální, zejména pro realistický postoj k vzájemným vztahům mezi církví a státem, a to i přes skutečnost, že ve své podstatě sleduje především pragmatistické cíle vlastní církve.“⁵⁸

Josef Češelský zároveň v souvislosti s připravovanými konventy jednotlivých seniorátů a XXVI. Synodem ČCE žádal, aby analyticko-informační a plánovací odbor II. S-SNB (!) provedl agenturně-operativní opatření, která by zabezpečila zvolení Pavla Pellara do Synodní rady a naopak neprosazení Jana Trusiny a Jana Čapka⁵⁹.

-
- požadavek Federálnímu shromáždění na zrušení vedoucí úlohy KSČ v nové Ústavě ČSSR,
 - propuštění politických vězňů a redaktorů Lidových novin Jiřího Rumla a Rudolfa Zemana,
 - povolení nezávislého tisku,
 - zaslání protestu Generálnímu prokuratuře ČSSR a Federálnímu ministerstvu vnitra z důvodu překročení pravomoci StB a porušení „socialistické zákonnosti“ ovlivňováním a výslechy synodálů před XXVI. Synodem ČCE,
 - další jednání Synodní rady s představiteli Ministerstva národní obrany, s cílem prosadit možnost odmítnutí základní vojenské služby z důvodu svědomí,
 - odebrání státního souhlasu pro výkon duchovenské služby jen na základě pravomocného odsouzení protrestný čin a z tohoto pohledu přehodnotit dříve odebrané státní souhlasy.

Vzhledem k mimořádné situaci nebylo jednání synodu uzavřeno. Synodálové schválili odročení s tím, že se XXVI. Synod ČCE musí konat do konce února 1990.

⁵⁸ Informace o průběhu a výsledcích podzimního synodního zastupitelstva ČCE ze dne 2. 12. 1988, II. správa SNB, 9. odbor, str. 7. A MV ČR Praha, fond A 34/1, dosud neuspořádáno,

⁵⁹ K osobě Jana Čapka (1934) byl v únoru 1976 zaveden O-StB Žďár nad Sázavou spis prověřované osoby s krycím jménem ČÁP, reg.č. 25805; svazek byl v listopadu 1978 předán na 2. oddělení II. odboru S-StB Brno a v březnu 1987 převeden na signální svazek, v říjnu 1989 předán O-StB Liberec.

4.

SITUACE ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ V KRAJÍCH ⁶⁰

Při zpracování otázky agenturního rozpracovávání církve v jednotlivých krajích byl autor nucen vycházet především z plánů práce a vyhodnocení činnosti Krajských správ SNB, Správ StB. Prováděcí plány na jednotlivé roky stanovují hlavní cíle v různých úsecích společenského a hospodářského života, včetně církevní oblasti, cíle v oblasti rozšiřování agenturní sítě a rozpracování akcí, přijímání organizačních opatření, úkoly ve výchovné, řídicí a organizační činnosti atp.

Vyhodnocení prováděcích plánů práce „po linii vnitřního zpravodajství“ obsahují dosažené výsledky za poslední období, hodnocení problematiky církví a sekt, výslednost rozpracování v hlavních akcích, stav agenturního aparátu apod.

Objektové svazky vedené u krajských součástí Státní bezpečnosti byly ve své většině zničeny. V Archivu MV ČR Praha se dochovaly pouze:

- objektové svazky S-StB Ústí nad Labem (krycí jméno „NEKATOLICKÉ CÍRKVE“, reg. č. 335, arch. č. OB 1795 MV a krycí jméno „SEKTY“, reg. č. 336, arch. č. OB 1796 MV),
- objektový svazek S-StB Brno (krycí jméno „NEKATOLICKÉ CÍRKVE“, reg. č. 402, arch. č. OB 107 Brno, datum registrace 1. 6. 1956, ukončeno 1. 12. 1989),
- objektové svazky S-StB Hradec Králové (krycí jméno „NEKATOLICKÉ CÍRKVE“, reg. č. 61, arch. č. 173 H. K., datum registrace 1. 10. 1954 a krycí jméno „SEKTY“, reg. č. 62, zaveden 8. 10. 1954) obsahující podsvazky vedené na Okresních odděleních MV v kraji.

Informace nacházející se v objektových svazcích S-StB Brno a Hradec Králové jsou pouze všeobecného charakteru.

Zničeny byly následující objektové svazky:

- S-StB Praha, krycí jméno „PROTESTANTI“, reg. č. 14642, datum registrace 1. 6. 1965, zničeno 8. 12. 1989,
- S-StB České Budějovice, krycí jméno „CÍRKEV“, reg. č. 9485, datum registrace 1. 4. 1973, zničeno 1. 12. 1989,
- S-StB Plzeň, krycí jméno „SEKTY“, reg. č. 6103, datum registrace 1. 5. 1970, zničeno 1. 12. 1989,
- S-StB Ostrava, krycí jméno „CÍRKEV“, reg. č. 14921, datum registrace 1. 4. 1973, zničeno 1. 12. 1989.

Na centrálních správách SNB byly zničeny:

objektový svazek s krycím jménem „EVANGELÍK“, reg. č. 2041, datum registrace 1. 1. 1971, zničen 27. 11. 1989 (veden na II. správě, 9. odbor, 2. oddělení) a objektový svazek s krycím jménem „KBF“ (Komenského bohoslovecká fakulta), reg. č. 6698, datum registrace 1. 12. 1973, zničen 27. 11. 1989 (veden na II. správě, 9. odbor, 2. oddělení).⁶¹

⁶⁰ Mimo Prahu a Středočeský kraj. Kapitola popisuje situaci ČCE v krajích Severočeském, Jihočeském, Západočeském, Východočeském, Severomoravském a Jihomoravském. Informace o situaci církve v Praze a kraji Středočeském jsou zahrnuty ve třetí kapitole.

⁶¹ Státní bezpečnost podle „Rozkazu ministra vnitra ČSSR č. 2 ze dne 25. 1. 1978“ zakládala objektové svazky na instituce a úřady zejména západních států působících na území ČSSR, na emigrantská centra, významné objekty národního hospodářství, vojenské objekty a na určené „státobezpečnostní problematiky“. Účelem bylo soustředění zpravodajských informací o vývoji „státobezpečnostní situace“.

Severočeský kraj

Díky zachování objektového svazku „NEKATOLICKÉ CÍRKVE“ (OB 1795 MV, reg. č. 335, zaveden 11. 10. 1954, ukončen 7. 12. 1989) S-StB Ústí nad Labem můžeme popsat boj StB proti Českobratrské církvi evangelické na úrovni Severočeského kraje.

Nekatolické církve a sekty byly v rámci Severočeského kraje S-StB Ústí nad Labem zpracovávány celokrajsky dvěma vyčleněnými operativními příslušníky 2. oddělení II. odboru. V podmínkách okresu byly úkoly v tomto směru plněny v úzké součinnosti s II. odborem, přičemž na jednotlivých odděleních a skupinách StB v kraji byly rozpracovávány společně s dalšími „problematikami“.

V problematice nekatolických církví bylo na S-StB Ústí nad Labem např. v roce 1977 vykazováno 10 tajných spolupracovníků (TS), 8 důvěrníků (D), 6 akcí a 6 spisů prověřovaných osob (SPO). V roce 1979 bylo vedeno 12 TS, 4 D, 2 akce a 5 spisů PO.

V hodnoceném období bylo na vyhodnocovací a statisticko-evidenční oddělení (VSEO) S-StB Ústí nad Labem předáno do problematiky nekatolických církví celkem 76 informací, z toho bylo 54 informací zařazeno do fondů VSEO; polovina z nich byla získána agenturní sítí.

V roce 1982 bylo využíváno 12 TS a 11 D, v roce 1985 využíváno 12 TS a 3 D.

V analytickém materiálu S-StB Ústí nad Labem „Stav a výslednost práce v problematikách nekatolických církví a sekt“ z 15. 7. 1982 se konstatuje, že:

„[...] činnost a existence jednotlivých nekatolických – jinak též protestantských církví a sekt – nemá zásadní vliv na utváření celkové bezpečnostní situace na území SČK. Jde o nekompatní směs různých náboženských směrů, kde panují zcela odlišné názory na způsob výkladu bible, která je spolu s idealistickým filosofickým světovým názorem vzájemným pojítkem mezi nimi. Proto také případné ekumenické (sjednocovací) snahy, inspirované zejména římskokatolickou církví, nenacházejí mezi nekatolickými církvemi a náboženskými sektami adekvátní odezvu.

Nebezpečnost existence církví a náboženských sekt spočívá v tom, že v podmínkách stávajícího společenského a státního zřízení v ČSSR, vybudovaného na základech dialektického materialismu, zcela oficiálně (pouze v některých případech ilegálně) hlásají diametrálně odlišný světový názor, který je v rozporu s učením marxismu-leninismu. Jinak řečeno, provádějí organizovaně se souhlasem státních orgánů v ČSSR ideologickou diverzi, se všemi z toho plynoucími důsledky.“⁶²

Podle navrhovaného opatření obsaženého v materiálu S-StB Ústí nad Labem „Stav a výslednost práce v problematikách nekatolických církví a sekt“ ze 16. 7. 1982 bylo II. odborem této správy stanoveno:

– zajistit agenturně-operativní kontrolu všech nekatolických církví v Severočeském kraji, zejména se zaměřením na odhalování „nežádoucího vlivu“ na československou mladou generaci, vztahy s opozicí, tzv. vízové cizince (VC) apod. Získané informace dokumentovat a přijímat „účinná profylakticko-rozkladná, případně represivní opatření k paralyzování negativní činnosti“;

⁶² Stav a výslednost práce v problematikách nekatolických církví a sekt. A MV ČR Praha, S-StB Ústí nad Labem, II. odbor, obj. sv. NEKATOLICKÉ CÍRKVE, reg. č. 335, OB 1795 MV, str. 2–3.

– zjišťovat informace o činnosti a schůzkách členů Nové orientace. Za tímto účelem měli být důsledně využíváni TS BRÁZDA, MALÝ, KAREL a ZTÚ PŘESTAVBA (telefonní odposlechy). Ze strany Nové orientace a signatářů Charty 77 nemělo být připuštěno ovlivňování věřících, zejména mládeže a inteligence. K dosažení tohoto cíle bylo S-StB stanoveno udržovat tzv. nucené styky s „objekty“ akcí LUKÁŠ, VIKÁŘ a KOSTELNÍK. Využitím agentury (BRÁZDA, MALÝ, DVORSKÝ) v problematice Českobratrské církve evangelické chtěla StB zabezpečit připravovaná jednání konventů tak, aby na základě celostátně sledovaného záměru byly do vedení církve prosazeny „vhodné“ osoby;

– za účelem celkového zřehlednění činnosti církví v Severočeském kraji, a to jak římskokatolické církve, tak i nekatolických církví a sekt, zpracovat konkrétní úkoly pro složky VB, včetně využití jejich operativních prostředků, Pomocné stráže Veřejné bezpečnosti (PS-VB) apod. ke „zkvalitnění práce na tomto úseku“.

Mezi známé představitele opozice z řad duchovních ČCE v Severočeském kraji patřili vikář z Rumburka Vojen Syrovátka, farář z Chotíněvsi Zdeněk Bárta, vikář ze Cvikova zbavený státního souhlasu Miloslav Vašina a z řad laiků dělník Chemických závodů ČSSP Záluží Ladislav Radič.

Se Severočeským krajem udržovali kontakt významní představitelé opozice a signatáři Charty, Miloš Rejchrt, duchovní bez státního souhlasu a Svatopluk Karásek⁶³, jejichž vliv byl evidentní především v působení na mládež. Oblibu u mládeže si získali zejména jako propa- gátoři zavádění moderních hudebních prvků do bohoslužeb (zpěv – kytara), schůzek církevní mládeže v přírodě atd.

V duchu Nové orientace dále vystupoval Petr Čapek z Děčína, Pavel Nagy z Doks, Vladimír Kopecký z Mostu, Josef Šplíchal z Loun a další. Všichni prezentovali názor, že se církev musí oprostit od spolupráce s režimem. Prosazovali, aby se jejich činnost zaměřovala na mladé lidi, aby se schůzky s mládeží konaly v soukromí, a ne na farních úradech.

Převážná část těchto duchovních měla kontakty se západními zeměmi, někteří z nich tam studovali. U členů NO, kteří se stali signatáři Charty 77, StB prováděla opatření na oddělení PaV (pasů a víz), aby jim zamezila výjezdy nejen do západních zemí, ale i do států východního bloku.

Ve spolupráci s krajským církevním tajemníkem (KCT) věnovala StB pozornost i ob- sazování sborů ČCE v Severočeském kraji, které nebyly obsazeny. Např. v roce 1982 bylo signatáři Charty 77 Janu Mamulovi z Jihomoravského kraje zabráněno v jeho instalaci do ne- obsazeného sboru v Kadani.

V materiálu S-StB Ústí nad Labem „Výslednost státobezpečnostní práce v oblasti nekatolických církví a sekt v Severočeském kraji“ ze dne 18. 9. 1978 se uvádí:

„Z rozpracování se v poslední době ukazuje nový, zřejmě dohodnutý postup, jak unikat doзору státních orgánů ve své sborové činnosti, jako např. dochází k zvýšené práci s mládeží formou využívání tzv. sborových slavností, na které se zve mládež z ostatních sborů, což se stává slavnostnější a přitažlivější, dále se organizují jednodenní turistické výlety a v poslední době i koncerty v kostele s využitím pěveckých mládežnických sborů apod. Dále to jsou jedno- denní autobusové ‚naučné‘ výlety po pamětihodnostech s cílem ožívování vlasteneckých tradic apod. [Jako] Jakýsi protest proti státnímu doзору byl pokládán i to, že vesměs všichni tito duchovní z evangelické církve odmítají sdělovat církevním tajemníkům složení rad starších,

⁶³ Miloš Rejchrt byl vikářem ČCE v České Lípě, v květnu 1976 odešel do Prahy. Svatopluk Karásek působil jako vikář ČCE v Novém Městě pod Smrkem v okrese Liberec. Od propuštění z výkonu trestu koncem roku 1976 působil v Praze.

místa, kde budou trávit dovolenou, a účast mládeže na zmíněných ‚sborových dnech‘, což prý spadá pouze do kompetence církve – neboli církevního úřadu – seniorátu.“⁶⁴

Agenturními prostředky a ve spolupráci s okresními církevními tajemníky (OCT) zjišťovala StB religiozitu evangelické mládeže. V místech největšího soustředění pak prováděla „preventivní“ činnost, a to prostřednictvím Socialistického svazu mládeže (SSM), tzv. lidospřávy a Revolučního odborového hnutí (ROH). Nasazenými agenturními prostředky se však ani za pomoci OCT nedařilo Státní bezpečnosti případy religiozity evangelické mládeže podchytit. Příčinu tohoto stavu spatřovala StB i v tom, že OCT v krajích neměli oprávnění zjišťovat příslušnost osob, zejména z řad mládeže v církvi.

V problematice Českobratrské církve evangelické, která měla v rámci Severočeského kraje dva senioráty (Liberecký a Ústecký) rozpracovávala S-StB Ústí nad Labem tyto akce:

IDEOLOG – signální svazek zaveden dne 23. 5. 1975 na Oddělení StB (O-StB) Litoměřice.

„Objektem“ akce byl farář ČCE z Litoměřic Vlastimil Sláma, který se v roce 1968 stal předsedou Klubu angažovaných nestraníků (KAN) za okres Litoměřice.

V roce 1972 byl podmíněně odsouzen a byl mu odňat státní souhlas. Udržoval kontakty s tzv. vízovými cizinci (VC) z bývalé NSR, Západního Berlína a Holandska. Sláma projevoval zájem získat státní souhlas k duchovenské činnosti, v září 1979 byl StB získán k tajné spolupráci pod krycím jménem BRÁZDA.

VIKÁŘ – signální svazek zaveden dne 11. 3. 1975 2. oddělením II. odboru S-StB Ústí nad Labem na vikáře ČCE z Rumburku, představitele Nové orientace a později signatáře Charty 77 Vojena Syrovátka.

V opozičních tendencích měl působit na své okolí a spolupracovat s duchovními, kteří byli zbaveni státního souhlasu. Syrovátka byl „řešen“ v komisi pro veřejný pořádek a pokutován sumou 300,- Kčs. Informace zařazené ve svazku pocházely převážně ze záznamů Oddělení pasové kontroly Varnsdorf a Hrádek nad Nisou, kde se nacházely seznamy SPZ vozidel, jimiž k Syrovátkovi přijížděly návštěvy. Se Syrovátkou byl udržován tzv. nucený styk⁶⁵, za účelem zkompromitovat jej v jeho „zájmovém prostředí“ a narušit vzájemné vazby se „stykovou základnou“.

Svazek byl převeden na osobní.

KLASIK – osobní svazek zaveden dne 26. 5. 1977 na O-StB Teplice.

„Objektem“ byl dělník n. p. Somet Teplice Luděk Marhan, který kolem sebe soustřeďoval nábožensky založenou evangelickou mládež. Od studenta KEBF v Praze Emanuela Vejnarova získával materiály k Chartě 77, které dále rozšiřoval.

LUKÁŠ – signální svazek zaveden 27. 6. 1977 2. oddělením II. odboru, S-StB Ústí nad Labem na faráře ČCE v Chotiněvsi, okres Litoměřice Zdeňka Bártu, signatáře Charty 77 a příznivce Nové orientace (rozpracováním StB zjistila, že text Charty navíc rozšiřoval).

Proti Bártovi, podobně jako vůči Syrovátkovi, byla uplatňována administrativně právní represe dle pokynů 5. odboru X. S-FMV (byl např. varován Okresní inspekcí požární ochrany – OIPO – v Litoměřicích a bylo mu uloženo odstranit „závady“ ve farních objektech).

⁶⁴ Výslednost státobezpečnostní práce v oblasti nekatolických církví a sekt v Severočeském kraji. A MV ČR Praha, obj. sv. NEKATOLICKÉ CÍRKVE, reg. č. 335, OB 1795 MV, str. 5.

⁶⁵ Pohovor příslušníků StB se „zájmovou osobou“.

Důkazem, že Bárta, kterému byl v roce 1980 odňat státní souhlas k výkonu duchoven-
ské činnosti, nesouhlasil se „stávajícím státním zřízením“ v ČSSR, bylo pro StB to, že společ-
ně s manželkou „bojkotovali volby“ do zastupitelských sborů v ČSSR v roce 1981.

Státní bezpečnost s ním permanentně udržovala tzv. nucený styk, aby ho kompro-
mitovala v „zájmovém prostředí“ a paralyzovala tak jeho „protispolečenskou“ činnost. Nadále
měl však podle StB udržovat kontakty se „zpolitizovanou mládeží“ z řad signatářů Charty,
hippies apod.

V lednu 1987 byl Bártovi udělen státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti
na zkušební dobu jednoho roku, když měl před komisí na KNV v Ústí nad Labem prohlásit,
že se distancuje od „reakčních“ proudů v Chartě 77 a že nebude dělat nic, co by bylo
v rozporu se zákony ČSSR. Státní bezpečnost však nadále pokračovala v aktivním rozpra-
cování „objekta“ akce LUKÁŠ směrem ke kompromitaci Bárty v „zájmovém prostředí“.

Svazek byl převeden na osobní.

TATAR – signální svazek zaveden dne 27. 7. 1977 na O-StB Teplice.

„Objektem“ byl elektrikář Chemických závodů (CHZ) ČSSP Záluží u Mostu Ladislav
Radič, člen Českobratrské církve evangelické a signatář Charty 77. Do konce října 1977 měli
zástupci 2. oddělení projednat na III. odboru S-StB Ústí nad Labem možnosti Radičova agen-
turního obsazení v CHZ ČSSP, aby byl prověřen okruh jeho kontaktů v zaměstnání, jeho
činnost a záměry jako signatáře Charty.

PROKOP – spis prověřované osoby (SPO) vedený na 2. oddělení II. odboru S-StB
Ústí nad Labem, v němž byl prověřován farář ČCE v Děčíně a člen Nové orientace Petr
Čapek, který měl udržovat úzké styky s „nejradikálnějšími“ duchovními a signatáři Charty 77.

Čapek byl velmi aktivním duchovním, který v Ústeckém seniorátu pracoval s mládeží.
Hlavním důvodem jeho rozpracování bylo, že pravidelně jednou měsíčně organizoval
ve svém bytě ekumenická setkání s lidmi různého náboženského přesvědčení, převážně však
s katolíky. StB zjistila, že na těchto setkáních zazněly přednášky na různá témata (historie,
filosofie, literatura, umění apod.). Charakteristické bylo, že setkání se zúčastňovaly osoby
intelektuálního založení.

V akci byl zpracován plán administrativně-právního opatření, směřující k odejmutí
státního souhlasu k výkonu duchovenského povolání. O činnosti faráře Čapka informovala
StB prostřednictvím zvláštní informace vedoucího tajemníka Krajského výboru KSČ a místo-
předsedkyni severočeského KNV v Ústí nad Labem.

Svazek byl převeden na signální.

MOJŽÍŠ – spis PO vedený na 2. oddělení II. odboru S-StB Ústí nad Labem, v němž
byl prověřován vikář ČCE v Mostě a člen Nové orientace Vladimír Kopecký.

KOSTELNÍK – signální svazek zaveden 16. 7. 1980 O-StB Česká Lípa na faráře Čes-
kobratrské církve evangelické v České Lípě zbaveného státního souhlasu, signatáře Charty 77
a člena Nové orientace Miloslava Vašinu.

Rozpracování bylo vedeno „po linii“ zdravotnictví, neboť M. Vašina po zbavení
státního souhlasu pracoval jako nemocniční zřízenec OÚNZ Česká Lípa. Na Vašinu získala
StB v květnu 1981 agenturní informaci, která měla dokazovat jeho nepřátelství k režimu,
a to jeho prohlášení, že nepůjde k volbám na protest, že nedostal státní souhlas k výkonu
duchovenské činnosti. Vašina měl setrvávat na svých „protispolečenských názorech“,
ale veřejně se neprojevoval. O-StB Česká Lípa zpracovalo návrh na udržování tzv. nuceného
styku s Vašinou, za účelem kompromitace a paralyzování jeho další „nepřátelské činnosti“.

Agenturně-operativní kontrolou StB zjistila, že „objekti“ akce KOSTELNÍK, VIKÁŘ a LUKÁŠ společně s „radikály“ z jiných krajů ČSR navštívili v roce 1981 evangelického faráře Jana Kellera v Jimramově, okres Žďár nad Sázavou, aby mu vyjádřili solidaritu v jeho situaci, kdy byl zbaven státního souhlasu.

Signální svazek KOSTELNÍK byl převeden na osobní.

Ve zprávě „Stav a výslednost práce v problematikách nekatolických církví a sekt“, kterou za Severočeský kraj dne 16. 7. 1982 předkládal náčelník II. odboru S-StB Ústí nad Labem kpt. Zdeněk Hanák, se k problematice Českobratrské církve evangelické uvádí:

1. Prostřednictvím agentury BRÁZDA, MALÝ, KAREL a ZTÚ PŘESTAVBA v akci PROKOP byly zjišťovány poznatky k činnosti členů tzv. Nové orientace v Sčk. S objekty akcí LUKÁŠ, VIKÁŘ a KOSTELNÍK byl udržován nucený styk, s cílem omezovat jejich styky a vliv na volně žijící mládež [!] a tzv. opozici. V tomto směru jsou dosahovány pozitivní výsledky, objekti uvedených akcí se aktivně nezapojují do protispolečenské činnosti a poznatky k organizovaným srazům tzv. Nové orientace nebyly v hodnoceném období zjištěny.

Agenturně-operativní pozornost byla věnována i přípravě a podpoře XXII. synodu Čsbr. církve evangelické v listopadu 1981. Poznatky získané TS BRÁZDA, byly postoupeny 5. odboru X. S-SNB Praha.

2. Agenturně-operativní kontrolou a nuceným stykem s objektem akce LUKÁŠ se daří paralyzovat jeho nepřátelskou činnost. Svědčí o tom např. skutečnost, že v hodnoceném období neprojevil objekt zájem o soudní přelíčení se signatáři CH-77 z řad volné mládeže a antisil apod. [...]

Plán nuceného styku s objekty akcí LUKÁŠ a VIKÁŘ byl zpracován a je pravidelně udržován. Ke zvýraznění účinnosti nuceného styku byl v roce 1982 prováděn i ve dnech pracovního klidu, s cílem důsledné kontroly činnosti objektů a prohloubení jejich kompromitace v zájmovém prostředí.“⁶⁶

Podle „Stavu rozpracovanosti a výslednosti v problematice nekatolických církví“, který dne 10. 12. 1985 předkládal vedení S-StB Ústí nad Labem náčelník II. odboru S-StB mjr. Zdeněk Hanák,

„[...] prostřednictvím agentury DVORSKÝ, KAREL, ALEŠ, MALÝ a KTS MILOŠ a FRANTIŠEK byly zjišťovány poznatky o činnosti členů tzv. Nové orientace v Severočeském kraji. S objekty akcí LUKÁŠ, VIKÁŘ a KOSTELNÍK byl udržován nucený styk s cílem omezovat jejich styky a vliv na volně žijící mládež v tzv. opozici. V tomto směru byly dosaženy určité pozitivní výsledky, objekti uvedených akcí se nezúčastnili žádné protispolečenské akce, ani nebyli přítomni některému soudnímu přelíčení s členy VONSu a CH-77 (např. styky objektu akce LUKÁŠ s Lisem v současné době neexistují).

S cílem eliminovat vliv objektu akce PROKOP (který je dalším členem tzv. Nové orientace, v ekumenické spolupráci s laickou bází v okr. Děčín) bylo v dubnu t.r. provedeno profylakticko-rozkladné opatření. Celkem bylo provedeno 14 výslechů osob a negativní činnost byla zadokumentována. Na základě zjištěných skutečností byla zpracována zvláštní informace místopředsedkyni SKNV a ved. tajemníkovi KV KSČ k provedení vlastních opatření. Kromě toho byly na nejaktivnější členy tohoto seskupení zaslány dopisy jejich zaměstnavatelům, s cílem zabránit misijní činnosti mezi spoluzaměstnanci. [...]

⁶⁶ Stav a výslednosti práce v problematikách nekatolických církví a sekt. A MV ČR Praha, obj. sv. NEKATOLICKÉ CÍRKVE, reg. č. 335, OB 1795 MV, str. 2–3.

Nucené styky s objekty akcí LUKÁŠ, VIKÁŘ a KOSTELNÍK byly prováděny na základě schválených plánů AOR. K docílení pozitivních výsledků byly tyto styky rozšířeny o nucené kontakty s jejich nejbližšími styky, s cílem trvalého vnášení neklidu. Nejmarkantněji se toto projevilo u objektu akce VIKÁŘ, který nejvíce pociťuje neúčast těchto osob na jeho církevním životě (ani jeden nedochází k němu na jakékoliv bohoslužebné úkony). Slabší výsledky byly při nucených stycích docíleny u objektu akce KOSTELNÍK na S-StB Č. Lípa – kde chybí důkladnější příprava ŘO a samotný přístup k celkovému rozpracování.“⁶⁷

Na základě agenturních poznatků (TS DVORSKÝ, PÍSEK) došlo k „realizaci“ akce PROKOP (Petr Čapek). Agenturně-operativní pozornost věnovala S-StB Ústí nad Labem i přípravám dvou synodů Českobratrské církve evangelické (XXIII. a XXIV., jež se uskutečnily v listopadu 1983 a 1985). Těchto se zúčastnili TS ALEŠ a KTS MILOŠ.

Trvalým problémem se pro Státní bezpečnost jevila možnost konání biblických hodin, které byly přístupny každému, a tím mohly být snadno „zneužitelné“ k nejrůznějším dialogům i k působení na mládež. Co se týče aktivní práce s mládeží, StB ji pozorovala u faráře Petra Čapka z Děčína, faráře Amose Tejkala z Teplic a Zdeňka Bárty z Chotíněvsi. Dále v Libereckém seniorátu byla tato činnost ve sboru vedeném seniorem Richard Firkasem.

„Báze“ byla pod kontrolou TS KARLA, ALEŠE, DVORSKÉHO a KTS MILOŠE, okrajově TS TAJEMNÍKA.

V rámci Ústeckého seniorátu vedla tedy Státní bezpečnost aktivní rozpracovávání ve dvou akcích LUKÁŠ a PROKOP (tzv. církevní báze tohoto seniorátu byla v polovině 80. let pod kontrolou pouze TS DVORSKÉHO).

V rámci Libereckého seniorátu rovněž ve dvou akcích VIKÁŘ a KOSTELNÍK. Báze tohoto seniorátu byla pod kontrolou TS KARLA z O-StB Liberec a KTS ALEŠE.

Roku 1987 věnovala StB v Libereckém seniorátu (kromě uvedených akcí) agenturně-operativní pozornost sboru v Jablonci nad Nisou, kde bylo poměrně velké procento mládeže a kde sbor vyvíjel aktivní činnost v oblasti ekumenické spolupráce především s protestantskými církvemi.

Ve „Vyhodnocení nekatolických církví v rámci objektového svazku č. 335“, které dne 5. 1. 1987 schválil náčelník 2. oddělení II. odboru S-StB Ústí nad Labem pplk. Bohumil Smola, se uvádí, že „[...] zvlášť negativní poznatky během roku 1986 nebyly v této bázi zjištěny a lze konstatovat, že pod vedením seniora Firkase se daří činnost sborů usměrňovat.“⁶⁸

V rámci Libereckého seniorátu působili v roce 1987 TS ALEŠ a dva KTS FRANTIŠEK a ALBERT, využíván byl i bývalý TS MALÝ. V roce 1988 byl seniorát pod agenturní kontrolou pouze TS ALEŠE a TS MALÉHO.

V Ústeckém seniorátu to byl TS DVORSKÝ a TS MILOŠ.

Výslednost v uváděných akcích neodpovídala délce jejich rozpracování. Kromě uvedených osob pracovala Státní bezpečnost na aktivních funkcionářích církve, např. na senioru Ústeckého seniorátu Josefu Šplíchalovi a konseniorovi Ladislavu Horákovi. Se jmenovanými

⁶⁷ Stav rozpracování a výslednosti v problematice nekatolických církví. A MV ČR Praha, obj. sv. NEKATOLICKÉ CÍRKVE, reg. č. 335, OB 1795 MV, str. 2–3.

⁶⁸ Vyhodnocení nekatolických církví v rámci objektového svazku č. 335. A MV ČR Praha, obj. sv. NEKATOLICKÉ CÍRKVE, reg. č. 335, OB 1795 MV, str. 6.

byly prováděny pohovory před výjezdy do zahraničí, jakož i po návratu. Tato „báze“ byla obsazena třemi TS (DVORSKÝ, KAREL, BRÁZDA).

Podle „Vyhodnocení problematiky nekatolických církví v rámci objektového svazku č. 335“, které vypracoval operativní pracovník StB mjr. Jiří Málek a dne 29. 1. 1985 schválil náčelník 2. oddělení II. odboru S-StB Ústí nad Labem mjr. Bohumil Smola, bylo k důkladnému rozpracování nutné:

1. Do Českobratrské církve evangelické v Ústeckém seniorátu získat v průběhu roku 1985 dva KTS (Vladimíra Rejchrt a Jaroslava Vokouna).

2. V Libereckém seniorátu vytypovat za pomoci O-StB po jednom KTS do sboru Jablonec nad Nisou a Liberec.

Rozpracování Českobratrské církve evangelické bylo v rámci objektového svazku „NEKATOLICKÉ CÍRKVE“, reg. č. 335 ukončeno dne 30. 11. 1989 z důvodu, že „*věc v současné době pozbyla operativní význam*“.

Jihočeský kraj

Podle „Plánu práce KS-MV České Budějovice na rok 1964“ ze dne 28. 12. 1963 se operativní činnost 2. oddělení II. odboru S-StB zaměřovala na prověřování a zjišťování příčin častých příjezdů církevních představitelů evangelických církví ze Západního Německa, Holandska i dalších západních států do Jihočeského kraje. StB šlo zejména o to, ověřit, zda se tito cizinci nezabývají – prostřednictvím kontaktů zde navázaných – „činností proti státu“, zjistit, v jakém rozsahu se snaží aktivizovat činnost církve v kraji a jaké materiály přivážejí.

V nedatovaném materiálu KS-SNB České Budějovice (rok 1966 nebo 1967) „Vývoj bezpečnostní situace a tendence tr. činnosti v kraji“ se uvádí:

*„Na úseku čes. církve evang. máme pod kontrolou hlavní centrální bod v kraji, takže dostáváme dostatečné informace o vývoji v této církvi, hlavně o reakční skupině tzv. Nové orientace. Pod agenturní kontrolou máme všechny návštěvy, které k této církvi dojíždějí z kapitalistické ciziny. Naše agentura se zúčastnila řady zájezdů do Německa a Anglie, odkud získala velmi hodnotné operativní poznatky.“*⁶⁹

Činnost Českobratrské církve evangelické v Jihočeském kraji byla pod agenturní kontrolou především pomocí tajného spolupracovníka MIRKA (kvalifikovaný agent z řad čelných představitelů ČCE, jehož možnosti přesahovaly rámec kraje díky možnosti častých výjezdů do západních zemí).

Po srpnové okupaci Československa v roce 1968 se široké spojení se zahraničními protestantskými církvemi ještě více prohloubilo. Převážná část těchto kontaktů byla navázána s Jihočeským seniorátem v Táboře, s farářem Cyrilem Horákem v Českých Budějovicích a farářem Jiřím Tomešem ve Strmilově, okres Jindřichův Hradec. Na tyto faráře měla mít podle StB spojení také Nová orientace. Z tohoto důvodu byly v roce 1970 zavedeny operativní svazky na faráře Horáka a Tomeše, kteří se měli v průběhu roku 1968 zapojit do organizování „nátlakových akcí“ (zakládání Klubu mládeže, výpady proti KSČ a Bezpečnosti).

Cyril Horák (rozpracováván v pozorovacím svazku s krycím jménem CYRIL pro rozšiřování náboženské a jiné literatury, pro styky s cizinci, aktivní činnost v Junáku a organizování školení a besed s mládeží), měl být do roku 1971 navštíven asi stovkou cizinců, hlavně z NSR. Zdržovali se výhradně v budově farního úřadu ČCE v Českých Budějovicích, přičemž zpravodajsko-technickým úkonem E-4 (telefonní odposlech) StB zjistila, že hlavní náplní těchto setkání byla výměna zkušeností z církevní práce a rozbor tzv. církevně politické situace v ČSSR. Mimo tyto činnosti se Horák angažoval v práci s mládeží a až do zrušení Junáka byl jeho funkcionářem.

Při dokumentování a vyhodnocování Horákovy činnosti byly použity úkony C-7 (dlouhodobý prostorový odposlech) a G-9 (tajná technická prohlídka) v Horákově bytě a na pracovišti.

V roce 1975 bylo rozpracování ukončeno amnestií prezidenta ČSSR.

Organizování Junáka se aktivně zúčastnil i farář Karel Palásek z Písku (akce SENIOR – spis PO), na práci s mládeží se zaměřoval i vikář ČCE v Kaplici a Českých Budějovicích Alfréd Milan Satke, který měl rovněž na různých shromáždění duchovních „vychvalovat poměry v NSR a poměry v ČSSR označit jako nesvobodu a teror“ (rozpracováván od roku 1971 v osobním svazku s krycím jménem FERDA, v roce 1972 krajským církevním tajemníkem zbaven státního souhlasu).

⁶⁹ Vývoj bezpečnostní situace a tendence tr. činnosti v kraji. A MV ČR Brno-Kanice, KS-SNB České Budějovice, fond A 9, inv. j. 38, str. 22.

V materiálu S-StB České Budějovice ze dne 5. 12. 1973 „Vyhodnocení operativní činnosti na 2. odboru za rok 1973“ se konstatuje:

*„V Jihočeském seniorátě Českobratrské církve evangelické je situace v podstatě konsolidována a nedochází k vážnějším konfliktům. Předmětem diskusí jsou závěry 18. synodu a otázky Nové orientace. 18. synod nedokázal sjednotit církev názorově a na celocírkevních seminářích a shromážděních dochází k názorovým rozporům mezi vedením církve a Novou orientací. Tyto problémy se dotýkají Jihočeského seniorátu Českobratrské církve evangelické okrajově, protože NO zde nemá své přímé stoupence.“*⁷⁰

Výraznější aktivita Českobratrské církve evangelické v Jihočeském kraji se začala projevovat koncem roku 1976, kdy vrcholily přípravy XX. Synodu ČCE. Státní bezpečnosti se nepodařilo zajistit, aby do Jihočeského seniorátu byli zvoleni duchovní dávající záruku prosazování prorežimních zájmů v synodu. Značný podíl na tom měl senior Karel Palásek, který roku 1971 v této funkci nahradil prorežimního faráře Lubomíra Mířejevského.

Na dění v církvi při prosazování opatření a směrů StB nadále aktivně působil TS MIREK:

*„[...] na úseku nekatolických církví přes kvalifikovanou a vlivovou agenturu, především pomocí TS MIREK, působit na dosažení diferenciací a zanášení rozporů mezi nositeli radikálních názorů v Nové orientaci Českobratrské církve evangelické.“*⁷¹

V roce 1977 začala S-StB České Budějovice opět věnovat přednostní pozornost Cyrilu Horákovi a aktivně jej „rozpracovávat“. Ten se ovšem měl postupně začít odvracet od „negativních tendencí“, protože v dohlednu byla volba seniora seniorátu a na tuto funkci měl mít z pohledu StB největší předpoklady. V prosinci 1978 nahradil Horák ve funkci seniora Jihočeského seniorátu Karla Paláska.

Státní bezpečnost hodnotila problematiku ČCE v Jihočeském kraji jako „dobře agenturně obsazenu“. Podle prováděcího plánu na rok 1978 byl vliv duchovních i laiků v Jihočeském seniorátu (především se zaměřením na činnost členů NO, signatáře Charty 77 a Petice 31) „usměrňován“ pomocí TS MIRKA, který byl ve spolupráci s 5. odborem X. S-FMV využíván i ke kontrole vyšších církevních orgánů. Cílem StB bylo zamezit proniknutí tendencí Nové orientace a signatářů Charty 77 do Jihočeského seniorátu prostřednictvím rozkladného vlivu agentury, publikační a dezinformační činností.

V nedatovaném „Vyhodnocení prováděcího plánu práce za rok 1978 po linii vnitřního zpravodajství“ S-StB České Budějovice se konstatuje⁷²:

„[...] v Českobratrské církvi evangelické byla přes TS MIREK zajišťována aktivní kontrola členů Nové orientace z jiných krajů, a tím zabráněno pronikání těchto tendencí do Jihočeského seniorátu, kde nikdo z duchovních není signatářem Charty 77 a otevřeným stoupencem Nové orientace. Určité snahy o infiltraci snah Nové orientace se projevují na Pelhřimovsku (horácký seniorát), reprezentované signatáři Charty 77 ing. Litomiským a Vokátým. Nové vedení Jihočeského seniorátu, jakož i příchod mladých vikářů, otevírá určité možnosti pro získávání přívrženců Nové orientace v řadách duchovních ČCE. V součinnosti

⁷⁰ Vyhodnocení operativní činnosti na 2. odboru za rok 1973. Archiv MV ČR Brno-Kanice, S-StB České Budějovice, fond B 2/II, inv. j. 183, str. 8.

⁷¹ Prováděcí plán na rok 1977 Správy Státní bezpečnosti České Budějovice, 29. 12. 1976. A MV ČR Brno-Kanice, fond B 2/II, inv. j. 211, str. 23.

⁷² Vyhodnocení prováděcího plánu práce za rok 1978 po linii vnitřního zpravodajství. A MV ČR Brno-Kanice, S-StB České Budějovice, fotokopie z přírůstků České Budějovice z roku 1985, kart. 9, str. 17–18.

s 5. odborem X. správy FMV bylo docíleno toho, že TS MIREK byl zvolen do vysoké církevní funkce.“

TS MIREK, který se stal generálním tajemníkem Křesťanské mírové konference, byl v září 1978 převzat ze S-StB České Budějovice do řízení 2. oddělení 5. odboru X. správy FMV.

V roce 1979 bylo k „usměrňování činnosti církve v souladu se státními zájmy“, k zabraňování aktivity mladých vikářů a pronikání opozičních vlivů využíváno vlivových možností TS CYRIL. Podle „Vyhodnocení Prováděcího plánu za rok 1979 po linii vnitřního zpravodajství“ S-StB České Budějovice „[...] v Českobratrské církvi evangelické i přes příchod mladých vikářů se daří zajišťovat příznivou situaci a kladným výsledkem je, že do této církve nepronikl vliv Nové orientace. Kladných výsledků na tomto úseku bylo dosaženo působením vlivové agentury.“⁷³

Zásluhou vlivové agentury odsoudila delegace Jihočeského seniorátu na XXI. Synodu ČCE v roce 1979 činnost Nové orientace a zaujala souhlasné stanovisko s daným programem.

Podle „Ročního prováděcího plánu 2. odboru správy StB České Budějovice na rok 1979“ ze dne 12. 12. 1978 bylo prioritním cílem StB nepřipustit v ČCE „zanášení negativních tendencí NO a signatářů Charty“ do Jihočeského kraje.

Přednostní pozornost věnovala akci VOČI (signální svazek, ve kterém byl rozpracováván Zdeněk Vokatý) a BRATR (signální, od roku 1981 osobní svazek zavedený na Jana Litomiského). Činnost „objektů“ těchto akcí považovala StB za zvláště závažnou, neboť mělo docházet k ovlivňování mládeže a napojení na mluvčího Charty 77 Ladislava Hejdánka a na osoby ze skupiny Plastic People.

Z důvodu, že obě akce (VOČI, BRATR) na sebe navazovaly, provádělo 2. oddělení II. odboru S-StB České Budějovice průběžné rozpracování Vokatého a Litomiského společně a za součinnosti O-StB Pelhřimov; byla přijímána opatření k izolaci a společenské kompromitaci „objektů“.

K omezení aktivity Jana Litomiského byla v součinnosti s X. S-SNB provedena řada tzv. preventivně-rozkladných opatření bez žádoucího výsledku. (Což například dokladovala jeho organizátorská aktivita k uskutečnění protestní demonstrace v Brně za propuštění Petra Cibulky.)

V roce 1981 byla akce BRATR postoupena odboru vyšetřování S-StB České Budějovice a následně byl Litomiský odsouzen Krajským soudem v Českých Budějovicích pro podvracení republiky k trestu odnětí svobody na tři roky. Po jeho nástupu k výkonu trestu do NVÚ bylo provedeno součinnostní opatření StB s operativou NVÚ za účelem kontroly Litomiského po dobu výkonu trestu a byly též připraveny podmínky pro využití ZTÚ DIAGRAM (dlouhodobý odposlech), k využití tohoto technického úkonu po návratu Litomiského z výkonu trestu.

V „Prováděcím plánu na rok 1981 správy Státní bezpečnosti České Budějovice“ se uvádí, že agenturním cílem v ČCE je

„[...] zabraňovat pronikání tendencí ‚nové orientace‘ [Nové orientace] a přes TS GABRIEL vytvářet kombinace k diskreditaci mluvčího ‚charty‘ [Miloše Rejchrt] v této církvi, ovlivňovat v náš prospěch výběr delegátů na 22. synod a zabezpečit tak jeho zdárný průběh

⁷³ Vyhodnocení prováděcího plánu za rok 1979 po linii vnitřního zpravodajství. A MV ČR Brno-Kanice, S-StB České Budějovice, fotokopie z přírůstků České Budějovice z roku 1986, kart. 39, str. 20.

v souladu s církevní politikou státu, perspektivně připravovat podchod na kandidaturu TS CYRIL pro funkci synodního seniora.“⁷⁴

V církvi byla znatelná činnost vlivové agentury, využívané i při prováděných rozkladných opatřeních. Její vliv byl například uplatněn v akci MORAVA, založené z důvodu aktivity členky sboru z Českých Budějovic.

Začátkem roku 1981 byl na 2. oddělení II. odboru S-StB České Budějovice zaveden signální svazek s krycím jménem MORAVA na Janu Vondráčkovou, členku sboru starších ČCE, která organizovala na své rekreační chalupě setkání evangelické mládeže za účasti člena Nové orientace z Jihomoravského kraje Vladimíra Kaluse. Cílem akce MORAVA bylo prověřit a dokumentovat činnost Vondráčkové a provést rozkladné opatření. Akce byla „řešena“ za součinnosti se S-StB Brno s „pozitivním výsledkem“ (tj. zabráněno organizování dalších letních táborů mládeže ČCE).

Správou StB České Budějovice byl v roce 1982 Jihočeský seniorát hodnocen kladně; (měl sehrávat pozitivní úlohu při podpoře státem schváleného vedení církve, vedení seniorátu dobře spolupracovalo s orgány státní správy). Kladné postoje představitelů Jihočeského seniorátu ocenila StB i v souvislosti s XXII. Synodem ČCE v roce 1981. Perspektivním plánem S-StB České Budějovice bylo za aktivního využití vlivové agentury udržet v Jihočeském seniorátu trend „příznivé operativní situace“.

Dílčí „negativní jevy“ zjistila StB pouze u vikáře Českobratrské církve evangelické Zdeňka Šorma, který zaujímal souhlasné stanovisko k činnosti Charty 77. Šorm byl manželem aktivistky Nezávislého mírového sdružení (NMS) Růth Šormové. K jeho osobě prováděla StB dokumentaci „závadové“ činnosti spočívající v propagaci cílů nezávislých iniciativ.

⁷⁴ Prováděcí plán na rok 1981 správy Státní bezpečnosti České Budějovice. Archiv MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z přírůstků České Budějovice z roku 1987, kart. 40, str. 53.

Jihomoravský kraj

Ve „Zprávě o činnosti KS-MV Brno za rok 1959“ se uvádí, že v nekatolických církvích jsou vyvíjeny snahy o podchycení mládeže, přičemž nejaktivněji v tomto směru pracuje Českobratrská církev evangelická. Duchovní ČCE (jako např. Bohuslav Otřisal z Brna) se podle uvedené zprávy zaměřují na paralyzování vlivu ateistické propagandy, senior církve Jan Šebesta navštěvuje jednotlivé rodiny věřících, které utvrzuje v duchu evangelické církve, a snaží se vychovávat mládež v konfirmačních hodinách.

Po vzniku Nové orientace (v níž byl podle materiálů S-StB Brno hlavním mluvčím farář Jan Šimsa z Prosetína, okres Žďár nad Sázavou) se v „Plánu Krajské správy ministerstva vnitra v Brně na rok 1966“ na úseku „boje proti činnosti vnitřních nepřátel“ ukládá v ČCE zajistit, aby byla Nová orientace pod kontrolou. Plán předpokládal izolování osob z církevních směrů, které začínaly navazovat kontakty s evangelickými církvemi na Západě.

V roce 1967 byly snahy o rozšíření Nové orientace v Brněnském seniorátu do značné míry brzděny „klíčovou“ agenturou v církvi. Ve „Zprávě o činnosti a plnění plánu práce S-StB Brno za rok 1973“ se uvádí, že byla v okrese Žďár nad Sázavou zjištěna činnost blízká NO; měla spočívat v zaměřování se na mládež a na osoby postižené v letech 1968–1969.

Opoziční stanoviska vůči režimu zastával zejména farář Miroslav Heryán z Brna (akce ORIENT) a Jan Šimsa, farář bez státního souhlasu (akce IDEOLOG). Rozpracováním akce ORIENT získala StB poznatky o ekumenických setkáních mládeže, konajících se pro rozšíření počtu laických kazatelů. Po dokumentaci Heryánovy činnosti zpracovala StB „profylaktické opatření“ s návrhem na odebrání státního souhlasu, který ale nebyl realizován.

V akci IDEOLOG mělo být všemi dostupnými prostředky znemožněno v pokračování činnosti Jana Šimsy, především narušováním této činnosti, „vnášením rozporů“ do seskupení, která kolem sebe vytvořil.

V agenturním pronikání k osobám zapojeným v Nové orientaci se však u S-StB Brno podle plánu činnosti a hlavních úkolů této správy na rok 1978 vyskytovaly problémy. Pro 3. oddělení II. odboru S-StB Brno přinesly operativní pohovory výsledky pouze u manželů Pavla a Jany Kašparových, vikářky Evy Pilátové a Jana Pokorného. Zároveň „[...] byl vyvolán rozkol v řadách reakčně zaměřených farářů ČBCE, což se projevilo na XIX. synodu této církve, kde zdravé jádro církve získalo převahu.“⁷⁵

U evangelické mládeže v Noslavi (okres Břeclav) zjistila StB organizování různých turistických srazů a vydávání časopisu „Hlas sdružení“.

K „realizaci objektu“ akce IDEOLOG, faráře a signatáře Charty 77 Jana Šimsy, došlo v roce 1978. Jejím výsledkem bylo Šimsovo odsouzení k odnětí svobody na osm měsíců nepodmíněně.

V akci JIDÁŠ (Jan Chromeček) měla být podle plánů činnosti a hlavních úkolů S-StB Brno na rok 1979 a 1980 soustavně prováděna rozkladná opatření ke znemožnění „nepřátelské“ činnosti a využívána situace k „zanášení rozporů“ mezi „objektem“ a ostatní osoby činné v NO. Plán zároveň počítal s provedením kontroly Jana Chromečka pomocí zpravodajsko-technických úkonů, dokumentací jeho činnosti a jeho přeložením.

Podle plánů na rok 1980 a 1981 měly být v akci IDEOLOG „zanášeny rozpory“ do okruhu kontaktů Jana Šimsy a dezinformacemi narušována jeho tzv. styková báze; cílem tohoto konání bylo „rozložení negativních vlivů“.

Pozornost StB rovněž věnovala finančním zdrojům, zejména ve vztahu k zahraniční podpoře, a vytváření podmínek k nasazení ZTÚ DIAGRAM (dlouhodobý odposlech).

⁷⁵ Zpráva o činnosti a plnění plánu práce S-StB Brno za rok 1975 v problematikách vnitřního nepřítele. A MV ČR Brno-Kanice, přírůstek Brno – Plán činnosti a hlavních úkolů S-StB Brno na rok 1975 + vyhodnocení, str. 18.

Západočeský kraj

Ve „Vyhodnocení práce za rok 1965“ KS-MV Plzeň, II. odbor, 5. oddělení se konstatuje:

„[...] po linii čsbr. evangelické církve bylo začátkem roku prováděno agent. [agenturní] opatření k zajištění volby seniora a agenturou působeno pro zvolení faráře Rodra. Výsledek byl kladný.

Zvýšená pozornost pak byla věnována farářům tzv. nové orientace [Nové orientace] (Kocáb, Trojan, Šourek, Zejfart). Činnost těchto farářů je zaměřena k aktivitě a modernisaci církve, při čemž uplatňují na státní správě neúnosné požadavky. U těchto farářů je také zjišťován nejživější písemný i osobní styk s VC, a to jak na našem území, tak i jejich výjezdy do zahraničí.

K osobě faráře Trojana ze Kdyně byly získány poznatky o jeho nežádoucí činnosti v rámci farnosti. Jsou to jednak docházky do rodin (a to i členů KSČ) a přesvědčování jich o nutnosti intenzivnější činnosti po náboženské stránce, provádění pobožností v rodinách a pod. Uvedené poznatky byly rovněž předány KCT jako podklad k odebrání státního souhlasu. V poslední době byl získán poznatek, že Trojan byl v listopadu na semináři ve východním Berlíně, kde se projevil jako aktivní diskutér z pozice tzv. nové orientace. Na uvedený seminář nebyl nikým delegován. Trojan současně udržuje styk s představitelem této organizace Schödttem z NDR, který je rozpracováván centrálou pro podezření ze spolupráce se záp. [západo-] německou rozvědkou.

Na OO-MV Karlovy Vary je rozpracováván v sign. sv. OHŘE farář Hanák z Jáchymova, který v době návštěvy příbuzných v NSR byl vytěžován orgánem záp. německé policie. V současné době má Hanák uskutečnit styk se svým příbuzným z NSR Laubachem, pracovníkem raketového výzkumu.“⁷⁶

Mezi akcemi a signály na oddělení II. odboru a O-StB zařazených do plánu práce na rok 1972 se vyskytují i akce DOKTOR a ÁBEL.

V první akci (DOKTOR; signální svazek zaveden v roce 1972) byl jako nositel „nepřátelských tendencí“ v ČCE rozpracováván Jaroslav Kraus, lékař v Mariánských Lázních a laický funkcionář ČCE. Kraus měl udržovat kontakty s Ladislavem Hejdánkem z Prahy, být jedním z členů komise SČED, která zpracovala prohlášení „Synod svému národu“, a měl rovněž podporovat směr zaměřený na „rozbití“ jednání XVIII. Synodu ČCE. Cílem Krausova rozpracování bylo objasnit jeho působení a provádět dokumentaci jeho činnosti.

Ve druhé akci (ÁBEL) byl rozpracováván farář v Merklíně a představitel Nové orientace Petr Čapek, který se měl podílet na „nátlakových akcích“ na státní instituce a rovněž měl vědět o rozšiřování letáků v souvislosti s J. Dusem a L. Hejdánkem, s nimiž udržoval kontakty. Státní bezpečnost u Čapka předpokládala podporu „radikálního“ směru na přípravě a průběhu synodu, zařazovala ho mezi duchovní, kteří nemají zájem na „konsolidaci“ církve, a naopak se snaží tento proces narušovat. Cílem Čapkova rozpracování bylo objasnit tuto činnost a současně provádět dokumentaci jeho aktivit.

V nedatovaném „Upřesněném plánu hlavních úkolů na úseku vnitřního zpravodajství“ je vedle akcí DOKTOR a ÁBEL, na kterých S-StB Plzeň pracovala přednostně, uvedena i akce KALICH. V této akci byl rozpracováván farář z Rokycan a člen Nové orientace Miroslav Rodr. V rámci Západočeského seniorátu měl dle StB vytvářet „nátlaky“ na další duchovní, aby pokračovali v opoziční činnosti vůči státu a svým vystupováním se snažili donutit

⁷⁶ Vyhodnocení práce za rok 1965 (církve). A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 3/II, inv. j. 3 – Vyhodnocení plánu práce I. odboru S-StB Plzeň za rok 1965, str. 3–4.

Synodní radu, aby neustupovala státní správě a nesnažila se o revizi minulých synodů. V roce 1973 sledovala S-StB Plzeň jeho činnost s využitím přípravy na XVIII. Synod ČCE. Dokumentací těchto informací chtěla dosáhnout odebrání státního souhlasu Rodrovi k výkonu duchovenské činnosti.

Z hodnocení těchto akcí vyplýval pro StB výrazný podíl agentury na dosažených „výsledcích“.

Z jednotlivců to byl zejména TS JAN v rozpracování Nové orientace, který byl spolu s TS AMOS úkolován i k pronikání do zahraničních center evangelické církve, k odhalování cest pronikání „ideologické diverze“ na území ČSSR, ke kontrole forem spojení a zpětně k dezinformacím. „Zaktivizování činnosti“ duchovních ČCE mělo být totiž vyvoláváno zejména návštěvami představitelů církve ze zahraničí, především z Kanady a NSR. Konkrétně na okrese Domažlice měly být v roce 1974 připravovány za jejich účasti dvě velké akce, ale díky „provedeným opatřením“ a zásahu okresního církevního tajemníka k nim nedošlo.

TS JAN byl využíván i X. správou FMV v celostátní akci SYNOD (XIX. Synod ČCE v roce 1975), ve které měl spolu s akcemi KONVENT a ZASTUPITELSTVO dosáhnout výrazných výsledků. Jeho činnost byla pod kontrolou ZTÚ a dalších spolupracovníků.

K odhalování záměrů a omezování vlivu duchovních NO byla agenturní kontrola zajišťována (kromě TS JAN) tajnými spolupracovníky ÁMOS a JOSEF.

V „Ročním hodnocení pracovních výsledků za rok 1975 v problematice 2. odd. S-StB Plzeň, II. odbor“ ze dne 28. 12. 1975 se konstatuje:

„Největší aktivitu v souvislosti s nadcházejícím synodem [XIX. Synod v listopadu 1975] vyvíjeli někteří duchovní ČCE a zejména pak představitelé tzv. NO, faráři Šourek, Zejfart a laici ze západočeského seniorátu s cílem narušit hladký průběh synodu a do funkcí zvolit ‚svoje lidi‘. Vzhledem k tomu, že naši agenturou byly včas signalizovány tyto poznatky a osoby, které se na tomto podílely, bylo možno cestou X. SFMV, 5. odboru provést včasná a účinná opatření k zamezení jejich vlivu.

Účinná opatření byla provedena u VC Mahlera a Schotteho, evangeličtí faráři z NSR, kteří jezdili do ČSSR s cílem zjišťovat poznatky o činnosti ČCE vůči státní správě a tyto zveřejňovat v zahraničním tisku. Oba jmenovaní byli zařazeni na INO se zákazem příjezdu do ČSSR.

K aktivnímu rozpracování bylo přistoupeno u býv. faráře ČCE (NO) Rodra z Rokycan, který po zbavení státního souhlasu začal aktivně pracovat s mládeží v organizaci TIS⁷⁷ ve funkci místopředsedy a zpravodaje státní ochrany přírody. Po našem zásahu u ONV byl této funkce zbaven. Jmenovaný je rovněž aktivním stoupencem NO a udržuje široké styky do KS na představitele evangelické církve, odkud dostává větší množství TK a informace o činnosti evangelických církví v KS. On sám pak informuje své styky v KS o činnosti ČCE v ČSSR.“⁷⁸

V nové akci s krycím jménem SNAŽISTA (signální svazek zaveden v roce 1975) byl rozpracováván farář v Nepomuku Ladislav Mach. Státní bezpečnost provedla profylaktické opatření formou přípisu církevního tajemníka západočeského KNV a ONV Plzeň-jih. Na základě informace o rozšiřování náboženských tiskovin a „negativních“ postojů byl dne 1. 12. 1975 odebrán Ladislavu Machovi státní souhlas k vykonávání duchovenské činnosti.

⁷⁷ Název ekologické organizace v době normalizace.

⁷⁸ Roční hodnocení pracovních výsledků za rok 1975 v problematice 2. oddělení. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 3/II, inv. j. 48 – Plán práce S-StB Plzeň na rok 1975 + vyhodnocení, str. 3.

V pozorovacím spisu s krycím jménem BRIGÁDNÍK (po přestěhování „objekta“ byl operativní svazek s novým krycím jménem VEDOUČÍ postoupen do Mladé Boleslavi), zavedeném v roce 1975, byl sledován bývalý vikář a dělník Kombinátu Vřesová Miloslav Lojek, který měl jako příznivce Nové orientace prosazovat návrhy této skupiny v Západočeském seniorátu. V letech 1974–1975 organizoval Lojek lesní brigády pro evangelickou mládež, které StB zdokumentovala, a na základě její informace mu krajský církevní tajemník odebral státní souhlas.

Svazek byl uložen do samostatného vyhodnocovacího a statisticko-evidenčního oddělení (SV SEO) S-StB.

V září 1975 byl zaveden signální svazek s krycím názvem KALICH II, a to opět na osobu Miroslava Rodra, faráře zbaveného státního souhlasu a bývalého seniora, kterého StB pokládala za jednoho z hlavních představitelů Nové orientace. Rodr měl podle informací StB vyvolávat stálé spory se státní správou, udržovat široké styky s občany kapitalistických států a dostávat větší sumy tuzexových korun a zahraniční náboženskou literaturu. „Objekt“ akce měl dále společně s dalšími členy NO vytvářet nepříznivou situaci v církvi a projevovat snahy ovlivnit složení Synodní rady a jednání XX. Synodu ČCE. Cílem rozpracování, které bylo vedeno na pokyn X. správy FMV, bylo dokumentování Rodrovy činnosti v Českobratrské církvi evangelické proti státním institucím.

V akci MLÁDEŽNÍK (pozorovací spis zavedený v listopadu 1975) byl rozpracováván farář v Teplé Alfréd Milan Satke pro rozšiřování církevních materiálů. Po dokumentaci jeho činnosti byla akce dne 20. 3. 1978 ukončena tzv. profylakticko-rozkladným opatřením.

V signálním svazku BRATR, zavedeným v červenci 1976, byl rozpracováván farář z Karlových Varů Jiří Zejfart z důvodů, že společně s Rodrem a Šourkem udržoval kontakty s cizinci a členy Nové orientace a snažil se vyvolávat „krizové situace“ proti státní správě. Jeho rozpracování prováděla S-StB Plzeň v souladu s plánem ovlivňování XX. Synodu ČCE.

Agenturně-operativní cestou získala S-StB Plzeň rovněž informace o studentech Komenského evangelické bohoslovecké fakulty, kteří se neúčastnili „voleb do zastupitelských orgánů“. Získané poznatky postoupila 5. odboru X. správy FMV v Praze. V této souvislosti StB zdokumentovala činnost faráře Macha z Nepomuka, který měl nadále rozšiřovat náboženské tiskoviny ČCE a v předvolebním období zanést předsedovi MNV v Nepomuku Bibli, aby ho ovlivnil ve smyslu být vstřícnější při povolování akcí pořádaných ČCE v Nepomuku. K určité aktivizaci v církvi mělo dojít díky příchodu faráře Amose Jeschkeho do Rokycan.

Po vydání Charty 77 se „negativní tendence“ v ČCE měly zintenzivnit (rozšiřování prohlášení 31 duchovních a protestních dopisů zaslaných na jeho podporu před XX. Synodem ČCE). Tyto tendence byly podle materiálu S-StB Plzeň „Hodnocení pracovních výsledků za rok 1977 v problematikách X. S-FMV“ z ledna 1978 „znemožněny“ agenturními opatřeními před a v průběhu konání synodu a jednání tak bylo „pozitivně“ ovlivněno:

„V době před konáním XX. synodu a v průběhu jeho konání bylo dosaženo velmi dobrých výsledků, na jejichž základě byly vytvářeny podmínky k rozkolům mezi přívrženci NO, jednotlivými duchovními, seniorátním výborem a synodní radou, s cílem izolovat a eliminovat činnost NO. Aktivní agenturně-operativní činností se podařilo ovlivnit jednání synodu v pozitivním směru. Uvedených výsledků bylo dosaženo na základě důsledného plnění vytýčených úkolů perspektivním plánem X. správy 5. odboru FMV Praha a v tomto směru lze také spatřovat zkvalitnění kontrarozvědčné práce na úseku nekatolických církví a sekt.“⁷⁹

⁷⁹ Vyhodnocení pracovních výsledků problematik 2. oddělení za rok 1977. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B/II, inv. j. 76 – Plán práce II. odboru S-StB Plzeň na rok 1977 + vyhodnocení, str. 3.

Mimo TS JAN, TS JOSEF a TS AMOS byl Státní bezpečností využíván do prostředí Nové orientace i TS ROKYCANA. Agenturně-operativní pozornost věnovala StB v akci BRATR faráři Zejfartovi (v období před konáním XX. Synodu ČCE prosazoval v rámci Západočeského seniorátu požadavky NO v souvislosti s Peticí 31). Agenturní cestou a ZTÚ TA-133 (telefonní odposlech) a TA-211 (úkolová prověrka korespondence) zjistila, že Jiří Zejfart udržoval řadu osobních a církevních kontaktů do zahraničí s představiteli evangelických církví, které informoval o situaci v církvi před XX. Synodem ČCE.

Státní bezpečnost pokračovala v souladu s tzv. perspektivním plánem X. správy FMV, 5. odboru v rozpracování a k 1. říjnu 1978 byl Zejfartovi odebrán státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti. Na jeho podporu vystoupili faráři Jan Blahoslav Šourek, Alfréd Milan Satke a František Němec, kteří působili na laické pracovníky ve smyslu, aby na církevních shromážděních faráře Zejfarta podpořili. Krátce po odebrání státního souhlasu Zejfartovi získala StB prostřednictvím ZTÚ TA-211 informace, že různí pisatelé ze západních zemí této skutečnosti litují a vyjadřují nesouhlas s rozhodnutím komunistických úřadů.

V akci KALICH II měl podle StB Miroslav Rodr udržovat kontakty se signatáři Charty 77, s faráři Jiřím Vebrem a Vladimírem Kalusem, a prosazovat v Západočeském seniorátu „nátlak“ na seniorátní výbor ve směru podání Petice 31. Své kontakty v západních státech z řad duchovních měl dále informovat o situaci v církvi u nás. V jeho rozpracování pokračovala S-StB Plzeň v souladu s tzv. perspektivním plánem X. správy FMV (5. odbor) a VKR Rokycany. Cílem bylo zanést nedůvěru mezi Rodra a duchovní ČCE a narušit jeho kontakty se zahraničím.

Miroslav Rodr se v roce 1981 zúčastnil letního setkání příznivců Nové orientace, které se uskutečnilo na chatě duchovního bez státního souhlasu Vebra v Senince na severní Moravě. Tam se Rodr podílel na sestavení dopisu, který byl prostřednictvím církevní mládeže zaslán na XXII. Synod ČCE, konaný v listopadu 1981. Prostřednictvím ZTÚ NÁKUP (úkolová prověrka korespondence) získala StB informace, že Rodr udržoval písemný styk s faráři z NSR a Švýcarska, odkud mu byla prostřednictvím firmy Alimex zasílána finanční podpora.

V akci byl využíván TS JAN, TS JOSEF, TS AMOS, TS JARDA a TA-211 (ZTÚ NÁKUP).

Podle „Ročního prováděcího plánu II. odboru 2. oddělení S-StB Plzeň na r. 1979“ mělo být za pomoci vlivové agentury (JAN–JOSEF–AMOS) organizováno na okresech Karlovy Vary a Sokolov tzv. aktivní kontrarozvědné opatření k dosažení výrazného omezení činnosti ČCE, zejména představitelů NO. Zároveň měl být ovlivňován výběr uchazečů ke studiu bohoslovecké fakulty s cílem vybrat „vhodné typy“, které by byly získány ke spolupráci ještě před nástupem do semináře.

V materiálu S-StB Plzeň s názvem „Hodnocení pracovních výsledků za rok 1979 v problematikách X. S-SNB“ se píše:

„Z nekatolických církví byla zaznamenána aktivita některých duchovních Českobratrské církve evangelické (ČCE). Vedle duchovních (akce BRATR, KALICH II.), kteří mají přímý vztah k opozičnímu seskupení tzv. Nové orientace (NO), angažují se v laickém hnutí další osoby. Bylo ustanoveno, že se jedná převážně o osoby z úseku zdravotnictví. U vytypovaných osob z nich bude v roce 1980 uplatněno aktivní zpravodajské rozpracování.

Využitím TS JAN bylo na XXI. synodu docíleno izolace zbytku aktivních zastánců NO a znemožnění jejich prosazení do funkcí v synodní radě. Pomocí vlivové agentury (TS JAN,

JOSEF, AMOS) bylo docíleno zpravodajského záměru dalšího prohlubování rozporů mezi jednotlivými duchovními z řad NO.“⁸⁰

Vedle duchovních měli činnost jednotlivých sborů ovlivňovat i laičtí pracovníci církve se vztahem k Nové orientaci. Představitelem opozice a laického hnutí v Západočeském seniorátu byl podle StB farář Jiří Zejfart z Karlových Varů spolu s farářem Janem Blahoslavem Šourkem z Nejdku. K uvedené skupině měli patřit i duchovní František Němec z Chodova, Ladislav Mach z Nepomuku, Miloslav Lojek a Miroslav Rodr z Rokycan, z laických pracovníků pak Jaroslav Kraus z Mariánských Lázní, Lubomír Chyba z Karlových Varů, Věra Uhlmanová a další. Tato skupina prosazovala své zájmy až do doby, kdy StB provedla tzv. profylakticko-rozkladné opatření proti farářům Machovi, Satkemu a Lojkovi a odnětí státního souhlasu faráři Zejfartovi.

Těmito zákroky a pomocí vlivové agentury vyvolávala Státní bezpečnost rozpory mezi jednotlivými duchovními v Západočeském seniorátu, což potvrzovaly neshody mezi Františkem Němcem, který administroval sbor v Karlových Varech, a farářem bez státního souhlasu Jiřím Zejfartem.

V souvislosti s odebráním státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti některým farářům (jako Jiřímu Zejfartovi nebo Ladislavu Machovi) a přeložením duchovních mimo Západočeský kraj (jako Ondřeje Soběslavského a Františka Pavlise) si StB v rámci Západočeského seniorátu uvědomovala nutnost přijmout na neobsazené sbory mladé duchovní, kteří absolvovali KEBF v Praze.

V nedatovaném „Ročním prováděcím plánu správy StB Plzeň na rok 1980“ je v souvislosti s Novou orientací uváděna akce VÝBOR, ve které byl 2. oddělením II. odboru této správy rozpracováván Jan Šoupal jako představitel NO .

„Objekt“ měl udržovat kontakty s předními představiteli NO v Praze a s disidenty, rozšiřovat materiály VONS a Charty 77, vydávat informační bulletin a vyvíjet aktivitu u evangelické mládeže v Chodově u Karlových Varů pod vedením duchovního bez státního souhlasu Lojka. Cílem Šoupalova rozpracování bylo „ustanovit“ jeho kontakty do Prahy, zjistit cesty jeho spojení, zdokumentovat jeho činnost a ve spolupráci s X. S-SNB zamezit jeho další činnosti.

Jako opatření k akci byl ve spolupráci s X. S-SNB přijat úkol zjistit propojenost představitelů Nové orientace se Západočeským krajem. V akci byl využíván TS JAN a prostředky IV. a VI. odboru. Po provedení tzv. profylakticko-rozkladného opatření a vyhlášení tzv. výstrahy náčelníka Krajské správy SNB Plzeň, „požádal“ Jan Šoupal o vystěhování do NSR a v prosinci 1981 opustil území ČSSR.

V materiálu II. odboru 2. oddělení S-StB Plzeň „Hodnocení pracovních výsledků za rok 1980“ ze dne 12. 12. 1980 se uvádí:

„V problematice nekat. církvi a sekt byla hlavní pozornost zaměřena ke kontrole a zamezování negativní činnosti Nové orientace (NO) v církvi ČCE, a to jak mezi duchovními tak laiky zpč. [Západočeského] seniorátu. V ČCE došlo k církevní stagnaci členů NO, mimo negativní činnosti mladých evangeliků na okrese Sokolov vedených Janem Šoupalem, objektem akce VÝBOR, s propojením na bývalého duchovního Miloslava Lojka, člena NO a signatáře CH-77, který je rozpracován v akci VEDOUČÍ. Lojek je v současné době trvalým bydlištěm v Mladé Boleslavi, kam byl operativní svazek postoupen.

⁸⁰ Hodnocení pracovních výsledků za rok 1979 v problematikách X. S-SNB. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 3/II, inv. j. 103 – Plán práce II. odboru S-StB Plzeň na rok 1979 + vyhodnocení, str. 13.

Prostřednictvím vlivové agentury TS JAN, JOSEF, KTS LAIK se daří eliminovat činnost duchovních, kteří v dřívější době využívali všech církevních shromáždění k prosazování negativních požadavků NO a CH-77 v církvi proti církevní politice státní správy. Jedná se zejména o bývalého duchovního Zejfarta z Kar. Varů, Rodra z Rokycan (akce KALICH II), Lojka ze Sokolova (akce VEDOUCÍ), z laiků pak MUDr. Kraus z Mar. Lázní, MUDr. Chyba z Mar. Lázní a PhMr. Ulmanová z Kar. Varů.

Pomocí vlivové agentury se daří ovlivňovat ostatní duchovní seniorátu, kteří otevřeně vystupují na církevních shromáždění proti přívržencům NO. Vhodné úkolování agentury se projevilo v 2. polovině roku 1980 při volbě nového zpč. seniorátního výboru ČCE, když bylo zabráněno zvolení kandidátů do seniorátního výboru duchovním a laikům, kteří jsou stoupenci NO (viz Rodr, Šourek, MUDr. Kraus a Chyba).

K narušení skupin NO v karlovarském sboru ČCE, kde je soustředěna převážná část stoupenců NO, Zejfart, Šourek, MUDr. Chyba a PhMr. Ulmanová, se použilo za pomoci státní správy udělení státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti faráři Zejfartovi pro sbor ČCE ve Vysokém Mýtě od 1. 12. 1980.

Cestou TS JAN bylo zjištěno, že bývalý farář ČCE Vebr [Veber], stoupenec NO ze Šumperka, zaslal závadové dopisy na členy zpč. seniorátu ČCE a [na] moravskoslezský sbor, aby na podzimním synodním zastupitelstvu ČCE v Praze ve dnech 21.–22. 12. 1980 vystoupili s požadavkem, aby církev žádala revizi procesů, případně propuštění nebo zmírnění trestů.

Na této akci se podílel s Vebrem i Rodr (akce KALICH II), který již předem upozorňoval na tento dopis celý seniorátní výbor. V tomto duchu byla projevována snaha evangelické sekce VONS a CH-77. Byl informován 5. odbor X. S-SNB Praha a přes TS JAN a KTS LAIK bylo zabráněno vystoupení v tomto směru na seniorátním zastupitelstvu. V případě, že by na seniorátním zastupitelstvu vystoupil někdo z moravskoslezského sen. [seniorátu], byli TS JAN a KTS LAIK úkolováni, aby na shromáždění veřejně vystupovali proti těmto tendencím.

Propojení na CH-77 je zadokumentováno u bývalého duchovního Lojka (sig. CH-7), objekt akce VEDOUCÍ, a signatářky CH-77 Marie Matzenhauerové, vikárka sboru ČCE v Merklíně, která z bývalého působiště udržovala styky na bývalého faráře Karáska a Jirouse, signatáře CH-77 a členy UH. Signatářem CH-77 má být i její manžel, který je zaměstnán u Geoindustrie Brno se sídlem v Českých Budějovicích.

Dále byla věnována pozornost stoupencům NO z řad laiků v ČCE, MUDr. Krausovi Jaroslavovi, evidovaném ve III. kategorii dle NMV 21/78, který udržoval styky na signatáře CH-77. V současné době se veřejně neprojevuje.“⁸¹

StB se v rámci Západočeského seniorátu podařilo vlivovou agenturou eliminovat činnost představitelů Nové orientace u duchovních Šourka, Matzenhauerové, Zejfarta a Rodra, z laiků u Krause a Chyby. Stejnými prostředky zabránila zveřejnění dopisu faráře bez státního souhlasu Jiřího Vebra ze Šumperku, který zaslal na Synodní zastupitelstvo ČCE v Praze.

Prostřednictvím tzv. vynucených styků v akci KALICH II (Miroslav Rodr) měly být potvrzeny získané zpravodajské poznatky o izolaci Rodra a jeho kontaktech s úzkým okruhem duchovních. Tím podle materiálu II. odboru S-StB Plzeň „Vyhodnocení výslednosti v problematikách X. S-SNB za rok 1982“ ze dne 3. 1. 1983 bylo dosaženo, že Nová orientace ztratila možnost ovlivňovat duchovní v rámci Západočeského seniorátu. Rodr se snažil prosadit

⁸¹ Hodnocení pracovních výsledků za rok 1980. A MV ČR Brno-Kanice, S-StB Plzeň, fotokopie z přírůstků Plzeň z roku 1988, bal. 5, str. 10–12.

do západočeského seniorátního výboru Uhlmanovou, Krause a další, čemuž StB pomocí vlivové agentury (TS JAN a TS JOSEF) zabránila.

Dle plánu rozpracování prováděli příslušníci 2. oddělení II. odboru S-StB Plzeň vynucené pohovory s farářem Amosem Jeschkem z Rokycan, jejichž účelem bylo „vnesení nedůvěry“ mezi Jeschkeho a Rodra. K Rodrovi získali informace, že se kontaktuje se signatáři Charty 77 a přívrženci Nové orientace Jiřím Vebrem, farářem bez státního souhlasu ze Šumperku a Vladimírem Kalusem z Brna. Rodr měl zůstat pod agenturní kontrolou TS JAN, JOSEF a nověji také KTS LAIK. I nadále byl využíván ZTÚ NÁKUP (úkolová prověrka korespondence).

Farářka Marie Matzenhauerová byla jako signatářka Charty a sympatizující s NO rozpracovávána v rámci signálního svazku v akci MACEK. V akci StB využívala ZTÚ NÁKUP, zvažovala možnost využití ZTÚ ANALÝZA (tajná technická prohlídka) a DIAGRAM (dlouhodobý odposlech) a prováděla typování ke zpravodajskému obsazení. V roce 1982 dosáhla vystěhování Matzenhauerové do NSR.

Ke kontrole církevních objektů, průběhu jednání a zjišťování záměrů opozičních duchovních měl být využíván ZTÚ DIAGRAM, aby bylo dosaženo „včasného předcházení nepřátelské činnosti“ a kompromitace opozičních duchovních před veřejností.

Podle čtvrtletních výkazů II. odboru S-StB Plzeň vyvíjel největší aktivitu začátkem roku 1989 příznivce Nové orientace z řad laiků a signatář Charty 77 Josef Vydrář, kritizující vedení církve v čele s Josefem Hromádkou. Další laici (Pavel Jendele a Jaroslav Kraus) měli podle agenturních informací kladně hodnotit aktivitu katolické církve, zejména kardinála Františka Tomáška. Ve sboru ČCE Tachov hodlal J. Vydrář zorganizovat podpisovou akci na podporu vikářů Zvonimíra Šorma a Pavla Pokorného, kterou připravil Jan Dus. Zásahem TS JAN k ní nedošlo.

V tomto období docházelo k aktivizaci duchovních v nezávislých iniciativách. Vikář Jan Matula společně se Zdeňkem Šormem, Zvonimírem Šormem a Pavlem Pokorným měli být podle StB činní i jako příznivci Charty 77 a Nové orientace. Státní bezpečnost eliminovala jejich činnost prostřednictvím vlivové agentury.

Agenturní cestou rovněž zjistila, že skupina bohoslovců KEBF pod vedením Jakuba Kellera dojížděla za Janem Kellerem do Jimramova. Členové této skupiny signovali „Několik vět“ a společně s Jakubem Kellerem, Zvonimírem Šormem a Petrem Paynem měli vyvíjet „nátlak na ostatní bohoslovce“, kteří odmítli text podepsat.

Vlivové opatření StB mělo „pozitivní“ výsledek v případě návštěv charismaticky a letničně zaměřené skupiny asi čtyřiceti věřících ČCE sboru Plzeň-západ. Tito věřící dříve navštěvovali sbor ČCE v Praze-Holešovicích, odkud tento směr pocházel. Farář Jiří Pumr tuto skupinu charismatiků ze sboru Plzeň-západ vykázal s odůvodněním, že nebude provádět žádné „modlitební meditace“.

V „Podkladech ke zpracování plánu práce KS-SNB pro rok 1990 – zaslání“ ze dne 9. 11. 1989 je vytyčen cíl eliminovat tendence představitelů a přívrženců „bývalé“ Nové orientace, nepřipustit jejich napojení na katolickou církev, na politický život ani na církevní hnutí v dalších evropských zemích (zejména NDR).

Východočeský kraj

Ve zprávách o činnosti Krajské správy MV v Hradci Králové z let 1958 a 1959 se konstatuje, že v některých místech královéhradeckého kraje konají duchovní nekatolických církví „závadová kázání“. Aktivně se projevovala ČCE, jejíž duchovní měli zaktivizovat síť laických pracovníků k výchově mládeže, což nahrazovalo vyučování náboženství ve škole.

Podle „Perspektivního plánu práce KS-MV Hradec Králové na rok 1961“ ze dne 29. 11. 1960 se StB zaměřila na agenturní rozpracování „špičkových osob“, především seniora Jana Amose Pellara⁸², dále seniora Františka Mrázka Dobiáše a seniora Jana Vlastimila Klase, na získání vhodného kandidáta tajné spolupráce do církve a jeho získání ke spolupráci.

Po vzniku Nové orientace StB „aktivní rozpracování prováděla po této linii“ a u duchovních, kteří navázali osobní kontakty s tzv. Gossnerovou misí⁸³ v NDR a NSR.

Podle „Plánu hlavních úkolů S-StB Hradec Králové na rok 1970“ ze dne 3. 1. 1970

„[...] ve všech církvích a sektách však v poslední době byly značné změny v situaci, přesuny, zařazování nových duchovních a pod., což vyžaduje přehodnocení možností agentury, vyhledávání nových typů s předností pro osoby věkově mladší a s možnostmi na církevní centra do zahraničí. V římské katolické církvi to představuje zejména vztahy na Vatikán, a nekatolických církví na Gossnerovu misi [misii], kam je zaměřena tzv. Nová orientace v evangelické církvi.“⁸⁴

Tzv. vyhledávací činnost byla v Českobratrské církvi evangelické prováděna Státní bezpečností, se zaměřením na vytypované představitele Nové orientace a kontrolu jejich činnosti a kontaktů se zahraničím, především s církevními centry, zjišťování cest přepravy různých církevních materiálů, předmětů a peněz, jejich kontroly, spolupráce s laickým hnutím a mládeží apod.

Podle plánu práce II. odboru S-StB Hradec Králové na rok 1975 mělo být rozpracování nekatolických církví zaměřeno na následující:

1. hlavní pozornost věnována ČCE, a to hlavně představitelům NO
2. zahraničním církevním centrálním (Světová rada církví, Světový luterský svaz, Eku-
menická rada církví apod.).

Ve smyslu tohoto plánu

- agentura byla zaměřována na zjišťování spojení a záměrů příjíždějících cizinců z řad protestantů, jejich kontaktů s československými duchovními, zda nedovážejí náboženskou literaturu a neovlivňují zdejší duchovní;
- s „výjezdáři“ a s navštívenými duchovními byly prováděny tzv. vytěžovací pohovory ke zjišťování jejich spojení se zahraničními církevními centry;
- ve spolupráci se státními institucemi byla znemožňována hmotná podpora ze zahraničních církevních center.

⁸² Senior Královéhradeckého seniorátu Jan Amos Pellar (1905) byl v roce 1959 charakterizován Státní bezpečností jako „reakčně“ masarykovsky zaměřený, vytvářející mezi duchovními ovzduší nedůvěry vůči státu. Pellar byl autorem rezoluce, ve které ČCE žádala svobodu tisku, pastorační u zatčených, odstavku církve od státu apod. J. A. Pellar byl rozpracováván 3. odborem KS-MV Hradec Králové pro podvracení republiky.

⁸³ Gossnerova misie má původ v iniciativě evangelisty Johannese Gossnera (1773–1858), který jako farář působil v Berlíně a stal se spoluzakladatelem péče evangelické církve o chudé, nemocné a sirotky. V tradici vyznávající církve začala Gossnerova misie po 2. světové válce svou misijní sociální práci ve vesnicích zničených válkou ve Východním Německu. Z této činnosti se následně vyvinula Gossnerova misie v NDR.

⁸⁴ Plán hlavních úkolů S-StB Hradec Králové na rok 1970. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 5/II, inv. j. 32, str. 22.

Na O-StB v okresech nebyla církev zpracovávána samostatně, nýbrž bývala spojena s jinými „problematikami“ II. odboru S-StB.

V operativně-kontrolní činnosti se 2. oddělení II. odboru S-StB Hradec Králové zaměřovalo na duchovní, kteří se měli podle agenturních informací projevovat opozičně nebo měli provádět „nátlakové akce“ vůči státní správě. Šlo o následující osoby:

Adriana Mikoláška, faráře v Dvakačovicích,
Miroslava Brože, seniora v Třebechvicích,
Vladimíra Kučeru, seniora v Krouně,
Josefa Veselého, faráře v Jilemnicích,
Josefa Koláčného, faráře v Hořicích,
Jaroslava Soběslavského, faráře v Lanškrouně.⁸⁵

V podmínkách Východočeského kraje byla Státní bezpečností kontrolována činnost Chrudimského a Poličského seniorátu v polovině 70. let pomocí TS JINDŘICH, TS BOHDAN a TS VÁCLAV.

Po zveřejnění Charty v roce 1977 byla přednostní pozornost Státní bezpečnosti nadále věnována Českobratrské církvi evangelické, která se měla projevovat ze všech nekatolických církví „nejreakčněji“. V rámci církve byli ve Východočeském kraji zjištěni čtyři signatáři z prostředí představitelů Nové orientace.

V souvislosti s helsinským procesem zaměřovala StB svou operativní činnost i na dokumentaci případů „porušování“ závěrů KBSE duchovními i laiky nekatolických církví, zejména pak představiteli NO (!). Tyto informace poskytovala stranickým a státním institucím. Veškeré agenturní a operativní prostředky zaměřovala na zamezení kontaktů členů církví s představiteli československé opozice, zejména na „pronikání a soustřeďování anti-socialistických sil“ v ČCE.

Podle „Plánu na úseku boje proti nepřátelské ideodiverzní činnosti církví a sekt“ II. odboru 2. oddělení S-StB Hradec Králové ze dne 29. 7. 1977 měly být vytvořeny podmínky, aby s pomocí TS BOHDAN bylo do konce roku 1977 obsazeno „nepřátelské“ seskupení NO v Poličském seniorátu (objekti akcí SAMOTA, VYSOČINA, RŮŽE, HELVÍT a farář Jan Keller z Jimramova). Dále aby byla dokončena prověrka KTS KARAFIÁT, s cílem získat tohoto kandidáta tajné spolupráce ke spolupráci s nasazením na Synodní radu Českobratrské církve evangelické.

Ve smyslu „Prováděcího plánu práce na rok 1979“ S-StB Hradec Králové ze dne 11. 12. 1978 měla být prostřednictvím vlivové agentury, zejména TS VÁCLAV, TS JIRKA a TS BOHDAN, zajištěna kontrola příprav XXI. Synodu ČCE v jednotlivých seniorátech a ve spolupráci se státní správou zabráněno zvolení delegátů na XXI. Synod ČCE z řad příznivců Nové orientace.

V prováděcích plánech práce na rok 1980 a 1981 je stanoven cíl zamezovat kontaktům československé opozice s duchovními a laiky ČCE, a tím zabraňovat „zneužívání“ církve pro politickou opoziční činnost. K paralyzaci této činnosti měla být využívána vlivová agentura TS JIRKA, TS VÁCLAV, TS DUŠEK a TS BOHDAN. V tomto směru věnovalo 2. oddělení II. odboru S-StB Hradec Králové hlavní pozornost osobám rozpracovaným v akcích SAMOTA, VYSOČINA, RŮŽE a dále laikům Miroslavu Žďárkovi a Petru Růžičkovi.

⁸⁵ Objektový svazek KS-MV Hradec Králové č. 62, zaveden 8. 10. 1954, kr. jméno „SEKTY“.

V „Prováděcím plánu práce na rok 1981“ ze dne 10. 12. 1980 je stanoveno:

„[...] účinně provádět a zajišťovat přípravu jednání XXII. synodu církve ČBE [ČCE] v jednotlivých seniorátech. Organizovat opatření k podpoře dosavadní politiky synodní rady, zamezit, aby mezi delegáty synodu byli voleni stoupenci Nové orientace. V tomto směru využít stávající agenturní síť, zejména TS DUŠEK, TS JIRKA, TS VÁCLAV, TS BOHDAN a TS DOMINIK, se zaměřením na členy NO v poličském seniorátě a laiky hradeckého seniorátu Růžičku a Žďárka [...]

Pokračovat v paralyzaci nepřátelského vlivu v církvi ČBE u mluvčího CH-77 Miloše Rejchrt. V tomto směru aktivně plnit stanovené úkoly a pokyny 5. odboru X. S-SNB Praha, včetně využití vlivové agenturní sítě TS DUŠEK, VÁCLAV, JIRKA a FILIP [...]

S využitím všech agenturně-operativních prostředků aktivně odhalovat spojení a kontakty zahraničních církevních centrál zejména SRC a SRS na duchovní v ČSSR. Zjišťovat záměry a ve spolupráci s 5. odborem X. S-SNB organizovat účinná protiopatření. Vyjíždějící agenturu aktivně úkolovat k těmto centrům, k tomu využít plánovaných výjezdů TS JIRKA a VÁCLAV.

Dále provádět aktivní operativní opatření při výjezdech do zahraničí, zejména se zaměřit na osoby Koláčný, Běťák, Buba, Brož a Taschner.“⁸⁶

Podle „Vyhodnocení plnění plánu práce 2. oddělení II. odboru S- StB za rok 1980“ ze dne 4. 12. 1980 dosáhla StB agenturně-operativními opatřeními přemístění faráře Miloslava Plecháčka do jiného seniorátu mimo Východočeský kraj, čímž se měla narušit kompaktnost skupiny Nové orientace. Obdobným způsobem byl vyvíjen tlak proti faráři Bohdanu Pivoňkovi.

Na potlačení těchto jmenovaných „nepřátelských elementů“ působila vlivová agentura, především TS DUŠEK a TS VÁCLAV. Pomocí TS DUŠKA zabránila StB přijetí mluvčího Charty 77 do aktivní služby (Miloše Rejchrt) a omezila činnost jednoho z mluvčích laiků NO, Miroslava Žďárka, který pod DUŠKOVÝM tlakem rezignoval na všechny církevní funkce. U faráře Josefa Koláčného získala StB informace o kontaktech se zahraničními církevními centry.

Mezi hlavní úkoly v nekatolických církvích ve smyslu prováděcího plánu práce S-StB Hradec Králové na rok 1982 patřilo pokračovat v omezování vlivu v ČCE mluvčího Charty 77 Miloše Rejchrt a v dokumentování jeho kontaktů s duchovními ve Východočeském kraji. V tomto směru měly být plněny stanovené pokyny a úkoly 5. odboru X. S-SNB za využití vlivové agentury TS VÁCLAV, JIRKA a BOHDAN.

Československá církev evangelická zvláště v 60. a začátkem 70. let organizovala v rámci východočeských seniorátů vzájemná setkávání evangelické mládeže, především s mládeží z NSR a NDR. (Práci s mládeží ve vztahu k zahraničním církevním centrům rozpracovávala StB v akcích KURT a SAMOTA.)

Práci s mládeží se věnoval i farář a představitel Nové orientace Milan Balabán, rozpracovávaný v akci s krycím jménem MILAN, do které byl II. odborem S-StB Hradec Králové úkolován TS JINDŘICH:

„Pro církev československou evangelickou je mimo to již z minulých let příznačná snaha organizovat a vyvíjet tlak vůči státní správě, což se projevilo i v r. 1970, kdy např. Z chrudimského seniorátu vyšel protest proti odebrání státního souhlasu faráři Ctiradu Novákovi, který byl

⁸⁶ Prováděcí plán práce na rok 1981. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z přírůstků Hradec Králové z roku 1988, bal. 4 – Plán práce S-StB na rok 1981, str. 40.

podmíněně odsouzen. Celá věc byla posuzována jako protiprávní a jako návrat do 50. let. Zvláště aktivně se za Nováka stavěli členové tzv. nové orientace, včetně faráře ze Semtěše, okr. Kutná Hora, který je rozpracováván v akci MILAN.

Činnost jmenovaného plně vystihuje postoje a cíle pravicových sil v uvedené církvi. Je jedním z nejaktivnějších členů nové orientace, která byla iniciátorkou všech nátlakových akcí vůči státním orgánům. Již v minulosti prosazoval uskutečňování družeb s evangelickými sbory v NSR i NDR, prováděl výuku němčiny, hlavně s mládeží, hlásal odstraňování předsudků vůči Němcům z minulosti apod.

Dle jeho koncepce je toto jen začátek, protože cílem má být nové uspořádání Evropy jako Spojené státy evropské. Objekt prohlašuje, že pro tento cíl je připraven všemožně pracovat i bojovat a z jeho styků do zahraničí je zřejmé, že v této koncepci pokračuje.

I v tomto případě se plně potvrzuje správnost daného zaměření v oblasti vnitřního zpravodajství, protože objekt akce MILAN se v r. 1968 plně postavil na stranu pravicových sil, otevřeně vystupoval proti socialismu a ještě v r. 1969 byl iniciátorem nepřátelských resolucí.⁸⁷

V akci s krycím jménem KAZATEL byl v signálním svazku rozpracováván farář z Lanškrouna Jaroslav Soběslavský. Do akce byl úkolován TS JINDŘICH. Z agenturních zpráv mělo vyplývat, že Soběslavský po domovních prohlídkách u některých duchovních začátkem 70. let odstranil z domova nějaké věci a před TS vyslovil domněnku, že Dusův a Slámův případ byl součástí tažení proti Českobratrské církvi evangelické. K jeho osobě StB v roce 1972 dále zjistila, že udržoval kontakty s církevním centrem v NSR, že na vývěsní skříňce zveřejnil „proisionisticky“ zaměřené články a že na jeho faře docházelo ke schůzkám HIFI klubu⁸⁸.

Obdobné informace k zaměření duchovních Českobratrské církve evangelické získala StB agenturní cestou i k osobě faráře Adriana Mikoláška z Dvakačovic, okres Chrudim.

V akci s krycím jménem SAMOTA byl rozpracováván farář v Telecím a pozdější signatář Charty 77 Tomáš Bísek (v roce 1970 ukončil postgraduální studium v USA), který měl podle informací udržovat rozsáhlé kontakty s jinými duchovními a tzv. vízovými cizinci (VC) z kapitalistických států. StB pokládala Bísku za organizátora a čelného představitele „nejreakčnějších“ duchovních v ČCE v rámci ČSSR. Cílem komplexních agenturně-operativních úkonů StB bylo zadokumentovat předpokládanou „trestnou činnost objektu“ (např. zda Bísek nebude připravovat zprávy pro rozhlasovou stanici Svobodná Evropa), zjišťovat jeho spojení se signatáři Charty a zahraničím, odhalovat přípravy „nátlakových akcí“ a omezovat jeho vliv na ostatní duchovní a věřící ve sboru.

V akci byl nasazen TS BOHDAN a úkony TA-111 (dlouhodobý prostorový odposlech), TA-133 (telefonní odposlech) a TA-211 (úkolová prověrka korespondence).

V materiálu II. odboru S-StB Hradec Králové „Zhodnocení pracovních výsledků za I. čtvrtletí 1974 po linii II. odboru – předložení“ ze dne 25. 3. 1974 se uvádí:

„V uplynulém čtvrtletí byla operativní práce zaměřena na akci SAMOTA, ve které je rozpracovávána skupina evangel. duchovních tzv. Nové orientace. Operativní cestou byl získán dokument, a to these Nové orientace, které rozesílal některým duchovním vikář Keller

⁸⁷ Zhodnocení operativní činnosti správy StB za rok 1970 – odpověď k čj. N/Z-00503/70-KŠ, 28. 12. 1970, S-StB Hradec Králové. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 5/22, inv. j. 32 – Plán práce S-StB Hradec Králové na rok 1970 + vyhodnocení, str. 34–35.

⁸⁸ HIFI klub – zájmová organizace iniciovaná Jiřím Jandou, (oficiálně fungující pod Svazarmem) sdružující zájemce o hi-fi elektroakustiku, kvalitní reprodukční techniku, kterou v ČSSR nebylo možné pořídit (např. stereo). Zhotovovali si ji sami, přes ni se orientovali na Západ, proto byla HIFI klubu často přisuzována ideologická diverze.

v měsíci březnu 1974. Na březnové pastorální konferenci evangel. duchovních vystoupil vikář Keller, kde přečetl doslova kázání z Křesťanské revue profesora Smolíka z roku 1969, které je vyloženě nepřátelsky zaměřené. Celkově lze podle získaných poznatků činnost skupiny NO hodnotit poslední dobou jako velmi aktivní s nepřátelskými projevy. Činnost se jeví jako zpolitizování církve a vytvoření opozice s cílem otevřeného polit. boje.“⁸⁹

V akci kontrolovala StB i Biskem organizované schůzky představitelů Nové orientace, jejichž obsahem údajně bylo hodnocení politické i církevní situace. Dokumentovala činnost jednotlivých osob, za účelem rozkladného opatření. Kontrolní svazek byl veden na 5. odboru X. správy FMV.

Další rozpracování v akci SAMOTA přineslo pro 2. oddělení II. odboru S-StB Hradec Králové informace, že Bisek na základě poslechu Radia Svobodná Evropa ovlivňuje věřící, má vlastní konto pocházející z NSR, organizuje „intriky proti státnímu dozoru“, rozšiřuje různé tiskoviny, iniciuje „nátlakové akce“ a spolu s ostatními přívrženci a členy NO organizuje „závadová“ vystoupení církevní hudební skupiny.

Státní bezpečností bylo rovněž zjištěno spojení s představiteli československé opozice (Petr Uhl, Jaroslav Šabata a Václav Havel) a protestantským spolkem Divoké husy v Holandsku.

Navíc dokumentací činnosti u osmi členů staršovstva jeho sboru dosáhla StB stavu, kdy staršovstvo nesouhlasilo s Biskovou politickou činností. V akci byl zpracován návrh na provádění tzv. nucených styků, který je stanoven tak, aby došlo k vystěhování Bíska (v rámci akce ASANACE), k odnětí státního souhlasu, dokumentování a omezování jeho propojení se signatáři Charty 77 a VONS. V roce 1985 se Tomáš Bisek z ČSSR vystěhoval.

V souvislosti s akcí SAMOTA byly rozpracovávány akce VYSOČINA (Pavel Hlaváč), RŮŽE (Bohdan Pivoňka) a HELVÍT (Miloslav Plecháček); jmenovaní měli tvořit skupinu Nové orientace s Tomášem Biskem. Šlo o signatáře Charty 77 a další, kteří spolu s Biskem zpracovali dopis Federálnímu shromáždění ČSSR, a současně také o představitele Nové orientace.

V akci VYSOČINA byl rozpracováván duchovní Pavel Hlaváč, představitel Nové orientace a signatář Charty, s kontakty na T. Bíska a aktivisty VONS (J. Tesař, L. Hejdlánek). Hlaváč měl veřejně požádat, aby jeho děti nebyly vychovávány v komunistickém duchu. Po výslechu mu byly zabaveny materiály VONS, v opoziční činnosti však pokračoval i nadále. Cílem jeho rozpracování bylo dokumentovat a omezovat Hlaváčovy kontakty se členy NO a československé opozice a zahájit tzv. nucený styk, což ho mělo odrazovat od „nepřátelské činnosti“.

V akci s krycím jménem RŮŽE byl rozpracováván farář Bohdan Pivoňka, signatář Charty 77 a představitel Nové orientace. Účelem rozpracování bylo dokumentovat a omezovat jeho kontakty se členy NO a československé opozice, provádět tzv. nucený styk, s cílem odrazování od „nepřátelské činnosti“, zamezit přijetí jeho manželky do Svazu výtvarných umělců a ve spolupráci s 5. odborem X. S-SNB docílit Pivoňkovo přemístění mimo Východočeský kraj.

V akci HELVÍT byl rozpracováván farář Miloslav Plecháček, představitel NO. Po zrealizování tzv. profylakticko-výchovného opatření (PVO) se Plecháček vystěhoval z Východočeského kraje do Mladé Boleslavi a distancoval se od své činnosti. Signální svazek byl uložen do archivu.

⁸⁹ Zhodnocení pracovních výsledků za I. čtvrtletí 1974 po linii II. odboru – předložení. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 5/II, inv. j. 67 – Plán práce S-StB Hradec Králové na rok 1974 + vyhodnocení, str. 8.

V akci s krycím jménem EVANGELÍK byl rozpracováván farář a představitel NO Miroslav Hejl. Udržoval kontakty do Švýcarska, odkud dostával emigrantský časopis „Hovory s pisateli“, který dále rozšiřoval, navázal písemný styk se stanicí Hlas Ameriky a při kázáních měl dle informací StB hovořit o náboženské nesvobodě v ČSSR. Cílem rozpracování bylo zjistit rozsah Hejlovy činnosti, dokumentovat jeho styky s cizinci a realizovat tzv. profylakticko-rozkladné opatření (PRO) k zabránění Hejlovy aktivity.

V součinnosti se skupinou StB Jičín byly prováděny tzv. nucené styky a získány informace o organizování přednášek o papeži Janu Pavlu II. a o stycích s „reakčními řím. kat. a laiky“.

V akci s krycím jménem VIKÁŘKA byla „objektem rozpracování“ farářka Věra Matulová, v materiálech StB označovaná jako přívrženec NO, s kontakty na signatáře Charty 77. Matulová měla podle agenturních informací rozmnožovat a rozšiřovat chartistické materiály, které jí byly následně po výsledku odňaty. Cílem rozpracování Věry Matulové byla realizace tzv. profylakticko-rozkladného opatření. V součinnosti s krajským církevním tajemníkem provedla StB preventivně-výchovné opatření „skrytou formou“. Následnou kontrolou bylo zjištěno, že se zamýšlený účinek dostavil a „trestná činnost ustala“.

Podle analytického materiálu 2. oddělení II. odboru S-StB Hradec Králové s názvem „Operativní situace po problematice církvi a nepovolených náboženských sekt ve VČK ke dni 15. 3. 1979“ ze dne 16. 3. 1979 byli za „reakční“ duchovní označeni:

Tomáš Bísek (1939),	osobní svazek SAMOTA, nepřátelská osoba I. kategorie, signatář Charty 77
Pavel Hlaváč (1939),	signální svazek VYSOČINA, nepřátelská osoba II. kategorie, signatář Charty 77
Bohdan Pivoňka (1940),	signální svazek RŮŽE, nepřátelská osoba II. kategorie, signatář Charty 77
Miloslav Plecháček (1939),	signální svazek HELVÍT, nepřátelská osoba II. kategorie
Miroslav Hejl (1927),	osobní svazek EVANGELÍK, nepřátelská osoba III. kategorie
Věra Matulová (1952),	signální svazek VIKÁŘKA
Adrian Mikolášek (1921),	nepřátelská osoba II. kategorie
Josef Veselý (1914),	nepřátelská osoba III. kategorie
Josef Koláčný (1918),	–
Vladimír Kučera (1922),	nepřátelská osoba III. kategorie
Jaroslav Soběslavský (1923),	nepřátelská osoba III. kategorie
Jaroslav Raich (1947),	–
Miroslav Brož (1928),	nepřátelská osoba III. kategorie
Bohuš Chrástek (1919),	– ⁹⁰

⁹⁰ StB vedla od roku 1964 evidenci tzv. nepřátelských osob, lidí, kteří měli projevovat „nepřátelský postoj k socialistickému společenskému zřízení“. Cílem jejich evidování bylo získat soustavný přehled o jejich pobytu, pohybu a činnosti. „Nepřátelské osoby“ které byly rozpracovávány v některém z operativních svazků, musely být současně evidovány v evidenci „nepřátelských osob“.

Rozkaz ministra vnitra ČSSR č. 44 ze dne 30. 9. 1970 rozlišoval tyto kategorie „nepřátelských osob“:

I. kategorie (zvláště nebezpečné, aktivní činitelé),

II. kategorie (nebezpečné osoby, které využívaly svého postavení a „pod rouškou formálních kontaktů“ udržovaly spojení s dalšími „reakčními živly“ doma nebo v cizině),

III. kategorie (osoby, které se svými „nepřátelskými“ postoji veřejně neprojevovaly),

IV. kategorie (ostatní osoby, které svým charakterem neodpovídají předcházejícím kategoriím).

Na straně 10 a 11 výše citovaného analytického materiálu se uvádí:

„Specifickou roli hraje v církvi hnutí tzv. Nové orientace. V rámci VČK je do něho zapojeno 10 kazatelů a 3 laici, z toho jsou 3 signatáři Charty 77 (viz výše v přehledu). Z nich nejreakčněji se projevuje ing. T. Bísek z Telecí, který se zcela zapojil do opozičního hnutí v ČSSR. Neuznává a nerespektuje státní dozor nad církví a v poslední době se otevřeně účastňuje všech akcí čsl. opozice.

Jeho důvěrným přítelem je m.j. trockista Petr Uhl, býv. mluvčí CH-77, dr. Jaroslav Šabata a býv. předseda SVS a ARS Jiří Müller, v minulosti trestaný za protistátní činnost.

Bísek udržuje rozsáhlé styky s osobami v KS především do NSR, Holandska, Francie a USA. Jeho jednání je úplně na protisocialistické platformě a jeho činnost lze kvalifikovat jako vysoce společensky nebezpečnou, která naplňuje skutkovou podstatu trestného činu § 98 odst. 2 tr. z. Jedná se o fanatického nepřítele socialistického zřízení.

V rámci VČK jsou 3 rekreační zařízení církve ČBE [ČCE] (Herlíkovice, vedoucí taj. synodní rady Josef Svatoň – S DOMOV č. 14833, Sola-Fide v Jánských Lázních a Chotěboř). V Herlíkovicích jsou organizována školení mládeže konfirmované i nekonfirmované a jsou zjišťovány poznatky o negativním ovlivňování ze strany reakčních duchovních. V současné době jsou ve spolupráci s lidosprávou organizována aktivní opatření k eliminování nepřátelské činnosti v uvedeném rekreačním zařízení.

V závěru je možno konstatovat, že tato církev si zaslouhuje jednu z prvořadých operativních pozorností, a to z hledisek již výše uvedených“.⁹¹

Operativní činnost StB se zaměřovala na zjišťování „signálů“ aktivity duchovních, především ve vztahu k práci s mládeží. Zjištěné „signály“ byly prověřovány a za použití forem profylakticko-výchovných opatření negovány.

Z tohoto hlediska StB prověřovala činnost tajemníka Synodní rady ČCE Josefa Svatoně (signální svazek DOMOV). V rekreačním středisku ČCE „Horský domov“ Herlíkovice, které spravoval, docházelo v polovině 70. let ke školení evangelické mládeže a schůzkám představitelů Nové orientace. Cílem prověřování bylo (mimo vybudované důvěrnické sítě) zavést další druhy zpravodajských prostředků k ověření rozsahu školení evangelické mládeže v zimním a letním období 1976 a za spolupráce s 5. odborem X. správy FMV pak podle výsledků navrhnout další opatření – ve spolupráci s útvary hospodářské kriminality VB zadokumentovat páchaní hospodářské trestné činnosti a organizovat tzv. preventivně-výchovná opatření (PVO). Za splnění úkolu zodpovídal náčelník 2. oddělení II. odboru S-StB Hradec Králové.

V těchto souvislostech měla být operativní pozornost věnována i středisku ČCE „Sola Fide“ v Jánských Lázních – se zaměřením na vyhledávání kontaktů cizinců s tímto střediskem.

⁹¹ Operativní situace po problematice církví a nepovolených náboženských sekt ve VČK ke dni 15. 3. 1979. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 5/II, inv. j. 149, str. 10–11.

Severomoravský kraj

V „Plánu práce správy Státní bezpečnosti v Ostravě pro rok 1968“ ze dne 26. 3. 1968 je stanoveno provádět v součinnosti s II. správou MV rozpracování „Bratrstva nové orientace“ a s ním související akce PROPAGÁTOR.

V akci s krycím jménem PROPAGÁTOR byl od roku 1967 v rámci osobního svazku rozpracováván farář Jiří Veber ze Šumperku. Veber při své soukromé cestě do NSR v roce 1967 navštívil řadu evangelických duchovních, s nimiž měl podle StB projednávat plán činnosti Nové orientace. Pro členy staršovstva vydal sborovou anketu se 17 body, jejíž náplň byla zaměřena na reorganizaci a aktivizování náboženského života. Další otázky ankety měly být podle agenturních informací StB zaměřeny na vyhledávání schopných a aktivních církevních funkcionářů, kteří by plnili „linii danou Vebrem“.

Člen staršovstva sboru u Jiřího Vebra a zároveň volený poslanec ONV v Šumperku, místopředseda Československé strany socialistické v Ostravě Jan Hudec ze Zábřehu na Moravě se zúčastnil zájezdu do SSSR, kde podle agenturních poznatků StB splnil „tajné poslání církve“.

Rozpracování Vebra bylo v roce 1968 vedeno k zadokumentování těchto skutečností. V roce 1969 zjistila StB u Jiřího Vebra kontakty s mládeží, tím působení na mladé lidi a jejich prostřednictvím pak na další osoby ve Vebrově okolí.

V nedatované „Zprávě o výslednosti práce S-StB Ostrava za I. pololetí 1970“ se k akci PROPAGÁTOR uvádí:

„Operativní cestou bylo zjištěno, že Veber je stoupencem radikálního směru v čs. evangelické církvi, tzv. bratrstva nové orientace [Bratrstva Nové orientace], jehož členové, vesměs mladí duchovní, udržují vzájemné styky. Jejich činnost je zaměřena na nesouhlas s postupem státní správy a na ostrý ideologický boj proti ateismu a KSČ. V této činnosti používají různých nátlakových forem jako rezolucí, prohlášení, memorand apod., které jsou zaměřeny proti našemu zřízení. S obsahem seznamují věřící a duchovní a požadavky pak zasílají na ÚV KSČ a vládě.

Veber navazuje a upevňuje styky i se zahraničím, zvláště pak s NSR. Organizuje tzv. lesní brigády, na které zve zahraniční studenty a experty. Ve skutečnosti však jde o náboženské akce jako jsou školení, besedy, diskuse apod., kde si vyměňují zkušenosti.

Vzhledem k návaznosti této akce na jiné kraje v ČSSR, je perspektiva ukončení případu po celostátní poradě. V současné době se provádí dokumentace.“⁹²

Po odebrání státního souhlasu v roce 1975 měl však Jiří Veber podle materiálů StB upustit od své činnosti, agenturní pozornost mu však StB věnovala v signálním svazku PROPAGÁTOR i nadále. Podle ročního zhodnocení plánovaných úkolů a výslednosti práce II. odboru S-StB Ostrava za rok 1975 byl izolován a kompromitován v očích věřících a farářů za pomoci „vhodné operativní kombinace“.

Jiří Veber však opět začal vyvíjet činnost, a to především mezi mládeží. Prostřednictvím státní správy byl proto do Šumperka instalován nový duchovní, čímž StB chtěla zabránit, aby Veber kolem sebe soustřeďoval mládež.

Dalším rozpracováním StB zjistila, že Veber udržoval kontakty s „objekty“ S-StB Plzeň Miroslavem Rodrem a Vladimírem Kalusem, kteří byli rozpracováni jako organizátoři

⁹² Zpráva o výslednosti práce S-StB Ostrava za I. pololetí 1970. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 7/II, inv. j. 49, str. 24.

Nové orientace, a dále s „radikálními“ duchovními Severomoravského kraje Jaroslavem Ondrou ze Zábřehu na Moravě a Lubomírem Kabičkem z Javorníku.

Na základě informací TS JOHNA měl být proveden tzv. zpravodajský pohovor s duchovním Bohuslavem Polívkou, s cílem potvrdit poznatky o Vebrových stycích s mládeží a zjistit možnost agenturního nasazení B. Polívky k Vebrovi.

Vzhledem k tomu, že se na Vebra nepodařilo nasadit kvalitního tajného spolupracovníka, který by potvrdil jeho styky s mládeží a členy NO, byl po vyhodnocení akce zpracován návrh na profylaktické opatření, které však nebylo realizováno.

V průběhu roku 1981 kontrolovala StB u Vebra zahraniční návštěvy.

V součinnosti se S-StB Brno zdokumentovala Vebrovu činnost v návaznosti na osoby československé opozice a členy NO v Jihomoravském kraji.

Weber byl veden v celostátní akci IZOLACE. Do akce StB usilovala zavést ZTÚ DIAGRAM (dlouhodobý odposlech) a ANALÝZA (tajná technická prohlídka). V souvislosti s jeho kontakty s Jaromírem Šavrdou (akce ŠAVLE) provedla u Vebra domovní prohlídku, kterou měl být potvrzen jeho kontakt se signatáři Charty 77 a VONS včetně členů Nové orientace.

Rozpracování Jiřího Vebra bylo ukončeno až v roce 1983 tzv. profylaktickým pohovorem a materiály uloženy do archivu. Jeho činnost však byla i nadále agenturně kontrolována.

Podle „Plánu práce správy Státní bezpečnosti v Ostravě pro rok 1970“ ze dne 4. 1. 1970 měla S-StB na úseku nekatolických církví „[...] věnovat operativní pozornost odhalování opozičních a nepřátelských osob z řad farářů a laiků, především v církvi českobratrsko-evangelické a církvi československé, s cílem zjišťování forem jejich práce v ekumeně a spojení na zahraniční církevní centrály, zejména na celosvětovou misijní společnost s centrálou v Anglii a církevní středisko v Mainz-Kastelu – NSR.“⁹³

V plánu pro rok 1971 je pro 5. oddělení II. odboru S-StB Ostrava stanoven úkol zaměřit agenturní pozornost na konání XVII. Synodu ČCE. Cílem bylo ovlivnit prostřednictvím agentury jednání synodu ve prospěch církevní politiky KSČ a připravit tak současně podmínky k dosazení agentury StB do vedení církve.

Prioritním cílem bylo nadále dokumentovat náboženskou činnost faráře Vebra a po upřesnění informací ze S-StB Hradec Králové a po konzultaci s II. správou FMV ukončit případ profylaktickým opatřením – se závěrem zbavit Vebra státního souhlasu vykonávat náboženské úkony.

Po „linii“ nekatolických církví bylo v roce 1971 řízeno 5. oddělením II. odboru S-StB Ostrava devět spolupracovníků StB. Nové možnosti využití byly prověřovány u TS NATAŠA. Tento TS však nebyl zvolen do vedení ČCE, v důsledku čehož ztratil možnosti vlivu. Další spolupracovník měl být získán do „vedení opoziční skupiny“ farářů a laiků ČCE.

Jedním z hlavních úkolů StB v roce 1972 bylo dokumentovat činnost zakázané náboženské společnosti „Snaha“ organizované laickým pracovníkem ČCE Jaroslavem Adámkem z Přerova, rozpracovávaným v akci BABETA, aby bylo možné provést profylaktické opatření a odebrání státního souhlasu k výkonu náboženské funkce.

Podle „Plánu hlavních úkolů správy Státní bezpečnosti Ostrava na rok 1973“ ze dne 31. 1. 1973 bylo zároveň se záměrem dokumentovat v ČCE činnost Nové orientace (s cílem rozkladu skupiny a omezení její aktivity) stanoveno ukončit rozpracování akcí PROPAGÁTOR a SPOJENÍ.

⁹³ Plán práce správy Státní bezpečnosti v Ostravě pro rok 1970. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 7/II, inv. j. 43, str. 22.

V akci s krycím jménem SPOJENÍ byl od listopadu 1972 v rámci signálního svazku rozpracováván farář Ludvík Klobása z Vítkovic, který byl v kontaktu s „pravice orientovanou“ skupinou kulturních pracovníků v Ostravě, zúčastňoval se jejich schůzek, kde se měl dle informací StB radit, jak organizovat hnutí odporu proti režimu.

Do akce byl nasazen TS STÁŇA ke zjištění a ověření Klobásovy činnosti. Zároveň StB vytvářela podmínky pro nasazení TS PAVLA a D LASE, aby tak měla možnost dalšího rozpracování. Za účelem ověřování jeho „trestné činnosti“ byla prověřována možnost zavést u L. Klobáasy dlouhodobý odposlech (TA-111).

Podle materiálu II. odboru 1. oddělení S-StB Ostrava „Roční vyhodnocení pracovních výsledků 1. oddělení za rok 1974“ ze dne 31. 10. 1974:

„[...] rozpracováním bylo zjištěno, že objekt na církevním školení mládeže, které provádí i mimo církevní místnosti, vystupuje negativně proti zřízení. Objekt po realizaci Dr. Jaroslava Krejčího, se kterým se stýkal zejména po náboženské stránce, začal omezovat své styky. Má obavy z případného postihu a v důsledku toho omezuje styky a ve vyjadřování je opatrný. Jsou vytvořeny [podmínky] pro napojení spol. JÁRY. V rozpracování nebylo docíleno v průběhu roku podstatnějších výsledků.“⁹⁴

V akci SPOJENÍ tak došla StB k závěru, že Klobása přerušil „závadové styky“, stal se apatický k dění, nedůvěřivý ke svému okolí, „neaktivizoval činnost“. Případ proto vyhodnotila s návrhem na profylaktické opatření cestou „orgánů lidosprávy“.

Akce SPOJENÍ byla ukončena tzv. profylaktickým pohovorem s Ludvíkem Klobásou dne 14. 5. 1975. Pohovor „splnil svůj účel, objekt od další činnosti upustil“.

Státní bezpečnost však v průběhu roku 1976 Klobásu opět prověřovala. Prostřednictvím „špičkové agentury“ zjistila, že z velké části od Nové orientace ustoupil, avšak neustále byl považován za jejího příznivce. Podíl na Klobásově „převýchově“ měla mít rovněž špičková agentura.

V ročním plánu S-StB Ostrava na rok 1974 byl stanoven úkol získat dva tajné spolupracovníky. II. odbor S-StB úkol splnil získáním TS JÁRA a JOHN.

TS JÁRA byl získán na základě dobrovolnosti se zaměřením na kontrolu činnosti členů Nové orientace a Snahy, dále k tzv. vízovým cizincům přijíždějícím do ČSSR do náboženských sborů ČCE.

TS JOHN byl získán též na podkladě dobrovolnosti ke kontrole činnosti opozičních farářů v ČCE, především z řad Nové orientace, laického hnutí a zahraničních návštěv přijíždějících do ČSSR z protestantských církevních center.

Z hlediska spolehlivosti byla následně provedena jejich prověrka.

V materiálu S-StB Ostrava „Návrh prováděcího plánu práce II. odboru S-StB na rok 1976“ ze dne 26. 11. 1975 se ukládá pro volby v roce 1977 „[...] připravit podmínky pro spol. [spolupracovníka] JOHNA k dosazení do funkce hlavy českobratrské evangelické církve v našem kraji a TS JÁRY do funkce jeho zástupce.“⁹⁵

⁹⁴ Roční vyhodnocení pracovních výsledků 1. oddělení za rok 1974. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 7/II, inv. j. 129 – Vyhodnocení ročního prováděcího plánu S-StB Ostrava a O-StB v kraji za rok 1974, str. 18.

⁹⁵ Návrh prováděcího plánu práce II. odboru S-StB na rok 1976. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 7/II, inv. j. 161 – Roční prováděcí plán II. odboru S-StB Ostrava na rok 1976, str. 35.

V „Prováděcím plánu práce 2. oddělení II. odboru S-StB Ostrava na rok 1975“ jsou k problematice nekatolických církví stanoveny následující úkoly: „[...]

Vyhledávací činnost:

- za spolupráce s X. správou FMV připravit podmínky pro krátkodobé pobyty v KS spol. [spolupracovníků] STÁNI, VLADKA a PROCHÁZKY, s cílem zjistit zájmy církevních center o církevní situaci v ČSSR,
- operativně kontrolovat příjezdy VC z církevní problematiky a zjišťovat, zda jejich pobyt a činnost v našem kraji není v rozporu se státní církevní politikou,
- prověřit současnou činnost opozičních farářů v církvi husitské, českokobratrskoevangelické, slezské-evangelické a bratrské církvi, kteří v roce 1968–1969 navázali kontakty na zahraniční církevní centra,
- prověřit současnou činnost organizátorů sektářské náboženské společnosti ‚Freie Volksmission‘,
- prověřovat poznatky svědčící o závadové církevní činnosti laiků a farářů uvedených církví,
- prověřovat uchazeče na studium bohosloví, včetně nových farářů přemísťovaných do našeho kraje s cílem vyloučit závadové osoby,
- věnovat pozornost a prověřovat činnost farářů, kteří byli zbaveni pro závadovou činnost státního souhlasu,
- při zjištění signálů o tr. činnosti zavádět agenturně-operativní rozpracování a provádět dokumentaci s cílem urychleného řešení a omezení negativního náboženského vlivu.

Zodpovídá náčelník 2. oddělení. “⁹⁶

V průběhu roku 1977 byla jako signatářka Charty 77 rozpracovávána vikářka ČCE Olga Valešová ze Vsetína, její činnost StB zdokumentovala výsledky. Valešová měla být na vlastní žádost propuštěna z církve. Veškeré materiály postoupila S-StB Ostrava do jejího nového působiště v Praze.

K duchovním kontrolovaných 2. oddělením II. odboru S-StB Ostrava v roce 1979 patřili Bronislav Kielar z Krnova, Jaromír Sečkář z Vítkova a senior Jaroslav Staněk z Huslenek.

Ve „Vyhodnocení pracovních výsledků za rok 1979“ ze dne 15. 11. 1979 se konstatuje, že:

„[...] v českokobratrské církvi evangelické bylo pokračováno v kontrole opozičních duchovních a jejich styků se zahraničím Kielara z Krnova, Sečkáře z Vítkova, Staňka z Huslenek a Klobásy z Vítkovic. Operativní cestou bylo zjištěno, že farář Klobása se trvale distancuje od Nové orientace, omezil styky s opozičními duchovními. U dalších tří nebyly kontrolou zjištěny poznatky stb charakteru. “⁹⁷

Se seniorem Staňkem byl od roku 1980 prováděn tzv. nucený styk, jehož účelem měla být kompromitace před ostatními duchovními. Vzhledem k tomu, že se Staněk při pohovorech měl projevovat „velmi dobře“ a sdělovat poznatky k dalším duchovním, zvažovala StB jeho operativní využití (Staněk byl spolu s TS JOHN a JÁRA využit ke kontrole duchovních Kielara, Nováka, Sečkáře).

Ve „Zprávě o nepřátelském působení církví a sekt v Sm kraji“ ze dne 17. 7. 1980 se k situaci ČCE píše:

⁹⁶ Prováděcí plán práce 2. oddělení II. odboru správy StB Ostrava na rok 1975. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 7/II, inv. j. 131, str. 8–9.

⁹⁷ Vyhodnocení pracovních výsledků za rok 1979. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B 7/III, inv. j. 48 – Roční prováděcí plán práce II. odboru S-StB Ostrava na rok 1979 + vyhodnocení, str. 11.

*„Vhodnými opatřeními se v této církvi daří v poslední době zajišťovat klid. Oproti létům 1968–69, kdy někteří duchovní vystupovali proti politice KSČ a v pozdější době měli účast na rozšiřování závadových materiálů a Charty 77, se v současné době v našem kraji tyto negativní prvky nevyskytují. V kraji stoupenci Charty však nadále existují, jejich styk je omezen nebo jim byl odebrán státní souhlas k duchovenské činnosti. Jejich jednání je nadále věnována pozornost.“*⁹⁸

Do církve byly v roce 1981 získáni další dva tajní spolupracovníci – TS KREJČÍ, farář Východomoravského seniorátu a TS ČECH, farář Moravskoslezského seniorátu.

V roce 1981 přijala StB „operativní opatření“ k faráři Adolfu Petrovi z Javorníku, u kterého zjistila kontakty do západních zemí a NDR. Vlivovou agenturou usilovala o utlumení jeho aktivity. V typování a při provádění svých dalších opatření využila „zmapování“ nejaktivnějších členů církve – staršovstev.

Po přestěhování faráře Jana Blahoslava Šourka ze Západočeského kraje do Vsetína v roce 1982 převzalo od S-StB Plzeň Šourkovo rozpracování 4. oddělení II. odboru S-StB Ostrava v rámci signálního svazku s krycím jménem DUCHOVNÍ. Hlavním úkolem v akci bylo prověřit Šourkovu činnost v novém působišti a v případě jeho aktivizace připravit podmínky k zamezení této činnosti formou tzv. nucených styků nebo „opatření státní správy“ (tzn. odejmutí státního souhlasu). Státní bezpečnost však žádnou „závadovou“ činnost u faráře J. B. Šourka nezaregistrovala, proto bylo jeho rozpracování v roce 1983 ukončeno.

Rozpracováním „objekta“ nově zavedené akce v signálním svazku s krycím jménem SNOB (Jan Sláma) zjistila, že Českobratrská církev evangelická vlastní mezi Jimramovem a osadou Telecí na Českomoravské vysočině dva rodinné domky, kterých mělo být podle informací StB využíváno k bohosloveckému vzdělávání mládeže i ke schůzkám signatářů Charty 77. Sláma podle těchto informací rozmnožoval a rozšiřoval materiály Charty 77 a VONS. Dále navázal prostřednictvím katolického duchovního Otakara Šváčka (akce KAR) kontakt se signatáři Charty a stal se členem „nepřátelského uskupení“ soustředěného kolem Jana Vrabce (akce STUDNA), který spolupracoval s představitelem katolické podzemní církve Josefem Zvěřinou (akce FAKULTA).

Další osoby měl Jan Sláma podle informací StB seznamovat s obsahem literatury, získávané z „Ústředí ilegální církve“ v ČSSR.

Státní bezpečnost vedla rozpracování ve směru „rozkrutí stykové základny objekta“ s následnou dokumentací jeho činnosti. Rozepisování materiálů Charty 77 a jejich rozšiřování Slámou však StB z důvodu nebezpečí dekonspirace TS SKÁLA nezadokumentovala.

Nedostatkem rozpracování zůstávala pro StB slabá agenturní kontrola Slámy, k níž pak byla zaměřena její další opatření.

Na XXV. Synodu ČCE hodlal Jan Sláma vystoupit s požadavky navrácení státního souhlasu některým duchovním, ve vystoupení mu však bylo „provedenými agenturními opatřeními“ zamezeno.

V „Hodnocení bezpečnostní situace a dosažených výsledků ve služební činnosti za II. čtvrtletí 1987 po linii vnitřního zpravodajství“ je konstatováno, že v akci SNOB došlo rozkladnými opatřeními k utlumení činnosti Jana Slámy.

⁹⁸ Zpráva o nepřátelském působení církvi a sekt v Severomoravském kraji – zpráva pro štáb náčelníka KS-SNB. A MV ČR Brno-Kanice, fotokopie z fondu B/III, inv. j. 146, str. 7.

Ve spise PO (prověřovaná osoba) s krycím jménem VLASÁČ byl v roce 1989 prověřován farář Václav Hurt z Hrabové, okres Šumperk. Ve svém sboru měl podle informací StB prosazovat tendence blízké katolické církvi, tzn. reagování na události v politickém vývoji země, a své věřící tendenčně aktivizovat v intencích zveřejněného dokumentu Vídeňské následné schůzky KBSE.

Farář Václav Hurt kolem sebe soustřeďoval dříve svazácky organizovanou mládež, kterou ovlivňoval, aby si osvojila požadavek pro zřízení náhradní vojenské služby z důvodu náboženského vyznání. Svou činnost měl Hurt dle StB vyvíjet ve spolupráci s dalšími duchovními ČCE z celé ČSR, bez vědomí a respektování příkazu Severomoravského seniorátu i okresního církevního tajemníka. Státní bezpečnost proto Hurtovi věnovala „*zvýšenou operativní pozornost*“ spočívající v tlumení jeho činnosti vlivovou agenturou, v součinnosti s tajemníkem pro věci církevní ONV Šumperk.

VYBRANÉ SVAZKY ROZPRACOVÁVANÝCH OSOB A SPOLUPRACOVNÍKŮ STB

Svazky, které jsou zařazeny v této kapitole, byly ve své podstatné části od roku 1995 cíleně shromažďovány z archivů ministerstva vnitra z pohledu agenturního rozpracování Českobratrské církve evangelické v dokumentačním spise ÚDV-54/VvK-95. Týkají se především osob majících vztah k Nové orientaci.

V akci s krycím jménem ORIENTACE 2b odboru S-StB Praha byla od počátku 70. let prováděna tzv. agenturně-operativní kombinace (AOK), jejímž cílem byla izolace „nepřátelsky zaměřené skupiny“ v Českobratrské církvi evangelické. Šlo především o představitele Nové orientace, kteří se ve spojení s „pravicovými a protisocialistickými silami“ z kulturní oblasti měli snažit využít legality církve k různým „provokačním akcím“ (Jakub Trojan, Alfréd Kocáb).

Jakub TROJAN (KAZATEL, ORIENTACE)

Agenturním sledováním faráře ČCE ve Kdyni Jakuba Trojana (1927) mělo být Okresním oddělením MV Domažlice zjištěno, že „zneužívá“ své náboženské funkce tím, že přesvědčuje rodiče, aby přihlašovali své děti na vyučování náboženství, a koná bohoslužby v soukromých bytech.

Z tohoto důvodu byl u KS-MV v Plzni zaveden v roce 1966 na Trojana signální svazek s krycím jménem KAZATEL. S cílem prověřit zájmy tzv. vízových cizinců z Dánska byl úkolován spolupracovník StB LIBENSKÝ. K zpravodajskému monitorování celkové Trojanově činnosti měl být podle plánu samotného rozpracování plně využit spolupracovník ROBERT, který již k Trojanově činnosti předal některé informace na OO-MV Domažlice, později Okresní správu SNB O-StB Domažlice, které zpracovalo důvodovou zprávu na zavedení svazku i plán rozpracování.

Při své činnosti duchovního v Kdyni se Jakub Trojan seznámil se svými vrstevníky – Alfrédem Kocábem a Milanem Balabánem. Společně vytvořili skupinu mladých kazatelů, která oponovala vedení seniorátu i starším duchovním.

Agenturní rozpracování akce KAZATEL bylo ukončeno „pohovorem“ u krajského církevního tajemníka a Trojanovým přeložením do Neratovic-Libiše v okrese Mělník koncem roku 1966.

Trojanův osobní přítel a kolega Alfréd Kocáb byl ustanoven duchovním sboru v Mladé Boleslavi. Tím se Trojan a Kocáb opět setkali jako duchovní Poděbradského seniorátu. Na jedné ze schůzek, které Nová orientace pořádala pod hlavičkou schůze Mírového odboru SČED (konala se v roce 1969 při instalaci A. Kocába na sboru v Mladé Boleslavi po dubnovém zasedání ÚV KSČ), měli J. Trojan, A. Kocáb a další vést politický rozhovor, v němž mělo podle informací StB dojít k napadání a urážení osoby prvního tajemníka ÚV KSČ Gustáva Husáka a ke „hrubému pomlouvání spojence SSSR a jeho představitelů.“⁹⁹

⁹⁹ Na základě rozhodnutí KNV Středočeského kraje byl farářům J. Trojanovi a A. Kocábovi v únoru 1974 odejmut státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti. Proti tomu napsali někteří studenti Komenského evangelické bohoslovecké fakulty protestní dopis na Sekretariát pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR.

Dne 5. 4. 1972 byl u Krajské správy SNB S-StB Praha, 1. odbor 4. oddělení, zaveden na J. Trojanu pozorovací svazek pod krycím jménem ORIENTACE. Materiály pozorovacího svazku byly v roce 1973 převedeny na podsvazek objektového svazku reg. č. 14642, vedeného na S-StB Praha, 2b odbor 5. oddělení, a skartovaného 8. 12. 1989.

Podle „Plánu rozpracování akce ORIENTACE“, vypracovaného S-StB Praha, 2b odbor 4. oddělení, byla na Trojanu nasazena následující agenturní síť: TS PROFESOR, TS CHOCEŇ, TS PIETISTA, TS HENRY, D BRŇÁK a D LITOMYŠL. Ke kontaktování Trojanu za účelem sledování jeho zájmů a činnosti byl využíván i TS LÁĎA.

Zároveň měla být dokončena prověrka možnosti kontaktu Trojanu s KTS DRAMATIK a v kladném případě měla být vhodným úkolováním prohloubena Trojanova důvěra k DRAMATIKOVI. Pokud by se toto podařilo, měla být provedena „verbovka“ KTS DRAMATIK, aby mohl být plně využíván ke sledování a odhalování Trojanovy činnosti.

Rovněž bylo provedeno „typování a prověřování“ vhodné osoby z Trojanových spolupracovníků na pracovišti, která by umožnila kontrolu jeho vnějších styků.

V místě bydliště (fara Neratovice-Libiš) měla být pomocí důvěrnické sítě O-StB v Mělníku zajištěna soustavná signalizace a kontrola jednotlivých i hromadných návštěv na faře.

Pomocí úkonu TA-111 (dlouhodobý prostorový odposlech) v akci IDEOLOG byl sledován kontakt J. Trojanu s L. Hejdánkem.

Koncem roku 1975 bylo na poradě zástupce 2b odboru 4. oddělení S-StB Praha mjr. Josefa Fidera s příslušníkem O-StB Mělník kpt. Františkem Hovorkou v Mělníku dohodnuto okamžité „zaúkolování“ důvěrníka JOSEFA v Libiši-Neratovicích a jeho zaměření na soustavnou signalizaci návštěv jednotlivců i skupin na faře v Libiši, kde v té době působil i Jan Dus. U důvěrníka byly prověřeny možnosti navázání bližšího kontaktu se členy církve umožňující získat materiály ČCE vydávané tamějším sborem, a dále důvěrnické obsazení faráře Edmunda Bauera v Liběchově pro možnost kontroly návštěv a schůzek na místní faře.¹⁰⁰

Nakonec měly být vytvořeny podmínky pro pohovor s farářem Františkem Marounkem, administrátorem sboru v Libiši. Důvodem byla snaha získat jej za KTS.

Rada starších (staršovstvo) sboru v Libiši, kterou měl podle StB svým jednáním Trojan ovlivňovat, žádala pro J. Trojanu znovuvrácení státního souhlasu a odmítala jiné faráře, které do sboru dosazovala Synodní rada. Agenturní cestou StB zjistila, že snahou některých Trojanových přátel, jako např. Jana Dusa, Jana Zlatohlávka, Edmunda Bauera a dalších, bylo udržovat stav neobsazení sboru až do voleb v říjnu 1976. Cílem jednání výše jmenovaných mělo být „vyvolání napětí“ mezi věřícími týkající se nového duchovního, který by nastoupil na místo Trojanu.

Jakub Trojan v roce 1977 signoval Chartu 77, od roku 1979 byl zapojen do činnosti VONS, podílel se na organizování „Patočkovy tajné univerzity“, která se konala v bytě Ladislava Hejdánka a na dalších místech (např. v bytě Milana Balabána, faráře bez státního souhlasu, a Jana Hrabiny). Následně byl zpracován nový plán Trojanova rozpracování.

Podle „Prováděcího plánu práce 2a a 2b odboru S-StB řízených X. správou FMV na rok 1978“ z prosince 1977 byla k Trojanovi prováděna následující opatření: „[...]

¹⁰⁰ Členem Nové orientace a Charty 77 byl duchovní Poděbradského seniorátu Edmund Bauer (1941), vikář v Liběchově, okr. Mělník. Byl přítelem a obdivovatelem Jakuba Trojanu.

- pomocí TS LÁĎA a ONDŘEJ kontrolovat činnost Trojana v místě bydliště a zaměřovat TS DRAMATIKA na jeho činnost v Praze,
- za pomoci pracovníků 2. odboru S-StB České Budějovice provádět kontrolu Trojana na rekreační chalupě v Ptákově Lhotě,
- postupně dokumentovat Trojanovu nepřátelskou činnost. “¹⁰¹

Podle plánu rozpracování na rok 1980 měly být sledovány kontakty Trojana s duchovními ČCE za pomoci TS PIETISTY, ONDŘEJE, CHOCEŇ, MIRKA a prověřována jeho činnost v nové orientaci a ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. V součinnosti s oddělením StB OS-SNB Mělník a místním oddělením VB byl získán informátor – důvěrník k zjišťování Trojanových kontaktů při dojíždění do Kostelce nad Labem (místa působení Trojanovy manželky). Po zjištění, jaké jsou možnosti zavést telefon do Trojanova bytu, měl být ihned zaveden TA-133 (telefonní odposlech) a rovněž obnoven úkon TA-211 (úkolová prověrka korespondence), aby byl získán přehled o kontaktech Jakuba Trojana s tzv. vízovými cizinci a emigrací po roce 1968.

Podle charakteristiky 2b odboru 4. oddělení S-StB Praha se v osobě Jakuba Trojana „[...] jedná o reakčně zaměřeného duchovního Českobratrské církve evangelické, kterému byl v roce 1974 odejmut státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti z politických důvodů. Jedním z důvodů byl církevní obřad – pohřeb Jana Palacha. V současné době je Jacques Trojan velice aktivním signatářem Charty 77 a tzv. Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), od poloviny roku 1979 – dokumentováno vlastními výpověďmi Trojana ve sv. č. 18411 akce ORIENTACE.“¹⁰²

Mezi dokumentovanou činností Jakuba Trojana StB mimo jiné uváděla jeho podpis pod peticí za propuštění Petra Cibulky v roce 1980, podpis listu československých občanů Mezinárodní organizaci práce ve věci diskriminace v ČSSR (1980), účast na bytových přednáškách v Praze, dopis krajskému prokurátorovi ve věci propuštění Jana Litomiského z vazby a jiné aktivity.

V akci ORIENTACE byla průběžně využívána a úkolována agenturní síť do Česko-bratrské církve evangelické: TS PIETISTA, ONDŘEJ, PODĚBRADSKÝ, D JAKUB a okrajově TS CHOCEŇ.

Ve druhé polovině roku 1981 byl zaveden ZTÚ NÁKUP (úkolová prověrka korespondence) využívaný k přehledu písemných kontaktů J. Trojana do zahraničí.

Od února 1982 přistoupila StB k tzv. nuceným stykům s Jakubem Trojanem, tj. pohovorů příslušníků StB se „zájmovou osobou“. Obdobné pohovory byly prováděny i s jeho rodinnými příslušníky. Měly je přimět k tlaku a působení na J. Trojana, aby nevyvíjel žádnou opoziční činnost, nebo docílit rozkol v jeho rodině.

Prostřednictvím D JAKUBA byly kontrolovány Trojanovy kontakty v místě bydliště. Na základě součinnosti s O-StB Mělník prověřovalo 5. oddělení 2b odboru S-StB Praha možnost využití ZTÚ PŘESTAVBA (telefonní odposlech) se zjištěním, že za stávající technické situace v Kostelci nad Labem nepřichází využití této techniky v úvahu.¹⁰³

¹⁰¹ Prováděcí plán práce 2a a 2b odboru S-StB řízených X. správou FMV na rok 1978. A MV ČR Brno-Kanice, fond B 1/II, inv. j. 89, str. 56–57.

¹⁰² Osobní svazek č. 18411, kr. jméno ORIENTACE. A MV ČR Praha, část svazku č. 1, KS-SNB Praha, arch. č. 38108, str. 90.

¹⁰³ Plánek nového bytu manželů Trojanových v Kostelci nad Labem, okr. Mělník, ze kterého byla pořízena fotodokumentace, předal Státní bezpečnosti TS ONDŘEJ.

Trojanovu činnost hodnotila v polovině roku 1982 Státní bezpečnost jako „stagnující až klesající“. V tomto období se jí nepodařilo zabránit přijetí Trojanova syna Pavla na Akademii muzických umění. Jakub Trojan se i nadále účastnil teologicko-filosofických seminářů pořádaných v soukromých bytech a nadále udržoval pravidelný kontakt s Janem Dusem z Libiše. Spolu s ním připravoval písemná stanoviska, která Dus společně s Milošem Rejchrtem zasílali na státní a stranické instituce. V lednu 1982 odvysílala západoněmecká televize pořad o životě evangelíků v Československu, ve kterém bylo mj. interviu s Jakubem Trojanem a Milošem Rejchrtem jako duchovními, kteří nemohou v ČSSR vykonávat svou pastýřskou práci; ti svým vystoupením v uvedeném pořadu situaci potvrdili.

V květnu 1983 jednal Trojan na Synodní radě o možnosti získání místa faráře v neobsazeném sboru v Praze-Modřanech. StB této možnosti zabránila udělením státního souhlasu pro tento sbor jinému duchovnímu.

Ve „Vyhodnocení operativní situace akce ORIENTACE za druhé pololetí 1983“ je konstatováno, že:

„[...] aktivní kontrarozvědné rozpracování potvrdilo, že Jacques Trojan nadále setrvává na nepřátelských pozicích vůči společenskému a státnímu zřízení naší republiky a je v neustálém kontaktu s nepřátelsky zaměřenými osobami.

Jedná se vesměs o osoby rozpracovávané I. odborem X. S-SNB. Konkrétně bylo zjištěno, že se zúčastňuje pravidelných schůzek signatářů Charty 77 v bytě Petra Krejčího, Ladislava Hejdánka a Milana Balabána. V průběhu společných setkání, kterých se zúčastňuje větší množství osob, jsou konzultovány politické a filosoficko-teologické otázky s aplikací na vytváření prognóz dalšího vývoje.“¹⁰⁴

Využití agenturní sítě napojené na Trojana bylo hodnoceno jako okrajové. Ze ZTÚ byl využíván NAKUP (úkolová prověrka korespondence) a později i PŘESTAVBA (telefonní odposlech). Proto měl být rozšířen přehled o jeho „stykové základně“, především se zaměřením na osoby v Chartě 77, VONS a Nové orientaci a prováděna soustavná typovací činnost pro získání nových KTS.

Na základě agenturních informací, že J. Trojan má zájem studovat na některé teologické fakultě v západní Evropě nebo Spojených státech amerických, byl další plán rozpracování zaměřen na využití této skutečnosti pro akci ASANACE, do níž byl Trojan na rok 1984 zařazen. Trojan si však při tzv. nuceném styku na StB kladl podmínku, že vycestuje jen s možností opětovného návratu do Československa, a žádal o možnost udělení státního souhlasu. Ze strany StB byla vznesena podmínka odvolání jeho podpisu pod Chartou 77, což kategoricky odmítl.

V návrhu na ukončení rozpracovávání z roku 1988 se konstatuje, že:

„[...] agenturním aparátem, který je v současné době v akci využíván (TS PIETISTA, TS HENRY, TS CHOCEŇ, TS JIŘÍ, TS JAROSLAV), je zjištěno, že J. Trojan od své negativní činnosti upustil a styky na bývalé představitele Nové orientace a prostředí CH-77 jsou minimální.

Analýzou agenturně-operativních prostředků lze konstatovat, že protispolečenská angažovanost jmenovaného byla podstatně utlumena, a to nejen prováděnými agenturně-operativními rozpracováními, ale i jeho životními zkušenostmi, na jejichž základě dospěl k závěru o neúčelnosti této činnosti.“¹⁰⁵

¹⁰⁴ Osobní svazek č. 18411, kr. jméno ORIENTACE, A MV ČR Praha, část svazku č. 1, KS-SNB Praha, arch. č. 838108, str. 108.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 135–136.

Alfréd KOCÁB (ŠKOLÁK, ORIENTACE I)

Dne 21. 3. 1962 byl na 1. oddělení II. odboru S-StB Plzeň zaveden pozorovací spis s krycím jménem ŠKOLÁK na faráře Českobratrské církve evangelické v Chodově u Karlových Varů Alfréda Kocába (1925). Svazek byl zaveden s cílem sledovat Kocábovu činnost v Západočeském seniorátu a zamezit jeho náboženské aktivitě.

Agenturní cestou StB zjistila, že navazuje osobní styky s faráři přijíždějícími z NSR a dovážejícími do ČSSR náboženskou literaturu, kterou měl Kocáb podle informací StB rozdávat věřícím.

Hlavní činnost Alfréda Kocába však měla spočívat především v podpoře Nové orientace. A. Kocáb se stal jedním z hlavních představitelů NO v Západočeském seniorátu a snažil se ovlivňovat celý seniorát.

V červenci 1963 byl jedním z iniciátorů sepsání dopisu na ministerstvo spravedlnosti ve věci odvrácení přijetí navrhovaného zákona o rodině, který měl uzákonit povinnost rodičů vychovávat své děti v komunistickém duchu. Po pohrůžce krajského církevního tajemníka, že mu bude odejmut státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti, požádal Kocáb o přemístění na jiný seniorát. Vzhledem k této skutečnosti schválil 12. 1. 1972 náčelník 1. oddělení II. odboru Krajské správy SNB S-StB Plzeň uložení pozorovacího svazku ŠKOLÁK do archivu KS-SNB na dobu 5 let.

Alfréd Kocáb se stal farářem sboru ČCE v Mladé Boleslavi, kde organizoval (bez povolení komunistických úřadů) bohoslužby pro mladé lidi na způsob Taizé, na které se začátkem 70. let sjížděla mládež z dalekého okolí v počtu 50–80 osob.

Dne 14. 4. 1972 došlo na 4. oddělení 1. odboru KS-SNB S-StB Praha k obnovení pozorovacího svazku na A. Kocába pod novým krycím jménem ORIENTACE I. V jeho zdůvodnění se konstatuje:

*„Kocáb Alfréd v nepřátelské činnosti NO vůči politice strany a vlády aktivně spolupracuje s Jakubem S. Trojanem, Janem Šimsou, Milanem Balabánem, Pavlem Hlaváčem, Janem Čapkem, Ctíradem Novákem (odsouzený v r. 1970 za protistátní činnost), Jiřím Veberem, Janem Dusem, Vlastimilem Slámou, předsedou SČEDu, t.č. ve vyšetřovací vazbě, všichni faráři ČCE. Dále s ideologem NO Dr. Ladislavem Hejdánkem, t.č. ve vyšetřovací vazbě, a prof. KEBF ThDr. Josefem Smolíkem.“*¹⁰⁶

Na základě „Rozkazu ministra vnitra ze dne 23. 2. 1973“ (ve věci amnestie prezidenta ČSSR) mělo být rozpracování Kocába ukončeno a svazek uložen do archivu. Namísto toho byl v roce 1975 převeden pozorovací svazek na svazek osobní u S-StB Praha, 2b odbor 4. oddělení. Hlavním důvodem měla být dle StB „pokračující protispolečenská činnost“ spočívající v napsání dopisu ze dne 27. 4. 1975. Alfréd Kocáb, Jan Dus, Jan Šimsa a Jakub Trojan dopis adresovali Federálnímu národnímu shromáždění, Vládě ČSSR, Předsednictvu ÚV KSČ a na ústředí ostatních církví, čímž se měli dopustit trestného činu pobuřování podle § 100 trestního zákona.

Dne 3. 11. 1975 byl náčelníkem 4. oddělení 2b odboru pplk. Bedřichem Šmardou a náčelníkem 2b odboru S-StB Praha pplk. Vlastimilem Skalníkem schválen „Plán rozpracování akce ORIENTACE I“, ve kterém se konstatuje:

¹⁰⁶ Osobní svazek č. 18412, kr. jméno ORIENTACE I. A MV ČR Praha, část svazku č. 1, KS-SNB Praha, arch. č. 830042, str. 54.

1. Veškerá agenturně důvěrnická síť v ČCE měla být průběžně plně využívána alespoň k okrajovému sledování činnosti A. Kocába i dalších vedoucích členů NO, a to prostřednictvím TS PROFESORA, CHOCNĚ, PIETISTY, D BRŇÁKA a D LITOMYŠLA.
2. Ze spolupracovníků A. Kocába na jeho pracovišti v Mladé Boleslavi byla typována vhodná osoba za účelem jejího využití k možnosti kontroly činnosti „objekta“. V místě bydliště A. Kocába byla pomocí důvěrnické sítě O-StB Mladá Boleslav zajišťována signalizace a kontrola jednotlivých i hromadných návštěv na faře, kde Kocáb bydlel. Tamější Kocábovy kontakty měly být využity ke sledování jeho činnosti.

Dne 3. 2. 1976 se uskutečnila porada zástupce 2b odboru S-StB Praha mjr. Josefa Fidlera s příslušníky O-StB Mladá Boleslav ppor. Luděkem Šubrtem a nstržm. Zdeňkem Radikovským o situaci v akci ORIENTACE I. Po projednání byly pro O-StB Mladá Boleslav stanoveny úkoly – typování nových spolupracovníků, kontrola návštěv ve sboru církve v Mladé Boleslavi a kontrola činnosti členky místního staršovstva sboru Věry Průškové. (Sbor byl obsazen pouze administrátorem – farářem Jaroslavem Vančou ze Mšena u Mělníka; Alfréd Kocáb do značné míry sbor ovlivňoval a staršovstvo sboru žádalo Synodní radu, aby vyvinula tlak ohledně znovunavrácení státního souhlasu Kocábovi.)

V souladu s „Prováděcím plánem práce 2a a 2b odboru S-StB řízených X. správou FMV na rok 1978“ z prosince 1977 mělo být docíleno plné izolace Kocába a zdiskreditování jeho osoby v očích „antisocialistických živlů“. Využito mělo být i jeho rozporu s evangelickým laikem Tomášem Růžičkou.

Po přestěhování A. Kocába do Újezdu nad Lesy v okrese Praha 9 byl za účelem jeho kontroly proveden „dohovor“ s náčelníkem MO-VB Praha 9-Horní Počernice. K agenturní kontrole využívala StB síť TS PIETISTA, TS CHOCEŇ, TS ONDŘEJ, ve spolupráci se 4. odborem X. S-SNB i TS JEFTA. Celkem bylo k osobě A. Kocába za rok 1981 předáno jedenáct agenturních zpráv. Pomocí své agentury StB zamezila vydání léčebného poukazu pro A. Kocába a jeho manželku do lázní Jáchymov a sáhla i k perzekuci Kocábova syna Michaela, studenta AMU, a dcery Magdalény.

Ke zjištění Kocábova spojení s ostatními duchovními v Nové orientaci byl zaveden ZTÚ NÁKUP (úkolová prověrka korespondence). Státní bezpečnost začala s Kocábem provádět jedenkrát měsíčně tzv. nucený styk, který se postupně změnil na nepravdivý.

Povolení soukromé cesty A. Kocába do Francie v roce 1982 vyvolalo mezi členy NO určité rozpaky a nedůvěru. Tu StB dále prohloubila vytvořením podmínek pro možnost udělení státního souhlasu. Předpokládala totiž, že tato situace by potvrdila již vzniklou nedůvěru k osobě A. Kocába. Proto chtěla využít agenturní síť TS PIETISTA, TS CHOCEŇ, TS PODĚBRADSKÝ a TS ONDŘEJ k vytvoření situace, aby Kocáb o možnosti získání státního souhlasu uvažoval; měl zájem o místo duchovního sboru v Praze 4-Nuslích. Státní bezpečnost provedla na NVP Praha u církevního tajemníka a za pomoci TS PIETISTA a TS HENRY opatření, aby Kocáb státní souhlas do Nuslí neobdržel, a sbor od jeho kandidatury na místo duchovního upustil.

V roce 1984 byl Kocábovi udělen státní souhlas pro výpomocného kazatele sboru v Praze 5-Radotíně. Koncem roku 1986 projednával senior Pražského seniorátu Bohuslav Otřisal na Sekretariátu pro věci církevní Národního výboru hl. města Prahy (NVP) kandidaturu A. Kocába na místo duchovního neobsazeného sboru v Praze 1 U Salvátora.

Situace kolem podání žádosti o udělení státního souhlasu pro salvatoriánský sbor byla samozřejmě dále sledována agenturní sítí. StB po doporučení udělit A. Kocábovi státní souhlas na dobu určitou pokládala další rozpracování jeho osoby za neefektivní. Přes agenturu v této době na Kocába nasazenou (TS PIETISTA, TS HENRY, TS CHOCEŇ a TS JIŘÍ) zjistila, že Alfréd Kocáb:

„[...] od své negativní činnosti upustil a do současné činnosti protispolečenského uskupení není zapojen. Analýzou agenturně-operativních prostředků lze konstatovat, že protispolečenská angažovanost jmenovaného byla podstatně utlumena, a to nejen prováděnými AOR, ale i jeho životními zkušenostmi, na jejichž základě dospěl k názoru o neúčelnosti této činnosti.“¹⁰⁷

Osobní svazek byl uložen do archivu MV na dobu deseti let.

Dalibor MOLNÁR (SDRUŽENÍ, SENIOR)

V prosinci 1961 byl na Okresním oddělení MV Nymburk zaveden signální svazek s krycím jménem SDRUŽENÍ na evangelického faráře v Lysé nad Labem Dalibora Molnára (1928) pro „nedovolenou“ činnost mezi mládeží.

V odůvodnění návrhu na založení svazku se uvádí, že Molnár, který působil v Lysé nad Labem od roku 1959, kolem sebe seskupil devatenáct mladých lidí ve věku 14–17 let pod názvem „Sdružení mládeže v Lysé nad Labem 1961“. Skupina se pravidelně scházela u Molnára na faře k náboženským a společenským aktivitám. Cílem Molnárova rozpracování bylo rozložit tuto mládežnickou skupinu a přes okresního církevního tajemníka jej pak přeložit na jiné působiště nebo ho zbavit státního souhlasu. Prostřednictvím spolupracovníka PAVLA řízeného Oddělením vojenské kontrarozvědky (O-VKR) Nymburk získala StB popis programu skupiny.

V roce 1962 po profylaktickém opatření byl Molnárův svazek uložen do archivu.

V roce 1975 se Dalibor Molnár stal seniorem Poděbradského seniorátu a byl aktivní hlavně při pořádání shromáždění evangelických duchovních a nejrůznějších akcí, kde šlo o to, vzbudit zájem o církev u mladých lidí. Z jeho iniciativy se například v Lysé nad Labem pořádaly tzv. sborové dny za účasti věřících z okolních okresů.

Podle návrhu na založení spisu prověřované osoby s krycím jménem SENIOR na O-StB Nymburk v roce 1977 měla být ke sledování Molnárovy činnosti v Lysé nad Labem využita důvěrnická a agenturní síť z osob majících k němu vztah. Pozornost zaměřila StB rovněž na sledování projevů a výroků jeho manželky a styků Molnára se zahraničím (TS VILÉM a TS MARCEL z O-StB Nymburk). TS MARCEL sledoval a zjišťoval informace k činnosti „objekta“ akce SENIOR, především se zaměřením na „závadovou činnost prováděnou na organizované mládeži“.

Dalibor Molnár nebyl v roce 1979 (přes snahu O-StB Nymburk) opětovně zvolen za seniora. Důvod svého nezvolení však paradoxně spatřoval v zákroku StB.

„Zájmovou osobou“ O-StB Nymburk se stal i evangelický laik z Lysé nad Labem Vlastimil Fér, na kterého byl rovněž nasazen TS MARCEL.

Prověřování Dalibora Molnára bylo ukončeno v roce 1985.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 156.

Miloš REJCHRT (SENIOR)

Pro „důvodné podezření z provádění trestné činnosti podvracení republiky“ byl v akci s krycím jménem SENIOR rozpracován Miloš Rejchrt (1946).

Miloš Rejchrt (státního souhlasu zbaven v roce 1972) byl evidován u S-StB Ústí nad Labem od 31. 8. 1971 jako prověřovaná osoba (PO) s krycím jménem SENIOR. Koncem roku 1972 byl spis uložen do archivu a znovu obnoven v říjnu 1974 jako PO, později však byl převeden do kategorie signálního svazku. V roce 1975 byl zároveň zaveden kontrolní svazek u 2. oddělení 5. odboru X. správy FMV pod stejným krycím jménem, od roku 1980 převeden na NO (nepřátelská osoba).

V akci SENIOR byla koncem 70. let kontrolována Rejchrtova činnost na pracovišti. Prostřednictvím TA-111 (dlouhodobý odposlech) pak v akci VĚRA (Věra Jirousová) sledováno spojení s „objektem“ akce NOVÁTOR (Jiří Němec). V souvislosti s Rejchrtovým dlouhodobým pobytem v zahraničí, měla být dokumentována jeho „nepřátelská“ činnost a kontrolovány kontakty s Československem.

Miloš Rejchrt byl rozpracováván za součinnosti 5. a 1. odboru X. S-SNB, byly s ním prováděny tzv. nucené styky, které však pro StB nepřinesly konkrétní výsledky. Rovněž ZTÚ NÁKUP (úkolová prověrka korespondence) nepřinesl v akci očekávané výsledky; šlo výhradně o soukromou korespondenci. Proto v roce 1984 navázal 5. odbor X. S-SNB spolupráci také s 2a odborem S-StB Praha, který měl možnost získat bližší informace ke schůzkám a publikační činnosti M. Rejchrt. Komplexem vlivových opatření se StB podařilo M. Rejchrt izolovat od příprav XXV. Synodu ČCE a pod vlivem TS se začal orientovat na možnost získání státního souhlasu v Severomoravském kraji.

V průběhu roku 1988 Státní bezpečnost dále zpravodajsky dokumentovala pokračování „protisocialistické činnosti objektu“ a zjistila, že od firmy Palatinus a dalších dárců obdržel finanční podporu, zapojil se do činnosti „Nezávislého mírového sdružení“, podílel se na rozmnožování materiálů Charty 77 (zejména v souvislosti se 70. výročím československé státnosti) a v prosinci 1988 společně s Janem Svobodou organizoval podpisovou akci na protest proti odnětí státního souhlasu duchovním ČCE Zvonimíru Šormovi a Pavlu Pokornému.

StB se však dlouhodobě nedařilo k Rejchrtovi „ustanovit“ vhodného tajného spolupracovníka, jeho agenturní obsazení bylo pouze okrajové. Přestože v součinnosti s Vysokou školou SNB byl k Miloši Rejchrtovi zpracován model TS, nepodařilo se vhodného TS ani „zaverbovat“, ani „podstavit“.

Jan DUS (SUD)

Dne 2. 2. 1982 byl na Okresní správě SNB O-StB v Mělníku založen osobní svazek na faráře Jana Dusa (1937) s krycím jménem SUD. Oddělením StB Mělník byl evidován jako osoba III. kategorie nebezpečnosti.

Podle „Agenturně operativního plánu rozpracování akce SUD“ měly být prostřednictvím D JAROSLAVA sledovány osoby, které docházely do Dusova bydliště. Prostřednictvím TS ONDŘEJE řízeného 5. oddělením 2b odboru S-StB Praha byly zjišťovány jeho kontakty se signatáři Charty 77 a „reakčními“ duchovními.

K zjišťování písemného styku byl zaveden ZTÚ NÁKUP (úkolová prověrka korespondence).

V roce 1983 zaslali Jan Dus a Miloš Rejchrt několik stížností a žádostí na ministerstvo kultury, předsednictvo vlády, prezidentskou kancelář a další místa ve prospěch vězněného

evangelického laika Jana Litomiského a faráře Jana Šimsy. (XXIII. Synod ČCE zaslal z Dusova podnětu do věznice v Plzni-Borech pozdravný dopis J. Litomiskému.)

Dne 20. 5. 1986 byl Jan Dus zadržen a obviněn z poškozování zájmů republiky v cizině, podvracení republiky a křivého obvinění. Z vazby byl propuštěn v červnu následujícího roku. Před zadržením – 9. 4. 1986 – byla v jeho bytě vykonána domovní prohlídka v souvislosti s trestním stíháním nekonformního básníka Heřmana Chromého z Mělníka. Základem pro Dusovo trestní stíhání se stal dopis Heřmana Chromého (patrně podvržený), nalezený při této prohlídce Státní bezpečností.

Petr ČAPEK (PROKOP)

V akci PROKOP byl 2. oddělením II. odboru S-StB Ústí nad Labem veden signální svazek na faráře ČCE v Děčíně Petra Čapka (1936).

StB svazek zavedla v roce 1983 z toho důvodu, že Čapek organizoval ve svém bytě „nelegální srazy“ s intelektuálně založenými osobami různého náboženského přesvědčení. Agenturně-operativními prostředky mělo být prokázáno, že na setkáních byla probírána filosofická témata.

Na základě těchto informací provedla StB tzv. preventivně (profylakticko)-rozkladné opatření (PRO). Na Čapka zpracovala informaci pro vedoucího tajemníka KV KSČ a místopředsedkyni KNV s návrhem na přezkoumání oprávněnosti státního souhlasu k dalšímu výkonu jeho duchovenské činnosti. Státní bezpečnost rovněž zpracovala zvláštní informace o neaktivnějších účastnících náboženských setkání u Petra Čapka, obsahující žádosti o provedení interních opatření u jejich zaměstnavatelů. Cílem těchto žádostí bylo eliminovat jejich „nežádoucí a nepovolenou náboženskou aktivitu na veřejnosti“.

Jedním z výsledků takových zásahů bylo, že věřící z církve bratrské se dále setkání v bytě u P. Čapka nezúčastňovali a někteří jednotlivci přestali docházet na biblické hodiny. Čapek schůzky zrušil a setrval pouze na organizování biblických hodin v modlitebně.

StB nasadila zpravodajsko-technické úkony ANALÝZA (tajná technická prohlídka), DIAGRAM (dlouhodobý odposlech), PŘESTAVBA (telefonní odposlech) a NÁKUP (úkolová prověrka korespondence). Na rozpracovávání se podílel TS DVORSKÝ a okrajově KTS NOVOTNÝ z 2. oddělení II. odboru S-StB Ústí nad Labem. K získání informací k samizdatu „Kmotřenci“ byl využit důvěrník FOND z 3. oddělení II. odboru S-StB Ústí nad Labem.

Vzhledem k předchozím „úspěšným“ zásahům považovala StB v roce 1985 další rozpracovávání v signálním svazku za zbytečné – měla postačit agenturně-operativní kontrola v rámci objektového svazku č. 335, která spočívala ve využití ZTÚ PŘESTAVBA a úkolování TS DVORSKÉHO.

Tomáš BÍSEK (SAMOTA)

Dne 26. 3. 1974 byl na Krajské správě SNB S-StB Hradec Králové, O-StB Svitavy zaveden osobní svazek s krycím jménem SAMOTA na vikáře Českobratrské církve evangelické v Telecím, okr. Svitavy, Tomáše Bíška (1939).

Šetřením k osobě T. Bíška Státní bezpečnost zjistila, že udržuje styky především s osobami z řad bývalých odbojových pracovníků, kteří v době německé okupace pracovali v domácí odbojové skupině R-3.

Dále měl Bísek udržovat velmi přátelské kontakty s evangelickými faráři, mj. i s Janem Kellerem, farářem v Jimramově, okr. Žďár nad Sázavou, Pavlem Hlaváčem, evangelickým farářem v Proseči, okr. Chrudim, a rovněž s některými pracovníky Synodní rady v Praze, jako např. s Karlem Trusinou.

Dle informací FMV Praha patřil Tomáš Bísek k hlavním osobnostem nového progresivního směru v československé evangelické církvi v ČSSR.

Ze zpravodajského hlediska věnovala StB pozornost i jeho kontaktům s tzv. vizovými cizinci, kteří měli občas Bíska v Telecím navštěvovat.

Veškeré tyto skutečnosti se měly plně potvrdit pramenem TA-133 (telefonní odposlechy), a tak poskytnout oprávnění k aktivnímu rozpracování vikáře Bíska.

V roce 1985 dosáhla StB vystěhování „objekta“ i s rodinou z ČSSR do Velké Británie, a to již jako osoby bez státní příslušnosti. Bísek i jeho manželka byli zařazeni na Index nežádoucích osob (INO) a získané informace k jejich „nepřátelské činnosti“ postoupeny do Systému sjednocené evidence poznatků (SSEP).

Vzhledem k ukončení Bískova rozpracování byl osobní svazek SAMOTA po schválení náčelníkem II. odboru S-StB Hradec Králové uložen v roce 1986 do archivu.

Ladislav HEJDÁNEK (IDEOLOG)

Evangelický laik Ladislav Hejdánek (1927), který organizoval ve svém bytě v Praze schůzky duchovních Nové orientace, byl rozpracováván II. odborem S-StB Plzeň v osobním svazku založeném 22. 10. 1963 s krycím jménem IDEOLOG.

Schůzky se v 60. letech účastnili např. Alfréd Kocáb, Jan Dus, Jan B. Šourek, ale i vikář ČCE Pavel Hlaváč z Nepomuku, okr. Plzeň-jih.

Náčelník 9. odboru II. správy Hlavní správy StB pplk. Václav Pulec žádal ve svém listě ze dne 24. 5. 1967 náčelníka II. odboru S-StB Plzeň, aby k duchovním NO Kocábovi, Šourkovi, Dusovi a Hlaváčovi byla zajištěna systematická agenturní kontrola a zvážena otázka využití P. Hlaváče k dokumentaci schůzkové činnosti Hejdánka a ostatních duchovních, eventuálně využití Hlaváče k operativním účelům.

V 70. letech převzala rozpracování Hejdánka pro podezření z podvracení republiky dle § 98 tr. zákona S-StB Praha. „Objekt“ akce IDEOLOG měl podle informací StB „*aktivně působit proti socialistickému zřízení*“ a udržovat styky s představiteli pravice na úseku kultury Václavem Havlem, Ludvíkem Vaculíkem, Zdeňkem Mlynářem a dalšími. Rovněž se měl podílet na činnosti „Edice Petlice“, ve které byla otištěna jeho filosofická práce „Úvod do filosofie“, jejíž „tendenčnost“ spočívala podle StB v kritice marxistické filosofie.

K Ladislavu Hejdánkovi StB soustředila informace, že do jeho bytu docházeli někteří představitelé NO a měli zde hodnotit církevně-politickou situaci (projednávání vnitropolitické situace a různých případů jako dopis Alexandra Dubčeka, amnestie, personální změny apod.).

Technickými prostředky (v roce 1975 byl zaveden ZTÚ TA-111, dlouhodobý odposlech) StB zjistila, že Hejdánek byl dobře informován o činnosti opoziční skupiny v ČCE, jejímž představitelem byla Nová orientace (akce ORIENTACE a ORIENTACE I). Rovněž zjistila styky s tzv. vizovými cizinci přijíždějícími do ČSSR.

O tom, že Hejdánek nadále udržoval kontakty s „pravicovými živly“ z oblasti kultury, měla nasvědčovat jeho účast na provedení Havlovy „Žebrácké opery“ v Horních Počernicích.

Nově získané „signály“ v roce 1975 StB naznačovaly, že Hejdánek se opět zabýval ekumenickou činností.¹⁰⁸

Podle „Vyhodnocení prováděcího plánu práce S-StB Praha za rok 1975 po problematikách X. S-FMV“ ze dne 8. 1. 1976 bylo další rozpracování Hejdánka vedeno tak, aby bylo možné uskutečnit tzv. profylakticko-rozkladné opatření, od kterého však StB v roce 1975 upustila, vzhledem k Hejdánkově nemoci. Opatření mělo být prováděno i ve směru „preventivně-výchovném“, s cílem narušit Hejdánkovu „nepřátelskou“ činnost. Podobně bylo postupováno u jeho kontaktů s dalšími představiteli opozice, čímž se měla mezi nimi prohloubit vzájemná nedůvěra.

Rozkladné akce plánovala StB zejména před obdobím příprav XV. sjezdu KSČ a „voleb“, jelikož Hejdánek se začátkem 70. let účastnil kolportace protivolebních letáků. „Profylaktický rozkladný pohovor“ byl s Hejdánkem proveden v předvolebním období roku 1976. Podle záznamů StB vystupoval Hejdánek sebevědomě a dokazoval, že v jeho činnosti není nic nezákonného.

Výsledkem tzv. nuceného styku bylo přerušení jeho schůzkové činnosti se studenty Komenského evangelické bohoslovecké fakulty, kteří se pod jeho vlivem měli připravovat na aktivní vystoupení v tendencích NO na XX. Synodu ČCE. Po tomto pohovoru měli také jeho někteří přátelé – jako např. římskokatolický duchovní bez státního souhlasu Zdeněk Bouše a Jakub Trojan – projevit obavy z případného trestního postihu. Cestou agenturně-operativních prostředků bylo však Státní bezpečností ověřeno, že „objekt“ akce IDEOLOG – Ladislav Hejdánek – ve své činnosti pokračoval.

V „Prováděcím plánu práce 2a a 2b odboru S-StB řízených X. správou FMV na rok 1977“ ze 17. 12. 1976 se jako opatření uvádí:

„Agenturně-operativními prostředky sledovat a prověřovat činnost Hejdánka v období před XX. synodem ČCE jako jednoho s ideologických vedoucích tzv. Nové orientace, zda se nebude pokoušet ovlivnit účastníky ve směru této organizace. Úkonem TA-111 získat přehled o stycích a jednáních jmenovaného s představiteli Nové orientace [...]

*U Hejdánka, Trojana, Kocába a Němce dosáhnout plné izolace od prostředí, se kterým se stýkají, a osob nepřátelsky orientovaných, které se kolem nich soustřeďují. V případě jmenovaných jde o vlivné členy tzv. ekumenického hnutí, které negativně působí v oblasti státní církevní politiky.“*¹⁰⁹

Podle „Prováděcího plánu práce 2a a 2b odboru S-StB řízených X. správou FMV na rok 1978“ bylo k Hejdánkovi navrženo následující opatření: „[...]

– *znemožnit přesunutí činnosti opozice a chartistů do církví, narušovat spojení Hejdánka s představiteli aktivní pravice a zanášet mezi jeho přátele pocit nedůvěry vůči jeho osobě,*

¹⁰⁸ Ladislav Hejdánek patřil spolu s katolickým laikem Jiřím Němcem k neaktivnějším účastníkům ekumenických seminářů, které byly organizovány v 60. letech na půdě KEBF. Od roku 1963 Státní bezpečnost sledovala několik osob z řad duchovních i laiků evangelické, československé a katolické církve, kteří stáli u zrodu těchto seminářů věnovaných roli náboženství a církví ve společnosti a dialogu s marxisty. Činnost seminářů se rozrůstala, v roce 1965 se jich zúčastňovalo více než 150 posluchačů. Podobná setkání v menším rozsahu se konala i v jiných městech. StB kromě seminářů v Praze sledovala další podobné skupiny inteligence v Liberci a Olomouci. Státní bezpečnost spatřovala nebezpečí seminářů ve snaze ideologicky zpracovat křesťanskou inteligenci, vyzbrojit ji argumenty moderní křesťanské filosofie a seznamovat ji se zákonem nepostižitelnými způsoby boje proti ateismu a marxismu.

¹⁰⁹ Prováděcí plán práce 2a a 2b odboru S-StB řízených X. správou FMV na rok 1977. A MV ČR Brno-Kanice, fond B 1/II, inv. j. 76, str. 71.

– zamezovat Hejdánkovi možnosti ovlivňování čs. občanů v chartistických tendencích, diskreditovat a kompromitovat jeho osobu mezi duchovními a laiky ČCE, dokumentovat jeho nepřátelskou činnost, zejména jeho napojení do zahraničí.“¹¹⁰

S cílem získávat přehled o Hejdánkových záměrech a kontaktech (a zároveň tak zjišťovat účast katolického laika Jiřího Němce – „objekta“ akce NOVÁTOR na společné „protistátní“ činnosti) byl úkolován TS LÁĎA. Do akce IDEOLOG byl zaměřován i TS DRAMATIK získaný v roce 1976 do akce ORIENTACE (Jakub Trojan). Uvedený TS měl předpoklady proniknout též k Alfrédu Kocábovi a dalším přívržencům NO.

Agenturní cestou StB zjistila, že Hejdánek dochází do „jakési“ ekumenické rady, ve které se mimo něho scházeli Zdeněk Bouše, Jiří Němec, Jan Sokol a někdy i profesor Jan Patočka. Společně s dalšími přívrženci Nové orientace se měl podle informací StB snažit ovlivnit vedení sboru ČCE v Praze 10-Vršovcích, kam docházel (byl aktivním členem staršovstva sboru), aby jim byl udělen souhlas k vlastnímu kázání.

V akci IDEOLOG byla rozpracovávána i Hejdánkova manželka Hedvika, redaktorka Komenia, se kterou byly také prováděny tzv. profylakticko-rozkladné pohovory. Ty měly narušit schůzkovou činnost studentů KEBF, docházejících k ní do bytu a tak „ovlivňovaných v nepřátelském duchu“.

Svatopluk KARÁSEK (TOMÁŠ, SUTANA)

Dne 19. 4. 1977 byl na Krajské správě SNB S-StB Praha, 5. oddělení 2a odbor, zpracován návrh na zavedení spisu PO (prověřovaná osoba), krycí jméno SUTANA, na faráře Českobratrské církve evangelické Svatopluka Karáska (1942).

Podle zdůvodnění návrhu byl Karásek společně s dalšími osobami z řad mládeže hippies velmi aktivně zapojen v rozšiřování „závadových tiskovin“ v souvislosti s Chartou 77. Rovněž měl pořádat řadu hudebních vystoupení pro své přátele z řad bývalých evangelických farářů nebo hippies, která měla sloužit jako „*jakási interní manifestace proti socialistickému zřízení*“.

Na Karáska byl už v říjnu 1974 založen Krajskou správou SNB S-StB Ústí nad Labem, II. odbor, signální svazek s krycím jménem TOMÁŠ, a to na základě „*podezření z provádění trestního činu podle § 98 trestního zákona*“. Rozpracováním faráře Svatopluka Karáska zjistila StB tyto poznatky:

Svatopluk Karásek přišel do Severočeského kraje z Hvozdnice nad Labem, kde působil jako nově ustanovený vikář ČCE od roku 1969. Vzhledem k tomu, že došlo v činnosti sboru k oživení, musel Karásek pod tlakem krajského církevního tajemníka přijmout v roce 1971 místo duchovního v Novém Městě pod Smrkem v okrese Liberec. Zde setrval do roku 1973, když na „vlastní žádost“ přijal místo správce zámku Houska v okrese Česká Lípa.

Jeho rozpracování bylo vedeno v úzké návaznosti na akci SENIOR, ve které byl rozpracováván farář Miloš Rejchrt, s nímž se Karásek úzce stýkal. V Novém Městě pod Smrkem měl Karásek podle informací StB založit společně s Rejchrtem skupinu Nové orientace a spolu s dalšími přívrženci této skupiny pořádat konspirativní schůzky, při kterých kritizovali postavení církve v ČSSR.

V průběhu rozpracování byl Svatopluk Karásek pravidelně navštěvován nejznámějšími sympatizanty NO, a to Milošem Rejchrtem, Tomášem Bískem, Vojenem Syrovátkou,

¹¹⁰ Prováděcí plán práce 2a a 2b odboru S-StB řízených X. správou FMV na rok 1978. A MV ČR Brno-Kanice, fond B I/II, inv. j. 89, str. 55.

Petrem Mackem, Zdeňkem Bártou a dalšími. Na těchto setkáních měla být hlavním tématem kritika vedení evangelické církve a diskuse o zintenzívnění vlivu NO v rámci církve.

Později se měl Svatopluk Karásek podle informací StB přeorientovat na mládež, aby získal mladé lidi do církve, přičemž „využíval závadovou mládež, která se rekrutovala z řad hippies a undergroundu“. Navázal i kontakty s mládeží z Nového Města pod Smrkem a z blízkého okolí a organizoval různé zábavné srazy. Místem těchto setkání bylo zpočátku nové Karáskovo působiště – zámek Houska.

Nejčastější návštěvy se týkaly „závadových osob“ procházejících v akcích KAPELA a BOJANOVICE, jako např. členové zakázané hudební skupiny Plastic People – Josef Janíček, Jiří Kabeš, Vratislav Brabenec, Milan Hlavsa a další.

Za účasti „pravicových exponentů“ Jiřího Němce, Věry Jirousové a Ivana Klímy mělo na těchto setkáních docházet k veřejné kritice československého zřízení. Mimo zámku Houska k nim podle StB docházelo v nezměněné sestavě na celém území České socialistické republiky. Z rozpracování vyplynulo, že na setkáních nechyběli ani tzv. vízoví cizinci, konkrétně Paul Robert Wilson, který působil jako učitel a překladatel na Jazykové škole v Praze 1.

Na základě těchto informací přistoupila S-StB Praha k „realizaci“ Karáska v procesu BOJANOVICE. Za „aktivní účast na ilegálních srazech“ hippies v Postupicích, Bojanovicích a Kostelci u Křížků, kde měl veřejně produkovat „své náboženské, vulgární a protisocialisticky zaměřené texty“, byl Svatopluk Karásek v roce 1976 odsouzen na osm měsíců nepodmíněně.

Vzhledem k tomu byl signální svazek SUTANA uložen do archivu MV a rozpracování ukončeno.

Mezi mládeží Českobratrské církve evangelické koloval písemný materiál o soudním procesu s Karáskem a skupinou Plastic People. Podle informací TS MICHALA měl student KEBF Pavel Klinecký dne 5. 1. 1977 ve strašnickém sboru ČCE na biblické hodině mládeže seznamovat plně dvě hodiny účastníky (za přítomnosti faráře Jiřího Lejdara) se třemi písemnými materiály týkajícími se procesu. Poté StB prostřednictvím agentury prověřovala činnost Klineckého na KEBF.

Ihned po propuštění z vězení se Svatopluk Karásek velmi aktivně zapojil do „nepřátelské činnosti“, zejména ve spojení s československou opozicí; v lednu roku 1977 podepsal Chartu 77. Velkou aktivitu měl podle materiálů StB vyvíjet právě v roce 1977 při rozšiřování tiskovin v souvislosti s Chartou.

Podle „Plánu agenturně operativních opatření k osobě Karáska Svatopluka na období 1977-80“ „[...] v průběhu dosavadního rozpracování Karáska se nepodařilo, ať již profylaktickými pohovory, nebo jinými preventivně-výchovnými prostředky izolovat jmenovaného od osob stb zájmu.“¹¹¹

Agenturní obsazení Karáska bylo zajišťováno zejména TS FOXEM a stykem MIX, kteří byli úkolováni a vytěžováni zejména k jeho kontaktům s osobami z undergroundu, pravice a tzv. antisocialistických sil.

TS LÁŤA řízený 2b odborem 4. oddělení S-StB Praha byl úkolován ke kontaktu Karáska s Jiřím Němcem. Společně s 1. oddělením 2a odboru S-StB Praha bylo zajišťováno jeho agenturní obsazení v zaměstnání a prováděna taková opatření, aby Karásek nemohl „zneužívat“ pracovní doby ke své „nepřátelské činnosti“.

¹¹¹ Osobní svazek, kr. jméno SUTANA. A MV ČR Praha, reg. č. 29083, arch. č. 687608 MV, Plán agenturně-operativních opatření k osobě Karáska Svatopluka na období 1977–80, str. 82.

Spis PO (prověřované osoby) byl v únoru 1978 na 2b odboru 2. oddělení převeden na osobní.

Svatopluk Karásek byl rozpracováván „po linii“ pravice, antisocialistických sil a undergroundu za součinnosti 5. oddělení 2b odboru S-StB Praha v souvislosti s akcí NOVÁTOR (Jiří Němec) a VĚRA (Věra Jirousová).

Vzhledem k tomu, že se řada tzv. preventivně-rozkladných opatření nesečkala s „pozitivními výsledky“, byla v roce 1979 akce SUTANA zařazena do projektu ASANACE, jehož cílem bylo využít Karáskovy inklinace k „západnímu způsobu života“, s tím, aby se rozhodl vystěhovat z ČSSR.

Vystěhováním Svatopluka Karáška do Rakouska v roce 1980 bylo rozpracování akce SUTANA 2b odborem 2. oddělení S-StB Praha dne 27. 3. 1980 ukončeno.

•

Miroslav HERYÁN (SVATÝ, HENRY, ORIENT)

V roce 1962 byl na „vlasteneckém podkladě“ získán ke spolupráci se Státní bezpečností (KS-MV Praha, 3. odbor, 3. oddělení) jako informátor farář v Radotíně Miroslav Heryán (1923), s krycím jménem SVATÝ, který zastával i funkci spirituála bohosloveckého semináře při Komenského evangelické bohoslovecké fakultě v Praze.

StB chtěla především využít jeho styků s bohoslovci při rozpracovávání skupin mladých vikářů a farářů, jmenovitě Petra Pokorného, Jana Šimsy a dalších, o nichž měla informaci, že se scházejí a utajeně pracují na novém církevním programu a novém organizování církevní práce. Protože Heryán měl z titulu svého působení ve funkci tajemníka pro mládež na Synodní radě značné styky s vedoucími představiteli jak českobratrské církve, tak i dalších protestantských církví v Praze, počítala StB se získáním konkrétních zpráv nejen z prostředí ČCE, ale i z ostatních protestantských církví v Praze a okolí.

V roce 1971 byla 4. oddělením 1. odboru KS-SNB S-StB Praha spolupráce – z důvodů nesouhlasu Miroslava Heryána s dalšími kontakty – ukončena.

Po nastoupení do funkce faráře sboru v Brně byl v roce 1973 založen na M. Heryána 3. oddělením II. odboru S-StB Brno osobní svazek s krycím jménem ORIENT. Důvodem byly jeho styky se členy a přívrženci Nové orientace a angažovanost ve prospěch farářů Jana Šimsy a Vladimíra Kaluse, kteří byli zbaveni státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti. Heryán byl autorem dopisu odsuzujícího tento postup, který podepsali všichni duchovní Brněnského seniorátu a který byl následně zaslán na ministerstvo kultury.

Dne 28. 3. 1973 se u Heryána konalo setkání delegátů připravovaného XVIII. Synodu ČCE z Východočeského, Jihomoravského a dalších krajů k otázce odvolání nebo potvrzení závěrů přijatých XVII. Synodem ČCE. Prostřednictvím TA-155 (skryté pozorování a fotografování) byly osoby docházející na farní úřad k Heryánovi kontrolovány Státní bezpečností.

Miroslav Heryán byl znám svou ekumenickou činností mezi mládeží, pro kterou používal moderních forem – beatová hudba, náboženské recitace, promítání filmových diapozitivů a podobně.

Agenturně-operativní cestou StB zjistila, že spolu s katolickým laikem z Třebíče Antonínem Pavlíkem („objekt“ akce MNICH) organizoval tajné ekumenické schůzky evangelické a katolické mládeže. Pavlík se v srpnu 1974 na pozvání Heryána zúčastnil s dalšími dvanácti mladými katolíky shromáždění mládeže z Českobratrské církve evangelické v Praze V Jirchářích, jiné ekumenické střetnutí se uskutečnilo na katolické faře v Rozseči v dubnu

1975. O něm byla StB detailně informována prostřednictvím TS FRANTY, TS NEČASE a TS IVANA.

Za účelem „vytěžování“ činnosti Heryána na úseku Nové orientace a organizování školení mládeže byl k osobě Heryána nasazen TS HORÁK.

Státní bezpečnost rozpracovávala Miroslava Heryána i po amnestii vyhlášené prezidentem ČSSR ke 30. výročí osvobození v roce 1975, která se vztahovala též na údajnou trestnou Heryánovu činnost dle § 178 trestního zákona. Telefonní odposlech (TA-133) měl však potvrzovat plánování dalších tajných ekumenických schůzí s mládeží.

Správou StB Brno, II. odbor 3. oddělení, byla k Miroslavu Heryánovi řízena následující agenturní síť: TS DIVIŠ, ALEXEJ, HORÁK, SMETANA, METODĚJ, MICHAL, FRANTA, DAVID, DOMINIK.

Miroslav Heryán byl v roce 1977 proti kandidatuře Miloslava Hájka z Gottwaldova na funkci synodního seniora, kterou chtěla StB „ozdravit“ vedení ČCE na XX. Synodu ČCE (Hájek byl zaměřen proti Nové orientaci, ekumenismu a letničnímu hnutí). Heryán sympatizoval s Chartou 77 a upozorňoval na nedodržování závěrů Helsinské konference. V tom měl na něho vliv Jan Šimsa (další zájmová osoba S-StB Brno), na kterého byl nasazen KTS KAREL, řízený II. odborem 5. oddělení S-StB Brno.¹¹²

V konstatování náčelníka 3. oddělení II. odboru S-StB Brno pplk. Bohumila Svozila k rozpracování akce ORIENT z roku 1975 se uvádí, že „[...] důležitosti problematiky ČCE neodpovídá její rozpracování v samotném celku a nebo v konkrétních akcích.“

V tomto směru se měla „zvýšit náročnost“, „dávat zaměření“ a stanovit okresním oddělením StB konkrétní úkoly v prostředí, kde se nacházely „zájmové osoby“ nebo kde byla nejsilnější „báse“.

V roce 1978 byl Miroslav Heryán přeložen, za silné angažovanosti brněnského církevního tajemníka, zpět do Prahy na sbor v Radotíně, který před svým odchodem do Brna vedl.

Do roku 1981 byla Heryánovi ze strany 5. oddělení 2b odboru S-StB Praha věnována zvýšená agenturní pozornost s využitím ZTÚ NÁKUP (úkolová prověrka korespondence), TS PIETISTA, TS MIREK, TS CHOCEŇ a okrajově TS ONDŘEJ a KTS PODĚBRADSKÝ; StB však nezjistila žádnou „nepřátelskou“ činnost. Na tomto základě došlo na podzim 1981 k „nakontaktování“ Heryána a v dubnu 1982 k jeho získání ke spolupráci se Státní bezpečností jako TS HENRY.

¹¹² V Jihomoravském kraji se Státní bezpečnosti mimo Miroslava Heryána a Jana Šimsy jeví jako „zájmové osoby“ farář v Miroslavi Vladimír Kalus (1930), kterému byl v roce 1972 odňat státní souhlas, senior Miroslav Nagy (1917) a farář Jiří Ruml.

Farář v Opatově a konsenior Horáckého seniorátu Jiří Ruml (1915) byl „zájmovou osobou“ 3. odboru KS-MV Brno. Ruml byl od listopadu 1961 rozpracováván v pozorovacím svazku s kr. jménem SKOT a byl obsazen TS PAVLEM. Agenturní rozpracování bylo prováděno s cílem objasnit jeho kontakty se západními evangelickými církvemi a sledovat návštěvy jejich představitelů v Opatově (Jihomoravský kraj). V roce 1961 hostil skotského přesbytera z Edinburgu Johna Graye a setkal se v Jihlavě se skotským farářem Duncanem Shawem, který navštívil ČSSR při příležitosti zasedání Křesťanské mírové konference v Praze.

Další „zájmovou osobou“ StB byl Jaroslav Nedbal (1909), farář v Jihlavě, který byl rozpracováván pomocí agentury TS PAVEL a JAN. Mimo toho byly v Jihomoravském kraji ještě další „zájmové osoby“ z řad laiků, které se aktivně podílely na organizování mládeže v rámci letních táborů, zájezdů a podobně.

Jan Blahoslav ŠOUREK (TÁBOR, DUCHOVNÍ)

V roce 1958 byl absolvent teologie na KEBF vykonávající vojenskou prezenční službu Jan Blahoslav Šourek (1934), krycí jméno TÁBOR, zavázán ke spolupráci III. správou MV, aby pronikl, ovlivnil a usměrňoval činnost mládeže Českobratrské církve evangelické.

Šourek jako syn seniora Moravskoslezského seniorátu organizoval během výkonu vojenské služby od března roku 1958 vydávání tzv. „šumperských dopisů“ (časopisů) s teologickým obsahem, který StB považovala za „závadový“. Vydáním pěti čísel těchto časopisů navazoval na činnost bohoslovce Jana Čapka, který v letech 1956–1957 vydával časopis „List mladých mladým“.

Jan B. Šourek byl ke spolupráci s StB získán v průběhu akce KŘEŠŤAN, která spočívala v tzv. profylakticko-rozkladném opatření proti vydávání a rozšiřování těchto časopisů.

Po nastoupení na místo vikáře v Mariánských Lázních konstatovala StB, že:

„[...] jmenovaný je pod vlivem náboženského založení, dále organizuje náboženskou činnost mezi mládeží už jako vikář západočeského seniorátu, podléhá vlivu seniorátního výboru a hlavně svého otce Miloše Šourka¹¹³, faráře z Prahy.“¹¹⁴

Z tohoto důvodu s ním ukončila v roce 1961 spolupráci. Jan Blahoslav Šourek jako agent nepředal žádnou agenturní zprávu.

Dne 11. 11. 1982 byl S-StB Plzeň zaveden na J. B. Šourka jako příznivce Nové orientace signální svazek s krycím jménem DUCHOVNÍ, který byl následně převeden na II. odbor 4. oddělení S-StB Ostrava, neboť J. B. Šourek se v roce 1982 stal farářem ve Vsetíně.

Jiří OTTER (JIRÍ)

Na základě vlastní žádosti byl v roce 1963 příslušníky Krajské správy MV Plzeň kontaktován senior Západočeského seniorátu Jiří Otter (1919), od roku 1965 tajemník Synodní rady v Praze. Šlo o podání informací o tzv. vízových cizincích. Státní bezpečnost začala vést Ottera pod krycím jménem JIRÍ jako kandidáta tajné spolupráce a v průběhu kandidátské lhůty jej kontrolovala prostřednictvím TS NATAŠA z KS-MV Ostrava, TS JOSEF a TS ROKYCANA z KS-MV Plzeň. Okrajově byla k Otterovi využívána agentura 9. odboru II. S-MV, a to KAISR a SENIOR.

Otter měl být využíván k příjezdům vízových cizinců na Synodní radu, k zjišťování jejich názorů a chování. Po schůzi SČED v srpnu 1966, na které vystoupili někteří faráři z Nové orientace (Jan Šimsa a jiní) proti získávání spolupracovníků StB z řad duchovních, byl Otter značně otřesen a další schůzky s příslušníky 9. odboru II. správy v roce 1966 odmítl.

¹¹³ Senior a člen Synodní rady v Praze Miloš Šourek, (1908) objekt akce KS-MV Praha s kr. jménem DRUŽBA, měl podle StB „skrytou formou aktivizovat náboženskou činnost v rozporu s církevní politikou KSČ“.

¹¹⁴ Osobní svazek č. 8870, kr. jméno TÁBOR. A MV ČR Praha, III. S-MV, arch. č. 572234, str. 28–29.

Vlastimil SLÁMA (SVATOPLUK, BRÁZDA)

V září 1979 byl získán ke spolupráci se Státní bezpečností bývalý předseda Svazu československého evangelického duchovenstva (v letech 1966–1971) Vlastimil Sláma (1921), registrovaný 2. oddělením II. odboru S-StB v Ústí nad Labem jako TS pod krycím jménem BRÁZDA.¹¹⁵

Sláma byl získán ke spolupráci na základě hmotných výhod spočívajících v umožnění zahraničních cest, zvláště ke své dceři provdané do Západního Německa. (Do doby spolupráce měl odebrány cestovní doklady za svou angažovanost v ČCE v letech 1968–1969.)

Vlastimil Sláma, který s StB spolupracoval již před rokem 1979 jako KTS SVATOPLUK, měl podávat informace na vikáře v Chotiněvsi Zdeňka Bárty, člena Nové orientace a signatáře Charty 77. Mimo aktivního sledování Bárty měl Sláma od československé opozice získávat přehled o literatuře a pravidelně se účastnit různých srazů, které Bárta organizoval na faře.

Dále byl úkolován k Petru Čapkovi, faráři v Děčíně a členu Nové orientace, který se měl podle StB scházet s převážnou většinou „nepřátelsky“ založených duchovních. Jeho dlouholetý přítel Vlastimil Sláma byl úkolován k získávání informací o jeho angažovanosti v NO, vzájemných stycích s Bártou, o Čapkově vystupování a projevech .

Kromě toho byl Sláma úkolován k duchovním mimo bývalý Severočeský kraj, kteří s ním do roku 1971 působili v celostátní církevní organizaci SČED. (Podle StB měl tento svaz v letech 1968–1969, kdy byl Sláma jeho předsedou, představovat nejvlivnější „nátlakovou organizaci“ evangelických duchovních.) Šlo o Alfréda Kocába, Jakuba Trojana, Milana Balabána, Jana Šimsu a další.

Sláma byl rovněž úkolován k tzv. vízovým cizincům, především z řad západoněmeckých evangelických farářů a aktivistů.

Prověrka a kontrola TS BRÁZDY byla prováděna TS ODRAZILEM a HEKEM.

V roce 1984 byla spolupráce s TS BRÁZDOU ukončena s odůvodněním povrchně splněných cílů, na jejichž základě nedošlo k žádné „realizaci“.

Emanuel HUML (SAFARI, DVORSKÝ)

Dne 23. 10. 1963 byl 2. oddělením 3. odboru Krajské správy MV Hradec Králové zaregistrován jako KTS – s krycím jménem SAFARI – farář ve Dvoře Králové nad Labem Emanuel Huml (1924).

Návrh na získání E. Humla za TS byl zpracován 3. odborem II. správy FMV dne 28. 11. 1973 pod novým krycím jménem DVORSKÝ. Získáním tohoto kandidáta za TS usilovala StB o kontrolu a odhalování „nepřátelské nebo jiné nežádoucí činnosti“ na úseku tzv. mírové práce Českobratrské církve evangelické. Dalším cílem bylo Humlovo agenturní využití v prorežimní Křesťanské mírové konferenci (KMK) – k prosazování cílů, záměrů a závěrů KMK na mezinárodním církevním fóru.

Emanuel Huml byl ke spolupráci s StB získán na základě „ideových pohnutek“, kladného vztahu k režimu a především na pozitivním vztahu k tzv. mírové práci, a to nejen v samotné církvi, ale i v mimocírkevní mezinárodní činnosti.

¹¹⁵ Vlastimil Sláma byl v roce 1971 zbaven státního souhlasu k výkonu duchovenského povolání a Okresním soudem v Litoměřicích odsouzen k podmíněnému trestu na tři roky. Potom pracoval jako dělník.

Podnětem k navázání kontaktů StB s Humlem byl i jeho negativní postoj k činnosti Nové orientace, kterou nejen odsuzoval, ale aktivně proti ní vystupoval a bojoval.

Emanuel Huml se po XVII. Synodu ČCE (1971) stal předsedou Komise pro spolupráci s KMK při Synodní radě. Po XVIII. Synodu ČCE (1973) byla komise přejmenována na Mírový odbor Synodní rady.

„[...] Dá se do jisté míry přičíst i k jeho zásluze, že synodní rada (SR) ČCE přeorganizovala celou strukturu mírového odboru (MO) SR, vyloučila z něho všechny příslušníky MO, jmenovala nové členy MO, v jehož čele stojí právě náš KTS.“¹¹⁶

Dne 12. 12. 1973 byl 2. oddělením 3. odboru II. S-FMV získán za agenta s krycím jménem DVORSKÝ (od roku 1974 řízen 5. odborem 2. oddělení X. S-FMV).

Prověrku jeho serióznosti prováděla StB agenturní síť i ZTÚ TA-122 (krátkodobý prostorový odposlech) v akci SYNOD XIX. Měla v plné míře ukázat pravdivost Humlem předávaných zpráv Federálnímu ministerstvu vnitra. Státní bezpečnost proto Humla považovala za „seriózního“ TS:

„V souvislosti s konáním XIX. synodu ČCE, který se konal ve dnech 20.–22. 11. 1975 v Praze, byla spolupracovníkovi DVORSKÉMU dána linie chování a byly mu uloženy úkoly, které má splnit. Pramenem TA-122 [krátkodobý odposlech] bylo zjištěno, že danou linii splnil a poznatky, které předal, se kryjí s poznatkami pramene TA-122, i s těmi, které byly získány přes druhou agenturu. Navíc tyto rozšířil o poznatky z kuloárů. Splněním daných úkolů proběhla jeho prověrka dobře, a proto je možno spolupracovníka DVORSKÉHO považovat jako seriózního TS.“¹¹⁷

Ve „Vyhodnocení spolupráce s tajným spolupracovníkem DVORSKÝM č. sv. 5907 za rok 1979“ se uvádí:

„[...] zprávy, které TS podal, jsou seriózní a objektivní. Podává i písemné zprávy, týkající se vnitřní situace v církvi. Taktickým vytěžováním lze od něho získat i podrobné informace k osobám z řad církve.“¹¹⁸

V „Doplňku memoranda tajného spolupracovníka DVORSKÉHO“ ze dne 14. 5. 1979 se však konstatuje, že původní cíl využívání spolupracovníka DVORSKÉHO v Českobratrské církvi evangelické nebyl naplněn. Podle doplňku lze Humla využívat v „okrajových možnostech do církve, a se značnými potížemi již do NO“, neboť zde pro své postoje ztratil důvěru.

TS DVORSKÝ zůstal aktivně využíván Státní bezpečností v mezinárodní komisi KMK, zejména v oblasti církví NDR.

Dne 29. 12. 1986 s ním byla spolupráce z důvodu vážného zdravotního stavu ukončena.

Miloslav HÁJEK (MILOŠ)

V září 1973 byl O-StB Gottwaldov (dnešní Zlín) vytypován jako KTS s krycím jménem MILOŠ gottwaldovský farář Miloslav Hájek (1923).

¹¹⁶ Osobní svazek s kr. jménem DVORSKÝ. A MV ČR Praha č. sv. 5907, arch. č. 779454 MV, str. 33.

¹¹⁷ Záznam o prověrce TS DVORSKÉHO. A MV ČR Praha, č. sv. 5907, 17. 12. 1975, X. S-FMV, 5. odbor, arch. č. 779454 MV.

¹¹⁸ Vyhodnocení spolupráce s tajným spolupracovníkem DVORSKÝM. A MV ČR Praha, č. sv. 5907 za rok 1979, 27. 12. 1979, X. S-SNB, 5. odbor, arch. č. 779454 MV, str. 2.

StB využila skutečnosti, že Hájkova dcera nebyla přijata na Filosofickou fakultu UK v Praze, a proto si podala přihlášku na fakultu teologickou. Hájkovi bylo naznačeno, že by StB mohla jeho dceři k přijetí na studium teologie pomoci za protihodnotu podávání informací o činnosti ČCE a kazatelů těch církví a náboženských společností, kteří konávali své bohoslužby v evangelickém kostele v Gottwaldově. Poté, co tuto nabídku Hájek přijal, vyjádřil krajský církevní tajemník v Brně k přijetí jeho dcery kladné stanovisko a tato nastoupila na teologickou fakultu v Praze.

Aby O-StB Gottwaldov zařadilo Miloslava Hájka mezi své tajné spolupracovníky, zpracovalo a dne 6. 11. 1973 předložilo vedení S-StB Brno „Návrh na získání ke spolupráci“. Účelem vázání KTS bylo dle návrhu mít spolupracovníka „*do problematiky církve česko-bratrské evangelické*“.

Miloslav Hájek, který v Gottwaldově působil od roku 1966, měl být využíván k osobám projevujícím se v Nové orientaci a ve Svazu česko-bratrského evangelického duchovenstva, ke kontrole farářů ČCE v okrese Gottwaldov, případně i v jiných okresech. Měl získávat informace o činnosti Ústředí církve a Východomoravského seniorátu, rovněž měl být využíván ke kontrole činnosti kazatelů Církve adventistů sedmého dne a Bratrské jednoty baptistů v Gottwaldově. O-StB počítalo i s předáváním informací z mezinárodních církevních akcí, na které byl Hájek vyslán.

Podle „Zprávy o získání ke spolupráci“ ze dne 20. 11. 1973 byl Miloslav Hájek získán ke spolupráci jako TS MILOŠ v Luhačovicích dne 19. 11. 1973. Nabídku spolupráce přijal podle zprávy „*klidně a rozvážně*“. Po podepsání prohlášení o mlčenlivosti provedl jeho budoucí „řídící orgán“ (ŘO) nstržm. Lubomír Židlík s TS instruktáž týkající se dodržování konspirace, zásad spolupráce a styku. Prvním kontrolním úkolem pro TS MILOŠE bylo zjistit, zda při Východomoravském seniorátu existuje SČED a NO, druhým zjištění počtu členů Bratrské jednoty baptistů a Církve adventistů sedmého dne v Gottwaldově.

Miloslava Hájka prověřovalo O-StB Gottwaldov telefonním odposlechem (zpravodajsko-technický úkon TA-133) a pomocí TS OREL, který s ním byl v přátelském vztahu, čehož StB průběžně využívala ke vzájemné kontrole obou tajných spolupracovníků.

Podle „Vyhodnocení TS MILOŠ č. 19271 za rok 1974“ ze dne 23. 12. 1974 plnil Miloslav Hájek úkoly dle zaměření O-StB Gottwaldov a 3. oddělení II. odboru S-StB Brno „*velmi seriózním způsobem*“:

*„TS MILOŠ je uznávanou kapacitou mezi evangelickými duchovními a jako člen Teologického odboru Synodní rady a zástupce seniora Ženatého ze Vsetína má mezi církevními osobnostmi velmi dobrou pozici. Při rozebírání politické situace ve světě i v ČSSR se projevil jako řádný vlastenec a přestože po ideologické stránce má odlišné názory na vznik a vývoj světa, uznává přednosti světové socialistické soustavy. Je také pevným zastáncem boje socialistických států za udržení světového míru.“*¹¹⁹

V průběhu roku 1974 bylo s TS MILOŠ uskutečněno celkem dvanáct schůzek, na kterých podal šestnáct „hodnotných agenturních zpráv“. Podával informace k činnosti Nové orientace a zájmových osob z řad duchovních Českobratrské církve evangelické, okrajově k osobám a činnosti církve Adventistů sedmého dne a Bratrské jednoty baptistů. Podávané zprávy byly využívány při rozpracování „zájmových osob“, např. kazatele Bratrské jednoty baptistů Miloše Šolce, faráře ČCE Pavla Ottera, Čenka Šimonovského, Pavla Fojtů a jiných.

¹¹⁹ Vyhodnocení TS MILOŠ č. sv. 19271 za rok 1974. A MV ČR Praha, X. S-SNB, 5. odbor, 23. 12. 1974, arch. č. 755487 MV, str. 10.

Podle vyhodnocení TS MILOŠ č. 19271 za rok 1974 a 1975 byl tento spolupracovník za „velmi dobré plnění úkolů“ věcně a peněžitě odměněn.

Dne 18. 3. 1976 došlo na požádání X. správy FMV k seznámení TS MILOŠE s náčelníkem 2. oddělení 5. odboru X. S-FMV Jiřím Bezděckým, který se od tohoto data účastnil všech dalších schůzek s Hájkem. Důvodem byla skutečnost, že X. správa typovala Hájka jako jednoho z hlavních kandidátů na funkci synodního seniora.

Po skutečném zvolení synodním seniorem na XX. Synodu ČCE roku 1977 byl Miloslav Hájek dne 25. 1. 1978 převzat do řízení 5. odboru X. správy FMV. V materiálu této součásti StB nazvaném „Návrh na úlož tajného spolupracovníka kr. jménem MILOŠ, sv. č. 14417“ ze dne 19. 3. 1985 se uvádí:

„I v následujících letech plnil úkoly odpovědně, i když odmítal psát zprávy písemně. První náznaky nechuti dále spolupracovat se začaly projevovat po jeho opětovném zvolení synodním seniorem v roce 1982. V té době začal také mít potíže s koleny, což bylo příčinou stále se zhoršující pohyblivosti. Ke spolupráci přistupoval alibisticky, množily se výmluvy na nedostatek času a na jeho nemoc. Na předem dohodnuté schůzky docházel stále méně, až začal odmítat další schůzky vůbec. Přesto však na několik schůzek přišel. Úkoly, přestože je přijal, neplnil [...] Ověřením na sekretariátu pro věci církevní MK, bylo zjištěno, že i ve vztahu ke státní správě došlo u něho k zásadní změně. Dřívější ochota a iniciativa se změnila v pravý opak a o některých věcech nechce s pracovníky MK jednat vůbec.“¹²⁰

Vzhledem k trvalému odmítání další spolupráce a celkovému přístupu Miloslava Hájka ke Státní bezpečnosti i ministerstvu kultury byl svazek č. 14417 na návrh zástupce náčelníka 5. odboru X. S-SNB pplk. Jiřího Bezděckého uložen dne 3. 4. 1985 na dobu 10 let do archivu MV.

¹²⁰ Návrh na úlož tajného spolupracovníka kr. jménem MILOŠ. A MV ČR Praha, č. sv. 14417, 19. 3. 1985, X. S-SNB, 5. odbor, arch. č. 755487 MV, str. 125–126.

ZÁVĚR

Českobratrská církev evangelická nebyla v bývalém Československu církví početně největší. Za prvořadého nepřítele ze všech církví považoval režim církev katolickou.

V sousední NDR byla naproti tomu tímto hlavním nepřítelem režimu církev evangelická luterského směru. Nebude bezvýznamné všimnout si souvislostí mezi oběma evangelickými církvemi. Některé aspekty vnitrocírkevního vývoje v Českobratrské církvi evangelické a jejího vztahu k režimu jsou shodné se situací evangelické církve v bývalé NDR.

Určitý vliv německé církve na Českobratrskou církev evangelickou byl patrný při formování hnutí Nová orientace, při prosazování práva na náhradní vojenskou službu, v problému ateistické výchovy ve školách i v jiných oblastech. Podobně jako v ČCE i v evangelické církvi v NDR se situace pod tlakem moci polarizovala. Na jedné straně byla prorežimní část vyznávající doktrínu o církvi v socialismu (Kirche im Sozialismus), na straně druhé to byla různá neformální hnutí s koncepcí církve pro jiné (Kirche für andere), která spočívala v činnosti na obranu porušovaných lidských práv a v nezbytné pomoci jedincům, jež společnost jakýmkoli způsobem diskriminovala.

Zásady agenturního postupu tajné státní policie vůči církvím v bývalé NDR byly stejné jako v Československu: pomocí vlivové agentury rozdělit, rozhádat a získat vliv. Díky bádání v archivech bývalé východoněmecké tajné politické policie Stasi se potvrdilo, že většina evangelických duchovních, kteří se rozhodli pro spolupráci se Stasi, tak učinila dobrovolně. Ve vztahu k evangelickým duchovním se často stačilo odvolat na pocit loajality vůči státu. Podle tvrzení historiků totiž Stasi vděčila za své úspěchy při vytváření agenturní sítě v řadách evangelických duchovních mimo jiné určitému typu teologického myšlení rozšířenému v mnoha společenství evangelické církve, která uznávala, že stát je suverénní a plnoprávní subjekt práva, jemuž jsou evangelíci povinni se podřídit.

Značný vliv na jejich postoje ke státu měla mimo jiné doktrína významného protestantského teologa Karla Bartha, který tvrdil, že každá vrchnost je boží instituce, a to dokonce i tehdy, když její reprezentanti vystupují proti Bohu.

S podobným momentem verbování tajných spolupracovníků StB z řad evangelických duchovních a laiků na „vlasteneckém základě“ se můžeme, ač v menší míře, setkat v ČCE. To, že tento druh vázání tajných spolupracovníků nebyl v ČCE tolik rozšířen jako v prostředí německých evangelíků (častým způsobem získávání TS bylo i vázání na základě různých hmotných výhod), vyplývá ze skutečnosti, že čistě luterské chápání vztahu církve a státu nebylo v ČCE přijímáno tak jako v německé evangelické církvi.

Odpověď na otázku, proč z nekatolických církví právě Českobratrská církev evangelická, a nikoli početně větší Církev československá husitská, znamenala pro komunistický režim takový problém, nachází autor publikace „Církevní politika KSČ a státu v letech 1969–1972“ Jaroslav Cuhra ve specifickém uspořádání českobratrských evangelických sborů.

Na rozdíl od hierarchizovaných církví (katolické, československé i jiných) je totiž ČCE nositelem presbyterní tradice s hluboce zažitými demokratickými rysy a celé vedení církve – Synodní rada, i vedení sborů (laická staršovstva) – je demokraticky voleno z duchovních i laiků. Nicméně ze studie vyplývá, že důvodem daného problému byl od 60. let hlavní protivník StB v Českobratrské církvi evangelické, kterým se stala – Nová orientace.

Boj Státní bezpečnosti byl proto zaměřen proti těm, kteří NO reprezentovali či otevřeně souhlasili s myšlenkami tohoto církevně-teologického směru. StB užívala pojmu „nová

orientace“ pro označení všech, kteří na půdě ČCE stáli v opozici, nesouhlasili či měli kritické výhrady vůči oficiálnímu vedení církve a církevní politice KSČ. Pod tuto značku proto zařazovala i ty, kteří k NO přímo nepatřili – jako byl například Miroslav Heryán či mladší generace farářů, kterou tvořili Miloš Rejchrt, Svatopluk Karásek, Tomáš Bísek, Zdeněk Bárta a další.

Za období největšího vlivu Nové orientace můžeme označit druhou polovinu 60. let (činnost Svazu českobratrského evangelického duchovenstva a jeho Mírového odboru, vydávání různých prohlášení apod.). S nástupem normalizace se vliv NO zmenšoval (následkem zrušení SČED, odebráním státního souhlasu farářům výrazně reprezentujících NO, prosazováním prorežimních členů církve).

Státní bezpečnosti se sice dařilo obsazovat klíčová místa ve vedení Českobratrské církve evangelické svou vlivovou agenturou, nepodařilo se jí však zabránit opětovnému růstu vlivu toho jádra církve, jež vycházelo zdola, z prostředí laiků, studentů a mladých farářů ovlivněných myšlenkami Nové orientace.

Nebylo výjimkou, že ani spolupracovníci StB z řad farářů a laiků (včetně tzv. agentury špičkové, kterou představovali funkcionáři církve) neplnili její úkoly a pokyny tak, jak by StB chtěla. Projevovali se diferencovaně či zaujímalí zcela protichůdnou pozici, jak o tom svědčí například postoj seniora Cyrila Horáka na XXV. Synodu ČCE. Ne nadarmo si StB jako svůj perspektivní cíl kladla „ozdravení“ své agentury cestou získání mladých lidí, které by dosazovala do církevních funkcí. Tohoto cíle však nikdy nedosáhla.

Rovněž represemi (odebírání státních souhlasů, kriminalizace a zatýkání představitelů církve...) nemohla už dále účinně rozkládat činnost ČCE, a zvláště trestní postih se stával v 80. letech neúnosným. Když navíc uvážíme, že velká část příslušníků StB přistupovala ke své práci rutinně, můžeme konstatovat, že proces stupňování odporu a uvolňování v oblasti působení církvi nemohla StB již nadále účinně brzdit.

Zůstávalo pouze otázkou času, kdy protirežimní část Českobratrské církve evangelické převáží a získá prostřednictvím demokratického církevního uspořádání (které zůstávalo pojistkou úplného ovládnutí ČCE mocenským orgány) pozice ve vedení jednotlivých seniorátů i celé církve.

K tomu však došlo již za zcela odlišné politické situace, která v Československu nastala po událostech 17. listopadu 1989.

**SEZNAM TAJNÝCH SPOLUPRACOVNÍKŮ, DŮVĚRNÍKŮ
A KANDIDÁTŮ TAJNÉ SPOLUPRÁCE STB**

(řazeno podle chronologického výskytu ve studii od strany 37–99)

TS MILAN	–	Milan Opočenský, č. sv. 4096
TS DANIELA	–	Hana Macková, č. sv. 32265
TS KALVÍN	–	Luděk Brož, č. sv. 04094
TS JOHN	–	Josef Hromádka, č. sv. 16333
TS CASTUS	–	Josef Hromádka, č. sv. 34817
TS MIREK	–	Lubomír Miřejovský, č. sv. 04453
TS PROFESOR	–	Josef Smolík, č. sv. 19221
TS DUŠEK	–	Miloš Lešikar, č. sv. 33046
TS JESTŘÁB	–	Jaroslav Ondra, č. sv. 02021
TS JAN	–	Amedeo Molnár, č. sv. 16751
TS BRÁZDA	–	Vlastimil Sláma, č. sv. 13414
TS MALÝ	–	Pavel Nagy, č. sv. 10179
TS KAREL	–	Jan Košťál, č. sv. 2313
TS DVORSKÝ	–	Karel Rys, č. sv. 10944
TS ALEŠ	–	Rudolf Baudisch, č. sv. 23061
TS (KTS) MILOŠ	–	Vladimír Rejchrt, č. sv. 24108
KTS FRANTIŠEK	–	Lubomír Chromek, č. sv. 24310
TS PÍSEK	–	František Kulič, č. sv. 04260
TS TAJEMNÍK	–	Jiří Novotný, č. sv. 10085
KTS ALBERT	–	Martin Matyáš, č. sv. 25168
TS CYRIL	–	Cyril Horák, č. sv. 13682
TS GABRIEL	–	neztotožněn
TS JAN	–	Zbyněk Laštovka, č. sv. 21019
TS AMOS	–	Jan Heller, č. sv. 24520
TS JOSEF	–	Jiří Pumr, č. sv. 21018
TS ROKYCANA	–	neztotožněn
TS JARDA	–	Antonín Vítek, č. sv. 11574
KTS LAIK	–	Elizeus Falátek, č. sv. 22622
TS JINDŘICH	–	Bedřich Bašus, č. sv. 053693

TS BOHDAN	–	Bedřich Bašus, č. sv. 9966
TS VÁCLAV	–	Jindřich Výborný, č. sv. 1151
KTS KARAFIÁT	–	Miloš Lešíkar, č. sv. 13382
TS JIRKA	–	Jiří Doležal, č. sv. 17044
TS DOMINIK	–	Lubomír Linka, č. sv. 18998
TS FILIP	–	Bronislav Czudek, č. sv. 25037
TS NATAŠA	–	neztotožněn
TS STÁŇA	–	Vilém Stonawski, č. sv. 11543
TS PAVEL	–	Miroslav Šnyrch, č. sv. 23950
D LAS	–	neztotožněn
TS JÁRA	–	Jaroslav Košťál, č. sv. 15639
TS VLADEK	–	Vladislav Kiedroň, č. sv. 10724
TS PROCHÁZKA	–	neztotožněn
TS KREJČÍ	–	Bohuslav Novák, č. sv. 24760
TS ČECH	–	Jiří Řehák, č. sv. 24410
TS SKÁLA	–	neztotožněn
TS LIBENSKÝ	–	neztotožněn
TS ROBERT	–	neztotožněn
TS CHOCEŇ	–	Jan Strnad, č. sv. 12806
TS PIETISTA	–	Bohuslav Otřísal, č. sv. 24685
TS HENRY	–	Miroslav Heryán, č. sv. 36394
D BRŇÁK	–	Lubomír Moravec, č. sv. 5320
D LITOMYŠL	–	Josef Beneš, č. sv. 13913
TS LÁĎA	–	Alois Kubý, č. sv. 12823
TS (KTS) DRAMATIK	–	Vladislav Čejchan, č. sv. 22312
D JOSEF	–	neztotožněn
TS ONDŘEJ	–	Vladimír Šimáně, č. sv. 26911
TS (KTS) PODĚBRADSKÝ	–	neztotožněn
D JAKUB	–	neztotožněn
TS JIŘÍ	–	neztotožněn
TS JAROSLAV	–	neztotožněn
TS JEFTA	–	neztotožněn
TS PAVEL (VKR)	–	neztotožněn
TS VILÉM	–	Eduard Pártl, č. sv. 17691
TS MARCEL	–	Miloslav Mejstřík, č. sv. 17982

D JAROSLAV	–	neztotožněn
KTS NOVOTNÝ	–	Pavel Bouška, č. sv. 22570
D FOND	–	Miloslava Rychlá, č. sv. 22562
TS MICHAL	–	Michal Bihary, č. sv. 4517
TS FOX	–	Josef Hrubý, č. sv. 17452
Styk MIX	–	neztotožněn
TS FRANTA	–	František Limberg, č. sv. 14845
TS NEČAS	–	neztotožněn
TS IVAN	–	neztotožněn
TS HORÁK	–	Josef Pruša, č. sv. 18372
TS DIVIŠ	–	Jan Urban, č. sv. 13245
TS ALEXEJ	–	neztotožněn
TS SMETANA	–	Pavel Titěra, č. sv. 20972
TS METODĚJ	–	neztotožněn
TS MICHAL	–	neztotožněn
TS DAVID	–	Jan Urban, č. sv. 13245
TS DOMINIK	–	Jaroslav Doubravský, č. sv. 18707
KTS (TS) KAREL	–	Jiří Škarvada, č. sv. 27209
TS PAVEL	–	neztotožněn
TS JAN	–	neztotožněn
KAISR	–	neztotožněn
SENIOR	–	Bohuš Hrejsa, č. sv. 22514
TS ODRAZIL	–	Vlastimil Zítek, č. sv. 31904
TS HEK	–	Josef Helikar, č. sv. 13405
TS OREL	–	Vlastimil Fürst, č. sv. 17788

**PŘEHLED SVAZKŮ A SPISŮ ROZPRACOVÁVANÝCH OSOB STB
(SS, SPO a OS)**

- SS ÁBEL, reg. č. 14404, veden k osobě Petra Čapka
- SS BRATR, reg. č. 15916, veden k osobě Jiřího Zejfarta
- SS ČÁP, reg. č. 25805, veden k osobě Jana Čapka
- SS DOKTOR, reg. č. 14449, veden k osobě Jaroslava Krause
- SS DOMOV, reg. č. 14833, veden k osobě Josefa Svatoně
- SS DUCHOVNÍ, reg. č. 25705, veden k osobě Jana Blahoslava Šourka
- SS HELVÍT, reg. č. 11728, veden k osobě Miloslava Plecháčka
- SS IDEOLOG, reg. č. 13414, veden k osobě Vlastimila Slámy
- SS KALICH II, reg. č. 14151, veden k osobě Miroslava Rodra
- SS KALICH, reg. č. 14151, veden k osobě Miroslava Rodra
- SS KAZATEL, reg. č. 12502, veden k osobě Jakuba Trojana
- SS KAZATEL, reg. č. 3706, veden k osobě Jaroslava Soběslavského
- SS MACEK, reg. č. 23303, veden k osobě Marie Matzenhauerové
- SS MORAVA, reg. č. 14237, veden k osobě Jany Vondráčkové
- SS PROKOP, reg. č. 16725, veden k osobě Petra Čapka
- SS RŮŽE, reg. č. 11729, veden k osobě Bohdana Pivoňky
- SS SDRUŽENÍ, reg. č. 10330, veden k osobě Dalibora Molnára
- SS SNAŽISTA, reg. č. 18737, veden k osobě Ladislava Macha
- SS SNOB, reg. č. 26374, veden k osobě Jana Slámy
- SS SPOJENÍ, reg. č. 14516, veden k osobě Ludvíka Klobásy
- SS TATAR, reg. č. 18154, veden k osobě Ladislava Radiče
- SS VIKÁŘKA, reg. č. 17500, veden k osobě Věry Matulové
- SS VOČI, reg. č. 13199, veden k osobě Zdeňka Vokatého
- SS VYSOČINA, reg. č. 12847, veden k osobě Pavla Hlaváče
-
- SPO BRIGÁDNÍK, reg. č. 18968, veden k osobě Miloslava Lojka
- SPO JIDÁŠ, reg. č. 20777, veden k osobě Jana Chromečka
- SPO MLÁDEŽNÍK, reg. č. 10368, veden k osobě Alfréda M. Satkeho
- SPO MOJŽÍŠ, reg. č. 17640, veden k osobě Vladimíra Kopeckého

- SPO SENIOR, reg. č. 10186, veden k osobě Karla Paláska
- SPO SENIOR, reg. č. 26959, veden k osobě Dalibora Molnára
- SPO SKOT, reg. č. 9025, veden k osobě Jiřího Rumla
- SPO ŠKOLÁK, reg. č. 8692, veden k osobě Alfréda Kocába
- SPO VLASÁČ, reg. č. 31493, veden k osobě Václava Hurta
-
- OS BRATR, reg. č. 8142, veden k osobě Vlastimila Slámy
- OS BRATR, reg. č. 13845, veden k osobě Jana Litomiského
- OS CYRIL, reg. č. 8503, veden k osobě Cyrila Horáka
- OS EDA, reg. č. 28820, veden k osobě Edmunda Bauera
- OS EVANGELÍK, reg. č. 12637, veden k osobě Miroslava Hejla
- OS FERDA, reg. č. 8876, veden k osobě Alfréda Milana Satkeho
- OS IDEOLOG, reg. č. 16788, veden k osobě Ladislava Hejdánka a Hedviky Hejdánkové
- OS IDEOLOG, reg. č. 42156, veden k osobě Jana Šimsy
- OS KLASIK, reg. č. 17975, veden k osobě Lud'ka Marhana
- OS KOSTELNÍK, reg. č. 20599, veden k osobě Miloslava Vašiny
- OS LUKÁŠ, reg. č. 17641, veden k osobě Zdeňka Bárty
- OS MILAN, reg. č. 20782, veden k osobě Milana Balabána
- OS ORIENT, reg. č. 30703, veden k osobě Miroslava Heryána
- OS ORIENTACE I, reg. č. 18412, veden k osobě Alfréda Kocába
- OS ORIENTACE, reg. č. 18411, veden k osobě Jakuba Trojana
- OS PROPAGÁTOR, reg. č. 11145, veden k osobě Jiřího Vebra
- OS SAMOTA, reg. č. 9736, veden k osobě Tomáše Bíska
- OS SENIOR, reg. č. 19190, veden k osobě Miloše Rejchrtu
- OS SUD, reg. č. 35637, veden k osobě Jana Dusa
- OS SUTANA, reg. č. 29083, veden k osobě Svatopluka Karáska
- OS VEDOUCÍ, reg. č. 34129, veden k osobě Miloslava Lojka
- OS VIKÁŘ, reg. č. 15272, veden k osobě Vojena Syrovátky
- OS VÝBOR, reg. č. 22318, veden k osobě Jana Šoupala

SEZNAM PŘÍSLUŠNÍKŮ STB
*procházejících publikací***BEZDĚCKÝ Jiří (1931)**

Původním povoláním typograf. Do služebního poměru k MV přijat 7. 6. 1955, člen KSČ od roku 1947. Dne 1. 12. 1960 přemístěn od VIII. správy MV ke Krajské správě MV Praha jako referent 3. odboru, od 1. 2.–30. 11. 1964 referent 7. oddělení 2a odboru KS-MV, 1. 12. 1964 referentem 6. oddělení 2a odboru. V roce 1967 ukončil denní studium na Střední odborné škole MV Praha, směr StB, obor kontrarozvědný. K 1. 4. 1968 jmenován starším referentem 6. oddělení 2a odboru S-StB Praha KS-SNB, 1. 7. 1971 starší referent 4. oddělení I. odboru. Dne 1. 7. 1972 přemístěn ke II. S-FMV a ustanoven do funkce staršího referenta 2. oddělení 3. odboru, 1. 7. 1974 starší referent 2. oddělení 5. odboru X. S-FMV, 1. 10. 1975 náčelníkem tamtéž. Po absolvování tříměsíčního kursu F. E. Dzeržinského KGB v Moskvě jmenován 1. 10. 1979 do funkce zástupce náčelníka 5. odboru X. S-SNB.

Dne 30. 4. 1986 uvolněn ze služebního poměru ze závažných osobních důvodů.

BREJNÍK Jaroslav (1924)

Původním povoláním strojní zámečnick. Do služeb MV vstoupil 18. 6. 1945, člen KSČ od roku 1948. Dne 1. 1. 1949 byl přemístěn od Zemského velitelství SNB Praha k SNB útvar 9600, odtud 1. 1. 1950 přemístěn k SNB útvar JASAN. K 1. 10. 1956 přeložen ze služebních důvodů ze stavu VIII. správy ke III. S-MV a ustanoven zde referentem 1. oddělení 6. odboru. V důsledku organizačních změn zařazen 1. 1. 1964 do stavu kontrarozvědné správy MV a ustanoven starším referentem 3. oddělení 9. odboru, 1. 6. 1965 starším referentem 2. oddělení téhož odboru. Dne 1. 4. 1969 ustanoven do funkce staršího referenta 2. oddělení analytického odboru II. správy Federální správy zpravodajské služby, 15. 1. 1971 starší referent 1. oddělení analytického odboru tamtéž. 1. 7. 1974 starší referent samostatného analyticko-informačního oddělení X. S-FMV, 1. 1. 1975 starší referent specialista tamtéž. Od 1. 1. 1981 starší referent specialista analyticko-informačního, plánovacího a kontrolního odboru X. S-FMV.

Dne 31. 5. 1983 uvolněn ze služebního poměru ze závažných osobních důvodů.

ČEŠELSKÝ Josef (1946)

Původním povoláním stavební technik. Do služeb MV vstoupil 1. 10. 1970, člen KSČ od roku 1974. V roce 1974 se stal starším referentem 1. oddělení 5. odboru X. S-FMV, po absolvování Fakulty StB VŠ SNB v Praze zařazen do funkce náčelníka 2. oddělení téhož odboru. V roce 1983 byl do 5. odboru X. S-SNB dosazen ve funkci náčelníka. V roce 1987 absolvoval dvouměsíční kurs pro náčelníky a jejich zástupce při VŠ F. E. Dzeržinského V-StB SSSR v Moskvě. Po reorganizaci správ StB byl v roce 1988 zařazen do funkce náčelníka 9. odboru II. S-SNB.

FIDLER Josef (1921)

Původním povoláním strojní zámečnick. Do služebního poměru k MV vstoupil dne 10. 4. 1949, člen KSČ od roku 1945. 1. 3. 1959 ustanoven do funkce staršího referenta 3. odboru KS-MV Praha, 1. 12. 1964 starší referent 6. oddělení 2a odboru S-StB Praha, 15. 4. 1969

starší referent 4. oddělení VI. odboru S-StB, 1. 7. 1971 ustanoven starším referentem 4. oddělení 1. odboru S-StB, 1. 8. 1973 starším referentem 4. oddělení 4. odboru S-StB, 1. 4. 1975 starším referentem 4. oddělení 2b odboru S-StB Praha. Vzdělání mu bylo prominuto v roce 1972.

Dne 29. 2. 1976 uvolněn ze služebního poměru.

HANÁK Zdeněk (1943)

Původním povoláním řezník. K MV přijat 1. 11. 1964, člen KSČ od téhož roku. Od 13. 2. 1965 referent operativy OO-VB Děčín-město, 1. 1. 1966 referent 1. skupiny O-VB Děčín. V roce 1969 ukončil denní studium na Střední odborné škole MV Pardubice, směr VB, obor obecná kriminalita. 15. 2. 1970 přemístěn k O-StB Děčín jako referent. K 1. 10. 1977 dočasně pověřen výkonem funkce náčelníka II. odboru S-StB Ústí nad Labem a dne 1. 7. 1978 v této funkci potvrzen. V březnu 1984 byl vyloučen ze studia na Fakultě StB Vysoké školy SNB. Od 1. 3. 1989 dočasně pověřen funkcí zástupce náčelníka S-StB Krajské správy SNB Ústí nad Labem, 1. 10. 1989 v této funkci potvrzen.

HOVORKA František (1924)

Původním povoláním obchodní příručí. K MV nastoupil 24. 7. 1950, člen KSČ od roku 1948. 1. 4. 1960 jmenován do funkce vedoucího Skupiny boje proti rozkrádání a spekulaci O-VB Mělník. Dne 1. 7. 1967 ustanoven starším referentem O-StB Mělník Krajské správy SNB S-StB Praha, 1. 6. 1972 prominuto vzdělání. K 1. 10. 1977 ustanoven do funkce staršího referenta O-StB Mělník Okresní správy SNB Mělník.

Dne 30. 6. 1979 uvolněn ze služebního poměru.

CHOVANEK Josef (1954)

Původním povoláním provozní zámečník. Do služebního poměru k MV vstoupil dne 1. 3. 1974, člen KSČ od roku 1977. Od 1. 9. 1975 referent 4. oddělení 2b odboru S-StB Praha. V roce 1976 ukončil denní studium praporčické školy v Kladně. Dne 1. 3. 1977 přemístěn k X. S-MV a ustanoven do funkce staršího referenta 2. oddělení 5. odboru. 31. 7. 1987 ukončil denní studium na Fakultě StB Vysoké školy SNB a zároveň byl převeden do stálého stavu na VŠ SNB. Od 1. 8. 1987 asistent katedry kontrarozvědných opatření proti antisocialistickým silám a ideologické diverzi Fakulty StB.

KOSOVÁ Vlasta (1941)

Původním povoláním cizojazyčná korespondentka. Do služebního poměru k MV přijata 1. 9. 1974 a ustanovena do funkce referenta spisovny VŠ SNB. Členka KSČ od roku 1966. Dne 28. 2. 1975 odvolána z funkce a převedena do podřízenosti výboru KSČ na VŠ SNB jako organizační politická pracovnice HV KSČ. Od 1. 6. 1978 starší referent odboru pro mimo-učební výchovu, 1. 9. 1981 lektorka dějin KSČ a SNB Ústavu marxismu-leninismu VŠ SNB. Od 1. 9. 1984 správce kabinetu sekce Ústavu marxismu-leninismu pro Fakultu StB VŠ SNB. 1. 5. 1987 asistentka katedry vědeckého komunismu skupiny pro Fakultu StB Ústavu marxismu-leninismu.

KOŽUCH Albín (1924)

Původním povoláním dělník. Do služeb MV vstoupil 1. 8. 1950, od roku 1945 člen KSČ. Po absolvování ročního kurzu v SSSR nastoupil v roce 1959 službu u KS-MV Ostrava. 1. 3. 1963 zástupce náčelníka III. správy MV, od 1. 1. 1964 funkce zástupce náčelníka

II. správy MV, ze které byl v listopadu 1966 odvolán. 24. 8. 1968 zbaven výkonu služby, dne 1. 3. 1969 ustanoven zástupcem náčelníka odboru VC se současným pověřením vedení odboru na MV ČSR. V lednu 1971 dočasně ustanoven do funkce náčelníka 3. odboru II. správy FMV. 1. 7. 1974 se stal náčelníkem 5. odboru X. S-FMV. V roce 1975 absolvoval tříměsíční odborný kurz při Vysoké škole F. E. Dzeržinského KGB v Moskvě. V březnu 1980 přemístěn do personální péče Kanceláře ministra vnitra.

30. 9. 1981 uvolněn ze služeb MV ze závažných osobních důvodů.

KŘIŠŤÁL Miroslav (1947)

Původním povoláním lesní dělník. Od roku 1969 člen KSČ. Po vstupu do služebního poměru MV dne 1. 12. 1968 ustanoven do funkce inspektora 3. skupiny OO-VB Žďár nad Sázavou S-VB Brno. Od 1. 10. 1974 referent skupiny Vyšetřování dopravních nehod OO-VB Žďár nad Sázavou. Od 1. 1. 1975 přemístěn ke S-StB Brno, referent O-StB Žďár nad Sázavou, od 1. 10. 1977 se stává referentem 5. oddělení II. odboru S-StB Krajské správy SNB Brno. K 1. 11. 1978 jmenován zástupcem náčelníka 5. oddělení II. odboru S-StB Brno. V červenci 1985 ukončil dálkové studium Fakulty StB Vysoké školy SNB, od 1. 12. 1988 vedoucí starší referent specialista 1. oddělení II. odboru S-StB Brno.

MÁLEK Jiří (1938)

Původním povoláním truhlář. Do služebního poměru k MV přijat 2. 11. 1959 a následně zařazen ke S-StB Ústí nad Labem jako mladší referent 2. oddělení VII. odboru. Od roku 1958 člen KSČ. 1. 8. 1962 referent 2. oddělení III. odboru, 1. 5. 1964 referent 5. oddělení II. odboru, 1. 12. 1970 starší referent 1. oddělení II. odboru S-StB Ústí nad Labem.

V roce 1975 ukončil dvouletý dálkový kurz Střední odborné školy F. E. Dzeržinského Vinoř pro příslušníky se středoškolským vzděláním, směr StB, obor kontrarozvědny. Od 1. 1. 1975 starší referent 2. oddělení II. odboru S-StB Ústí nad Labem, od 1. 12. 1988 starší referent specialista tamtéž.

PULEC Václav (1923)

Původním povoláním soustružník kovů. Do služeb MV vstoupil jako čekatel Zemského velitelství SNB Praha dne 8. 6. 1945, člen KSČ od roku 1946. Od 15. 7. 1951 přemístěn k 2. sektoru Velitelství StB. Od 22. 12. 1953 starší referent 1. oddělení 5. odboru III. S-MV, k 1. 4. 1954 jmenován tamtéž náčelníkem 2. oddělení a ke 14. 11. 1955 náčelníkem 3. odboru III. S-MV. Po ukončení ročního studia v SSSR ustanoven 28. 7. 1957 do funkce náčelníka 3. odboru III. S-MV. Od 1. 3. 1961 náčelníkem těžce správy. 1. 7. 1964 ustanoven náčelníkem 8. odboru II. S-MV, 1. 2. 1965 náčelník 9. Odboru tamtéž. Dne 7. 8. 1969 dočasně odvelen k odboru pasů a víz KS- SNB Praha.

1. 10. 1969 v záloze, 28. 2. 1970 propuštěn jako nevyhovující ze služebního poměru příslušníka SNB, 19. 5. 1970 vyloučen z KSČ.

RADIKOVSKÝ Zdeněk (1946)

Původním povoláním strojní zámečnický. Do služeb MV vstoupil dne 15. 4. 1973 jako hlídkový příslušník OO-VB Mladá Boleslav. Od roku 1964 člen KSČ. Po ukončení nástupní školy VB v Karviné pro příslušníky se středoškolským vzděláním zařazen dne 1. 5. 1974 jako výkonný příslušník Obvodního oddělení VB Mladá Boleslav. Dne 15. 8. 1975 přeřazen do funkce referenta k O-StB Mladá Boleslav. V únoru 1983 ukončil dálkové studium Vysoké školy SNB, směr StB. 1. 3. 1978 ustanoven do funkce staršího referenta O-StB Okresní

správy SNB Mladá Boleslav, od 1. 12. 1978 zástupce náčelníka O-StB tamtéž. 1. 10.–1. 12. 1979 vykonával stáž na OV KSČ Mladá Boleslav. Dnem 1. 6. 1981 ustanoven do funkce zástupce náčelníka OS-SNB Mladá Boleslav pro politicko-výchovnou práci.

SKALNÍK Vlastimil (1925)

Původním povoláním dělník. Do služebního poměru příslušníka MV přijat dne 20. 11. 1945, člen KSČ od roku 1945. V roce 1950 přemístěn z Brna na Krajské velitelství StB do Prahy, k 1. 4. 1954 ustanoven do funkce zástupce náčelníka 5. oddělení III. odboru KS-MV Praha, k 1. 8. 1961 do funkce náčelníka 1. oddělení tamtéž. Dne 1. 12. 1964 se stal náčelníkem 5. oddělení 2a odboru KS-MV Praha, od 15. 4. 1969 náčelníkem 1. oddělení VII. odboru S-StB Praha, 1. 10. 1972 ustanoven zástupcem náčelníka II. odboru, současně náčelníkem 1. oddělení S-StB Praha. K 1. 8. 1973 zástupcem náčelníka 5. odboru tamtéž, o rok později jmenován náčelníkem 5. odboru S-StB. Po absolvování internátního studia tříměsíčního kurzu při Vysoké škole F. E. Dzeržinského KGB při Radě ministrů SSSR v Moskvě byl v dubnu 1975 ustanoven do funkce náčelníka 2b odboru S-StB Praha.

K 31. 12. 1981 uvolněn ze služebního poměru.

SMOLA Bohumil (1935)

Původním povoláním elektromontér. Do služeb MV vstoupil 15. 10. 1959, člen KSČ od roku 1953. Zařazen u KS-MV Ústí nad Labem, referent O-StB Most, od listopadu 1970 starší referent 1. oddělení II. odboru S-StB Ústí nad Labem. V roce 1975 ukončil dvouletý kurz Střední odborné školy F. E. Dzeržinského Vinoř pro příslušníky se středoškolským vzděláním, směr StB, obor kontrarozvědčný. Od 1. 1. 1975 zařazen jako starší referent 2. oddělení II. odboru S-StB Ústí nad Labem, od 1. 12. 1984 zde dočasně pověřen výkonem funkce náčelníka, 1. 2. 1985 ustanoven náčelníkem tohoto oddělení. Od 1. 12. 1987 starší referent specialista 1. oddělení 5. odboru X. S-SNB, 1. 9. 1988 starší referent specialista 1. oddělení 9. odboru II. S-SNB.

SVOZIL Bohumil (1920)

Původním povoláním strojní zámečnick. Do služeb MV vstoupil 22. 5. 1949, člen KSČ od roku 1946. Po absolvování operativního kurzu StB v Praze, zařazen 1. 3. 1953 jako starší referent 2. oddělení II. odboru KS-MV Brno, 1. 4. 1955 starší referent 3. oddělení III. odboru KS-MV Brno a zároveň pověřen vedením tohoto oddělení. Dne 1. 12. 1955 zástupce náčelníka 3. oddělení III. odboru, 1. 8. 1957 starší referent 3. oddělení III. odboru KS-MV Brno. Dne 1. 3. 1964 byl ustanoven do funkce staršího referenta 7. oddělení II. odboru S-StB Brno, 1. 12. 1970 náčelník tohoto oddělení. Od 1. 8. 1971 jmenován náčelníkem 3. oddělení II. odboru S-StB Brno, 1. 1. 1975 náčelníkem 5. oddělení tohoto odboru.

Dne 31. 8. 1976 uvolněn ze služebního poměru.

ŠMARDA Bedřich (1921)

Původním povoláním strojní zámečnick. K MV nastoupil 10. 4. 1949, člen KSČ od roku 1946. Dne 8. 10. 1953 ustanoven do funkce náčelníka 1. oddělení 3. odboru III. S-MV, 1. 4. 1954 prozatímně jmenován zástupcem náčelníka 3. odboru téže správy. V roce 1959 ukončil studium v SSSR pro vedoucí pracovníky operativních součástí StB. K 1. 5. 1961 odvolán z funkce zástupce náčelníka 3. odboru III. S-MV a tamtéž ustanoven do funkce náčelníka. Dne 1. 1. 1964 v důsledku organizačních změn zařazen do stavu kontrarozvědné správy MV a prozatímně ustanoven náčelníkem 9. odboru této správy. Dne 1. 7. 1964 ustanoven do

funkce náčelníka 9. odboru II. správy MV a dne 31. 1. 1965 odvolán. Od 1. 2. 1965 se stává zástupcem náčelníka 9. odboru. K 15. 4. 1969 přemístěn ke KS-SNB Praha a ustanoven do funkce náčelníka 4. oddělení VI. odboru S-StB Praha. 1. 7. 1971 náčelník 4. oddělení I. odboru S-StB, 1. 8. 1973 náčelník 4. oddělení 4. odboru S-StB, 1. 4. 1975 náčelník 4. oddělení 2b odboru S-StB Praha.

Dne 31. 1. 1976 uvolněn ze služebního poměru.

ŠTÍCHA František (1950)

Původním povoláním soustružník. Do služeb MV vstoupil 1. 3. 1971 jako frekventant KS-VB Praha. Člen KSČ od roku 1975. K 1. 9. 1972 přeložen a ustanoven referentem 2. oddělení 1. odboru, 1. 8. 1973 referentem 5. oddělení 4. odboru S-StB Praha. Od 1. 4. 1975 referent 4. oddělení 2b odboru S-StB Praha. V roce 1981 ukončil denní studium na Fakultě StB VŠ SNB a byl zařazen jako starší referent specialista 5. oddělení 2b odboru S-StB Praha, k 1. 7. 1983 jako náčelník tamtéž. Od 1. 9. 1986 náčelník 4. oddělení 2b odboru S-StB, od 1. 2. 1989 vedoucí starší referent specialista 1. oddělení 2. odboru S-StB Praha. Ke dni 1. 9. 1989 byl přemístěn ke II. S-SNB a ustanoven zástupcem náčelníka 9. odboru.

ŠUBRT Luděk (1949)

Původním povoláním elektromechanik. K MV nastoupil dne 1. 11. 1971 jako referent O-StB Mladá Boleslav S-StB Praha, člen KSČ od roku 1977. V roce 1973 ukončil studium Střední odborné školy F. E. Dzeržinského Vinoř pro příslušníky se středoškolským vzděláním, obor kontrarozvědčný, v roce 1977 ukončil dálkové studium důstojnické školy SNB Bratislava, směr StB. K 1. 10. 1977 ustanoven do funkce staršího referenta O-StB Okresní správy SNB Mladá Boleslav, 1. 4. 1978 starší referent 5. oddělení 2b odboru S-StB Praha. Od 1. 9. 1979 starší referent O-StB Okresní správy SNB Mladá Boleslav, 1. 6. 1981 zástupce náčelníka tamtéž. Od 1. 5. 1984 zástupce náčelníka Okresní správy SNB Mladá Boleslav pro StB, 1. 3. 1988 starší referent specialista 2. oddělení 1a odboru S-StB Praha.

TUČEK Karel (1945)

Původním povoláním studující. Do služební poměru k MV vstoupil 1. 12. 1966, člen KSČ od téhož roku. Po přijetí nastoupil jako výkonný příslušník obvodního oddělení VB Police nad Metují OO-VB Náchod. V roce 1968 přechodně přemístěn k výkonu služby na Městskou správu VB Praha, v roce 1971 trvale přeložen k O-StB Náchod jako referent. V červnu 1975 ukončil dálkové studium dvouletého kurzu Střední odborné školy FMV Vinoř pro příslušníky se středoškolským vzděláním, směr StB, obor kontrarozvědčný. K 1. 1. 1975 ustanoven referentem 2. oddělení II. odboru S-StB Hradec Králové, od 1. 5. 1981 náčelníkem a od 1. 12. 1988 vedoucím starším referentem specialistou 2. oddělení II. odboru S-StB Hradec Králové.

VYKYPĚL Karel (1943)

Původní povolání studující. Do služeb MV vstoupil 1. 2. 1965, v KSČ od roku 1970. Po nástupu k MV byl ustanoven do funkce hlídkového příslušníka OO-VB Brno 3. Dne 1. 3. 1968 se stal referentem 3. oddělení II. odboru S-StB Brno. V roce 1973 ukončil dvouletý kurz na Střední odborné škole FMV Vinoř, směr StB, obor kontrarozvědčný. 1. 5. 1973 ustanoven do funkce staršího referenta 2. oddělení II. odboru S-StB Brno, 1. 1. 1975 náčelníkem 4. oddělení tamtéž a 1. 10. 1977 zástupcem náčelníka II. odboru S-StB KS-SNB Brno. Dne 1. 12. 1978 jmenován do funkce náčelníka II. odboru S-StB. 1. 4. 1979 přeložen k X. S-FMV a ustanoven do funkce náčelníka 1. odboru. 1. 9. 1986 se stal zástupcem náčelníka X. S-SNB.

Po absolvování dvouměsíčního kurzu pro náčelníky správ, jejich zástupce a kádrové rezervy při Vysoké škole F. E. Dzeržinského VSB SSSR v Moskvě byl 1. 11. 1987 jmenován prvním zástupcem náčelníka X. S-SNB. Po reorganizaci správ SNB byl ke dni 1. 1. 1989 ustanoven do funkce náčelníka II. S-SNB.

WIEDERLECHNER Zdeněk (1930)

Původním povoláním holič. Do služeb MV byl přijat v hodnosti kapitána 1. 1. 1962 a zařazen jako vyšetřovatel odboru vyšetřování KS-MV České Budějovice. Člen KSČ od roku 1954. K 1. 6. 1965 ustanoven do funkce staršího referenta 3. oddělení II. odboru KS-MV České Budějovice, od 1. 9. 1969 starší referent specialista vnitřního oddělení uvedené správy, náčelník vnitřního oddělení od 1. 6. 1971. Náčelníkem vnitřního odboru KS-SNB České Budějovice byl ustanoven 1. 6. 1977, náčelníkem S-StB KS-SNB České Budějovice 1. 4. 1980. Po odvolání z funkce náčelníka S-StB byl přeložen k X. S-SNB a dne 1. 6. 1982 jmenován náčelníkem této správy.

1. 8. 1988 zařazen do zálohy pro přechodně nezařazené příslušníky v personální a materiální péči II. S-SNB, 31. 1. 1989 vyjmut ze zálohy a uvolněn ze služebního poměru.

ŽIDLÍK Lubomír (1948)

Původním povoláním prodavač. Po vstupu do služeb MV dne 23. 6. 1971 byl ustanoven do funkce hlídkového příslušníka obvodního oddělení VB Gottwaldov OO-VB Gottwaldov (dnešní Zlín). Člen KSČ od roku 1977. V únoru 1972 ukončil nástupní školu VB v Horním Bradle pro příslušníky se středoškolským vzděláním. 1. 11. 1972 odvolán a ustanoven referentem O-StB Gottwaldov S-StB Brno, k 1. 1. 1976 starším referentem O-StB Gottwaldov. Dne 1. 12. 1980 ustanoven do funkce náčelníka Oddělení pasů a víz OS-SNB tamtéž.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

Archiv odboru archivní a spisové služby Ministerstva vnitra ČR
Archiv Ministerstva vnitra Praha, fond X. správy SNB, fond II. správy SNB (A 34)
Archiv Ministerstva vnitra Brno-Kanice, fondy KS-SNB (B1–B7)
Vojenský ústřední archiv Praha, fond A. Čepička (100/52)

Literatura

- Věstník Synodního výboru Českobratrské církve evangelické, č. 2.* Praha, září 1919.
- Církev v proměnách času. 1969–1999.*
Sborník Českobratrské církve evangelické. Nakladatelství Kalich, Praha 2002.
- Denní situační zprávy StB z listopadu a prosince 1989.*
In: Securitas Imperii 6/I. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, Praha 2000.
- Charta 77 (1977–1989). Od morální k demokratické revoluci.*
Dokumentace, Věstník 139, uspořádal Vilém Prečan. Československé středisko nezávislé literatury, Scheinfeld-Schwarzenberg a Archa Bratislava 1990.
- CUHRA, J.: *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969–1972.*
Sešit ÚSD 32, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1999.
- CUHRA, J.: *Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969–1972.*
Sešit ÚSD 29, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Praha 1997.
- ČERNÝ, P.: *Církev a náboženské společnosti v ČSSR.*
Sekretariát Vlády ČSR pro věci církevní, Praha 1989.
- FROLÍK, J.: *Nástin organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948–1989.*
Sborník archivních prací č. 41, str. 448–510, Archivní správa MV, Praha 1991.
- FROLÍK, J.: *Ještě k nástinu organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948–1989.*
Sborník archivních prací č. 2, str. 371–520, Archivní správa MV, Praha 2002.
- GRAJEWSKI, A.: *Jidášův komplex.*
Nakladatelství Prostor, Praha 2002.
- CHOVANEK, J.: *Nepřátelská činnost antisocialistických elementů v protestantských církvích a využití agentury čs. kontrarozvědky v boji s touto činností.*
Sborník prací Vysoké školy SNB, Fakulta StB, řada B, str. 90–96, 1987.
- CHOVANEK, J.: *Negativní vliv opozičního seskupení v Českobratrské církvi evangelické na vývoj a činnost této církve.*
Sborník prací Vysoké školy SNB, Fakulta StB, řada B, str. 57–65, 1988.
- CHURANĚ, M. a kol.: *Encyklopedie špionáže.*
Nakladatelství Libri, Praha 2000.
- KAPLAN, K.: *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953.*
Nakladatelství Doplněk, Brno 1993.

KAPLAN, K.: *Kořeny československé reformy 1968.*
Nakladatelství Doplněk, Brno 2002.

KOSOVÁ, V.: *Boj orgánů StB s antisocialistickými tendencemi v Českobratrské církvi evangelické.*

Diplomová práce, Vysoká škola SNB, Fakulta StB, 1980.

KŘIŠŤÁL, M.: *Podíl orgánů StB na zamezování nepřátelské činnosti v Českobratrské církvi evangelické a na jejím zneužívání politickou i církevní opozicí v ČSSR, jakož i zahraničním protivníkem.*

Diplomová práce, Vysoká škola SNB, Fakulta StB, 1980.

PFANN, M.: *Nová orientace v Českobratrské církvi evangelické.*

Nakladatelství Zdeněk Susa, Středokluky 1998.

POVOLNÝ, D.: *Operativní technika v rukou StB.*

ÚDV, Praha 2001.

RADIKOVSKÝ, Z.: *Boj orgánů StB s antisocialistickými tendencemi v Českobratrské církvi evangelické církevního seniorátu Poděbrady.*

Diplomová práce, Vysoká škola SNB, Fakulta StB, 1980.

ŠMARDA, B.: *Boj orgánů StB s antisocialistickými tendencemi projevujícími se na protestantských bohosloveckých fakultách.*

Diplomová práce, Vysoká škola SNB, Fakulta StB, 1984.

ŠTÍCHA, F.: *Boj orgánů Státní bezpečnosti s antisocialistickými tendencemi v Českobratrské církvi evangelické na teritoriu Středočeského kraje a hlavního města Prahy.*

Diplomová práce, Vysoká škola SNB, Fakulta StB, 1980.

TUČEK, K.: *Proces budování a formování vlivové agentury k působení v protestantských církvích.*

Diplomová práce, Vysoká škola SNB, Fakulta StB, 1983.

SEZNAM UŽITÝCH ZKRATEK

A MV	– Archiv Ministerstva vnitra
AIPKO	– Analyticko-informační, plánovací a kontrolní odbor
AMU	– Akademie muzických umění
antisil	– antisocialistické síly
AOK	– agenturně-operativní kombinace
AOR	– agenturně-operativní rozpracování
arch. č.	– archivní číslo
arch. j.	– archivní jednotka
ARS	– Akademická rada studentů
bal.	– balík (neutříděno)
býv.	– bývalý
cit.	– citace, citováno
č. sv.	– číslo svazku
ČBCE	– Českobratrská církev evangelická
ČBE	– Českobratrská církev evangelická
ČCE	– Českobratrská církev evangelická
čsl.	– československý
ČSR	– Česká socialistická republika
ČSSR	– Československá socialistická republika
D	– důvěrník (StB)
DI	– Demokratická iniciativa
DSZ	– denní situační zpráva
FMV	– Federální ministerstvo vnitra
FS-ZS	– Federální správa zpravodajské služby
HSPSOSH	– Hlavní správa Pohraniční stráže a ochrany státních hranic
HS-StB	– Hlavní správa Státní bezpečnosti
HV KSČ	– hlavní výbor Komunistické strany Československa
CH 77	– Charta 77
CHZ ČSSP	– Chemické závody Československo-sovětského přátelství
IDC	– ideodiverzní centrum
INO	– Index nežádoucích osob
inv. j.	– inventární jednotka
KAN	– Klub angažovaných nestraníků
kart.	– karton
KBSE	– Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
KCT	– krajský církevní tajemník
KEBF	– Komenského evangelická bohoslovecká fakulta

KMK	– Křesťanská mírová konference
KNV	– krajský národní výbor
kr.	– krycí
KS	– kapitalistický stát
KS	– krajská správa
KSČ	– Komunistická strana Československa
KS-MV	– krajská správa Ministerstva vnitra
KS-SNB	– krajská správa Sboru národní bezpečnosti
KTS	– kandidát tajné spolupráce (s StB)
KV KSČ	– krajský výbor Komunistické strany Československa
MK ČSR	– Ministerstvo kultury České socialistické republiky
MLR	– Maďarská lidová republika
MO	– Mírový odbor
MO-VB	– místní oddělení Veřejné bezpečnosti
MS-SNB	– městská správa Sboru národní bezpečnosti
MV	– Ministerstvo vnitra
NDR	– Německá demokratická republika
NMS	– Nezávislé mírové sdružení
NMV	– nařízení ministra vnitra
NO	– Nová orientace
NS	– Národní shromáždění
NSR	– Německá spolková republika
NVP	– Národní výbor hlavního města Prahy
NVÚ	– nápravně-výchovný ústav
obj.	– objektový
OCT	– okresní církevní tajemník
odb.	– odbor
odst.	– odstavec
OIPO	– okresní inspekce požární ochrany
ONV	– okresní národní výbor
OO-MV	– okresní oddělení Ministerstva vnitra
OO-VB	– okresní oddělení Veřejné bezpečnosti
OPK	– oddělení pasové kontroly
OS	– okresní správa
OS	– osobní svazek
OS-SNB	– okresní správa Sboru národní bezpečnosti
O-StB	– oddělení Státní bezpečnosti
OÚNZ	– okresní ústav národního zdraví
OV	– okresní výbor
O-VKR	– oddělení vojenské kontrarozvědky
PaV	– Pasy a víza
PČR	– Policie České republiky
PhMr.	– magistr farmacie
PLR	– Polská lidová republika
por.	– poručík
PO	– prověřovaná osoba

PRO	– profylakticko (preventivně)-rozkladné opatření
PS	– Pohraniční stráž
PS-VB	– Pomocná stráž Veřejné bezpečnosti
PVO	– profylakticko (preventivně)-výchovné opatření
reg. č.	– registrační číslo (tj. číslo svazku)
roč.	– ročník
ROH	– Revoluční odborové hnutí
řím. kat.	– římskokatolický
ŘO	– řídicí orgán
SČED	– Svaz československého evangelického duchovenstva
SČK	– Severočeský kraj
S-FMV	– Správa Federálního ministerstva vnitra
sign. sv.	– signální svazek
SKNV	– Severočeský krajský národní výbor
SKPV	– Služby kriminální policie a vyšetřování
Sm	– Severomoravský (kraj)
SNB	– Sbor národní bezpečnosti
SPO	– spis prověřované osoby
spol.	– spolupracovník (StB)
SPZ	– státní poznávací značka
SR	– Synodní rada
SRC	– Světová rada církví
SRS	– Světový reformovaný svaz
SS	– signální svazek
SSEP	– Systém sjednocené evidence poznatků o nepříteli
SSM	– Socialistický svaz mládeže
SSSR	– Svaz sovětských socialistických republik
S-StB	– Správa Státní bezpečnosti
Stasi	– Die Staatssicherheit (Státní bezpečnost NDR)
stb.	– státobezpečnostní
StB	– Státní bezpečnost
str.	– stránka
SÚC	– Státní úřad pro věci církevní
SVAZARM	– Svaz pro spolupráci s armádou
SV SEO	– Samostatné vyhodnocovací a statisticko-evidenční oddělení
SVC	– Sekretariát pro věci církevní
SVS	– Svaz vysokoškolského studentstva
taj.	– tajemník; tajný
TK	– tuzexová koruna (koruny)
tr.	– trestný, trestní
TS	– tajný spolupracovník (StB)
ÚDV	– Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu
UH	– undergroundové hnutí (?)
UK	– Univerzita Karlova
ÚSD	– Ústav pro soudobé dějiny

ÚV KSČ	– Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VB	– Veřejná bezpečnost
VC	– vízový cizinec
VČK	– Východočeský kraj
VHA	– Vojenský historický archiv
VKR	– vojenská kontrarozvědka
VONS	– Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných
VSB SSSR	– Výbor Státní bezpečnosti při Radě ministrů Svazu sovětských socialistických republik (častěji KGB)
VSEO	– Vyhodnocovací a statisticko-evidenční oddělení
V-StB	– Velitelství Státní bezpečnosti
VŠ SNB	– Vysoká škola Sboru národní bezpečnosti
YMCA	– Křesťanské sdružení mladých mužů (Young Men's Christian Association)
YWCA	– Křesťanské sdružení mladých žen (Young Women's Christian Association)
ZKNV	– Západočeský krajský národní výbor
Zpč.	– Západočeský (kraj)
ZTÚ	– zpravodajsko-technický úkon
ZÚ	– zastupitelský úřad

JMENNÝ REJSTŘÍK

A

Adamec Ladislav · 45
Adámek Jaroslav · 76

B

Balabán Milan · 12, 13, 17, 18, 35, 70, 81, 82, 84, 85, 97, 107
Bárta Zdeněk · 50, 51, 52, 54, 93, 97, 102, 107
Bašus Bedřich · 34, 103, 104
Baudisch Rudolf · 103
Bauer Edmund · 34, 82, 107
Beneš Josef · 104
Běřák · 70
Bezděcký Jiří · 100, 108
Bič Miloš · 45
Bihary Michal · 105
Bísek Tomáš · 17, 34, 35, 37, 71, 72, 73, 74, 89, 90, 92, 102, 107
Bouše Zdeněk · 91, 92
Bouška Pavel · 105
Brabenec Vratislav · 93
Brejtník Jaroslav · 14, 108
Brodský Petr · 17
Brož Luděk · 103
Brož Miroslav · 34, 69, 70, 73
Buba · 70

C

Cibulka Petr · 58, 83
Collman Robert · 39
Cuhra Jaroslav · 101, 114
Czudek Bronislav · 104

Č

Čapek Dušan · 37, 45
Čapek Jan · 39–44, 46, 47, 85, 96, 106
Čapek Petr · 50, 52, 54, 61, 89, 97, 106
Čejchan Vladislav · 104
Čepička Alexej · 30
Černý Pavel · 11, 15, 114
Češelský Josef · 19, 20, 39, 40, 47, 108

D

Dobiáš František Mrázek · 32, 68
Doležal Jiří · 104
Doubravský Jaroslav · 105

Drápal Daniel · 39
Dubček Alexandr · 90
Dus Jan · 12, 13, 17, 31, 37, 42, 44, 45, 61, 67, 71, 82, 84, 85, 88, 89, 90, 107
Dus Jaromír · 14, 31
Dzeržinský Felix Edmundovič · 108, 110–113

E

Eiderna Vladimír · 28
Ekart Vladimír · 28, 29

F

Fürst Vlastimil · 105
Falátek Elizeus · 34, 42, 103
Fér Vlastimil · 87
Fidler Josef · 82, 86, 108
Filipi Pavel · 45
Firbas Richard · 41, 54
Fojtů Pavel · 99
Frolík Jan · 114

G

Gossner Johannes · 68
Grajewski Andrzej · 114
Gray John · 95

H

Hájek Miloslav · 34, 37, 38, 40, 95, 98, 99, 100
Hájek Viktor · 13, 28, 29, 30
Hanák František · 61
Hanák Zdeněk · 53, 109
Havel Václav · 14, 72, 90
Havelka Jaroslav · 28, 29
Hejdánek Ladislav · 12, 14, 17, 31, 34, 36, 37, 42, 45, 58, 61, 72, 82, 84, 85, 90, 91, 92, 107
Hejdánková Hedvika · 31, 92, 107
Hejl Miroslav · 73, 107
Helikar Josef · 105
Heller Jan · 103
Heryán Miroslav · 60, 94, 95, 102, 104, 107
Hitler Adolf · 12
Hlaváč Josef · 34
Hlaváč Pavel · 12, 45, 72, 73, 85, 90, 106
Hlaváčová Anna · 45
Hlavsa Milan · 93
Hochman Jiří · 14
Horák Cyril · 39, 41, 43, 56, 57, 102, 103, 107
Horák Ladislav · 54
Hovorka František · 82, 109

Hrabina Jan · 82
Hrejsa Bohuš · 13, 105
Hromádka Josef · 39, 41, 43, 45, 67, 103
Hromádka Josef Lukl · 11, 12, 13, 16, 39, 46
Hrubý Josef · 105
Hrůza Karel · 12
Hub František · 28
Hudec Jan · 75
Huml Emanuel · 97, 98
Hurt Václav · 45, 80, 107
Husák Gustáv · 81

Ch

Chadim Vladimír · 34
Chamrád Valentin · 39
Chovanec Josef · 23, 44, 109, 114
Chrástek Bohuš · 73
Chromeček Jan · 60, 106
Chromek Lubomír · 103
Chromý Heřman · 89
Churaň Milan · 114
Chyba Lubomír · 65, 66

J

Jan Pavel II. · 73
Janda Jiří · 71
Janiček Josef · 93
Jelen Lubomír · 30
Jelínek František · 41
Jendele Pavel · 67
Jeschke Amos · 63, 67
Jirásek Jiří · 31
Jirous Ivan Martin · 66
Jirousová Věra · 88, 93, 94

K

Kabeš Jiří · 93
Kabiček Lubomír · 76
Kahuda František · 12
Kalus Vladimír · 16, 59, 64, 67, 75, 94, 95
Kaplan Karel · 12, 114, 115
Karásek Svatopluk · 50, 66, 92, 93, 94, 102, 107
Kašpar Pavel · 60
Kašparová Jana · 60
Kejř Václav · 16, 31, 34
Keller Jakub · 67
Keller Jan · 37, 38, 44, 45, 53, 67, 69, 71, 72, 90
Kiedroň Vladislav · 104
Kielar Bronislav · 78
Klas Jan Vlastimil · 68
Klíma Ivan · 93
Klimecký Jaromír · 29, 30
Klinecký Pavel · 93
Klobása Ludvík · 77, 78, 106

Kocáb Alfréd · 12, 13, 14, 15, 16, 31, 33, 45, 61, 81, 85, 86, 87, 90, 91, 92, 97, 107
Kocáb Michael · 16, 86
Kocábová Magdaléna · 86
Koláčný Josef · 69, 70, 73
Komárková Božena · 17
Kopecký Vladimír · 50, 52, 106
Kosová Vlasta · 18, 20, 26, 33, 109, 115
Košťál Jan · 103
Košťál Jaroslav · 104
Kozlík Jan · 35, 37
Kožuch Albín · 19, 109
Kraus Jaroslav · 61, 65, 66, 67, 106
Krejčí Jaroslav · 77
Krejčí Petr · 35, 84
Křišťál Miroslav · 11, 110, 115
Křivohlavý Jaro · 16, 35
Kubý Alois · 104
Kučera Vladimír · 69, 73
Kulič František · 103
Kyncl Karel · 14

L

Laštovka Zbyněk · 34, 40, 42, 103
Laubach · 61
Lejdar Jiří · 93
Lešíkar Miloš · 16, 35, 40, 42, 103, 104
Liehm Antonín J. · 14
Limberg František · 105
Linka Lubomír · 104
Lis Ladislav · 53
Litomiský Jan · 17, 57, 58, 83, 89, 107
Litomiský Martin · 45
Litomiský Miroslav · 17, 38, 39, 42
Lochman Jan Milíč · 13
Lojek Miloslav · 63, 65, 66, 106, 107

M

Müller Jiří · 74
Macek Petr · 93
Macková Hana · 37, 103
Mahler · 62
Mach Ladislav · 62, 63, 65, 106
Machovec Milan · 45
Málek Jiří · 55, 110
Mamula Jan · 50
Marhan Luděk · 51, 107
Marounek František · 82
Matula Jan · 67
Matulová Věra · 73, 106
Matyáš Martin · 103
Matzenhauerová Marie · 66, 67, 106
Mejstřík Miloslav · 104
Mikolášek Adrian · 69, 71, 73
Mířejevský Lubomír · 57, 103
Mlynář Zdeněk · 90
Molnár Amedeo · 32, 103

Molnár Dalibor · 34, 87, 106, 107
Moravec Lubomír · 104

N

Nagy Miroslav · 95
Nagy Pavel · 50, 103
Nedbal Jaroslav · 95
Němec František · 64, 65
Němec Jiří · 88, 91, 92, 93, 94
Novák Bohuslav · 78, 104
Novák Ctirad · 12, 70, 71, 85
Novák Jan · 14, 31
Novotný Jiří · 103

O

Ondra Jaroslav · 34, 76, 103
Opočenský Milan · 103
Otřisal Bohuslav · 60, 86, 104
Otter Jiří · 96
Otter Pavel · 99

P

Palach Jan · 14, 15, 44, 83
Palásek Karel · 56, 57, 107
Pártl Eduard · 104
Patočka Jan · 82, 92
Pavlík Antonín · 94
Pavlis František · 65
Payne Petr · 45, 67
Pellar Jan Amos · 68
Pellar Pavel · 16, 42, 47
Petr Adolf · 79
Pfann Daniel · 45
Pfann Miroslav · 115
Pilátová Eva · 60
Pivoňka Bohdan · 70, 72, 73, 106
Plecháček Miloslav · 70, 72, 73, 106
Plíhal Josef · 28, 29
Pokorný Jan · 16, 34, 60
Pokorný Pavel · 45, 67, 88
Pokorný Petr · 94
Polívka Bohuslav · 76
Povolný Daniel · 115
Prečan Vilém · 114
Pruša Josef · 105
Průšková Věra · 86
Pulec Václav · 13, 30, 90, 110
Pumr Jiří · 67, 103

R

Radič Ladislav · 50, 52, 106
Radikovský Zdeněk · 22, 86, 110, 115
Rádl Emanuel · 17

Raich Jaroslav · 73
Rejchrt Miloš · 16, 17, 18, 31, 34, 36, 37, 42, 44,
45, 50, 58, 70, 84, 88, 92, 102, 107
Rejchrt Vladimír · 42, 55, 103
Rodr Miroslav · 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 75, 106
Rozbořil Miroslav · 42
Ruml Jiří · 16, 47, 95, 107
Růžička Petr · 69, 70
Růžička Tomáš · 86
Rychlá Miloslava · 105
Rys Karel · 103

Ř

Řehák Jiří · 104

S

Satke Alfréd Milan · 56, 63, 64, 65, 106, 107
Sečkář Jaromír · 78
Shaw Duncan · 95
Schödte · 61
Schotte · 62
Skalník Vlastimil · 85, 111
Sláma Jan · 79, 106
Sláma Jan, ing. · 46
Sláma Petr · 45
Sláma Vlastimil · 12, 31, 51, 71, 85, 97, 103, 106,
107
Smetana Pavel · 39, 41, 42, 43
Smola Bohumil · 54, 55, 111
Smolík Josef · 13, 72, 85, 103
Soběslavský Jaroslav · 69, 71, 73, 106
Soběslavský Ondřej · 65
Sokol Jan · 92
Souček Josef · 45
Staněk Jaroslav · 78
Stonawski Vilém · 104
Strnad Jan · 104
Susa Zdeněk · 39, 115
Svatoň Josef · 74, 106
Svoboda Jan · 88
Svozil Bohumil · 95, 111
Syrovátko Vojen · 46, 50, 51, 92, 107

Š

Šabata Jaroslav · 17, 72, 74
Šabatová Anna · 17
Šavrdla Jaromír · 76
Šebesta Jan · 60
Šimáně Vladimír · 104
Šimek Pavel · 35
Šimonovský Čeněk · 99
Šimsa Jan · 12, 13, 14, 15, 16, 17, 26, 31, 37, 42,
60, 85, 89, 94, 95, 96, 97, 107
Šimsa Jiří · 45
Škarvada Jiří · 105

Škarvan František · 16
Šmarda Bedřich · 85, 111, 115
Šmidtová Lydie · 45
Šnyrch Miroslav · 104
Šolc Miloš · 99
Šorm Zdeněk · 45, 59, 67
Šorm Zvonimír · 45, 67, 88
Šormová Rúth · 59
Šoupal Jan · 65, 107
Šourek Jan Blahoslav · 39, 41, 61, 62, 63, 64, 65,
66, 79, 90, 96, 106
Šourek Miloš · 96
Šplíchal Josef · 50, 54
Štícha František · 13, 20, 22, 112, 115
Šubrt Luděk · 86, 112
Šváček Otakar · 79

T

Taschner Karel · 70
Tejkal Amos · 54
Tesař Jan · 72
Teuchman Petr · 36
Titěra Pavel · 105
Tomášek František · 45, 67
Tomeš Jiří · 56
Tomin Julius · 45
Trojan Jacques · viz Trojan Jakub S.
Trojan Jakub S. · 12, 13, 14, 15, 16, 17, 31, 34, 44,
61, 81, 82, 83, 84, 85, 91, 92, 97, 106, 107
Trojan Pavel · 84
Trusina Jan · 39, 40, 41, 42, 46, 47
Trusina Karel · 90
Trusina Tomáš · 45
Tuček Karel · 23, 35, 112, 115
Tůma Pavel · 34

U

Uhl Petr · 17, 72, 74
Uhlmanová Věra · 65, 66, 67
Ulmanová Věra · viz Uhlmanová Věra
Urban Jan · 105

V

Vaculík Ludvík · 90
Vajnar Vratislav · 20
Valešová Olga · 78
Vanča Jaroslav · 86
Vašina Miloslav · 50, 52, 107
Veber Jiří · 12, 64, 66, 67, 75, 76, 85, 107
Vejnar Emanuel · 51
Veselý Josef · 69, 73
Vítek Antonín · 103
Vokatý Zdeněk · 57, 58, 106
Vokoun Jaroslav · 55
Vondráčková Jana · 59, 106
Vrabec Jan · 79
Výborný Jindřich · 104
Vydrář Josef · 67
Vykpěl Karel · 20, 112

W

Wiederlechner Zdeněk · 38, 113
Wilson Paul Robert · 93

Z

Zejfart Jiří · 61, 62, 63, 64, 65, 66, 106
Zeman Rudolf · 47
Zítek Vlastimil · 105
Zlatohlávek Jan · 16, 82
Zlatohlávek Martin · 16
Zvěřina Josef · 79

Ž

Žárský Radomír · 34, 39
Žďárek Miroslav · 69, 70
Ženatý Emil · 99
Židlík Lubomír · 99, 113

REJSTŘÍK AKCÍ A KRYCÍCH JMEN

A

ÁBEL · 61, 106
ALBERT · 54, 103
ALEŠ · 53, 54, 103
ALEXEJ · 95, 105
AMOS · 62, 64, 65, 103
ASANACE · 72, 84, 94

B

BABETA · 76
BOHDAN · 69, 70, 71, 104
BOJANOVICE · 93
BRATR · 58, 63, 64, 106, 107
BRÁZDA · 50, 51, 53, 55, 97, 103
BRIGÁDNÍK · 63, 106
BRŇÁK · 82, 86, 104

C

CASTUS · 39, 44, 103
CÍRKEV · 48
CYRIL · 56, 58, 59, 103, 107

Č

ČÁP · 47, 106
ČECH · 79, 104

D

DANIELA · 37
DAVID · 95, 105
DIVIŠ · 95, 105
DOKTOR · 61, 106
DOMINIK · 70, 95, 104, 105
DOMOV · 74, 106
DOUPĚ · 39
DRAMATIK · 82, 83, 92, 104
DRUŽBA · 96
DUCHOVNÍ · 79, 96, 106
DUŠEK · 40, 43, 44, 69, 70, 103
DVORSKÝ · 50, 53, 54, 55, 89, 97, 98, 103

E

EDA · 34, 107
EVANGELÍK · 48, 73, 107

F

FAKULTA · 79
FERDA · 56, 107
FILIP · 70, 104
FOND · 89, 105
FOX · 93, 105
FRANTA · 95, 105
FRANTIŠEK · 53, 54, 103

G

GABRIEL · 58, 103

H

HEK · 97, 105
HELVÍT · 69, 72, 73, 106
HENRY · 82, 84, 86, 87, 94, 95, 104
HORÁK · 95, 105

Ch

CHOCEŇ · 82, 83, 84, 86, 87, 95, 104

I

IDEOLOG · 26, 34, 51, 60, 82, 90, 91, 92, 106, 107
IVAN · 95, 105
IZOLACE · 76

J

JAKUB · 83, 104
JAN · 45, 62, 64, 65, 66, 67, 95, 103, 105
JÁRA · 77, 78, 104
JARDA · 64, 103
JARO · 40
JAROSLAV · 84, 88, 104, 105
JASAN · 108
JEFTA · 86, 104
JESTŘÁB · 44, 45, 103
JIDÁŠ · 60, 106
JINDŘICH · 69, 70, 71, 103
JIRKA · 69, 70, 104
JIŘÍ · 84, 87, 96, 104
JOHN · 38, 39, 40, 43, 76, 77, 78, 103
JOSEF · 62, 64, 65, 66, 67, 82, 96, 103, 104

K

KAISR · 96, 105
KALICH · 61, 106
KALICH II · 63, 64, 66, 106
KALVÍN · 37, 45, 103
KAPELA · 93
KAR · 79
KARAFIÁT · 69, 104
KAREL · 50, 53, 54, 55, 95, 103, 105
KAZATEL · 71, 81, 106
KBF · 48
KLASIK · 51, 107
KONVENT · 62
KOSTELNÍK · 50, 52, 53, 54, 107
KREJČÍ · 79, 104
KŘEŠŤAN · 96
KURT · 70

L

LÁĎA · 82, 83, 92, 93, 104
LAIK · 66, 67, 103
LAS · 104
LIBENSKÝ · 81, 104
LITOMYŠL · 82, 86, 104
LUKÁŠ · 50, 51, 53, 54, 107

M

MACEK · 67, 106
MALÝ · 50, 53, 54, 103
MARCEL · 87, 104
METODĚJ · 95, 105
MICHAL · 93, 95, 105
MILAN · 37, 45, 70, 71, 103, 107
MILOŠ · 53, 54, 98, 99, 100, 103
MIREK · 40, 56, 57, 58, 83, 95, 103
MIX · 93, 105
MLÁDEŽNÍK · 63, 106
MNICH · 94
MOJŽÍŠ · 52, 106
MORAVA · 59, 106

N

NATAŠA · 76, 96, 104
NEČAS · 95, 105
NEKATOLICKÉ CÍRKVE · 48, 49, 51, 53, 54, 55
NOVÁ ORIENTACE · 34
NOVÁTOR · 88, 92, 94
NOVOTNÝ · 89, 105

O

ODRAZIL · 97, 105
OHŘE · 61

ONDŘEJ · 83, 86, 88, 95, 104
OREL · 99, 105
ORIENT · 60, 94, 95, 107
ORIENTACE · 81, 82, 83, 84, 90, 92, 107
ORIENTACE I · 85, 86, 87, 90, 107

P

PASTOR · 34
PAVEL · 77, 87, 95, 104, 105
PIETISTA · 82, 83, 84, 86, 87, 95, 104
PÍSEK · 54, 103
PODĚBRADSKÝ · 83, 86, 95, 104
PODZIM XXV. · 41
PROFESOR · 40, 45, 82, 86, 103
PROCHÁZKA · 78, 104
PROKOP · 52, 53, 54, 89, 106
PROPAGÁTOR · 75, 76, 107
PROTESTANTI · 48

R

ROBERT · 81, 104
ROKYCANA · 64, 96, 103
RŮŽE · 69, 72, 73, 106

S

SAFARI · 97
SAMOTA · 69, 70, 71, 72, 73, 89, 90, 107
SDRUŽENÍ · 87, 106
SEKTY · 48, 69
SENIOR · 34, 56, 87, 88, 92, 96, 105, 107
SKÁLA · 79, 104
SKOT · 95, 107
SMETANA · 95, 105
SNAŽISTA · 62, 106
SNOP · 79, 106
SPOJENÍ · 76, 77, 106
STÁŇA · 77, 78, 104
STUDNA · 79
SUD · 88, 107
SUTANA · 92, 93, 94, 107
SVATOPLUK · 97
SVATÝ · 94
SYNOD · 36, 62
SYNOD XIX · 98

Š

ŠAVLE · 76
ŠKOLÁK · 85, 107

T

TÁBOR · 96
TAJEMNÍK · 54, 103

TATAR · 52, 106
TOMÁŠ · 92

V

VÁCLAV · 69, 70, 104
VEDOUCÍ · 63, 65, 66, 107
VĚRA · 88, 94
VIKÁŘ · 50, 51, 53, 54, 107
VIKÁŘKA · 73, 106

VILÉM · 87, 104
VLADEK · 78, 104
VLASÁČ · 80, 107
VOČI · 58, 106
VÝBOR · 65, 107
VYSOČINA · 69, 72, 73, 106

Z

ZASTUPITELSTVO · 62

RESUMÉ

Předkládaná studie „Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování StB“ vznikla na Úřadě dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu (ÚDV). Jedním z podnětů k jejímu zpracování byla žádost Spolku evangelických kazatelů o dokumentační zpracování otázky ovlivňování, kontroly a perzekuce činnosti Českobratrské církve evangelické (ČCE) prostřednictvím sítě spolupracovníků Státní bezpečnosti (StB).

Obsahem studie je zpracování boje komunistické tajné policie proti největší protestantské církvi na území dnešní České republiky v období 50.– 80. let 20. století. Agenturní rozpracování ČCE Státní bezpečností bylo namířeno především proti činnosti Nové orientace (což byl církevní proud působící uvnitř ČCE), proti farářům a laikům, kteří ji reprezentovali nebo s ní byli spojeni od počátku 60. let do pádu režimu v roce 1989.

Do vedení církve i jednotlivých seniorátů dosazovala StB v zájmu „paralyzace a usměrňování“ své tajné spolupracovníky (agenty) a důvěrníky, kteří v církvi vytvářeli tzv. vlivovou agenturu.

Vliv Nové orientace, která vůči vedení ČCE na celocírkevní i seniorátní úrovni působila opozičně, byl v církvi znatelný především v Praze a Středočeském kraji, dále v kraji Západočeském, Severočeském a Východočeském. Naopak poměrně minimální byl na území krajů Jihočeského, Severomoravského a Jihomoravského.

Tento vliv se Státní bezpečnosti nepodařilo zcela omezit ani po „normalizačním“ XX. Synodu ČCE v roce 1977. Šířil se zvláště mezi laickými členy ČCE a studenty Komenckého evangelické bohoslovecké fakulty (KEBF). Českobratrská církev evangelická tím kladla komunistickému režimu nejsilnější odpor ze všech nekatolických církví. Nepřekvapuje proto její hodnocení ze strany StB a KSČ jako „církve nejreakčnější“.

V závěru své studie autor konstatuje, že proces stupňování odporu v církvi nemohla StB nadále účinně brzdit. Zůstávalo tedy pouze otázkou času, kdy protirežimní část Českobratrské církve evangelické převáží a díky demokratickému církevnímu uspořádání získá pozice ve vedení jednotlivých seniorátů i celé církve.

K tomu však došlo již za zcela odlišné politické situace, která v Československu nastala po událostech 17. listopadu 1989.

Studie je rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole „Situace Českobratrské církve evangelické po roce 1948 a za normalizace“ se autor zaměřuje na některé aspekty vnitrocírkevního vývoje a vztahu ČCE ke komunistickému režimu – s důrazem na působení Nové orientace.

Ve druhé kapitole, nazvané „StB, nástroje a prostředky boje proti Českobratrské církvi evangelické“, popisuje vývoj struktur Státní bezpečnosti zaměřených na agenturní rozpracování církví, sleduje metody práce StB při získávání a řízení sítě tajných spolupracovníků z řad farářů i laiků ČCE. Autor se zároveň pokouší charakterizovat význam a úkolování tzv. vlivové agentury v církevním prostředí, i další formy působení, kontroly, ovlivňování a perzekuce ČCE ze strany StB.

Ve třetí kapitole „Agenturní rozpracování Českobratrské církve evangelické“ se Peter Dinuš zaměřuje na problematiku vlastního působení StB proti církvi. Tato kapitola je rozdělena do čtyř časových úseků: období vymezené lety 1949–1960, období let 1961–1970, 1971–1979 a 1980–1989. Zpracovává konkrétní činnost StB proti opoziční aktivitě

Nové orientace v ČCE při jednotlivých událostech a také realizované formy ovlivňování, kontroly a perzekuce Státní bezpečnosti.

(Pro absenci, respektive nemožnost dohledání archivních materiálů k období let 1949–1960 a zvláště 1961–1970, však zatím zůstávají tyto dva časové úseky z pohledu dané problematiky téměř nezpracované.)

Čtvrtá kapitola „Situace Českobratrské církve evangelické v krajích“ představuje zpracování plánů práce StB a vyhodnocení činnosti kontrarozvědných odborů správ StB v jednotlivých krajích. Výjimkou je pouze Severočeský kraj, kde otázka agenturního rozpracování ČCE na úrovni kraje byla zpracována na základě zachovaného objektového svazku. (Většina objektových svazků byla skartována v průběhu listopadu a prosince 1989.)

V poslední kapitole autor shrnuje obsah vybraných svazků a akcí týkajících se pozorovaných a nepřátelských (rozpracovávaných) osob i svazků spolupracovníků StB.

Spolupracovníci StB (TS – tajný spolupracovník, D – důvěrník a KTS – kandidát tajné spolupráce) jsou v publikaci uváděni pod svými krycími jmény.

•

Studie obsahuje tři přílohy:

- Příloha 1 představuje seznam spolupracovníků StB s krycími a částečně i pravými jmény.
- Příloha 2 obsahuje přehled svazků a spisů pozorovaných a nepřátelských (rozpracovávaných) osob StB.
- Příloha 3 představuje služební charakteristiky těch příslušníků StB, kteří studií procházejí.

Studie je rovněž opatřena rozsáhlým poznámkovým aparátem, seznamem literatury a pramenů, jmenným rejstříkem, rejstříkem akcí a krycích jmen a seznamem užitých zkratk.

•

Cílem studie bylo podat co možná nejucelenější obraz agenturního rozpracování ČCE tak, jak ho odrážejí materiály StB. Při zpracovávání studie autor vycházel jednak z diplomových prací absolventů Fakulty StB Vysoké školy Sboru národní bezpečnosti a z materiálů vzniklých činnostmi složek KSČ zabývajících se církevní politikou, uložených především v Archivech Ministerstva vnitra ČR v Praze a v Brně-Kanicích.

Z důvodu, že k období 50. a 60. let se nepodařilo k agenturnímu rozpracování Českobratrské církve evangelické dohledat archivní materiály, spočívá těžiště studie ve zpracování problematiky – i když pochopitelně zdaleka ne ucelené – v 70. a 80. letech. Autor věří, že i přesto se tato práce stane podnětným příspěvkem k poznání represivní činnosti tajné politické policie proti Českobratrské církvi evangelické a církvím obecně v tehdejší Československu.

SUMMARY

The presented study „The Evangelical Church of Czech Brethren in STB Agency Elaboration“ came into being at the Bureau of Documentation and Investigation of the Crimes of Communism (ÚDV). An impetus for its compilation was the request by the Association of Evangelical Preachers for working out the issue of influence, control and persecution of the Evangelical Church of Czech Brethren (ECCB) by the State Security (StB) collaborators' network on the basis of available documents.

The study deals with the fight of the communist secret police against the largest Protestant Church in the territory of what is the Czech Republic today in the period from the 1950's to 1980's. The agency elaboration of the ECCB by the State Security had been focused especially on the activities of the New Orientation (which was an offshoot active within the ECCB), on the priests and laymen, who represented it or were linked with it since the beginning of the 60's to the fall of the regime in 1989.

The StB in the interest of „paralysing and guiding“ introduced their covert collaborators (agents) and informers into the management of the Church and into the individual seniorates who then formed in the church a so – called influence agency.

The influence of the New Orientation, which played the role of an opposition to the Church as a whole and at senior level had been tangible in the Church especially in Prague and the Central Bohemian Region and also in the West Bohemian, North Bohemian and East Bohemian Regions. On the other hand the influence was next to none in the territory of the South Bohemian, North Moravian and South Moravian Regions.

The State Security was unable to get rid of the influence even after the „normalization“ 20th Synod of the Evangelical Church of Czech Brethren in 1977. It spread especially among the lay members of the ECCB and the students of the Comenius Evangelical Theological Faculty (CETF). Thus the Evangelical Church of Czech Brethren posed the greatest opposition to the communist regime of all the non-catholic churches. It is not, therefore, surprising that the StB and the Communist Party of Czechoslovakia considered it to be the „most reactionary church“ of all.

At the close of his study the author states that the StB has been unable to efficiently put a stop to the process of growing opposition. It remained a matter of time when the regime-opposing part of the Evangelical Church of Czech Brethren would take a lead and thanks to the democratic church establishment would gain positions in the management of the individual seniorates and the entire church.

This, however, happened under quite a different political situation, which took place in Czechoslovakia after the events of November 17th, 1989.

The study is divided into five chapters. In the first chapter „The Situation of the Evangelical Church of Czech Brethren after 1948 and during the Normalisation Period“ the author concentrates on some aspects of the intra-church development and the ECCB relationship towards the communist regime – with a stress on the New Orientation activities.

In the second chapter entitled „The StB, Instruments and Means of Combating the Evangelical Church of Czech Brethren“ he describes the development of State Security structures aimed at agency elaboration of churches, follows the methods of StB work when recruiting and managing a network of secret collaborators from among the priests and laymen

of the ECCB. At the same time the author tries to characterise the impact and tasks of the so-called influence agency in the church environment and other forms of influence, control and persecution of the ECCB on the part of the StB.

In the third chapter „The Agency Elaboration of the Evangelical Church of Czech Brethren“ Peter Dinus concentrates on the issue of the pressure of the StB itself on the church. This chapter is divided into four periods: the period between 1949–1960, the period from 1961–1970, 1971–1979 and 1980–1989. He deals with the concrete activities of the StB against the opposition activities of the New Orientation in the ECCB during individual events and also with the forms of influence, control and persecution used by the State Security.

(Due to the absence or impossibility of finding archival materials pertaining to the 1949–1960 and especially to the 1961–1970 periods they remain from the point of view of the given topic practically untouched.)

The fourth chapter „The Situation of the Evangelical Church of Czech Brethren in the Regions” represents the working out of StB plans and the evaluation of activities of the counter-intelligence departments of the StB administrations in the individual regions. The exception is only the North Bohemian region where the issue of agency elaboration of the ECCB at the regional level has been worked out on the basis of the particular subject volume. (The other volumes concerning the topic were shredded during November and December 1989.)

In the last chapter the author summarises the contents of the selected volumes and events concerning the persons followed and hostile ones (elaborated upon) and volumes of StB collaborators.

StB collaborators: (CC – covert collaborator, I – informer, CCC – candidate of covert collaboration) are mentioned in the publication under their cover names.

•

There are three enclosures to the study:

- Enclosure 1 introduces a list of StB collaborators with their cover and partially also genuine names.
- Enclosure 2 contains a review of volumes and files of followed and hostile persons (examined) persons by the StB.
- Enclosure 3 contains service characteristics of those StB members who figure in the study.

The study is also annotated and provides a list of literature and sources, a name index and a list of abbreviations.

•

The author’s aim was to provide a complex picture of the agency elaboration of the ECCB in such a way as reflected in StB materials. When preparing the study the author drew on the work of the graduates of the StB Faculty of the National Security College and workers in the field of church policy of the CP of Czechoslovakia and above all on the source materials deposited in the Ministry of Interior Archives in Prague and in Brno-Kanice.

Since it was impossible to find archival materials concerning the elaboration of the Evangelical Church of Czech Brethren for the period of the 1950’s and 1960’s, the core of the study is formed – even though it is far from complex – by the years 1970’s and 80’s. The author believes that despite this the work shall become a fruitful contribution to learning about the repressive activities of the secret political police against the Evangelical Church of Czech Brethren and against churches in general in the then Czechoslovakia.

RESÚMEE

Die vorliegende Studie „Evangelische Kirche der Böhmisches Brüder in der Agenturbearbeitung der StB“ ist in der Behörde für Dokumentation und Ermittlung der Verbrechen des Kommunismus (ÚDV) entstanden. Eine der Anregungen zu deren Erstellung wurde das Gesuch des Vereins Evangelischer Prediger um die dokumentarische Bearbeitung des Problems Beeinflussung, Kontrolle und Verfolgung der Tätigkeit der Evangelischen Kirche der Böhmisches Brüder (ČCE) durch das Mitarbeiternetz der Staatssicherheit (StB).

Inhalt der Studie ist die Bearbeitung des Kampfes der kommunistischen Geheimpolizei gegen die größte protestantische Kirche auf dem Gebiet der heutigen Tschechischen Republik im Zeitraum der 50er bis 80er Jahre des 20. Jahrhunderts. Die Bearbeitung der ČCE durch die Staatssicherheit konzentrierte sich vor allem auf die Aktionen gegen die Tätigkeit der Neuen Orientierung (was eine innerhalb der ČCE wirkende kirchliche Strömung war), gegen die Pfarrer und Laien, die sie repräsentierten oder mit ihr von Anfang der 60er Jahre bis zum Regimezusammenbruch im Jahre 1989 verbunden waren.

In die Führung der Kirche sowie der einzelnen Seniorate setzte die StB im Interesse der „Paralysierung und Beeinflussung“ ihre Geheimmitarbeiter (Agenten) und Vertrauensleute ein, die in der Kirche die sog. Einflussagentur bildeten.

Der Einfluss der Neuen Orientierung, die gegenüber der ČCE – Führung auf dem kirchenweiten sowie Senioratniveau als Opposition wirkte, war in der Kirche vor allem in Prag und dem Mittelböhmischen Bezirk, ferner im Westböhmischen, Nordböhmischen und Ostböhmischen Bezirk zu spüren. Minimaleinfluss gab es dagegen auf dem Gebiet des Südböhmischen, Nordmährischen und Südmährischen Bezirks. Der Staatssicherheit gelang es nicht, diesen Einfluss auch nach der XX. „Normalisierungssynode“ der Evangelischen Kirche der Böhmisches Brüder im Jahre 1977 völlig einzuschränken. Er verbreitete sich insbesondere unter den ČCE-Laienmitgliedern und Studenten der Komenský – Evangelischen Theologiefakultät (KEBF). Die Evangelische Kirche der Böhmisches Brüder leistete so gegen das kommunistische Regime von allen nichtkatholischen Kirchen den stärksten Widerstand. Es ist also nicht überraschend, dass sie durch die StB und die KPTsch als „reaktionärste Kirche“ eingeschätzt war.

Im Schluss seiner Studie stellt der Autor fest, dass die StB nicht imstande war, den Prozess der Widerstandssteigerung in der Kirche weiterhin wirksam zu bremsen. Es war also bloß Frage der Zeit, wo der regimewidrige Teil der Evangelischen Kirche der Böhmisches Brüder Überlegenheit gewinnt und dank der demokratischen Kirchengestaltung die Positionen in der Führung der einzelnen Seniorate sowie der ganzen Kirche gewinnt.

Das kam jedoch bereits in einer völlig unterschiedlichen politischen Lage zustande, die in der Tschechoslowakei nach den Ereignissen vom 17. November 1989 eintrat.

Die Studie ist in fünf Kapitel eingeteilt. Im ersten Kapitel „Die Lage der Evangelischen Kirche der Böhmisches Brüder nach dem Jahre 1948 und in der Zeit der Normalisierung“ konzentriert sich der Autor auf einige Aspekte der innerkirchlichen Entwicklung und der ČCE-Beziehung zum kommunistischen Regime – mit Akzentuierung der Wirkung der Neuen Orientierung.

Im zweiten Kapitel, genannt „StB, Instrumente und Mittel des Kampfes gegen die Evangelische Kirche der Böhmisches Brüder“ beschreibt er die Entwicklung von Strukturen

der Staatssicherheit, die auf die Agenturbearbeitung der Kirchen hingerrichtet waren, er verfolgt die Arbeitsmethoden der StB bei Gewinnung und Leitung des Netzes von Geheimmitarbeitern aus den Reihen von Pfarrern sowie Laien der ČCE. Der Autor versucht zugleich die Bedeutung und Beauftragung der sog. Einflussagentur in dem Kirchemfeld sowie weitere Formen von Wirkung, Kontrolle, Beeinflussung und Verfolgung der ČCE zu charakterisieren.

Im dritten Kapitel „Agenturbearbeitung der Evangelischen Kirche der Böhmisches Brüder“ konzentriert sich Peter Dinuš auf die Problematik der eigenen Wirkung seitens der StB gegen die Kirche. Dieses Kapitel ist in vier Zeitabschnitte eingeteilt: Zeitraum, abgegrenzt mit den Jahren 1949–1960, Zeitraum von Jahren 1961–1970, 1971–1979 und 1980–1989. Er bearbeitet konkrete Tätigkeit der StB gegen die Oppositionsaktivität der Neuen Orientierung bei einzelnen Ereignissen und auch die realisierten Formen von Beeinflussung, Kontrolle und Verfolgung seitens der StB.

(Wegen der Absenz, beziehungsweise der Unmöglichkeit, die Archivmaterialien zum Zeitraum von Jahren 1949–1960 und insbesondere von Jahren 1961–1970 bleiben jedoch bisher diese zwei Zeitabschnitte vom Standpunkt der gegebenen Problematik fast un bearbeitet).

Das vierte Kapitel „Die Lage der Evangelischen Kirche der Böhmisches Brüder in den Bezirken“ stellt die Bearbeitung von Plänen der StB-Arbeit und die Auswertung der Tätigkeit der Abwehrabteilungen der StB-Verwaltungen in einzelnen Bezirken dar. Ausnahme ist bloß der Nordböhmisches Bezirk, wo die Agenturbearbeitung der ČCE auf dem Bezirksniveau auf Grund der aufrechterhaltenen Objektakte bearbeitet wurde. (Übrige Akten wurden im Verlauf der Monaten November und Dezember 1989 vernichtet.)

Im letzten Kapitel fasst der Autor den Inhalt ausgewählter Akten und Aktionen zusammen, die sich auf die beobachteten und feindlichen (bearbeiteten) Personen sowie Akten der StB-Mitarbeiter beziehen.

StB-Mitarbeiter: (TS – Geheimmitarbeiter, D – Vertrauensmann, KTS – Kandidat für die Geheimerarbeit) werden in der Publikation unter ihren Decknamen angeführt.

•

Die Studie enthält drei Anlagen:

- Anlage 1 teilt eine Liste von StB-Mitarbeitern mit den Deck- und teilweise auch echten Namen dar.
- Anlage 2 enthält eine Übersicht über die Bände und Akten bezüglich der durch die StB beobachteten und feindlichen (bearbeiteten) Personen.
- Anlage 3 teilt die Diensteschätzungen derjenigen StB-Angehörigen dar, die in der Studie erscheinen.

Die Studie ist zugleich mit umfangreichem Anmerkungsapparat, dem Verzeichnis von Literatur und Quellen, dem Namenregister und der Liste von verwendeten Abkürzungen versehen.

•

Ziel des Autors war es, ein möglichst geschlossenes Bild der Agenturbearbeitung der ČCE so darzustellen, wie es sich in den StB-Dokumenten widerspiegelt. Bei der Studierstellung ging man einerseits von den Arbeiten der Absolventen der StB-Fakultät der Hochschule des Corps der Nationalen Sicherheit und der Mitarbeiter der KPTsch, die auf dem

Gebiet Kirchenpolitik tätig waren, vor allem jedoch von den in den Archiven des CR-Innenministeriums in Prag und in Brünn-Kanice aufbewahrten Materialien aus.

Da es nicht gelungen ist, die Archivmaterialien zur Agenturbearbeitung der Evangelischen Kirche der Böhmisches Brüder im Zeitraum der fünfziger und sechziger Jahre zu finden, liegt der Schwerpunkt der Studie in der Bearbeitung der Problematik – obwohl selbstverständlich bei weitem nicht ohne Lücken – in den 70er und 80er Jahren. Der Autor glaubt, dass diese Arbeit trotzdem zum Kennenlernen der Repressivität der politischen Geheimpolizei gegen die Evangelische Kirche der Böhmisches Brüder und die Kirchen in der damaligen Tschechoslowakei generell einen anregenden Beitrag leisten wird.

EDIČNÍ POZNÁMKA

Specifickým problémem textů publikací o státobezpečnostní problematice je pravopis slov **tip/typ**, resp. **(vy)tipovat/(vy)typovat**, ve smyslu agenturního spolupracovníka, resp. jeho vyhledávání. Šlo o **tipování** (odhadování), zda určitý člověk je vhodným **typem** ke spolupráci (má vhodné vlastnosti apod.). Lze tedy zdůvodnit gramatické podoby jak **tip**, tak **typ** (a odtud jak **tipovat**, tak **typovat**). My jsme se rozhodli respektovat dobový úzus (zachycený v množství autentických materiálů) a píšeme důsledně **typ**, **(vy)typovat**.

Forma **číselného označování jednotlivých odborů a oddělení** na KS-StB římskými či arabskými číslicemi není ve studii sjednocena z důvodů, že v průběhu organizačního vývoje složek StB se neustále měnila. Číselné označení je proto ponecháno tak, jak byly konkrétní odbory a oddělení označovány v materiálech StB v jednotlivých letech. Odkazy na archivní materiály jsou v textech dokumentů ponechány v původní podobě

Zachováváme také všechny pravopisné variace, kterými StB zapisovala název Česko-bratrské církve evangelické, náboženské termíny, názvy krajů apod. Jejich uváděné zkratky jsou též zařazeny v kapitole Seznam užitých zkratk; právě tak rozkrýváme zkratky či krácené výrazy objevující se v dokumentech.

V autorském textu sjednocujeme pravopis názvu **Synodní rada**, právě tak jako konkrétní **Synod ČCE** s uvedením data konání. (Obecně uvádíme **synod**.)

Také označení jednotlivých seniorátů (např. **Jihočeský, Chrudimský seniorát** atd.) píšeme s velkým písmenem. V dokumentech StB je pravopis těchto institucí rozdílný a nejednotný. Také zde ponecháváme v prepisech originál.

Citované dokumenty jsou tištěny kurzívou, vstupy autora – poznámky či případná vysvětlení – uvádíme v hranaté závorce. Autorské vynechání textu v dokumentech je naznačeno třemi tečkami též v hranaté závorce.

Pravopis v dokumentech (kromě zcela zřetelných prepisů) zachováváme dle originálů, StB rukopis neupravujeme. Slangové výrazy StB, jsou-li užity v autorském textu, vkládáme do uvozovek

Je-li v citovaných dokumentech ještě další citace, je uvozena jednoduchými uvozovkami. U prepisů dokumentů není dodržena původní typografická úprava.

V textu jsou názvy akcí, svazků a krycích jmen psány velkými písmeny. Pro snazší orientaci a identifikaci byl vytvořen kromě rejstříku jmenného (jména jsou uváděna bez titulů) i zvláštní rejstřík akcí a krycích jmen.

Velkými písmeny odlišených kurzívou uvádíme jména rozpracovávaných osob a jména spolupracovníků StB v páté kapitole, která se zabývá činností konkrétních jednotlivců.

Spolupráce na rejstřících Veronika Schováňková.

Překlady resumé zajistil Odbor mezinárodní spolupráce a evropské integrace MV ČR.

Text byl edičně připravován v březnu 2004.

L. K.

Peter Dinuš

**Českobratrská církev evangelická
v agenturním rozpracování StB**

**SEŠITY
Úřadu dokumentace a vyšetřování
zločinů komunismu
č. 11**

Editor Ladislava Kremličková
Grafická úprava Tomáš Hrdina

Vydává Úřad dokumentace a vyšetřování
zločinů komunismu SKPV, PČR
v Tiskárně MV, p. o., Bartůňkova 4, Praha 415.

Náklad 2500 výtisků
Vydání 1. Praha 2004
NEPRODEJNÉ

ISBN 80-86621-08-1